

**T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ULVİYE ALPAY'IN ÇOCUKLARA YÖNELİK ESERLERİNİN DEĞERLER
EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**(THE STUDY OF ULVİYE ALPAY'S WORKS FOR CHILDREN IN TERMS
OF VALUES EDUCATION)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Merve ÇİÇEK**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Nazım ELMAS**

GİRESUN-2021

**T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ULVİYE ALPAY'IN ÇOCUKLARA YÖNELİK ESERLERİNİN DEĞERLER
EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Merve ÇİÇEK**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Nazım ELMAS**

GİRESUN-2021

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 13/ 12/ 2021 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Merve ÇİÇEK'in Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi başlıklı tezini incelemiş olup aday 29/ 12/ 2021 tarihinde, saat 10:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Nazım ELMAS	
Üye	Dr. Öğrt. Üyesi Veli KUTAY	
Üye	Doç. Dr. Üzeyir SÜĞÜMLÜ	

ONAY

... / ... / 202.

Prof. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdür V.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisan tezi olarak sunduğum “Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

29/ 12/ 2021

Merve ÇİÇEK

imza

ÖN SÖZ

Günümüzde her toplum kendine özgü bir düşünce ve yaşam tarzına sahiptir. Bir toplumda kabul gören davranış ve düşünce tarzı başka bir toplumda hoş karşılanmayabilir. Toplumdan topluma farklılık gösteren bu davranış ve düşünceler değer yapılarını meydana getirmektedir. Değerler toplumun meydana gelişinden itibaren oluştukları için toplumdan topluma değişiklik gösterir.

Değerler toplumların kimliğini oluşturmaktadır. Bir toplumun kendine has tüm özellikleri o toplumun düşünce ve davranış yapısına yansımıştır. Kültür ise değerlerin ortaya çıkmasının temelini oluşturmaktadır. Kültür bir toplumun kendini meydana getiren önemli unsurlarının geleceğe taşınmasında köprü vazifesi görmektedir. Bu nedenle bir milletin değer yargılarının oluşmasında kültür önemli bir rol üstlenmektedir. Bundan dolayı kültürüne ve değerlerine sahip çıkmayan toplumlar kimliklerini kaybetmeye başlarlar.

Değerler zamanla kuşaktan kuşağa aktararak varlıklarını devam ettirirler. Toplumda yaşanan bazı gelişmeler ve yeniliklere bağlı olarak insanların yaşam tarzlarında ve düşüncelerinde farklılıklar meydana gelir. Bundan dolayı toplumun bireylerden beklentileri de değişikliğe maruz kalacaktır. Edebi eserler değer aktarımında önemli bir göreve sahiptir. Yazılı edebiyatın önemli bir ürünü olan hikâyeler bu eserlerden biridir. Hikâyeler içinde barındırdığı gerçek yaşam kesitleriyle birlikte çocuğun sosyal hayatta nelerle karşılaşabileceği hangi davranış ve düşünceleri sergileyeceği konusunda önemli bir yere sahiptir.

Değer aktarımında ise hikâyede yer alan kahramanların olaylar karşısında gösterdiği davranış ve düşüncelerden hareketle okuyucunun değer kazanımında önemli bir rol model olmaktadır. Bu hikâyelerin günümüzde en önemli temsilcilerinden biri ise Ulviye Alpay'dır. Ulviye Alpay çocuklar için yazmış olduğu hikâye kitaplarında çeşitli değerlere yer vererek çocuklara değer aktarımında ve değerlerin korunarak gelecek nesillere ulaştırılmasında yol gösterici bir görev üstlenmektedir.

Bu çalışmada rehberliğiyle benden yardımını esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Nazım ELMAS'a çok teşekkür ederim. Ayrıca her koşulda benden desteğini esirgemeyen ve yanımda olan sevgili eşim Çağatay ÇİÇEK'e ve aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Merve ÇİÇEK
Giresun, 2021

ÖZET
ULVİYE ALPAY’IN ÇOCUKLARA YÖNELİK ESERLERİNİN DEĞERLER
EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Merve ÇİÇEK

Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Bilim Dalı,

Yüksek Lisans, Aralık / 2021

Danışman: Prof. Dr. Nazım ELMAS

Bu çalışmanın amacı çocuk edebiyatı alanında önemli bir yere sahip olan Ulviye Alpay’ın çocuklara yönelik eserlerinin değerler eğitimi açısından incelemektir. Bu araştırma betimsel nitelikte bir çalışma olup doküman inceleme tekniğinden faydalanılarak oluşturulmuştur. Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışma materyalini Ulviye Alpay’ın 16 çocuk kitabı oluşturmaktadır. Çalışmada yer alan eserler Sosyal Bilgiler Öğretim Programında bulunan 14 değer ve diğer değerler başlığı altında bulunan 14 değer olmak üzere toplam 28 değere göre incelenmiştir. İncelenen eserlerdeki değerlerin ne şekilde ele alındığı ve hangi sıklıkla işlendiği tespit edilmiş ve değerler eğitiminde nasıl yararlanılacağı konusunda analizlerde bulunulmuştur.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın bilimsel araştırmayla ilgili kısmına yer verilmiştir. İkinci bölümde çalışmanın yöntemi ele alınmıştır. Üçüncü bölümde çalışmayı içeren kavramların tanımlarına ve açıklamalarına yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise çalışmada elde edilen bulgular ve yorumlar yer almıştır. Bu bölümde öncelikle hikâyelerde yer alan değerler tanımlanmış daha sonra hikâyelerden elde edilen bulgular örneklerle verilmiştir. Ayrıca tespit edilen veriler tablo haline getirilerek somutlaştırılmıştır. Beşinci bölümde ise araştırmada elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırma sonucunda incelenen eserlerde en çok sevgi en az ise bilimsellik değerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Sevgi değerini sırasıyla dürüstlük, arkadaşlık, kültürel mirasa sahip çıkma, yardımseverlik, selamlaşma, sorumluluk, merhamet, saygı, özgürlük, öz güven, iyilik yapmak, iyimserlik, misafirperverlik, estetik, vatanseverlik, duyarlılık, çalışkanlık, dayanışma, nazik olmak değerleri takip etmektedir. En az yer alan değerler ise sırasıyla adalet, cesaret, aile birliğine önem verme, empati, fedakârlık, temizlik-sağlık ve paylaşımcı olmak değerleridir. Elde edilen bulgular göre Ulviye Alpay’ın eserlerinin değerler eğitimi konusunda yararlanılacak kaynaklar arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ulviye Alpay, değer, değerler eğitimi, çocuk edebiyatı, hikâyeler.

ABSTRACT
THE STUDY OF ULVIYE ALPAY’S WORKS FOR CHILDREN IN TERMS
OF VALUES EDUCATION

Merve ÇiÇEK

Giresun University, Institute of Social Sciences Turkish Education Department,
Master Thesis, December / 2021
Advisor: Prof. Dr. Nazım ELMAS

The aim of this study is to analyze the works of Ulviye Alpay who has an important position in children’s literature which have been written in terms of values education. This is a descriptive qualified research and was created by making use of document review method. In the analysis of data content analysis method has been used. The study material consists of 16 children’s books by Ulviye Alpay. Works taken place in the study has been analyzed according to 14 values taken place in the social sciences curriculum and the 14 values taken place under the head of other values so totally 28 values. It was determined that how the have values analyzed in the works discussed and how often have they tackled and it has been analyzed that how will they going to be taken advantage of them.

The study consists of 5 parts. In the first part, the part related to scientific research is included. In the second part, the method of the study is tackled. In the third part, definitions and explanations of concepts that includes the study are included. In the fourth part, evidences and comments which have been obtained in the study are included. In this part, first of all values taken place in the tales have been defined, later evidences which have been obtained from tales have been given with examples. Besides this data which has been obtained has been concreted by tabularizing. In the fifth part, results which were obtained in the study and suggestions has been included.

It has been determined that as a result of the research in the studied works it has been determined that at the utmost love value fewest scientificness value have taken place. The love value is followed respectively honesty, friendship, conserving the cultural heritage, helpfulness, greeting, responsibility, mercy, respect, freedom, self reliance, benefacting, optimism, hospitality, aesthetics, patriotism, susceptibility, sedulity, solidarity and being kind. Fewest values have been taken place are respectively justice, courage, putting emphasis on family unity, empathy, alturism, cleanliness-health and being paticipative. According to the evidences which have been obtained it has been reached the end of that works of Ulviye Alpay are among the sources which will be taken advantage in the matter of values education.

Keywords: Ulviye Alpay, value, values education, children’s literature, tales.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI	
YEMİN METNİ.....	
ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
SİMGELER VE KISALTMALAR	IX
TABLolar LİSTESİ	XIII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.5. Varsayımlar.....	8
1.6. Tanım ve Kısaltmalar.....	8
1.7. İlgili Araştırmalar.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli	17
2.2. Çalışma Materyali	17
2.3. Verileri Toplama Teknikleri	19

2.4. Verilerin Analizi	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Değer Kavramı	22
3.2. Değerlerin Özellikleri	24
3.3. Değerlerin Önemi ve İşlevleri	26
3.4. Değerlerin Sınıflandırılması	30
3.4.1. Spranger'ın Değer Sınıflandırması	31
3.4.2. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması	31
3.4.3. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması	32
3.5. Değerler Eğitimi	33
3.6. Değer Eğitimi Yaklaşımları	38
3.6.1. Değerleri Telkin Etme, Aşılama	38
3.6.2. Değeri Belirginleştirme ve Açıklama	40
3.6.3. Değer Analizi	41
3.6.4. Ahlâkî Muhakeme	43
3.6.5. Karakter Eğitimi	44
3.6.6. Değer Eğitiminde Gizil Güç: Örtük Program	46
3.7. Değerler Eğitiminde Ailenin Yeri	48
3.8. Değerler Eğitiminde Okulun Yeri	49
3.9. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Yeri	51

3.10. Türk Milli Eğitim Sisteminde Değerler Eğitimi.....	53
3.11. Türkçe Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi	57
3.12. Edebi Eserle Değer Öğretimi	59
3.13. Hikâyenin Çocuk Edebiyatındaki Yeri	61
3.14. Çocuk Hikâyelerinin Taşınması Gereken Özellikler.....	62
3.15. Ulviye Alpay'ın Hayatı ve Eserleri	64

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Kitaplarda Yer Alan Hikâyelerin Konu ve Ana Düşünceleri.....	68
4.2. Hikâyelerde Tespit Edilen Değerler	91
4.2.1. Sosyal Değerler ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	91
4.2.1.1. Adalet	91
4.2.1.2. Aile Birliğine Önem Verme	95
4.2.1.3. Bilimsellik	99
4.2.1.4. Çalışkanlık	102
4.2.1.5. Dayanışma	106
4.2.1.6. Duyarlılık.....	110
4.2.1.7. Dürüstlük	115
4.2.1.8. Estetik	136
4.2.1.9. Özgürlük	142

4.2.1.10. Saygı	150
4.2.1.11. Sevgi	159
4.2.1.11.1. İnsan sevgisi	170
4.2.1.11.2. Aile sevgisi	172
4.2.1.11.3. Atatürk sevgisi	179
4.2.1.11.4. Hayvan sevgisi	182
4.2.1.11.5. Doğa sevgisi	194
4.2.1.11.6. Okuma Sevgisi	201
4.2.1.11.7. Yaşam sevgisi	204
4.2.1.12. Sorumluluk	206
4.2.1.13. Vatanseverlik	218
4.2.1.14. Yardımseverlik	215
DİĞER DEĞERLER	237
4.2.1.15. Arkadaşlık	237
4.2.1.16. Cesaret	257
4.2.1.17. Empati	260
4.2.1.18. Fedakârlık	264
4.2.1.19. İyilik Yapmak	267
4.2.1.20. İyimserlik	274
4.2.1.21. Kültürel Mirasa Sahip Çıkma	280
4.2.1.22. Merhamet	293

VIII

4.2.1.23. Misafirperverlik	303
4.2.1.24. Nazik Olmak	309
4.2.1.25. Öz Güven	312
4.2.1.26. Paylaşımçı Olmak	320
4.2.1.27. Selamlaşma	323
4.2.1.28. Temizlik- Sağlık	331

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR	335
5.2. ÖNERİLER	348
KAYNAKÇA	350

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Akt.	: Aktaran
AVA	: Ay ve Ayıcık
AYNE	: Arşivime Yeni Notlar Ekledim
BBB	: Benekli Buzağının Balonları
BBGMD	: Ben Balık Gibi Mi Doğdum?
BÖG	: Bir Ödül Gibi
BSK	: Babam Sınıfta Kaldı
BVK	: Bukalemun ve Kertenkeleler
CDDSD	: Cırıldama Dese De Severim Dedemi
Ç	: Çekirge
ÇS	: Çocukların Sırrı
DR.	: Doktor
DOÇ.	: Doçent
DYÇ	: Denizin Yakut Çocukları
Ed.	: Editör
FFÇ	: Füze Fırlatan Çocuk
GT	: Gündül'ün Tarihçesi
GG	: Gülümseyen Güneş
HVİ	: Hayvanlar ve İnsanlar
HVK	: Hacıvat ve Karagöz

IA	: İhlamur Ağacı
İG	: İlkıaz Gülümsüyor
İGÇ	: İdil Gülen Çocuk
İKAY	: İdil Kardan Adam Yapıyor
İKBKG	: İdil'e Kırmızı Bir Kuş Gülümsedi
İKCG	: İdil Kuş Cennetinde Geziniyor
İKK	: İki Kardeş Köpek
İKT	: İdil Kareyle Tanıştı
İKÜ	: İdil Kurbağalar Ülkesinde
İMKDE	: İdil Mikropları Kapı Dışarı Etti
İSAK	: İdil'in Sokaktaki Arkadaşı Kaldırım
İSD	: İdil'in Sihirli Dünyası
İTİ	: İdil Televizyon İzliyor
İUG	: İdil Uzay Gemisinde
İÜT	: İdil Üçgenle Tanıştı
İVBY	: İdil ve Balık Yüzüyor
İVÇ	: İdil ve Çiftliği
İVDE	: İdil ve Düş Evi
İVKP	: İdil ve Köpeği Püskül
İVTHTG	: İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında Geziniyor
İVUB	: İdil ve Uçuçböceği

İVPFD	: İdil ve Püskül Fidan Dikiyor
JK	: Jandarma Komutanı
KE	: Kuş Evi
KVKD	: Kırkayak ve Karıncanın Dostluğu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NÇ	: Nar Çiçeği
ODO	: Ormanın Dostu Oduncu
OM	: Oyuncak Müzesi
ÖH	: Özgül Hanımefendi
ÖYÖ	: Ördek Yavrusunun Öyküsü
ÖDÖS	: Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci
P	: Palyaço
Prof.	: Profesör
R	: Rüzgârgülü
S	: Sığırcık
SK	: Suçlu Kim?
ss.	: Sayfa Sayısı
SÖ	: Saçaklı'nın Öyküsü
SKF	: Seher Kuşu Flamingo
SKVT	: Soylu Kediler ve Tekirler
ŞKA	: Şirin Kız Akçay'da

ŞKK	: Şirin Kız Kızkulesi'nde
ŞKAG	: Şirin Kız Amasra'yı Geziyor
ŞKHG	: Şirin Kız Haydarpaşa Garı'nda
ŞKKD	: Şirin Kız Konya'nın Denizinde
ŞKMS	: Şirin Kızdan Mehmetçiğe Saygı
ŞKOY	: Şirin Kız Obruk Yaylası'nda
ŞVŞÇ	: Şemsiye ve Şakacı Çocuk
ŞKAOC	: Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği'nde
ŞKNHS	: Şirin Kız Nasrettin Hoca'yı Selamlıyor
ŞKVBG	: Şirin Kız ve Balıklı Göl
ŞKVDH	: Şirin Kız ve Denizli Horozu
ŞKVİG	: Şirin Kız Vapurla İstanbul'u Geziyor
T	: Tuzak
TH	: Tatil Hayalim
TDK	: Türk Dil Kurumu
UUÇ	: Uçurtma Uçuran Çocuk
ÜGK	: Üç Güzel Kelebek
vb.	: Ve Bunun Gibi
vd.	: Ve Diğerleri
VVVA	: Vız Vız Vızıldayan Arı
YT	: Yaz Tatili

YBG : Yeni Bir Gün

ZVZ : Zebra ve Zürafa

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Kitapların Türü, Basım Yılı, Sayfa Sayısı ve Yayınları	18
Tablo 2. Çalışmada Yer Alan Değerlerin Listesi	21
Tablo 3. Spranger'e Göre Değerlerin Sınıflandırılması	31
Tablo 4. Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması	32
Tablo 5. Schwartz'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması.....	32
Tablo 6. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Adalet Değerinin Dağılımı	92
Tablo 7. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Aile Birliğine Önem Verme Değerinin Dağılımı	96
Tablo 8. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Bilimsellik Değerinin Dağılımı	99
Tablo 9. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Çalışkanlık Değerinin Dağılımı	102
Tablo 10. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Dayanışma Değerinin Dağılımı	106
Tablo 11. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Duyarlılık Değerinin Dağılımı	111
Tablo 12. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Dürüstlük Değerinin Dağılımı	116
Tablo 13. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Estetik Değerinin Dağılımı	137
Tablo 14. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Özgürlük Değerinin Dağılımı	143
Tablo 15. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Saygı Değerinin Dağılımı.....	151
Tablo 16. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Sevgi Değerinin Dağılımı	162
Tablo 17. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Sorumluluk Değerinin Dağılımı	207
Tablo 18. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Vatanseverlik Değerinin Dağılımı	219
Tablo 19. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Yardımseverlik Değerinin Dağılımı	225
Tablo 20. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Arkadaşlık Değerinin Dağılımı	238
Tablo 21. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Cesaret Değerinin Dağılımı	258

Tablo 22. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Empati Değerinin Dağılımı	261
Tablo 23. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Fedakârlık Değerinin Dağılımı	265
Tablo 24. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde İyilik Yapmak Değerinin Dağılımı	268
Tablo 25. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde İyimserlik Değerinin Dağılımı	274
Tablo 26. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Kültürel Mirasa Sahip Çıkma Değerinin Dağılımı	281
Tablo 27. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Merhamet Değerinin Dağılımı	294
Tablo 28. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Misafirperverlik Değerinin Dağılımı	304
Tablo 29. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Nazik Olmak Değerinin Dağılımı	309
Tablo 30. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Öz Güven Değerinin Dağılımı	313
Tablo 31. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Paylaşımçı Olmak Değerinin Dağılımı	321
Tablo 32. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Selamlaşma Değerinin Dağılımı	324
Tablo 33. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Temizlik- Sağlık Değerinin Dağılımı	332
Tablo 34. Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Yer Alan Değerlerin Toplam İşlenme Sıklığı	336

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Giriş bölümünde tezin problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın sınırlılıkları açıklanmış; varsayımlar, tanım ve kısaltmalar, ilgili araştırmalar üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda konuyla alakalı yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Günümüzde küresel anlamda insana verilen önem gittikçe azalmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden birisi de insanların kendi değerlerinden uzaklaşması ve zamanla onlara yabancılaşmasıdır. Bu durumun devam etmesi durumunda ise değer yargıları zamanla unutulup yok olmaya başlamaktadır.

Dünyada meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte uygarlık anlamında da ilerlemeler kaydedilmektedir. Ama bu ilerlemelere ters yönde ise insanlık değer kaybına uğramaktadır. Bu gidişatın düzeltilmesi adına Türkiye’de ve dünyada olmak üzere birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların sonucunda eğitim sisteminde uygulanması için değerler eğitimi diye adlandırılan yeni eğitim modeli oluşturulmuştur.

İnsan yaratılışı itibariyle üstün özelliklerle donatılmıştır. Ancak insan bu özelliklerin farkına varamadıkça ve kendini tanıyamadıkça diğer bütün bilgilere sahip olsa bile insanlık anlamında geride kalmaktadır. İnsanın insan olma vasfına erebilmesi ve kendini yüceltebilmesi için birtakım değer ve ilkelere sahip olması gerekir. Bu değer ve ilkelere sahip olmayan insanlar onları diğer varlıklardan üstün kılan vasıflardan mahrum kalırlar. Kültürel kimliğini ve geçmişini unuturlar. Bu bakımdan insanı değerli kılacak ve ona seçimlerinde yol göstererek rehberlik edecek değerlere sahip olması gerekir. Değer ‘‘insanın kendine özgü yeteneklerinin, iyi ve olgun insan olma kapasitesinin ortaya çıkmasına katkıda bulunan, hayatı geliştirip yücelten ve kişiliğimizin merkezinde yer alan manevi bir olgudur’’ (Hökelekli, 2013, 265).

Değerlerin aktarılması ise eğitim yoluyla gerçekleşmektedir. Değerler eğitimi önce ailede başlamak üzere okulla beraber şekillenmektedir. Ailede anne ve baba çocuğa rol model olarak değerleri benimsetirken okulda ise öğretmen aracılığıyla değerlerin kazanımına yönelik eğitim verilmektedir. Okulda gerçekleşen eğitim bireylerde duygu ve davranış değişikliği meydana getirerek olumlu duygu ve davranışların kazanılmasını sağlamaktadır. Bu bakımdan çocuğun istenmeyen davranışlarından uzaklaşması ve değerlerin benimsetilmesinde eğitim büyük bir öneme sahiptir.

İnsan eğitiminin en temel hedefi; bilgilendirmek yoluyla duygu ve davranışları değiştirmektir. Eğitimin asıl işlevi, duyguları olumlu yönde beslemek ve davranışları istendik olarak düzenlemektir. Sosyal zekânın bir göstergesi olarak bireylerin kendileriyle barışık olmaları, topluma ve bulunduğu ortamlara hızla uyum sağlamaları eğitimden beklenen en önemli sonuçlardan birisidir (Yaman, 2016, 154).

Toplum tarafından uygun görülen davranışların kazanılmasında değerler eğitimi önemli bir göreve sahiptir. Bir toplumun kalkınmasında ve ilerlemesinde iyi yetişmiş bireylere ihtiyaç vardır. Değerlerden yoksun bireylerin olduğu bir toplumda sevgi, saygı, doğruluk gibi toplumu bir arada tutan değerlerden söz edilemez.

Doğruluk, dürüstlük, kendini ifade etme, inanç, irade, sevgi, saygı güven, ahlak, özgürlük ve benzeri kavramlar yaşantımızı ve başkalarının yaşantısını anlamlı kılan önemli değerlerimizden bir kaçıdır. İyi insanlar olabilme, çevreye güven vererek etkileyebilmede abartılı rollerden kaçınarak unutulmaz etkinliklerle, iz bırakan davranışlar ve kişilikler sergilemede değerler eğitiminin önemi çok büyüktür (Çağlayan, 2013, 95).

Değerlerin okullarda öğrenciye kazandırılmasında edebi ürünler önemli bir yer tutar. Çocuğun davranışlarının olumlu yönde değişmesi ve karakterinin şekillenmesinde okuduğu kitaplar önemlidir. Çocuk, kitaplarda yer alan kahramanların davranışlarını inceleyerek kendine örnek almaya başlar. Daha sonra o davranışları içselleştirerek kendi yaşamında sergiler.

Kitaplardaki olaylar, olaylar içindeki kahramanlar arasındaki sosyal davranış biçimleri, zamanla çocukların sosyal yaşam içindeki davranışlarını da etkiler. Günlük yaşamda dille anlatımın zor olduğu ya da gözle görülemeyen bazı davranış özellikleri, insanlar arası olumlu ilişkilerin yarattığı hazlar, sevinçler, neşeler kitap kahramanlarının ilişkileriyle örneklenerek çocuklara sunulabilir. Bu tür sunuş çocuklar için daha etkili ve daha kolay kabul edici özellik taşır. Çocuk, olumlu örneklerden etkilenecek günlük yaşamında bunları kullanmaya başlar

(MEB, 2013). Bu bakımdan değer aktarımında edebi ürünler çocuğun istenilen davranışı kazanmasında önemli kaynaklardandır.

Ulviye Alpay günümüz çocuk edebiyatında eserler veren önemli yazarlarımızdan biridir. Yazarın çocuklar için yazdığı hikâyeleri vardır. Alpay, hikâyelerinde sevgi, arkadaşlık, hayvan ve doğa sevgisi, dostluk gibi birçok değeri işleyerek çocuklara değer aktarımı noktasında önemli bir kaynak niteliği sağlamaktadır. Bu nedenle yazarın çocuk hikâyelerinin değerler eğitimi açısından araştırılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Ulviye Alpay'ın çocuklara yönelik eserlerinde bulunan değerleri tespit etmek ve eserlerin değerler eğitimi açısından önemine vurgu yapmaktır.

Araştırmanın Alt Amaçları

1. Ulviye Alpay'ın çocuklara yönelik eserlerinde öne çıkan değerleri tespit etmek.
2. Ulviye Alpay'ın çocuklara yönelik eserlerinde bulunan değerleri tespit etmek.
3. Ulviye Alpay'ın çocuklara yönelik eserlerinde değerler eğitimi bakımından olumlu özellikleri tespit etmek ve önerilerde bulunmak.
4. Ulviye Alpay'ın çocuklara yönelik eserlerinin değerler eğitimi konusunda ne şekilde yararlanılabileceğini örnekler yoluyla ortaya koymak.

1.3. Araştırmanın Önemi

Her millet kendine has değerlerin varlığını sürdürmek ve gelecek nesillere aktarmak ister. Çağımızda toplumsal anlamda yaşanan hızlı değişimler sonucunda insanlar kendi değerlerine karşı yabancılaşmaya başlamıştır. Bu durumun üstesinden gelebilmek adına değerlerin gelecek kuşaklara belli bir plana göre aktarılması mecburiyet haline gelmiştir. Bu bakımdan değerler eğitiminin küçük yaşlardan itibaren aile bireyleri tarafından kazandırılması gerekir. Çocuk aile bireylerini kendine örnek almasından dolayı öğrendiklerini kolayca hayatına taşıyacaktır. Kaymakcan ve

Meydan (2014, 195) göre; ‘‘ailede değerler çok küçük yaşlarda ve bir bütün olarak hayatın anlamı gibi en st değerlerle bağlantılı olarak öğrenildiği için bu öğrenmeler kolay sklp atılamayacak kadar derin bir şekilde yerleşir. Bunun en önemli nedeni çocuğun kendisini ailesi ile her ynden zdeşleştirmesidir.’’

Ailede verilen değerler eğitimiyle birlikte çocuğun okula başlamasıyla örgün eğitim basamaklarında duygu oluşturma ve değer kazandırma etkinlikleri yardımıyla birçok değer öğrenciye kazandırılır. Yaman’a (2016, 19) göre;

Bu süreç çok erken yaşlarda aile içinde başlatılmalı; örgün eğitim basamaklarının değişik süreçlerinde duygu oluşturma ve değer kazandırma etkinlikleriyle desteklenmelidir. Ailede, okulda, toplumda ve medyada ‘sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, vakur, adalet, aileyi önemseme, bağımsızlık ve zgr düşünebilme, iyimserlik, diğergamlık, duyarlı olma, dürüstlük, vefa, temizlik, konukseverlik, vatanseverlik’ gibi birçok değerin yapılacak etkinlikler ve uygulamalarla hayata geçirilmesi, davranışa dönüştürülmesi çok önemlidir.

Değerlerin ocuğa aktarılmasında edebi eserler en önemli kaynaklardır. Çünkü edebi eserler yoluyla ocuk başka kimseden öğrenemeyeceği hayata dair bilgiler edinir. Edebi eserlerin çocuğa sağladığı yararı Oğuzkan (2010, 7) şöyle dile getirir:

Çocuklar hayatı ve yaşama yollarını öğrenmek için edebi eserlere muhtaçtırlar. Başka bir kimsenin hayatını ilgilendiren durumları öğrenmek için edebiyat aracılığıyla elde edilen pek ilginç yaşantıları -televizyon, radyo veya başka her hangi bir şey dahil olduğu halde- hiçbir araç kazandıramaz. İyi bir yazar dikkatli bir kimsedir, hayatın gerçeklerini iyi gözler, şu veya bu biçimde genç okuyucu ile yakın bir ilişki kurar, yazar ve okuyucu, kendilerinden başka bir kimsenin (eser kahramanının) veya kimselerin (eser kahramanlarının) hayatlarını, yaşayışlarını, alışkanlıklarını, törelerini, düşünce yollarını keşfe çıkarlar.

Ulviye Alpay da çocuklara için kaleme aldığı eserlerinde değer aktarımını ön planda tutan önemli yazarlardır. Yazarın ocuklara yönelik olarak yazdığı hikâyeleri ve ocuk oyunu vardır. ocuk edebiyatı alanında hikyeleriyle tanınan yazarın eserleri ile değerler eğitimi arasındaki ilişki incelemeye yönelik bir tez çalışması bulunmamaktadır. Bu konu önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Alpay’ın, çocuklara yönelik olarak yazdığı eserlerinde çocuklara katkı sağlayacak birçok sosyal değerin yer alması ve çocukların ilgiyle okumasından dolayı eserlerinin incelenmesinin değerler eğitimi noktasında fayda sağlayacağı

düşünülmektedir. Bu nedenle “Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” tezin konusunu oluşturmuştur.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada çocuk edebiyatı alanında eserler veren Ulviye Alpay’ın 15 hikâye kitabı ve 1 çocuk oyunu incelenmiştir. Bunlar: “Arkadaşım Beate, Arşivci Çocuk, Babam Sınıfta Kaldı, Ben Balık Gibi Mi Doğdum?, Çocukların Sırrı, Denizın Yakut Çocukları, Gezinin Ayak İzleri, Harflerle Dans, Hayvanlarla Elele, İdil ve Düş Evi, Seher Kuşu Flamingo, Sevimli Dostlar, Soylu Kediler ve Tekirler, Şirin Kız Yurdunu Geziyor, Yalı adlı hikâye kitapları ve Tren Gelir Hoş Gelir adlı çocuk oyunudur.

Araştırmada “İdil Gülen Çocuk” adlı kitap, “İdil ve Düş Evi” adlı kitabın içinde; “Kuş Evi” adlı kitap ise “Sevimli Dostlar” ve “Seher Kuşu Flamingo” adlı eserlerinde bulunmasından dolayı bu kitaplar tekrar incelenmemiştir. Araştırmada yazarın çocuk kitaplarında yer alan tüm hikâyeler incelenmiştir.

Yazarın aynı hikâyeleri birkaç kitabın içerisinde yer aldığından dolayı aynı hikâyelerin bulunduğu kitaplardan yayın yılı erken olan kitaplar esas alınarak incelenmiştir. Hayvanlarla Elele (2000) ve Sevimli Dostlar (2004) adlı kitaplarda bulunan hikâyeler Soylu Kediler ve Tekirler (2005), Denizın Yakut Çocukları (2009), Seher Kuşu Flamingo (2009) adlı kitaplara serpiştirilmiştir. Bu bakımdan aynı hikâyelerin ilk yer aldığı kitaplar olan Hayvanlarla Elele (2000) ve Sevimli Dostlar (2004) adlı kitaplar esas alınarak alıntı yapılmıştır. Kitaplarda yer alan hikâyeler aşağıda verilmiştir:

Ben Balık Gibi Mi Doğdum (1999) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Ben Balık Gibi Mi Doğdum?, Bukalemun ve Kertenkeleler, Mumla Tanışan Çocuk, Karakeçi ve Kınalıkuza, Çöp Kutum Gülümsüyor, Canavar Gölgemmiş, Üşengeç Çocuğun Serüveni.

Hayvanlarla Elele (2000) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Soylu Kediler ve Tekirler, İki Kardeş Köpek, Hayvanlar ve İnsanlar, Üç Güzel Kelebek.

Arkadaşım Beate (2002) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Sürpriz Bir Tanışma, Doğayı Koruyan Keçi, Cesur, Aktör Fil, Arkadaşım Beate.

Çocukların Sırrı (2002) adlı kitap aynı adla tek hikâyeden oluşmaktadır.

İdil ve Düş Evi (2002) adlı kitapta bulunan hikâyeler; İdil ve Düş Evi, İdil Gülen Çocuk, İdil Kareyle Tanıştı, İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında Geziniyor, İdil Mikropları Kapı Dışarı Etti, İdil ve Köpeği Püskül, İdil Uzay Gemisinde, İdil ve Uçuşböceği, İdil'in Sihirli Dünyası, İdil ve Balık Yüzüyor, İdil'e Kırmızı Bir Kuş Gülümsedi, İdil Televizyon İzliyor, Bir Kum Taneciği ve İdil, İdil Kurbağalar Ülkesinde, İdil Kardan Adam Yapıyor, İdil ve Çiftliği, İdil'in Sokakdaki Arkadaşı Kaldırım, Sihirli Minder ve İdil, İdil ve Püskül Fidan Dikiyor, İdil'in Yeni Oyuncağı, İdil Üçgenle Tanıştı, İdil Kuş Cennetinde Geziniyor.

Sevimli Dostlar (2004) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Sığırcık, Seher Kuşu Flamingo, Ördek Yavrusunun Öyküsü, Kuş Evi, Denizin Yakut Çocukları, Hayvanlar ve İnsanlar, İki Kardeş Köpek, Soylu Kediler ve Tekirler, Üç Güzel Kelebek.

Soylu Kediler ve Tekirler (2005) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Soylu Kediler ve Tekirler, Ördek Yavrusunun Öyküsü, İki Kardeş Köpek.

Harflerle Dans (2008) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Ay ve Ayıcık, Benekli Buzağının Balonları, Cırıldama Dese De Severim Dedemi, Çekirge, Dağ Keçisi ve Çoban, Eşek, Füze Fırlatan Çocuk, Gülümseyen Güneş, Ğ, Hacivat ve Karagöz, İhlamur Ağacı, İlk yaz Gülümsüyor, Jandarma Komutanı, Kırkayak ve Karıncanın Dostluğu, Lunaparkta Bir Leylek, Mutlu Martı, Nar Çiçeği, Ormanın Dostu Oduncu, Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci, Palyaço, Rüzgârgülü, Saçaklı'nın Öyküsü, Şemsiye ve Şakacı Çocuk, Tavşanlar Eğleniyor, Uçurtma Uçuran Çocuk, Üzümler

Konuşan Çocuk, Vız Vız Vızıldayan Arı, Yağmuru Sevmeyen Çocuk, Zebra ve Zürafa.

Şirin Kız Yurdunu Geziyor (2008) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Şirin Kız Akçay'da, Şirin Kız Vapurla İstanbul'u Geziyor, Şirin Kız Kızkulesi'nde, Şirin Kız Haydarpaşa Garı'nda, Şirin Kız Konya'nın Denizinde, Şirin Kız Obruk Yaylası'nda, Şirin Kız ve Noel Baba, Şirin Kızdan Mehmetçiğe Saygı, Şirin Kız ve Denizli Horozu, Şirin Kız Nasreddin Hocayı Selamlıyor, Şirin Kız ve Balıklı Göl, Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği'nde, Şirin Kız Amasra'yı Geziyor.

Babam Sınıfta Kaldı (2008) adlı kitapta bulunan hikâyeler; Babam Sınıfta Kaldı, Suçlu Kim?, Tuzak, Balıkçı ve Oğlu, Yaz Tatili.

Denizin Yakut Çocukları (2009) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Denizin Yakut Çocukları, Sığırcık, Üç Güzel Kelebek.

Seher Kuşu Flamingo (2009) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Seher Kuşu Flamingo, Hayvanlar ve İnsanlar, Kuş Evi.

Gezginin Ayak İzleri (2009) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Ankara Kedisi, Ankara Kalesi, Takipçilerle Nallıhan Turu, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Beypazarı, Atakule, Cumhuriyet Müzesi, Kurtuluş Savaşı Müzesi, Keçiören Estergon Etnografya Müzesi, Çok Mutluyum Çooook, Yaşasın Harikalar Diyarına Gidiyoruz, Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi, Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi, TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi, Atatürk Orman Çiftliği, Atatürk Evi ve Müzesi, Oyuncak Müzesi, Gündül'ün Tarihçesi, Haymana, Polatlı, Kızılcahamam ve Kara Akbaba, Ayaş.

Tren Gelir Hoş Gelir (2009) adlı çocuk oyunu

Yalı (2009) adlı kitapta bulunan hikâyeler; Yalı, Kız Kulesi, 1453 İstanbul, Galata Kulesi, Yerebatan Sarnıcı.

Arşivci Çocuk (2009) adlı kitapta bulunan hikâyeler; Tatil Hayalim, Özgül Hanımefendi, 1919, Yeni Bir Gün, Arşivime Yeni Notlar Ekledim, Bir Ödül Gibi.

1.5. Varsayımlar

1. Ulviye Alpay'ın çocuklara yönelik eserlerinde hitap edilen kesimin çocuklara uygun olduğu varsayılmıştır.
2. Ulviye Alpay'ın çocuklara yönelik eserlerinde bulunan değerlerin öğretim programlarında yer verilen değerlerle uyduğu varsayılmıştır.
3. Ulviye Alpay'ın çocuklara yönelik eserlerinde sosyal değerlerin var olduğu öngörülmüştür.
4. Ulviye Alpay'ın çocuklara yönelik eserlerinde yer alan değerlerin hedef kitleye kazandırılabilmesi varsayılmıştır.

1.6. Tanım ve Kısaltmalar

Çocuk Edebiyatı: “Çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce yeteneklerine, zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerdir” (Yalçın ve Aytas, 2002, 5).

Değer: “Grup veya toplumun, kişilerin, örüntülerin ve diğer sosyokültürel nesnelerin önemliliğini değerlendirmeyi sağlayan ölçütlerdir” (Fichter, 2015, 166).

Eğitim: TDK Güncel Türkçe Sözlük'te “çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” (TDK, 2021).

Değerler Eğitimi: “Sahip olunan değerler bireyin gelecekte kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı

değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları hâline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/ kazandırma süreçlerine ‘‘değerler eğitimi’’ denilmektedir (Yaman, 2016, 18).’’

1.7. İlgili Araştırmalar

Utku (2020), ‘‘Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi’’ adlı yüksek lisans tezinde yazarın Kültür Dizisi I serisinde yer alan 6 adet kitabını Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019) bulunan kök değerler dikkate alınarak incelemiştir. Araştırmada Kültür Dizisi I’de yer alan eserlerde, ‘saygı’, ‘sevgi’ ve ‘yardımseverlik’ değerlerinin en çok öne çıkan kök değerler olduğunu tespit etmiştir. Bununla birlikte ‘dostluk’, ‘dürüstlük’, ‘öz denetim’, ‘sorumluluk’ ve ‘vatanseverlik’ değerleri farklı eserlerde ön plana çıkmıştır. Ayrıca ‘adalet’ ve ‘sabır’ değerlerinin eserlerin genelinde geçiş sıklığının az olduğu ortaya konmuştur.

İner (2020), ‘‘Nuran Turan’ın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı yüksek lisans tezinde yazarın Türkçe Tema Hikâyeleri, 20 değere göre incelemiştir. Hikâyeler, 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan 18 değer ve tespit edilen diğer değerler dikkate alınarak yorumlamıştır. Hikâyelerde en çok *sevgi* değerine yer verilmiştir. Sevgi değerini sırasıyla *çalışkanlık* ve *sorumluluk* değerleri takip etmiştir. Bununla birlikte, yazarın hikâyelerinde sırasıyla ‘estetik’, ‘bilimsellik’, ‘yardımseverlik’, ‘arkadaşlık’, ‘dayanışma’, ‘saygı’, ‘adalet’ ve ‘eşitlik’, ‘misafirperverlik’, ‘vatanseverlik’, ‘hediyeleşmek’, ‘dürüstlük’ ve ‘aile birliğine önem verme’ değerlerine yer verilmiştir. Bu değerlerin yanında ise ‘duyarlılık’, ‘cesaret’, ‘sabır’, ‘sağlık-temizlik’ ve ‘barış’ değerlerine rastlanmıştır.

Çelikten’in (2019), ‘‘Nezihe Meriç’in Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı yüksek lisans tezinde Nezihe Meriç’in 1976-2006 yılları arasında yayımlanan 11 adet çocuk kitabı Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı’ndaki değerler esas alınarak oluşturulan 15 değer doğrultusunda incelemiştir. Araştırmanın sonucunda Nezihe Meriç’in çocuk kitaplarında en çok *bilimsellik* değerine yer verildiği tespit edilmiştir. Bilimsellik

değerini sırasıyla ‘sağlıklı olmaya önem verme’, ‘sevgi’, ‘yardımseverlik’, ‘saygı’, ‘sorumluluk’, ‘dostluk’, ‘dürüstlük’, ‘vatanseverlik’, ‘öz denetim’, ‘kanaatkârlık’, ‘barış’, ‘adaletli olma’, ‘tutumlu olma’ değerleri takip etmiştir. En az yer verilen değerler ise ‘adaletli olma’ ve ‘tutumlu olma’ değerleridir.

Yeniay (2019), ‘‘Behiç Ak’ın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı yüksek lisans tezinde yazarın çocuklar için yazdığı 18 hikâye kitabı değerler eğitimi açısından incelemiştir. Hikâyelerde ‘alçak gönüllülük’, ‘arkadaşlık’ ve ‘dostluk’, ‘cömertlik’, ‘çalışkanlık’, ‘dürüstlük’, ‘kanaatkârlık’, ‘merhamet’, ‘paylaşmak’, ‘saygı’, ‘sevgi’, ‘tasarruf etme’, ‘teşekkür etme’, ‘ümit’, ‘vefa’ ve ‘yardımseverlik’ değerlerine rastlanılmıştır.

Kasap (2019), ‘‘Bekir Yıldız’ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı yüksek lisans tezinde Bekir Yıldız’ın çocuklara yönelik yazmış olduğu Ölümsüz Kavak, Kör Güvercin, Şahinler Vadisi ve Arılar Ordusu adlı çocuk kitapları kök değerler esas alınarak incelemiştir. Araştırma sonucunda en çok karşılaşılan kök değer sorumluluk değeri olmuştur. Bu değeri sırasıyla ‘adalet’, ‘dostluk’, ‘sevgi’, ‘saygı’, ‘dürüstlük’, ‘yardımseverlik’, ‘öz denetim’, ‘sabır’ ve ‘vatanseverlik’ değerleri izlemiştir.

Kavaklı’nın (2019), ‘‘Mavisel Yener’in Masal Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı yüksek lisans tezinde yazarın çocuklara yönelik yazdığı 34 masal kitabı belirlenen 19 değer esas alınarak incelemiştir. Masallarda en çok ‘sevgi’ değerine rastlanılmıştır. Bu değeri sırasıyla ‘özgüven’, ‘özdisiplin- çalışkanlık-zamanı verimli kullanma’, ‘dostluk- vefa’, ‘cesaret’, ‘hoşgörü, dürüstlük’, ‘sabır’, ‘sorumluluk’, ‘iyilik’, ‘yardımseverlik’, ‘paylaşma’, ‘duyarlılık’, ‘güvenirlilik’, ‘saygı’, ‘alçakgönüllülük’, ‘adalet’, ‘tutumluluk- kanaatkârlık’, ‘merhamet’ değerleri izlemiştir.

Yılmaz (2018), ‘‘Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal’ın Çocuk Romanları’’ adlı yüksek lisans tezinde Aytül Akal’ın 2000- 2016 yılları arasında yayımlanan 14 çocuk romanı 2018 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Türk Milli Eğitimin Genel Amaçlarından yararlanarak oluşturulan değerler esas alınarak incelemiştir. İncelenen eserlerde 30 farklı değer yer aldığı

görülmüştür. Değerler içerisinde en çok ‘duyarlılık’ iletilisine rastlanılmıştır. Bu değeri sırasıyla ‘bilimsellik’, ‘dayanışma’, ‘sorumluluk’, ‘yardımseverlik’, ‘iyi niyet’, ‘çalışkanlık’, ‘sevgi’ ve ‘saygı’ değeri takip etmiştir. Eserlerde en az yer alan değerler sırasıyla ‘adalet’, ‘temizlik’ ve ‘kanaat’ değerleridir. Romanlarda ‘vatanseverlik’ gibi değerlere rastlanılmamıştır.

Emirhan (2016), “Değerler Eğitimi Bağlamında Yavuz Bahadıroğlu’nun Çocuk Romanları” adlı yüksek lisans tezinde Yavuz Bahadıroğlu’nun 15 çocuk romanında yer alan dini ve sosyal değerler tespit edilerek değerler eğitimi açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda 11 dini değere (‘Allah inancı, din büyüklerini örnek alma, dua etme, dini konularda duyarlı olma, iman etmek (kadere inanmak, kitaplara inanmak, ahiret gününe inanmak, meleklerle inanmak’), ‘ölüm gerçeğinin farkında olma’, ‘merhametli olmak’, ‘iyi insan’ ve ‘iyi Müslüman olma’, ‘şehitlik’, ‘şükür sahibi olma’, ‘tevazu’ (alçak gönüllülük) ve 29 sosyal değere (‘adalet, aile birliği, affedicilik, arkadaşlık, barış ve huzurdan yana olma, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, dayanışma, diğerkâmlık (özgecilik), dürüstlük, empati, görünüşe gösterişe önem vermeme, hüner sahibi olma, hoşgörü, ilim irfan sahibi olma, kanaatkârlık, minnet etmeme, misafirperverlik, öğüt verme, özgürlük, sabır, saygı, sevgi, sır tutma, sorumluluk, tutumlu olma, vefâ, yardımseverlik’) ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Topbaş (2015), “Sema Maraşlı’nın Masallarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde yazarın dört adet masal kitabında bulunan seksen iki adet masalı, öğretim programlarında yer alan değerler esas alınarak oluşturulan otuz iki adet değere göre incelemiştir. İncelenen masalarda en çok ‘sevgi’, ‘aile birliğine önem verme’, ‘yardımseverlik’, ‘nezaket’ değerlerine rastlanılmıştır. En az yer alan değerler ise ‘bağımsızlık’, ‘sabır’, ‘özgürlük’, ‘merhamet’ ve ‘fedakârlık’ değerleridir.

Selek (2014), “Osman Yalçın’ın Hayvan Hikâyelerinde Değerler Eğitimi” adlı yüksek lisans tezi Osman Yalçın’ın Hayvan Hikâyeleri Seti’nde Burdur Milli eğitim Müdürlüğü’nün 2011- 2014 yılları arasında okullarda uygulanmasını istediği 21 değer yer alıp almadığını tespit etmek amacıyla yazılmıştır. İnceleme sonucunda

Burdur Milli Eğitim Müdürlüğü'nün belirlediği tüm değerlere değinildiği sonucuna varılmıştır. Hikâyelerde en çok cesaret değerine yer verilmiştir. Cesaret değerini sırasıyla 'yardımseverlik', 'sevgi' ve 'merhamet' değerleri izlemiştir. En az yer alan değerler ise sırasıyla kanaatkârlık, ölçülü olmak, hoşgörü, saygı ve sözünde durmak değerleridir. Alçakgönüllülük değerinin ise zıt değeri olarak kibirlenme değerinin verildiği görülmüştür. Araştırma sonucunda incelenen 20 hikâye kitabının çocuklara verilmek istenen değerler açısından zengin olduğu tespit edilmiş ve çocuklara 'Değerler Eğitimi Projesi' kapsamında okutulması tavsiye edilmiştir.

Çırak (2013), "Cengiz Aytmatov Romanlarının Değerler Eğitimi Katkısı" adlı yüksek lisans tezinde Cengiz Aytmatov'un "Beyaz Gemi", "Cemile", "Dişi Kurdun Rüyalari", "Gün Olur Asra Bedel" ve "Toprak Ana" adlı 5 adet kitabı değerler eğitime katkısı açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda temel alınan değerlere ait toplam 810 adet veri tespit edilmiştir. Bu değerlerin tekrar edilme sayıları sırasıyla: 'sevgi (148)', 'duyarlılık (99)', 'sorumluluk (81)', 'dayanışma (65)', 'saygı (57)', 'aile birliğine önem verme (56)', 'yardımseverlik (45)', 'çalışkanlık (42)', 'vatanseverlik (38)', 'adil olma (29)', 'hoşgörü (28)', 'dürüstlük (20)', 'estetik (19)', 'özgürlük (17)', 'misafirperverlik (14)', 'bağımsızlık (12)', 'barış (12)', 'bilimsellik (11)', 'sağlıklı olmaya önem verme (12)', 'temizlik (5)'tir. En fazla 'sevgi' değerine (148) yer verilmiştir. En az ise 'temizlik' değerini (5) yer almıştır.

Yılmaz (2012), "Ziya Gökalp'in Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde Ziya Gökalp'in 103 adet şiiri değerler eğitimi açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda şiirlerde 'vatan sevgisi', 'dini değerler', 'Türk büyüklerine saygı', 'kahramanlık ve şehitlik' gibi değerlere daha çok yer verildiği tespit edilmiştir. Şiirlerde belirlenen değerlerden 'merhamet', 'mutluluk', 'sabır', 'hoşgörü', 'nezaket' gibi değerlere daha az yerildiği görülmüştür. Ziya Gökalp'in şiirlerinde değer eğitime önem verdiği söylenebilir.

Kumbasar (2011), "Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde Muzaffer İzgü'nün 12 romanı belirlenen 25 değeri içermesi bakımından incelemiştir. İnceleme sonucunda 25 değerden 24'ünün romanlarda yer aldığı sonucuna varılmıştır. Romanlarda en çok

sevgi değerine rastlanılmıştır. Bu değeri sırasıyla ‘saygı’, ‘yardımseverlik’, ‘çalışkanlık’, ‘temiz olma’ ve ‘aile birliğine önem verme’ değerleri takip etmiştir. Romanlarda ‘alçakgönüllü olma’ değerine rastlanılmamıştır. En az yer alan değerler ise ‘barış’, ‘tutumlu olma’, ‘bilimsellik’, ‘cesur olma’ ve ‘sabırlı olma’ değerleri olduğu görülmüştür.

Akyol (2010), ‘‘İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı yüksek lisans tezinde iki farklı yayınevine ait, öğrenci ders ve öğrenci çalışma kitabını içeren, 6. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitaplarında yer alan sevgi temasının hedefler, kazanımlar ve etkinlikler bakımından değerler eğitime uygunluğu incelemiştir. Araştırma sonucunda her iki kitapta da sevgi temasındaki hedef ve kazanımlarının, dil ve zihin becerilerini karşıladığı fakat ‘sevgi’ değerini karşılamadığı tespit edilmiştir. Sevgi temalarında dil becerileri ve metni analiz etmeye dönük kazanımlara yer verilirken doğrudan sevgi değeri ile ilgili hiçbir kazanımın bulunmadığı görülmüştür. Sevgi temalarında, genel itibariyle değer kazandırmaya dönük etkinlikler, dil becerisi ve metin çözümlemesine dönük etkinliklerden daha az olduğu tespit edilmiştir.

Türk (2009), ‘‘Değerler Eğitiminde Saygı’’ adlı yüksek lisans tezinde temel değerlerden biri olan saygı değeri konusunda ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan öğrencilerin algı, tutum ve eğitsel uygulama durumlarını incelemeyi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin saygı değerine ilişkin evrensel boyuttaki tutumlarının, cemaatçi (toplulukçu) tutumlara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Saygı eğitimi uygulamalarında öğretmenlerin, saygısız davranışlara karşı hafif cezalar verme, saygılı davranışları ödüllendirme ve sınıf ortamına önem vererek öğrencilere model olmaya çalıştıkları görülmüştür. Saygı yönelimlerinde ise en çok anne- babalara, ahlak kurallarına ve insan haklarına saygı göstermeye en yüksek düzeyde önem verilirken, dini inancı olmayanlara (ateistlere), estetik değerlere ve geleneklere ise en az düzeyde önem verilmektedir. Genel itibariyle analiz sonuçlarına göre, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre saygı eğitime ve değerine daha çok önem verdikleri görülmüştür.

Can (2008), ‘‘Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri’’ adlı yüksek lisans tezi dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili yaptıkları uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar; ‘1.Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında en çok sorumluluk sahibi olmaya ilişkin etkinlikler düzenledikleri görülmüştür. 2. Değerler eğitiminde öğretmenlerin telkin, model alma, empati kurma ve değer aydınlatması gibi değer kazandırma yollarını etkili bir şekilde kullandıkları fakat değerler analizi ve ahlaki muhakeme gibi yöntemleri yeterinde kullanmadıkları bulunmuştur. 3. Değerler eğitiminde öğretmenlerin en çok işbirliğine dayalı öğrenme ve yaratıcı drama yöntemlerini kullanmaktadırlar. 4. Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında öğretmenlerin gözlem, örnek olay yöntemi, tartışma yöntemi, soru cevap tekniği ve velilerle görüşme yöntemi yardımıyla öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını anladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını en çok öğrencilerin davranışlarını gözlemleyerek anladıklarını belirtmişlerdir. 5. Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında fark anlamlı bulunmuştur. 6. Öğretmenlerin eğitim durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri anlamlı bir fark bulunmamıştır. 7. Öğretmenlerin kıdem durumlarına göre değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. 8. Görev yaptıkları okulların başarı yüzdelerine göre öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.’

Dilmaç (2007) ‘‘Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması’’ adlı doktora tezinin amacı fen lisesi öğrencileri üzerinde insani değerler eğitimi programının öğrencilerin değerlere sahip olma düzeyinde bir değişiklikler meydana getirip getirilmediğini araştırmaktır. Öğrencilere uygulanan insani değerler eğitim programının bu öğrencilerin değer düzeyini arttırmada etkili olup olmadığını incelemektir. Araştırma 2006- 2007 öğretim yılında Konya ili Meram Fen Lisesi birinci ve ikinci sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Uygulamada bu kurumda kalan 15’i deney ve 15’i kontrol grubu olmak üzere 30 öğrenci yer almıştır. Araştırma sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır: 1. Deney

grubunun öntest ölçüm puanları ile sontest ölçüm puanları arasında sontest lehine anlamı bir farklılık vardır. Kontrol grubu için böyle bir farklılık söz konusu değildir. 2. Deney ve kontrol grubunun sontest ölçüm sonuçlarına göre deney grubu lehine sorumluluk alt boyutunda anlamlı bir farklılık söz konusudur. Bu sonuç da vermiş olduğumuz programın etkisini göstermektedir. 3. Deney ve kontrol grubunun sontest ölçüm sonuçlarına göre deney grubu lehine dostluk/arkadaşlık alt boyutunda anlamlı bir farklılık söz konusudur. 4. Deney ve kontrol grubunun sontest ölçüm sonuçlarına göre deney grubu lehine barışçı olma alt boyutunda anlamlı bir farklılık söz konusudur. Deney grubunun lehine çıkan bu sonuçta insani değerler eğitim programının etkisini göstermektedir. 5. Deney ve kontrol sontest ölçüm sonuçlarına göre deney grubu lehine saygı alt boyutunda anlamlı bir farklılık söz konusudur. 6. Deney ve kontrol grubunun sontest ölçüm sonuçlarına göre deney grubu lehine dürüstlük alt boyutunda anlamlı bir farklılık söz konusudur. Bu sonuçta vermiş olduğumuz programın etkisini göstermektedir. 7. Deney ve kontrol grubunun sontest ölçüm sonuçlarına göre deney grubu lehine hoşgörü alt boyutunda anlamlı bir farklılık söz konusudur. Bu sonuç da vermiş olduğumuz programın etkisini göstermektedir.

Dilmaç (1999), ‘‘İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması’’ adlı yüksek lisans tezinin amacı ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi vermek ve Ahlâki Olgunluk Ölçeği ile bu programın etkililiğini sınamaktır. Araştırma ‘İstanbul ili Kadıköy İlçesi Küçükyalı Çocuk Esirgeme Kurumunda’ gerçekleşmiştir. Uygulamada bu kurumda kalan 18’i deney ve 18’i denek ve kontrol grubu olmak üzere 36 kişi yer almıştır. Araştırma sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır: ‘1. Deney grubunun öntest ölçüm puanları ile sontest ölçüm puanları arasında sontest lehine anlamlı bir farklılık vardır. Kontrol grubu için böyle bir farklılık söz konusu değildir. 2. Deney ve kontrol grubunun sontest ölçüm sonuçlarına göre deney grubu lehine anlamlı bir farklılık söz konusudur. Bu sonuç da vermiş olduğumuz programın etkisini göstermektedir. 3. Deney ve kontrol grubundaki dördüncü sınıf öğrencilerinin sontest sonuçları arasında deney grubundakiler lehine anlamlı bir fark vardır. 4. Deney ve kontrol grubundaki beşinci sınıf öğrencilerinin sontest sonuçları arasında deney grubundakiler lehine anlamlı bir fark vardır. 5. Cinsiyet alt grupları olarak bakıldığında

deney ve kontrol grubunda yer alan kız öğrencilerinin sontest ölçüm sonuçlarında deney grubunda yer alan kız öğrencilerinin lehine anlamlı bir farklılık söz konusudur.

6. Deney ve kontrol grubunda yer alan erkek öğrencilerinin sontest ölçüm sonuçlarına bakıldığında deney grubunda yer alan erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık söz konusudur.’

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma materyali, verileri toplama teknikleri ve verilerin analizi üzerinde durulmuştur.

2.1. Araştırma Modeli

Ulviye Alpay'ın çocuklara yönelik eserlerindeki değerlerle ilgili unsurları belirlemeyi amaçlayan bu çalışma nitel araştırma özelliği taşımaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2013, 45) nitel araştırmayı “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” şeklinde tanımlamaktadır.

Nitel araştırma yaklaşımı esas alınarak yapılan bu çalışmada, betimsel nitelikte tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2010, 77) tarama modelini şöyle açıklamaktadır:

Tarama modeli geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Bu modelde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez.

2.2. Çalışma Materyali

Çalışma materyalini Ulviye Alpay'ın çocuklara yönelik yazdığı 16 çocuk kitabı oluşturmaktadır. Ulviye Alpay'ın çocuklar için kaleme aldığı kitaplardan 16 tanesi incelenmiştir. Bunlardan “İdil Gülen Çocuk” adlı kitap, “İdil ve Düş Evi” adlı kitabın içinde; “Kuş Evi” adlı kitap ise “Sevimli Dostlar” ve “Seher Kuşu Flamingo” adlı kitapların içinde yer alan hikâyelerden biri olduğu için bu iki kitap yeniden ele alınmamıştır. Araştırmada yazarın çocuk kitaplarında yer alan tüm

hikâyeler incelenmiştir. İncelenen kitaplar ve yayınevleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo1: Araştırmada Kullanılan Kitapların Türü, Basım Yılı, Sayfa Sayısı ve Yayınevleri

Sıra	Kitap Adı	Türü	Basım Yılı	Sayfa Sayısı	Yayınevi
1	Ben Balık Gibi Mi Doğdum?	Hikâye	1999	28	Kaynak Çocuk Yayınları
2	Hayvanlarla Elele	Hikâye	2000	72	Can Yayınları
3	Arkadaşım Beate	Hikâye	2002	79	Alfa Gelişim Yayınları
4	Çocukların Sırrı	Hikâye	2002	79	Alfa Gelişim Yayınları
5	İdil ve Düş Evi	Hikâye	2002	80	Alfa Gelişim Yayınları
6	Sevimli Dostlar	Hikâye	2004	140	Epsilon Yayınları
7	Soylu Kediler ve Tekirler	Hikâye	2005	48	Altın Kitaplar Yayınları
8	Harflerle Dans	Hikâye	2008	96	Dünya Ağacı Yayınları
9	Şirin Kız Yurdunu Geziyor	Hikâye	2008	96	Dünya Ağacı Yayınları
10	Babam Sınıfta Kaldı	Hikâye	2008	88	Dünya Ağacı Yayınları
11	Denizin Yakut Çocukları	Hikâye	2009	48	Dünya Ağacı Yayınları

12	Seher Kuşu Flamingo	Hikâye	2009	48	Dünya Ağacı Yayınları
13	Gezginin Ayak İzleri	Hikâye	2009	109	Dünya Ağacı Yayınları
14	Tren Gelir Hoş Gelir	Çocuk Oyunu	2009	80	Dünya Ağacı Yayınları
15	Yalı	Hikâye	2009	105	Dünya Ağacı Yayınları
16	Arşivci Çocuk	Hikâye	2009	80	Dünya Ağacı Yayınları

2.3. Verileri Toplama Teknikleri

Araştırmada veri toplama tekniklerinden doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 217; Büyüköztürk vd., 2010, 236). Araştırmada doküman olarak Ulviye Alpay’ın yukarıdaki tabloda gösterilen 16 çocuk kitabı kullanılmıştır.

Çalışmada ilk olarak amaca uygun kaynaklar temin edilmiştir. Bunun için öncelikle araştırmanın konusunu oluşturan Ulviye Alpay’ın 16 çocuk kitabı yayınevlerinden ve milli kütüphaneden temin edilmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulurken konuyla alakalı alan yazın taranmıştır. Değerler eğitimi, çocuk edebiyatı, hikâye türü ve Ulviye Alpay ile ilgili konular kütüphaneler, “değerler eğitimi” temalı tezler ve internet ortamındaki kaynaklardan faydalanılarak oluşturulmuştur. Konuyla ilgili tezlere YÖK Ulusal Tez Merkezi’nin elektronik tez tarama arşivinden ulaşılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada değerlerler ilgili unsurları tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesi bakımından içerik analizi tekniği kullanılmıştır. ‘‘İçerik analizi, yazılı belgelerde ya da diğer iletişim ortamlarında (Örn. Fotoğraflar, filmler, şarkı sözleri, reklamlar) yer alan bilgileri ve sembolleri, yani içeriği inceleme tekniğidir’’ (Neuman, 2013, 67). Böylece ‘‘içerik analizi yoluyla veriler tanımlanmaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır’’ (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 259; Büyüköztürk vd., 2010, 245). Ayrıca elde edilen verileri desteklemek amacıyla betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır.

Çalışmada öncelikle Ulviye Alpay’ın 16 çocuk kitabı temin edilmiştir. Daha sonra kitaplarda yer alan hikâyeler 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerler esas alınarak ‘‘Sosyal Değerler’’ başlığı altında tespit edilmiştir. Ayrıca bu değerlerin dışında hikâyelerde yer alan başka değerler ‘‘diğer değerler’’ başlığı altında incelenerek tespit edilmiştir. Toplam 28 değere göre inceleme yapılmıştır. Bu değerler göz önünde bulundurularak Ulviye Alpay’ın 130 hikâye ve 1 çocuk oyununda yer alan değerler tek tek belirlenerek fişlenmiştir.

Çalışmada Sosyal değerler başlığı altında yer alan değerler alfabetik sıraya göre sıralanmıştır. Ele alınan değerler sırasıyla şöyledir: Adalet, Aile Birliğine Önem Verme, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Özgürlük, Saygı, Sevgi (insan, aile, Atatürk, hayvan, doğa, okuma, yaşam), Sorumluluk, Vatanseverlik, Yardımseverlik.

Diğer diğerler başlığı altında yer alan değerler alfabetik sıraya göre şöyle sıralanmıştır: Arkadaşlık, Cesaret, Empati, Fedakârlık, İyilik Yapmak, İyimserlik, Kültürel Mirasa Sahip Çıkma, Merhamet, Misafirperverlik, Nazik Olmak, Öz Güven, Paylaşımçı Olmak, Selamlaşma, Temizlik- Sağlık.

Tablo 2: Çalışmada Yer Alan Değerlerin Listesi

Sıra	Değerler
1	Adalet
2	Aile Birliğine Önem Verme
3	Bilimsellik
4	Çalışkanlık
5	Dayanışma
6	Duyarlılık
7	Dürüstlük
8	Estetik
9	Özgürlük
10	Saygı
11	Sevgi
12	Sorumluluk
13	Vatanseverlik
14	Yardımseverlik
15	Arkadaşlık
16	Cesaret
17	Empati
18	Fedakârlık
19	İyilik Yapmak
20	İyimserlik
21	Kültürel Mirasa Sahip Çıkma
22	Merhamet
23	Misafirperverlik
24	Nazik Olmak
25	Öz Güven
26	Paylaşımçı Olmak
27	Selamlaşma
28	Temizlik- Sağlık

Okunan hikâyelerdeki değerler sayfa numaraları ve baş harfleri verilerek kodlanmıştır. Örneğin: “Şirin Kız Yurdunu Geziyor” adlı hikâye baş harfleriyle yani ŞKYG şeklinde kısaltılmıştır. Ayrıca her bir değer hikâyelerde bulunma sıklığına göre tablolastırılarak verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde değer kavramı, değerlerin özellikleri, değerlerin önemi ve işlevleri, değerlerin sınıflandırılması, değerler eğitimi, değer eğitimi yaklaşımları, değerler eğitiminde ailenin yeri, değerler eğitiminde okulun yeri, değerler eğitiminde öğretmenin yeri, Türk Milli Eğitim Sisteminde değerler eğitimi, Türkçe dersinde değerler ve değerler eğitimi, edebi eserle değer öğretimi, hikâyenin çocuk edebiyatındaki yeri, çocuk hikâyelerinin taşıması gereken özellikler, Ulviye Alpay'ın hayatı ve eserleri konularına yer verilmiştir.

3.1. Değer Kavramı

Sosyoloji, felsefe ve psikoloji gibi birden çok bilim dalı tarafından değer kavramı üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

Her alanın kendine özgü bakış açısından dolayı ortak bir değer kavramı tanımı yapılamamıştır.

Değerler üzerine pek çok araştırma, çalışma yapılmış ve yapılmaya da devam etmekteyken değerlerin kapsamı konusunda ortak bir görüş birliğine varılamamıştır. Bu durumun nedeni, değer kavramının disiplinlerarası bir bakış açısıyla ele alınmasıdır. Bu yüzden herkes tarafından kabul edilebilecek bir değer tanımı yapılamamaktadır (Güven, 2014,15).

“Değer kavramını ilk kez 1918’de Znaniecki tarafından kullanılmış, değer kavramı Latince kıymetli olmak, güçlü olmak anlamlarına gelen valere kökünden türeyerek value şeklini almıştır” (Aydın, 2011, 39).

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) değer kavramının anlamları şu şekilde sıralanmıştır:

1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.

2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör.
3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet.
4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.
5. felsefe Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.
6. matematik Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı.
7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.

Değer kavramı konusunda birçok yazar tarafından çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

Yaman'a (2016, 17) göre, değer "bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklarıdır." Tanımdan da ifade edildiği gibi değer bireylerin duyarlı davranışlarıdır. Türkiye'de değerler konusunda birçok araştırma yapan sosyal psikolog Güngör (2000, 279) değeri "bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç" olarak ifade eder. Bu bakımdan değer davranışları şekillendirici bir özelliğe sahiptir.

Değer soyut manada bir varlığı diğerlerinden ayırarak onun kıymetli olmasını sağlayandır. Ulusoy ve Dilmaç'a (2018, 13) göre "değer; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı niteliklerdir." Değerler insanların davranışlarını şekillendirerek onlara yol gösteren bir amaca sahiptir. Hökelekli (2013, 285) değeri "davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallardır" şeklinde tanımlar.

Kılınç ve Akyol (2009, 5) değeri, "birlikteliği, düzeni, kolektif bilinci, yüksek ahlâkı öne çıkaran değerler, kargaşaya yol açabilecek durumlarda sosyal refleks oluşturabilecek kabullerdir" şeklinde ifade eder. Bu bakımdan değer toplumda oluşabilecek düzensizliklere karşı insanları harekete geçirerek birlik ve beraberliğin sağlanmasında önemli bir güce sahiptir.

Toplumu oluşturan bireylerin ihtiyaçlarının giderilmesinde ve duygusal ilişkilerde değer kavramı belirleyici bir görev üstlenir. Çiftçi'ye (1999, 112) göre “değerler toplumun üyeleri tarafından paylaşılan, toplumun gereksinimlerinin karşılanması açısından yararlı görülen ve duygularla yakından ilişkili olan ölçülerdir.”

Değer insanların seçimlerine yön vererek toplumun ortak kabullerinin benimsenmesinde belirleyici bir rol oynar. “Değerler, insanların kişisel istekleri ya da beğenileri olmayıp grupların ya da toplumların kabul ettikleri, herkes için iyi, herkes için arzulanır olma özelliğine sahip ve toplumlar arası da geçerliliği olan özelliklerdir” (Silah, 2000, 321).

Çağlayan (2013, 94-95) değer kavramını insanın hayatını şekillendiren önemli bir araç olarak vurgular:

Değerlerimiz içimizdeki ‘biz’in aynasıdır. Farklılıklarımızı öne çıkaran içimizdeki enerjidir. Arkamızda bıraktığımız silinmeyen izdir. Değerlerimiz vizyonumuzun temelidir. Misyonumuzdan vizyonumuza ulaşmamızı sağlayacak stratejinin, köprünün ayaklarıdır. Vizyonumuzun olmazsa olmazlarıdır. Değerlerimiz temel ve kalıcı öğretilerimizdir. Hayal ettiğimiz var oluş biçimidir. Kısaca değerlerimiz hayatımızın önemli kaldıraçlarıdır. Değerleri olmayanın değeri olmaz.

Değerlerin meydana gelişinde insanların yaşantıları sonucu oluşan kültür, inanç, toplumsal yargılar, öğretiler vb. kalıplar etkilidir. Bu bakımdan değerlerle alakalı çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Sonuç olarak tanımların birbirinden farklı yönleri olmasına rağmen genel anlamı itibarıyla değer, bir varlığı diğerlerinden ayırarak onu üstün kılan özelliği ifade etmektedir. Ayrıca değer toplumsal düzenin sağlanmasında bireylere yol göstererek kılavuzluk eder. Bu bakımdan insan hayatını düzenleyici bir görev üstlenir.

3.2. Değerlerin Özellikleri

İfade edilen tanımlarından yola çıkıldığında değer, birey ve toplum hayatında önemli bir yere sahiptir. Değer, bireylerin davranışlarına yön vermesi bakımından toplumdaki düzenin sağlanmasına katkı sağlar.

Değerler kişilerin ve toplumların yaşantıları sonucunda oluştuğundan her toplumun ve kişilerin kendine has değerleri meydana gelmiştir. Söz gelimi Türk toplumunda misafirperverlik değeri büyük bir öneme sahipken başka toplumlarda değer olarak kabul edilmeyebilir. “Değerler, hem kişisel hem de yereldir; yani, kişiden kişiye, toplumdan topluma değişkenlik gösterebilir. Bir kişi veya toplum için değer kabul edilen bir özellik, başka bir kişi veya toplumca değer kabul edilmeyebilir. Değerler, öznel ve değişkendir ” (Yaman, 2016, 24).

Değerler bireylerin kararlarında ve yapacağı seçimlerde onları etkileyerek nasıl davranılması gerektiğini ortaya koymaktadır. “Değerler, bireylerin inançlarını, duygu ve düşüncelerini etkileyerek tercih ve davranışlarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır” (Güven, 2014, 17).

Değerler birbirinden ayıramayacak şekilde bir bütündür. Nasıl dayanışmanın olmadığı yerde birlik ve beraberlikten söz edemiyorsak doğruluğun olmadığı yerde de adaletten söz edemeyiz. “Toplumsal yapıyı oluşturan ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim, din gibi temel kurumların hepsi kendisine ait değerleri de içerir. Ancak nasıl bu kurumların işleyişini birbirinden bağımsız düşünemiyorsak, değerleri de birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir” (Özensel, 2003, 228).

Schwartz ve Bilsky (1987) değerlerle alakalı çalışmalar yaparak değerlerin özelliklerini altı madde halinde sıralamışlardır (Akt.: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60). Bu özellikler aşağıdaki gibi sıralanır:

1. Değerler inançtır. Ancak tümüyle nesnel ve duygulardan arındırılmış değillerdir. Fikir niteliği taşımazlar. Soyut ve kişiseldirler, etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hakbilirlik, yardımseverlik...) ilişkilidir.
3. Değerler özgül eylem ve durumların üzerindedir. Örneğin itaatkârlık değeri evde, işte, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir.
4. Değerler davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görür.
5. Değerler taşıdıkları değere göre kendi aralarında sıralanır. Bu sıralama değer özelliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.

6. Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi değerler bireylerin yaşama ilişkin amaçlarını belirlemesi ve bu amaçlara ulaşmasında onlara yardımcı olur. Dönemin şartlarına ve gereksinimlerine göre değişime uğrayabildiği için varlığını sürdürebilme özelliğine sahiptir. Değerler insanların, davranışların, olayların nasıl olması gerektiğini belirleyen bir etkisi vardır. Bu bakımdan toplumsal yaşamı denetleyen bir yapıya sahiptir.

3.3 Değerlerin Önemi ve İşlevleri

Toplumsal değişim ve modernleşmenin sonucu olarak insanlar değerlerden zamanla uzaklaşarak yabancılaşmaya başlamıştır. Sosyal, ekonomik ve siyasi gibi çeşitli faktörlerin tetiklemesi sonucu toplumsal yaşamda değişimler meydana gelmiştir. İnsanların kimliklerini unuttuğu ve ruhsal bunalımların yaşandığı bu dönemde değer kavramı büyük bir önem kazanmıştır. Çünkü değerlerini unutan insan geçmişini de unuttur ve kendini tanıyamaz. Bu bakımdan toplumsal kargaşa ve çözülmenin üstesinden gelebilmek adına değişmeyen değerlere sınıksız tutunup onları benimseyerek gelecek nesillere aktarmalıyız.

Toplumsal yaşamın temel sıkıntılarında olan çözülme, bozulma ve değerler kaybının sebepleri çok yönlü düşünülebilir. Bu sebepler sosyal, siyasal, ekonomik olabilir. Böylesi ortamlarda ve zamanlarda kimlik kayıplarının yaşandığı, dünyada değişmeyen değerlere kavramlara sarılarak bu kavramları yakından tanıyarak, ahlâkı ve ahlâkın üst kimliği olan inançla uzlaşmak zorunludur. Modernizmin yaşattığı sıkıntılar karşısında değişmeyen kriter ahlâka sarılmak, yaşamak ve bütünleşmek, ailede, okulda ve toplumun her alanında ahlâk kavramının tanımını, özelliklerini, gereklerini tanıtan bir eğitim anlayışının uygulanmasına yönelmek gerekir (Çağlayan 2013, 17).

İnsan ve toplum hayatındaki düzenin sağlanması ve korunmasında değerler önemli bir yer tutar. Değerler insan yaşamının temeline oturtularak benimsendiğinde hem bireyi hem de toplumu ahlâki yönden geliştirerek yüksek bir mertebeye ulaştırır. Bireyi diğer insanlardan ayıran üstün vasıflarla donatılmasını sağlar. Gerekli değerleri edinememiş bireyler kendi yeteneklerini, bilgi ve becerilerini toplumun faydasına olmayacak şekilde kullanma yoluna giderler.

Toplumsal ve ahlâki değerler hayatın amacı olarak kabul edildiği ve uğrunda çabalamaya değer görüldüğü zaman hem bireyi hem de toplumu yüceltir. İnsan yaşamının bütün bu alanlarında öne çıkan değerlerin birey ve toplum hayatında korunması, geliştirilmesi ve yeterince yaşanması, hayatın kalitesi açısından büyük önem taşır. Kendine ve toplumsal fiziki çevresine karşı gerekli değerlerle donatılmamış insanlar, bilgi, beceri ve yeteneklerini insanlığın ve çevrenin yararına olmayan yollarda kullanabilirler (Hökelekli 2013, 286).

Bu bakımdan birçok öneme sahip olan değer kavramı pek çok araştırmacı tarafından üzerinde durularak değerlerin işlevlerine ilişkin çeşitli tespitlerde bulunulmuştur:

“Değerleri toplumda bir kontrol aracı, davranışların değerlendirildiği bir ölçüt olarak gören Fichter (1999), değerler sisteminin ise toplumdaki ödül ve cezanın temelini oluşturduğunu ileri sürmüştür. Ona göre, kişilerin neleri yapıp neleri yapamayacağı, nelerin ödüllendirilip nelerin cezalandırılması gerektiği değerlere göre belirlenir” (Akt.: Dilmaç ve Bircan, 2019: 7).

Fichter, değerlerin işlevlerini aşağıdaki maddelerle ifade etmiştir:

1. Değerler bireyin ve toplulukların sosyal değerinin yargılanmasında bir kriter olarak kullanılır. Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede olduğunu bilmesine yardım eder.
2. Değerler kişilerin dikkatini yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesneleri üzerinde odaklar. Bu değerli nesne, birey veya grup için her zaman en iyi olmak zorunda değildir. Ancak o nesnenin sosyal olarak değerli görülmesine ve onun için çaba gösterilmesine neden olur.
3. Toplum tarafından onaylanan davranışı ortaya koyarak, kişiler düşünce ve davranışlarını en iyi hangi biçimde ortaya koyabileceklerinin farkına varmış olurlar.
4. Bireylerin sosyal rolleri benimsemesinde ve role uygun davranmasında öncülük eder.
5. Bireyleri geleneklere uymaya yöneltir, yararlı şeylerin yapılması için kişileri cesaretlendirir. Ayrıca, değerler kabul görmeyen davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolayca anlaşılabilmesini sağlar.
6. Toplumda sosyal dayanışmayı sağlar (Akt.: Dilmaç ve Bircan, 2019: 7-8).

Yukardaki ifadelerden yola çıkarak değerler bireyin nasıl davranması gerektiğini nelerin onun için iyi ve kötü olduğunu ortaya koyan bir ölçüttür. Bireyleri faydalı şeyleri yapmayı yönlendirirken aynı zamanda uygun olmayan davranışların da

sergilenmesini engeller. Bu bakımdan toplumsal düzenin sağlamasında bir uyarıcı etkiye sahiptir.

Rokeach (1973) (Akt.: Akbaş, 2004: 46) ise değerlerin işlevlerini şu şekilde açıklamıştır:

1. Değerler davranış standartlarını belirler: Değerler bireyin toplum içindeki davranışlarını belirler. Bireyler toplumsal olayları değerlendirirken ve yargılarken değerlerini kullanır. Değerler sayesinde insanlar inanç, tutum ve eylemlerini akıl süzgecinden geçirir ve toplumsal alanda kabul edilmezlik sonucu oluşan benlik zedelenmesini engeller.
2. Değerler karar vermede ve çatışmaları çözmede kullanılır: Birey çatışma ve karar verme durumuyla karşılaştığında değerler danışmanlık görevini yerine getirir. Böyle bir durum karşısında değerlerin biri değil, birkaçı birden harekete geçer ve birey değerlerini kullanıp karar vererek çatışmaları çözer.
3. Değerler önem derecesine göre sıralanır: Değerler tek başına değil, birlikte var olurlar. Bir araya gelerek tutarlı ve sistemli organizasyonlar oluştururlar. Birey, aile, kişisel ilişkiler ya da iş yaşamı için ayrı değer sınıflaması yapabilir.

Tezcan (1974) ve Gökçe'nin (1994) tespitleri değerlerin işlevleri noktasında öne çıkar. Tezcan (1974, 15) değerlerin işlevlerini şöyle sıralamaktadır:

1. Bireye amaç ve yön tayin eder.
2. Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin genel yönünü verir.
3. Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.
4. Bireyin başkalarından ne beklemesi gerektiğini ve kendisinden ne beklediğini bilmesini sağlar.
5. Bireyin doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoş giden ve gitmeyen, ahlâki ve ahlâki olmayı ayırt etmesini sağlar.

Değerler bireyin kendisinden ve başkalarından beklentilerini ortaya koyarken doğru ve yanlış arasındaki ayrımı da fark etmelerini sağlar. Aynı zamanda davranışların değerlendirilmesinde önemli bir rol oynar.

Gökçe ise (1994, 133) değerlerin işlevlerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Sosyo-kültürel bir değer temelde seçici oryantasyonun standardıdır. Yani bu bağlamda değer(ler), bilinçli ve amaçlı davranışın somut amacı için seçim kriteridir. Bu bakımdan, değer,

sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenilebilen arzu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir.

2. Değer(ler) kültürel olarak şekillendirilmiş ve aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici olarak etki etmektedirler. Belli bir kültürün gelişme sürecinde değer(ler) belli bir şekil almaktadır. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan değer(ler) kültürün esasını oluşturmaktadır.

3. Değer(ler) insanlarla özdeşleşmiştir. Yani, sosyalleşme sürecinde değerler kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısacası, kişinin şahsiyet yapısına entegre olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir.

4. Değerler sözel bir boyuta sahiptirler. Yani değerler hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissi-duygusal yönünü belirten ifadelerdir.

Değerler belli bir kültürün parçası olarak ortaya çıkar ve şekillenir. O kültüre rehberlik ederek yol gösterici bir etkiye sahiptir. Davranışların nasıl olması gerektiği konusunda bir kriter özelliği gösterdiğinden bireylerin kendilerini ölçebilmelerini sağlar. Değerler sosyal çevrede öğrenilip benimsenmekte ve bireylerin karakterlerinde yer etmektedir. Bu bakımdan değerler bireylerin hem aklına hem de duygularına etki etmektedir.

Dilmaç, (1999, 16-17) insan yaşamında önemli bir yere sahip olan en belirgin değerleri şu şekilde sıralamıştır:

1. İnsanları sevmek; İnsan sevgisi sınırsızdır. İnsana ve hayata verilen önem çok büyüktür. İnsanlar arasında birlik, beraberlik, mutluluk ve refah esas alınır.
2. Uyumlu olma; insanlar yaptıkları eylemlerde, bunalıma, kırılganlığa ve bölünmeye gidecek yolları terk eder. Kendi iç ve dış dünyasında denge kurmaya çalışır, bilir ki ancak bu durumda mutlu olabileceklerdir.
3. Hırsı kontrol altına alma; insanlar kendi kendilerini eğiterek iç dünyasında arzuları ile yetenekleri arasında bir denge kurmaya çalışır. Servet hırsı, şöhret hırsı ve şehvet hırsının esiri olmadan davranışlarını kontrol eder. İhtiraslarını törpülemeye ve mükemmel bir insan olmaya çalışır.
4. Başlarını mutluluğuna isteme; insanlar kendi mutluluğu için harcadığı enerjiyi başkalarının mutluluğu için de harcar.
5. Kendini kontrol etme; insanlar her zaman hatalarında ve kusurlarından kurtulmaya çalışır. Bunun için bazen iç dünyasına dalar ve iç dünyasının muhasebesini yapar.
6. İyi insan olma; kalbinde ve zihninde temizliğe ve sadeliğe erişmiş, gönlü insan sevgisi ile dolu ve kâinatın sevgi mabedine inanan kimsedir.

7. Manevi değerler inanma; manevi değerler insanın kötü özelliğini yok etmeye çalışırlar. İnsanlar arasında dine göre ayırım söz konusu değildir.

8. Yardımsever olma; yardımsever olan insanlar ağlayan gözlere gülümseme vermesini, kişinin acılı ve ümitsiz günlerinde onun yanı başında olmasını bilir. Böyle bir insan çevresindeki insanlarla olan görüş ayrılıklarına öfkelenmeden geçiştirmesini bilen insandır. Başkalarının düşüncelerine de önem veren insan niteliğindedir.

9. Tecrübeli ve bilgili olma; insan hayatının amaçlarından biri tecrübeli ve bilgi sahibi olmaktır. Sade iyi insan akıllı insan, temiz insan olmak yeterli değildir. Bilgili ve tecrübeli insan çevresini eğitmek ve topluma yararlı olmak için uygulamaya yaptığı zaman görevini yapmış olur.

10. Dost edinme; maddi ve manevi zenginlikleri dostları ile paylaşmak, almaktan çok vermek, dost edinmek açısından önemlidir. İnsanlar dostlarını günahı ve sevabıyla kabullenir.

11. Evlat yetiştirme; insanlar maddeyi ve görüntüyü amaçlayan becerilerden çok, evlatlarına onların iç dünyalarını ve gönüllerini zenginleştirecek sağlam ve iyi prensipler öğretir. İnsan evlatlarına maharet yerine dürüstlük, incelik yerine sevgi öğretir.

12. Eser oluşturma; insanları hayatları boyunca bir sanatkâr gibi ortaya bir eser çıkarmaları gerekmektedir. İnsanlar akılları, bilgisi ve tecrübeleriyle bir heykeltıraş gibi ortaya mükemmel bir varlık çıkarmak için çaba sarf eder. Böylece maddi varlıklara ve doğanın çeşitli kaynaklarına sahip olan insan, manevi yönden de zenginleşmiş birer varlık oluşturur.

Sonuç itibariyle değerler bireylerin nasıl davranması gerektiği konusunda bir ölçüt görevi görür. Doğru olan ve olmayan arasındaki seçimin yapılmasında bireylere kılavuzluk eder. Bireylerin karakterlerine etki ederek toplum içinde ona uygun roller kazanmasını sağlar. Böylece toplumsal yapının korunmasında düzenleyici bir role sahiptir.

3.4. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler üzerinde birçok araştırmacı tarafından çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların kolay ve sistemli bir şekilde incelenebilmesi adına değerler sınıflandırılmıştır. Böylece birey davranışlarını değerlendirebilmeleri noktasında hangi davranışın hangi değer başlığı altında olduğunu öğrenerek sahip olduğu değer hakkında kolayca bilgi edinebilmektedir. Bu araştırmalarda yapılan sınıflandırmalar arasından en çok kabul edilen üç sınıflandırma üzerinde durulacaktır. Bunlar Spranger, Rokeach ve Schwartz'ın yapmış olduğu sınıflandırmalardır.

3.4.1. Spranger'in Değer Sınıflandırması

Bu sınıflandırılmanın 1928 yılında Spranger tarafından gerçekleştirildiğini Ulusoy ve Dilmaç (2014, 24) belirtir. ‘‘Spranger, değerleri altı grupta sınıflandırmıştır. Bunlar: estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi ve dini değerlerdir’’ (Spranger 1973’ten akt.: Akbaş, 2004:30):

Tablo 3: Spranger’e Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Bilimsel Değerler	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevmeye, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir. Bencil değildir.
Politik Değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dini Değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dünyaevi hazları feda eder.

3.4.2. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması

Rokeach yaptığı sınıflandırmada değerleri *gaye değerler* ve *vasıta değerler* olmak üzere iki başlık altında incelemiştir. (Rokeach, 1973’ten akt.: Güngör, 2000: 85):

Tablo 4: Rokeach’a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Gaye Değerler	Aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dini olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecan verici bir hayat, iç huzur, mutluluk, kendine saygı, özgürlük, rahat bir hayat, sosyal kabul, ulusal güvenlik, zevk.
Vasıta Değerler	Bağımsız olma, affedici, cesaretli, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, hırslı, itaatkâr, kendini kontrol edebilen, nazik, kendine hâkim, mantıklı, neşeli, sevecen, sorumluluk bilinci olan, temiz, yardımsever, oluşturmacı, yaratıcı.

3.4.3. Schwartz’ın Değer Sınıflandırması

Schwartz, toplamda 56 değeri güdüsel açıdan birbirinden farklı 10 temel tipe ayırmıştır. (Schwartz 1992’den akt.: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60,65) Schwartz’ın değer grupları ve listesi aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 5: Schwartz’a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Değer Grupları	Değerler
Güç: Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntüyü korumak, insanlar tarafından benimsenmek
Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
Hazcılık: Bireysel zevk ve hazza yönelim	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
Uyarılım: Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Öz yönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak
Evrenselcilik: Anlayışlılık, hoşgörü, tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum
Gelenekseverlik: Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın kendine verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat
Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması	Kibarlık, itaatkârlık, anne, babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek

Güvenlik: Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin huzur ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak
İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımseverlik, dürüstlük, affedici olma, sadık olmak, sorumluluk sahibi olma, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi ve anlamlı bir hayat, alçakgönüllülük

3.5. Değerler Eğitimi

Değerler ve eğitim bir bütündür. Eğitim toplumun ihtiyaç duyduğu değerleri yeni nesillerin öğrenmesini ve davranış haline getirmesini amaçlar. Bu bakımdan toplumsal düzenin sağlanması ve varlığını devam ettirebilmesi adına değerlerin korunarak aktarılması önem teşkil eder. Aksi bir durumda değerlerden uzak yetişen bir nesil kendini tanıyamaz ve kimlik karmaşası yaşar. Kendine ve topluma faydalı olmayacak işlerle uğraşır. O halde eğitim yeni nesillerin değerleri öğrenmesinde kendine ve topluma yarar sağlayacak şekilde kullanmasında önemli bir amaca sahiptir.

“Toplumsal bütünlük ve huzurun sürdürülebilmesi, ancak değerlerin yeni nesillere aktarılması ile mümkündür. Değerlerden arınmış bir eğitim düşünülemez. Bu yüzden, eğitimin hedeflerinden biri toplumun ortak değerlerini yeni yetişen nesillere aktarmak ve öğretmektir. Değişen değerlerin yerine uygun olan yeni değerler koymaktır” (Hökelekli, 2013, 288). Eğitimin değerlerin aktarımında önemli bir role sahip olmasında dolayı öncelikle eğitimin tanımına değineceğiz:

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) eğitim, şu şekilde tanımlanmaktadır:

1. “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye.

2. Eğitim bilimi.”

En bilindik tanımıyla eğitim, ‘‘bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir’’ (Ertürk, 1994,12). Eğitim, toplumun istediği yönde şekillenir. Bireyin edindiği yaşantılar sonucunda toplumun istediği şekilde davranış değişikliği meydana getirir.

Fidan’a (1996, 4) göre eğitim ‘‘insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir.’’

Başaran (1978, 18) eğitimi ‘‘insan davranışında yetenek, istidat, karakter ve bilgi bakımından belli gelişmeler sağlamak amacıyla yürütülen etkiler sistemi’’ olarak ifade eder.

Eğitim bireyi bilgi, beceri ve davranış yönünden geliştirerek donanımlı bir birey olarak yetişmesini sağlar. Bireyin yeteneklerinin farkına varmasına ve o yönde ilerlemesine olanak sağlar.

İnsanın doğduğu andan itibaren başlayan eğitim ölümüne kadar devam etmektedir. Çocuğun dünyaya gözlerini açtığı ilk yer olan aile aynı zamanda eğitiminde başladığı yerdir. Anne ve babanın çocuğunun mutlu ve huzurlu bir birey olabilmesi için verdiği bilgiler bir eğitimidir. Aynı zamanda bir marangozun çırağına mesleğin inceliklerini anlatması da bir eğitimidir. Bu bakımdan eğitim her yerdedir. Aynı zamanda eğitim insana nasıl düşüneceğini ve nasıl yaşayacağını öğretmesi noktasında kılavuzluk etmektedir.

Eğitim yaşam boyu devam etmektedir. İnsan eğitimi uzun zaman almaktadır. Eğitim bireyin kendi yaşamı boyunca gerçekleşmektedir. Eğitim davranış değişikliği meydana getirmektedir. Eğitimin amacı, bireye hayatı nasıl yaşaması gerektiğinin öğretilmesi, düşünme becerisinin geliştirilmesidir. Ayrıca eğitimle insana nasıl düşünmesi gerektiği de öğretilmektedir (Şimşek, 2017, 3).

Ulusoy ve Dilmaç’a göre (2018, 53) bugünkü eğitimin amacı ‘‘toplumların siyasal, ekonomik ve kültürel durumlarına göre değişiklik göstermekle birlikte, bireylerin kişisel yeteneklerini, insan ilişkilerine göre becerilerini, ekonomik yeterliliklerini geliştirmek ve yurttaşlık görevlerini tam olarak yerine getirmelerini sağlamak noktalarında toplanmıştır.’’

Toplumun belli alanlarında meydana gelen değişimlerin sonucunda eğitim de değişikliğe uğramaktadır. Bu bakımdan eğitim kendini yenileyen ve geliştiren bir yapıya sahiptir. Aynı zamanda eğitim bireylerin yeteneklerini ve becerilerini de geliştirmeyi amaçlar. Vatandaşlık görevlerini yerine getirebilmeleri noktasında onlara yardımcı olur.

Eğitimin tanımı ve amacından yola çıkarak değerler eğitiminin ne olduğu konusundaki sorunun cevabını Yaman (2016, 18) aşığıdaki ifadelerle vermektedir:

Değer, insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır. Sahip olunan değerler bireyin gelecekte kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları hâline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/ kazandırma süreçlerine ‘‘değerler eğitimi’’ denilmektedir.

Değerler eğitimi, bireye toplum tarafından onaylanmış değerlerin kazanılmasını ister. Kazanılan bu değerleri olay ve olgular karşısında karar verebilmesi için bir kriter olarak kullanır. ‘‘Değerler eğitimi, en genel manâda bireyden beklenen, içinde yaşadığı toplumun değerlerini benimsemesi ve bunları yaşantılarındaki olay ve olgulara yaklaşımında, davranışlarından bir ölçüt olarak kullanmasıdır’’ (Kıncal 2007’den akt.: Güven, 2014, 27).

Değerler eğitimi öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak belli bir program ışığında öğrencilere kazandırılması önemlidir: ‘‘Eğitim kurumlarında öğrencilerin düzeylerine ve ilgilerine göre değerler eğitiminin programlanması, tartışılması aklın süzgecinden geçirilmesi önemlidir. Öğrencilerin gelişim düzeyleri göz önünde bulundurularak akılcı bir yaklaşımla karakter ve ahlakını olumlu yönde etkileyen ona kimliğini, sorumluluklarını hatırlatan bu rehberlik önemsenmelidir’’ (Çağlayan, 2013, 95).

Değerlerin kazandırılmasında ailede verilen eğitimin okuldaki eğitimle birlikte desteklenmesi önemlidir: ‘‘İnsan ve yaşam için gerekli değerler, ilk çocukluk döneminden başlayarak çocuklara öğretilmelidir. Ancak ailede başlayan bu eğitim,

yeterli olamamaktadır. Değerlerin kazandırılması süreci, okul döneminde verilen eğitimle desteklenmesi durumundadır'' (Ceran, 2018, 20).

Dünyanın farklı ülkelerinde değerler eğitimiyle alakalı uygulamalar yapılmaktadır. Bu ülkelerden biri olan Avustralya'da ise şu uygulamalar yer almaktadır (Australian Government Department of Education, 2000:5'ten akt.: Ulusoy ve Dilmaç, 2018: 56):

1. Avustralya okullarında öğretimin amaçlarında biri olarak, öğrencinin özenli olmasını sağlamak, saygı duyan, işbirliği değerlerini benimseyen,
2. Okullarda pratik yaparak, açık sözlü, okulun ve toplumun değerlerini benimseyen, tutarlı davranışlar sergileyen,
3. Öğrencilerle ortaklaşa çalışarak, okul hayatının bir parçası olarak aileler ve okul toplumunu (öğrenciler, öğretmenler, personel, idare) arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmek,
4. Öğrencileri öğrenim çevresinde desteklemeli, onların kendilerini keşfetmelerini sağlamalı, öğrencileri cesaretlendirmeli, onların sahip olduğu değerlerin okulun ve toplumun değerleri olduğunu belirtmelidir.

Değerler Eğitimi alanında birçok ülkede yapılan uygulamaların yanında Türkiye'de de bu alanda çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Hökelekli (2013, 37) değerler eğitiminin nasıl kazandırılacağı konusunda şunları dile getirir:

... Okul programları, her öğrencinin kendini tanıyıp ailesini, ulusunu, vatanını, insanları, ve diğer varlıkları sevmesine imkân tanıyacak biçimde düzenlenmeli, sanatsal, felsefî, bilimsel etkinliklere yer verilmeli, insan ve diğer varlıkları aşağılayıcı sıfatlardan arınık olmalı, kişinin tek boyutlu değil, çok boyutlu bir ahenk içinde bilgi, beceri ve duygularını geliştirmesine imkân tanınmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı okullarda değerler eğitiminin nasıl gerçekleşeceğine dair bir genelge yayımlayarak değerler eğitiminin önemini vurgular:

Değerler eğitimi toplumun tümünü ilgilendirdiğinden çok boyutlu ele alınması gerekmektedir. Bu açıdan eğitim sistemini oluşturan tüm unsurların bu konuda duyarlılık ve bilinç kazanmasına ihtiyaç vardır. Öğretmenlerimizin de öğretim programlarını uygulayıcı olmanın yanı sıra öğrencilerimize değerlerimizi kazandırmada öncü rol ve görevleri bulunmaktadır (MEB, 2010/ 53 Genelge).

Bakanlığın yayınlamış olduğu genelgenin ekinde değerler eğitiminde yapılması gereken etkinliklere ilişkin öneri listesi yer almaktadır:

1. Alt sınıflardaki öğrencilere yönelik olarak ‘‘Nasıl iyi, doğru, hoşgörölü ve başarılı olursun?’’ konulu bir mektubun yazılması.
2. Okulda rol model alma, yaratıcı etkinlikler vb. faaliyetlerde bulunan öğretmenlerin diğler sınıflarda etkinlik yapmalarının sağlanması.
3. Bir spor karşılaşmasında oyuncuların ve seyircilerin centilmence davranışlarının ön plana çıkarılması (MEB, 2010/53 Genelge).

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında ilk kez değler eğitimi kavramına yer verilmiştir. Programda değler öğretiminin nasıl gerçekleşeceğine ilişkin bilgilere değinilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda kazandırılması hedeflenen değler aşağıda sıralanmıştır (MEB, 2018, 9):

‘‘1. Adalet, 2. Aile birliğine önem verme, 3. Bağımsızlık, 4. Barış, 5. Bilimsellik, 6. Çalışkanlık, 7. Dayanışma, 8. Duyarlılık, 9. Dürüstlük, 10. Estetik, 11. Eşitlik, 12. Özgürlük, 13. Saygı, 14. Sevgi, 15. Sorumluluk, 16. Tasarruf, 17. Vatanseverlik, 18. Yardımseverlik.’’

Türkçe Öğretim Programında kazandırılması hedeflenen ‘‘kök değler’’ ise şunlardır (MEB, 2018, 3):

‘‘1. Adalet, 2. Dostluk, 3. Dürüstlük, 4. Öz Denetim, 5. Sabır, 6. Saygı, 7. Sevgi, 8. Sorumluluk, 9. Vatanseverlik, 10. Yardımseverlik.’’

‘‘Bu değler, öğrenme öğretim sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değlerle ve hem de öteki değlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır’’ (MEB, 2018, 3).

Sonuç itibariyle değler eğitimi Milli Eğitim Bakanlığının üzerinde önemle durduğu bir konudur. Okullarda öğrenciye kazandırılacak değlerin kitaplarda yer verilmesi kitapların değleri kazandırmada bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu bakımdan çocuk edebiyatı eserleri değlerin aktarımında önemli bir göreve sahiptir. Edebi eserler çocukların değleri öğrenmesi ve içselleştirmesine katkı sağlar. Değleri hayatının bir parçası haline getirebilen çocuklar gelecekte toplumun kalkınmasında önemli bir rol oynarlar. Böylece hem kendine hem de topluma yararlı bir birey olabilme özelliğine sahip olurlar.

3.6. Değer Eğitimi Yaklaşımları

Değerler eğitimi bireylerin her yönden gelişimine katkıda bulunarak onların nitelikli bir birey olarak yetişmesini sağlar. Bu bakımdan toplumun güçlenmesinde ve ilerlemesinde önemli bir yere sahiptir. Değerler eğitiminden uzak bir toplum yozlaşmaya ve gerilemeye mahkumdur. Bu bakımdan topluma faydalı nesillerin yetişmesinde değerler eğitiminin bireylere hangi yaklaşımlarla öğretileceğine özen gösterilmiştir. Değerlerin bireylere en doğru şekilde öğretimini sağlamak amacıyla bazı yaklaşımlar ortaya konmuştur. Değer eğitimi yaklaşımları ana başlıklar halinde şu şekilde sıralanır:

1. Değerleri Telkin Etme, Aşılama
2. Değerleri Belirginleştirme, Açıklama
3. Değer Analizi
4. Ahlâkî Muhakeme
5. Karakter Eğitimi
6. Değerler Eğitiminde Gizil Güç: Örtük Program

3.6.1. Değerleri Telkin Etme, Aşılama

Doğrudan öğretim yaklaşımı bireylerin çocuklara değerleri doğrudan söyleyerek benimsetmeye çalıştığı bir yaklaşımdır. Halstead ve Taylor'a (2000'den aktaran: Doğanay, 2006: 267) göre,

Bu yaklaşım en eski dönemlerden beri yoğun olarak kullanılan bir değer öğretimi yaklaşımıdır. Değer aşılama ya da telkin şeklinde adlandırılan bu yöntemde neyin iyi neyin kötü olduğu söylenir. Bu yaklaşımda kurgusal ve tarihsel ahlâkî öyküler kullanılır. Bu yaklaşımın etkililiğini artırmak için davranış değiştirme yöntemi kullanılabilmektedir. Edimsel koşullanmanın değer öğretimine uyarlanmış şekli davranış değiştirmez. Kazandırılmak istenen davranışı öğrenci gösterdiğinde ödüllendirilecektir.

Kupchenko ve Parsons 'a (1987'den akt.: Kaymakcan ve Meydan, 2014:172) göre:

Telkin yaklaşımına dayalı eğitim süreçlerinde öğrenciler pasif bir şekilde öğretmenin yönlendirmelerini takip eden, sorularına cevap veren ve davranışlarını ona göre düzenleyen bireyler olarak farz edilir. Öğretmen ise öğrenme süreçlerine liderlik eden, sınıf etkinliklerini yapılandıran, öğrencilerin değerlerini sorgulayan ve açıklayan pozisyonundadır.

“Telkin yaklaşım yöntemi: Öğretmenler ve yetişkinler tarafından öğrencilere tekrar ettirme yoluyla neyi öğrenip neyi öğrenmeleri gerektiğini ifade eden öğrenme yöntemi sürecidir” (Akyüz 1993’den akt.: Ulusoy ve Dilmaç, 2018:71). Telkin edilme yaklaşımıyla

Amerika’da 1950’lerde, öğretmenlerden değerleri doğrudan öğretmeleri bekleniyordu. Telkin yöntemi insan davranışlarını şekillendirmek için en kabul gören yöntemdi. Ahlâkî eğitim, sabah duaları, vatandaşlığı tasdik törenleri vatanseverlik toplantıları, atom bombasından koruma eğitimleri okul yaşamının ve müfredatının bir parçasıydı. Öğrenciler otoriteye saygı gösteriyordu (DeRoche ve Williams, 2001, 6).

Superka (1976’dan aktaran: Ulusoy ve Dilmaç, 2018:71), doğrudan öğretim yaklaşımı yöntemlerinden olan telkin yaklaşımı için sistematik durumlarda kullanılan öğretim modeli geliştirmiştir. Bu modelin basamakları aşağıda gösterilmiştir:

- a. Telkin yaklaşımı olabilecek değerleri belirleme.
- b. Değer seviyelerini belirleme.
- c. Davranışsal amaçları belirleme
- d. Uygun metotları seçme
- e. Metotları uygulama
- f. Sonuçları değerlendirme

“Telkin yaklaşımı 1920’lerde ve devamında karakter eğitimi için temel yöntem olarak kullanılmıştır. Günümüzde daha çok ordu, izcilik ve dini kurumlar tarafından kullanılmaktadır. Bu kurumlarda telkin yaklaşımı, yemin etme, ezberleme

ve önemli insanların yaşamlarını incelenme şeklinde uygulanmaktadır’’ (Leming, 1997’den akt.: Akbaş, 2004: 97).

3.6.2. Değeri Belirginleştirme ve Açıklama

Bu yaklaşım öğrencilerin özgür bir şekilde fikirlerini söylemesine olanak tanır. Öğrenciler başkalarının düşüncelerinden etkilenmeden kendisi için hangi değer neden önemli olduğunu ve nasıl seçtiğini açıklarlar. Farklı görüşlere saygı duyularak herkesin kendini rahatça ifade etmesini sağlar. Bu bakımdan öğrencinin kendi düşüncelerinin farkına varmasına ve kendini tanımasına yardımcı olur.

Değer açıklama yaklaşımında ilk olarak bir olay ya da konu öne sürülür. Bu konu öğretmen, öğrenci, aile ya da başkası tarafından ortaya konabilir ve olay, aile, arkadaşlık ilişkileri, çalışma, din, sağlık, politika, okul, kişisel ilgiler ve zevkler, cinsellik, kurallar, para, otorite ve ölüm gibi herhangi bir konudan seçilebilir. Daha sonra öğretmen bu olayla ilgili öğrencilere okuma, yazma, düşünme gibi etkinlikler yaptırır ve öğrencilerden bu olay hakkında kendi bakış açılarını ve değerlerini söylemelerini isteyerek tartışma başlatır. Herkes olayla ilgili kendi değerini söyler. Bu noktada başkasının görüşlerini kabul etme kritik noktadır. Öğrencilerin değerlerinin belirginleşmesi için öğretmen sorular sorabilir (Kirschenbaum, 2000, 4-20).

Öğretmenler öğrencilerin kendi değerini belirlemesinde onlara rehberlik ederler. Öğrenciler sorulara verdikleri cevaplarla kendileri hakkında bilgi edinerek neyi önemsediklerini öğrenirler. Bu bakımdan öğrencinin vereceği karar ön plandadır.

John Dewey’in çalışmalarından etkilenen Raths, Harmin ve Simon tarafından oluşturulan bu yöntemde öğretmenlerin öğrencilerin yükselen değerlerinin farkına varmalarına yardım edilir. Bu yaklaşımda, bireylerin yaşamlarında neyin önemli olduğunu fark etmeleri sağlamaya çalışılır. Doğrudan öğretim yaklaşımının tersine telkinle değil bireyin olası sonuçları değerlendirerek karar vermesi esası vardır (Gültekin, 2007, 54).

Bu yaklaşım üç adımdan meydana gelmekte ve her adım farklı etkinlikleri içermektedir. Bunlar şu şekilde sıralanır:

1. Seçme

- a. Çocuklarda özgür seçim yapmaları için uyandırma,
- b. Seçme durumlarında farklı seçenekler oluşturmalarına yardımcı olma,
- c. Her bir seçeneğin sonuçlarını değerlendirmede çocuklara yardımcı olma.

2. Ödüllendirme

- ç. Çocukların neyin ödüllendirildiği neyin korunduğu konusunda düşüncelerini teşvik etme,
- ç. Seçeneklerinin başkaları tarafından onaylaması için olanaklar sunma.

3. Davranma

- d. Çocukları seçimlerinde tutarlı olmaları konusunda özendirme,
- e. Bu davranışın tekrarlanması için çocuklara yardım etme (Gültekin, 2007, 55).

Kirschenbaum ve Sarı'ya (2000 ve 2007 'den aktaran: Ulusoy ve Dilmaç, 2018:73) göre “değerleri belirginleştirme yaklaşımı 1960- 1980’li yıllarda etkili olmuş bir öğretim yaklaşımıdır. Fakat 1980’li yıllardan sonra değerler belirginleştirme yaklaşımı popülerliğini kaybetmiştir. Hatta değerler belirginleştirme öğretimi yaklaşımı öncülerinden Kirschenbaum’da son zamanlarda bu görüşünü terk etmiştir. Kirschenbaum’da kapsamlı gördüğü karakter eğitimi yaklaşımını benimsemiştir.”

3.6.3. Değer Analizi

Bu yaklaşım öğrencilerin zihinsel becerilerini harekete geçirerek eleştirel düşünme yeteneklerini kullanmalarını sağlar. Bu bakımdan öğrencilerin soru sorma ve analiz yapma becerilerini geliştirir.

“Değer analizi yaklaşımı Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiş olan bir yaklaşımdır” (Tahiroğlu, 2010, 236).

Doğanay’a (2006’dan aktaran: Kaymakcan ve Meydan, 2014: 178) göre,

Değer analizi, ahlaki değeri içeren örnek olaylar üzerinden sistemli düşünce becerilerini kullanarak öğrencilerin ahlaki değerleri kazanmasını sağlamaya çalışan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım öğrenciye sınıf içinde veya dışarıda nasıl davranılması gerektiği konusunda öğüt ve direktifler vermeye karşı çıkarak karşılaşılan problemleri neden ve niçin soruları temelinde kanıtlarla birlikte analiz edilmesini öngörür. Değer analizinde öğrencilerin sorunu tanımlaması, sorun hakkında çeşitli kaynakları kullanarak bilgi toplaması, olası çözüm yollarını belirlemesi gibi bilimsel düşünce süreçlerinin değerler alanına uygulandığı görülür.

Bu yaklaşım öğrencilerin karşılaştıkları problemlerde neden ve niçin sorularını sorarak mantık çerçevesinde muhakeme yapmalarını gerektirir. Öğrencilerin bilimsel

araştırmalar ışığında sorunun ne olduğunu tespit ederek bu konu hakkında bilgi toplaması ve çözüm yollarını bulması önemlidir.

“Bu yaklaşım başlangıçta değerleri telkin etme yaklaşımına benzer gibi görünse de telkin etmeden ayrı olarak bireyin kendi yaklaşımları ile ilgili araştırma yapmaya yönlendirme vardır. Birey telkin edilen değerlerden ayrı olarak kendi değerlerini araştırır, bilgi toplar ve değerlendirir” (Tokdemir, 2007, 43). Değer analizinin telkin etme yaklaşımından farkı bireyin kendi görüşlerini savunmadan önce araştırma yapması istenir. Böylece bilgi edinmeyi ve edindiği bilgileri analiz etmeyi öğrenir.

Metcalf ve Coombs (1971’den aktaran: Ulusoy ve Dilmaç, 2018:74) değer analiz yaklaşımının hedeflerini şu şekilde belirtmiştir:

1. “ Öğrencilere bir değer kavramını değerlendirmeyi öğretmek.
2. Öğrencilerin söz konusu değer nesnesi hakkında en kalıcı yargıya ulaşmalarına yardımcı olmak.
3. Öğrencilere, nasıl bazı değer kavramları hakkında genel bir değer yargısını paylaşan bir grubun üyesi olunabileceğini öğretmek.”

Welton ve Mallan (1999’dan aktaran: Doğanay, 2006)’a göre değer analizi yaklaşımını öğrencilerin uygulayabilmesi için sekiz aşamadan geçmesi gerekmektedir. Bu aşamalar aşağıda sıralanmıştır:

1. Değer sorununu belirleme,
2. Karşılaşılan değer sorunu açıklığa kavuşturma,
3. Sorun hakkında bilgi ve kanıt toplama,
4. Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme,
5. Olası çözüm yollarını belirleme,
6. Çözüm yollarının her birinin olası doğrularını belirleme ve değerlendirme,
7. Seçenekler arasından birini seçme,

8. Seçilen öneriler doğrultusunda davranışta bulunma,

Değer analizi yaklaşımında öğrenciler onlara sunulan ve önerilen değerleri öğrenmek yerine kendilerinin analiz ederek seçmiş oldukları değerleri öğrenmek için uğraşırlar. Değerlerin seçimini yaparken muhakeme yeteneğini kullanarak zihinsel becerilerini harekete geçirirler.

3.6.4. Ahlâkî Muhakeme

Akbaş’a (2008, 16) göre “ahlâkî muhakeme yaklaşımında temel amaç öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlâkî ilkeler geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu yaklaşımda öğrenci ileride karşılaşabileceği durumlarla yüz yüze getirilir. Böylece öğrenci gelecekteki davranışının toplumun beklentilerini karşılayıp karşılamadığını öğrenir.” Bu yaklaşımda öğretmen öğrencileri gelecekte karşılarına çıkabilecek ikilemlerle yüz yüze getirir. Öğrencilerin verdikleri cevapların toplumun istediği şekilde olup olmadığına dikkat edilir. Bu cevaplar ışığında öğrenciye ileride yardımcı olacak ahlâkî ilkeleri belirlemeleri sağlanır.

“Bu yaklaşım eğitimin tüm kademelerinde kullanılabilir. Ancak, öğrencilerin yaş farklılıkları ve değer yargıları göz önünde bulundurmak gerekir. Bu yaklaşımda çözümün ne olduğundan ziyade, neden o çözüme ulaşıldığı daha da önem arz etmektedir” (Şen, 2007, 19).

Suparka ve Johnson’a (1975’den aktaran Keskin: 2008) göre ahlâki muhakeme sınıfta küçük gruplar halinde kısmen yapılandırılmış tartışmalar şeklinde uygulanmaktadır. İçerisinde ahlâki muhakeme içeren hikâyelerin neden ve niçin sorularına karşılık bulacak şekilde işlenmesi gerekir. Savage ve Armstrong bu tartışmanın uygulanışına ilişkin bir model önermişlerdir:

1. Öğrencilerin seviyelerine uygun ancak yetişkin olarak karşılaşmaları mümkün olan ilgi çekici bir ikilem sınıfta açık ve öz bir şekilde sözel, yazılı ya da görsel şekilde sunulur.
2. Her öğrenciden böyle bir ikilemle karşılaştığında ne yapacağını nedeni ile birlikte yazması istenir.
3. Öğrenciler gruplara ayrılarak kendi yazdıklarını grup içinde paylaşmaları ve özellikle nedenler üzerinde tartışmaları sağlanır.

4. Öğretmen bütün görüşleri kapsayan bir tartışma yaratır.

5. Tartışmanın ardından öğretmen her öğrenciden kendisinin desteklemediği bir görüşü destekleyecek olumlu nedenler yazmasını ister. Böylece her öğrenci kendi görüşü dışındaki alternatifler üzerine de düşünür.

6. En son olarak her öğrenciden kendi görüşünü destekleyen nedenleri tekrar yazması istenir.

Ahlâkî muhakemede önemli olan öğrencilere önceden karşılına çıkabilecek ahlâkî ikilemlerle yüz yüze getirerek onların hangi değerleri seçeceğini öğrenebilmektir. Verilen cevaplar öğrencinin gelişim özelliklerine göre değerlendirilir. Öğretmen öğrencilere uygun örnekler vererek kendi ahlâkî ilkelerini oluşturmalarına yardımcı olur.

3.6.5. Karakter Eğitimi

Toplumun kendini geliştirmesinde ve kalkınmasında ahlâkî değerlerle yetişmiş karakter sahibi bireylerin yeri büyüktür. Değerleri yaşamının bir parçası haline getirerek onun ışığında ilerleyen nesiller bu değerleri koruyarak gelecek nesillere ulaştırırlar. Ayrıca toplum tarafından da benimsenerek kendilerine güzel bir yer edinirler. Bu bakımdan karakter eğitimi hem bireysel hem de toplumsal manada vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Karakter eğitimi, “Örtük veya açık program aracılığıyla, yetişen yeni kuşağa temel değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve bunları davranışa dönüştürme çabasının ortak adı” (Ekşi, 2003, 79) şeklinde tanımlanır. Karakter eğitimi bireylere insani değerleri benimseterek onları davranışa dönmeyi ve değerlere karşı duyarlılık kazandırmayı amaçlar.

Lıckona (1996’dan aktaran: Ulusoy ve Dilmaç, 2018, 79) karakter eğitiminin temel prensiplerini şu şekilde belirtmiştir:

- Karakter eğitimi iyi karakterin temeli olarak temel ahlâkî değerleri teşvik eder.
- Karakter düşünme, duygu ve davranış içerecek kapsamda tanımlanmalıdır.
- Etkili karakter eğitimi okul yaşamının tüm basamaklarında temel değerleri teşvik eden maksatlı, inisiyatifli eline alan ve kapsamlı bir yaklaşımı gerektirir.

- Okul insancıl ve şefkatli bir topluluk olmalıdır.
- Karakter geliştirmek için öğrenciler ahlâkî aksiyon fırsatlarına ihtiyaç duyar.
- Etkili karakter eğitimi, öğrencileri merkeze alan ve başarılı olmalarına yardımcı olan anlamlı teşvik edici akademik müfredatı içerir.
- Karakter eğitimi öğrencilerde iç güdümlü bir motivasyon geliştirme çabası içinde olmalıdır.
- Tüm okul personeli karakter eğitimi için sorumlulukları paylaşan ve aynı temel değerlere bağlı bir öğrenme ve ahlâk topluluğu olmalıdır.
- Karakter eğitimi hem personelden hem de öğrencilerden ahlâkî liderlik gerektirir.
- Okul, karakter eğitimi çabalarında ebeveynleri ve çevresel imkânları tam bir ortak olarak görmelidir
- Karakter eğitiminin değerlendirilmesi; okulun karakterini, karakter eğitimcisi olarak okul personelinin işlevselliğini ve öğrencilerin iyi karakter gösterme bağlamını içermelidir.

Çağlayan (2013, 112) karakter eğitiminde uygulanacak yöntemleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Karakter eğitimi öğrenme ile başlar. Öğrenmenin sınıf ortamının dışına taşınması, okulların ve yaşanan yerlerin zenginliklerinin tümünden yararlanılması birlikte sonuçlara ulaşılması önemli bir adımdır. Gerçekleştirilen bu paylaşım kalıcı olur ve iz bırakır. Tüm eğitimciler zihinsel bir etkinlik olan öğrenme eylemini ortak bir bilinç ve sorumluluk bilmeli ve uygulamalı.
- Öğrencinin kendini tanıması ile, kendi mumunu kendisinin yakması, hem kendisini hem çevresini mutlu kılmada güven ve cesaret sahibi olması, abartılı roller üstlenmeden kendisine saygınlık kazandıracak, hayatı sevdirecek arayışlara yönelik rehberlikler yapılmalıdır.
- Hayatı ve ahlâkî değerleri tanıması, bilmesi, inançlarını en doğru ve en yaşanabilir düzeyde sürdürmesi gerekir, yabancılaşmanın, kimlik kaybının ve hafife alınmanın tehlikelerine, hazırlanan tuzaklara karşı ahlâk pusulası ile önlemler alınmalıdır.
- Karakter eğitiminde gönülleri eğitmeye gönüllü olma önemli bir adımdır, bu konuda duyarlı olanların yol haritası bulunmalıdır, ciddiyetle ve süreklilikle bu ritmi devam ettirerek öğrencileri her geçen gün gerçekler yüzleştirmek önemli bir tavidir.
- Öğrenciyi önemseyen, anlayan, sorunlarına, başarısızlıklarını giderme istekleri, yetenekleri yakından tanıma, birlikte karar alma, yaşam becerilerini birlikte kazandırmada öncelikleri belirlemek.
- Karakter eğitiminde aileler ve okullar sorumlu ve koruyucu örgüt olmalıdır, planlı, aktif, amaçlara uygun, misyon, vizyon ve stratejilerini belirlemede, uygulamada titiz davranmalıdır.

- Ailede ve okulda bulunan tüm bireylerin ortaklaşa ahlâkî liderlik konusunda iş birliği yapması karakter eğitimi uygulama da sistematik metotlar takip ederek, her geçen gün yenilenerek, değişimi kabullenerek öğrencilerdeki motivasyonu olumlu yönde etkilemeleri gerekir.
- Yazılı basın ve görsel donanımları katkısı ile düzeylerine uygun toplumsal olayları irdeleyen gerçekler aktarılmalıdır.
- Karakter eğitimi anlamlı ve nitelikli bir müfredatı içermelidir, bu müfredat tüm öğrencilerin özüne saygı duyan kişilikli ve başarılı olmalarını teşvik eden bir müfredattır. Her aile ve okul, bu anlamdaki müfredatını yazıya dökmeli, okulun kültür iklimini oluşturmalıdır.
- Karakter eğitiminde evlerin, okulların sevdirmesi gerekir, bu alanların cazip, neşeli, sanatsal görüntülerle donanması, öğrencilerde hayranlık bırakması onlara asil duygulara ulaştırması, sanat ve estetiğe yönlendirmesi, ruhunu inceltmesinde önemli yeri vardır.
- Kazancın ve yenen lokmanın önemi ciddiye alınarak rast gele her şeyin çocuklara yedirilmemesi, beslenmenin önemsenmesi gereklidir.
- Karakter eğitimi okullarda uygulanan etkinliklerde de kendini göstermeli, yapılan her çalışmada ve akademik gelişmede davranışlar, duygular farklı güzelliklerle donanmalıdır, tercih edilen kitapların, hazırlanan panoların, seçilen sahne oyunlarının, ezberletilen şiirlerin, deneylerin, incelemelerin, ödüllerin, meclislerin, sergi ve kermeslerin öğrencilerin ruhunda oluşturduğu etkileri önemsemeleri gerekir.

3.6.6. Değer Eğitiminde Gizil Güç: Örtük Program

Okullar öğrencilere öğretim müfredatında yazılı olan amaçları gerçekleştirmek üzere eğitim vermektedir. Bu amaçların dışında öğretmen ve müdürün davranışları, okul personeli ve okul ortamı gibi unsurlar öğrencilerde değer kazanımını gerçekleştirmektedir. Bunlar ‘örtük program’ adı verilen öğrencilerin kendiliğinden öğrenmiş oldukları kazanımlardır.

Tezcan’a (2003, 53) göre örtük program, ‘‘okul içinde görev yapan idareci ve öğretmenlerin davranışları, yaklaşımları, inançları, değer yargıları, okul atmosferinin niteliği, değerleri, okul içi ortamın öğrencilere sağladığı etkileşim örüntüsü ve kültürel tutum ve daha birçok etken bu kavramın içeriğini oluşturan yönlerini içerir.’’

Yüksel’e (2004’ten aktaran: Kaymakcan ve Meydan, 2014:221) göre, ‘‘okulda yazılı olan kuralların, amaçların ve öğretim materyallerinin ötesinde müfredatta yazılmayan öğretmen, öğrenci, aile ve yöneticilerin inançları, tutumları, beklentileri

ve motivasyonları doğrultusunda açık programı bütünleyen çoğu zaman ondan daha da etkili olan örtük program vardır.”

Demirel’e (2002) göre, “ders dışı etkinlikleri içine alan, kapsamı oldukça geniş olan program türüdür.” “Gizli müfredat” olarak adlandırılan örtük program, öğrencilerin günlük normal faaliyetleri çerçevesinde öğrendikleri anlam, inanç ve doğruları ifade eder” (Taşpınar, 2009).

Horn ve Sarı ‘ya (2003 ve 2004’ten aktaran: Ulusoy ve Dilmaç, 2018:77) göre, “örtük program, sınıflarda ve okullarda öğrenme sürecinin bir parçası olan çoğu zamanda farkına varılamayan veya istenilerek verilemeyen bilgi, değer, tutum ve inançları kapsamaktadır.”

Glickman, çalışmasının sonucunda değerlerin sınıf içinde öğretilmesini etkileyen şu bilgilere ulaşmıştır (Glickman, 1976: Akt., Merter, 2014, s. 563-564):

- 1.Öğretmen-öğrenci etkileşiminin niteliği
2. Öğretmenlerin öğrencileri algılamaları
- 3.Öğretmenlerin sınıf iklimini algılamaları
4. Öğretmenlerin bir rol-model olarak öğrenciler üzerindeki etkisi
5. Öğretmenlerin öğrencilerden beklentileri
6. Öğretmenlerin saygınlığı ve güvenilirliği
7. Öğretmenlerin ve öğrencilerin geldikleri sosyal tabaka
8. Öğretmen ve öğrencilerin ait oldukları alt kültürler
9. Öğrencilerin sosyoekonomik ve etnik özellikleri
10. Öğretmen ve öğrencilerin inanç ve değer sistemleri
11. Öğretmenlerin dünya görüşleri ve hayat tarzları
12. Öğretmenlerin öğrencilere karşı davranış ve tutumları

Sonuç olarak örtük program öğrencilerin kendi gözlemleri ve yaşantıları sonucunda değer kazanımını sağlamaktadır. Her öğrencinin edindiği değer birbirinden

farklıdır. Bunlar her öğrencinin gözlemlerinden edindiklerinin birbirinden farklı olmasına dayanmaktadır. Örtük program öğrencilere farkında olmadan bilgi, değer, tutum gibi unsurları benimsetmesinden dolayı gizli bir öğretim gerçekleştirmektedir. Bu bakımdan değerlerin daha kolay içselleştirilmesine yardımcı olmaktadır.

3.7. Değerler Eğitiminde Ailenin Yeri

Aile toplumun temelini oluşturan en önemli kurumdur. Ailenin nasıl bir yapıya sahip olduğu o toplumun da nasıl şekilleneceğini belirler. Sevgi, saygı, dayanışma gibi değerlerin benimsendiği bir ailede huzur ve mutluluk hakimdir. Tersine bir durumda bu değerlerden yoksun bir ailede kavga ve geçimsizlik hüküm sürer. Bu bakımdan toplumun refahı ve kalkınmasında değerleri benimsemiş bireylerin olduğu ailelerin rolü büyüktür. Yaman (2016, 81) ailenin toplum için önemini şöyle ifade eder:

Bir toplumu ayakta tutan en önemli birim de ailedir. Bireylerden oluşan ailede, bireyler sağlıklıysa aileler de sağlam kurulur; sağlıklı ailelerden de sağlıklı bir toplum doğar. Bu bakımdan ailenin sağlamlığı, hem bireylerin hem de toplumun en önemli güvencesidir. Geleneksel aile kurumlarımız, toplumumuzun temel taşları ve güçlü sütunlarıdır.

Aile bireyin karakterinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Aile içinde edinilen alışkanlıkların unutulması zordur. Çağlayan (2013, 39) göre, "insan, ahlâkının karakterinin özünü aile ocağından alır. Ailede yaşadıklarını, gördüklerini bir ömür boyu unutamaz. Kazanılan alışkanlıklar kolay kolay terk edilemez. Bu nedenle "insanı insan yapan ilk ocak ailedir."

Aile değerlerin aktarımında önemli bir göreve sahiptir. Çocuk ailesinden sevgi, fedakârlık, güven gibi onu manevi yönden mutlu edecek değerleri tatmak ister. Bu değerleri aşılama ailenin ilk rol model olması çocuğun yaşamında örnek alacağı ilk insanların kim olduğunu belirlemede önemlidir. Hökelekli (2013, 289) göre,

Değerler eğitiminin en etkili yeri elbette ki ailedir. Aile bireyleri arasındaki yakın ve sıcak iletişim, çocukların maddi ihtiyaçları kadar psikolojik ve manevi yönden tatmini açısından büyük önem taşır. Bu aynı zamanda anne baba ve diğer aile bireylerinin ilk rol modelleri olarak çocuğun hayatında yer almasını sağlar.

Çocuk ailesinden görerek edindiği değerleri kendi yaşamında canlandırarak içselleştirmeye başlar. Anne ve babayı taklit ederek öğrendiği değerleri birebir yaşama

imkânı bulur. Böylece çevresinde ve okulda bu değerleri kullanarak tecrübe eder. Kaymakcan ve Meydan (2014, 195) göre,

Çocuğun hayatla ilgili tecrübelerini yaşadığı en önemli kurum olan ailesi, temel değerlerin kazanılması açısından öncelikli bir role sahiptir. Ailede özdeşleşme, model alma ve anne babayı taklit etme şeklinde başlayan değerlerin yaşanarak öğrenilmesi süreci, okuldan ve çevreden bilgi ve tecrübeyle gelişir ve bireye has bir keyfiyet kazanır.

Anne ve babanın çocuklara değerleri aşılama ortak bir tutum takınarak kararlı bir şekilde hareket etmeleri önemlidir. Bunu çocuklara zorlayıcı bir şekilde değerleri benimsetmek olarak değil belli bir düzen içinde ilerleyerek gerçekleşmelidir. “Anne ve babaların değerler konusunda çocuklarına yol gösterebilmeleri ve yardım edebilmeleri için her şeyden önce kararlı ve belli bir tutum içinde olmaları gerekmektedir; bu, katı bir şekilde ilkelerinden taviz vermeme ile karıştırılmamalıdır” (Ulusoy ve Dilmaç, 2018, 87).

Aile ve okulun çocuklara değerleri benimsetmesinde birlikte hareket etmesi gerekir. Ailede kazanılan değer okuldaki değerle ters düşmemesi önemlidir. Böyle bir durumda çocuk hangi değeri benimsemesi gerektiği noktasında bir karmaşa yaşar. “Aileler çocuklarına değerleri kazandırırken verdikleri eğitimin okulda verilen değer eğitimi ile çatışmamasına dikkat etmelidir” (Taşpınar, 2009, 28).

Kitaplar çocuklara değer aktarımında kullanılan en önemli araçlardan biridir. Aile ve okul kitaplardan yararlanma konusunda birlikte hareket etmelidir. “İlköğretim üçüncü sınıftan itibaren uzun süreli okuma başlar. Bu yaş çocuğunun hem evde hem de okulda doğru bir yönlendirmeye ihtiyacı vardır” (Sınar, 2006, 172). Aile ve okulun değerleri kazandırma noktasında ortak hareket ederek çocuğa doğru bir rehberlik yapması önemlidir.

3.8. Değerler Eğitiminde Okulun Yeri

Değerler eğitimi çocuğun ailesinde başlayıp okulla beraber devam eden önemli bir süreçtir. Aile bireyleri çocuğa model olma yoluyla değerleri aktarırken okulda ise öğretmenin ve yöneticilerin davranışları ve tutumları çocuk üzerinde örnek teşkil eder. Özellikle çocuğun karakterinin şekillenmesinde öğretmenin tavırları hal ve hareketleri

önemli bir yer tutar. Bu bakımdan okul değerlerin çocuğa kazandırılmasında önemlidir.

Değerlerin benimsetilmesinde çocukların okulda kurduğu ilişkiler önemlidir. Çocuk arkadaşlarıyla yaptığı sohbetler, öğretmenleriyle kurduğu diyaloglar gibi sosyal ilişkiler sayesinde toplumun kültürünü ve değerlerini benimser. “Çocukları topluma hazırlayan bir eğitim kurumu olarak okullar, değerlerin kazandırılmasında oldukça etkilidir. Okulda çocuk, öğretmenleriyle, arkadaşlarıyla ve diğer yetişkinlerle kurduğu ilişkiler aracılığıyla sosyal davranışları öğrenir. İçinde yaşadığı toplumun kültürünü, değerlerini benimseyerek, kendi kişiliğinin bir parçası haline getirir” (Çubukçu, 2008, 1013).

“Toplumsal kurum olarak okullar, değerler boyutunda amaçlar belirlememiş olsa bile okullar örtük program ile (hidden curriculum) okulun atmosferi, disiplin anlayışı, öğretmenlerin beklentiler gibi yapılar, değer öğretir veya öğrencilerin değer gelişimine katkıda bulunur” (Akbaş, 2004, 5)

Okul kazandırdığı değerler aracılığıyla öğrencilerin hayata karşı bakış açılarını değiştirmeyi amaçlar. “Okulun en mühim vazifelerinden biri öğrencilere manevi düşünce alışkanlığı yani ahlak ve değerler üzerine düşünme, hayattaki olaylara ve kendi davranışlarına merhamet, sevgi, adalet, saygı, hoşgörü vb. pencerelerinden bakabilmek kabiliyeti kazandırmaktır” (Kaymakcan ve Meydan, 2014, 215).

Okulun en önemli amaçlarından biri de kendine ve topluma faydalı işlerde bulunan bireyler yetiştirmektir. Bunun için öğrencileri bilgi, beceri, tutum, davranış, alışkanlık ve ahlâk anlayışı bakımından gelişmesini sağlayacak etkinliklerde bulunur. Aydın ve Gürler (2014, 50-51) okuldaki değerler eğitiminin amaçlarını şu şekilde belirtir:

Okullardaki değerler eğitiminin amaçlarından biri, öğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmaktır. Diğer bir amacı ise “her öğrenciyi hem ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak hem de “iyi insan” iyi vatandaş” olmalarını sağlamak için gerekli bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıklar kazandırıp, onları kendi ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmektir. Bu birinci amaç, yani “öğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli kişilik oluşturmak”, esasen eğitimin en temel amacıdır. Zira o olmadan, belirlenmiş diğer amaçlara ulaşılsa bile çok fazla bir anlam ifade etmez.

Okulda değer bir bütün olarak bulunur. Otobüs şoförlerinin doğru davranışı, kafeteryada çalışanların öğrencilere “lütfen ve teşekkür ederim” sözcüklerini kullanması birçok değeri teşvik eder. Diğerine saygı, kendi masanızı temiz tutma, çantasını kendisine ait yere koyma bunlar okulun değer eğitimi olumlu yönde etkiler (Ryan ve Bohlin, 1999, 157).

Değerlerin kazanımı gerek okul içinde gerekse okul dışında gerçekleşebilir. Çocuklar okul içinde arkadaşlarından temiz olma ve başkalarının haklarına saygılı davranma değerlerini öğrenebildiği gibi okul dışındaki insanlardan da saygılı ve nazik davranma değerlerini öğrenebilir. Hökelekli (2013, 291)’ye göre,

Okul eğitiminin, öğrencilerin, bilişsel olduğu kadar duyuşsal yönden de olgun ve doygun kişilikler hâline gelmelerine yardımcı olma gibi açık veya örtük bir hedefi vardır. Çünkü çocuk ve gençlerin, iyi insan olmanın anlamını ve hangi davranış özelliklerinin başkaları tarafından beğenilir ve kabul edilir olduğunu öğrenmeye ihtiyaçları vardır. Onun için okul, bilgi kadar doğru davranış ve hissedişin yollarını da öğretmek zorundadır.

Sonuç olarak çocuklar okulda bilişsel yönden eğitildiği gibi duyuşsal açıdan da donanımlı bir birey olabilmesi için değerler eğitimi bakımından eğitilmektedir. Çocuk toplum içinde kendine bir yer edinebilmek adına hangi değerlerin insanlar tarafından hoş karşılandığını bilmeye ihtiyaç duyar. Okul çocuğun bu ihtiyacını karşılamak için onlara değerleri kazandırarak iyi bir birey olarak yetiştirir. Bu aynı zamanda toplumsal olarak ilerlemenin ve gelişmenin de temelini oluşturmaktır.

3.9. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Yeri

Öğretmenler değerlerin öğrencilere aktarılması noktasında önemli bir görev üstlenmektedir. Öğretmen öğrencilerle olan iletişimi, tavırları, dış görünüşü, hayata bakış açısı gibi özellikleriyle öğrencilere rol model olmaktadır. Öğretmenin öğrencilere yaklaşımı onların hayatlarında önemli bir yer edinmektedir. Bu bakımdan öğretmen aileden sonra öğrenciye en çok etki eden kişidir.

Güven’e (2014, 30-31) göre “değerlerin toplumda kalıcılığının sağlanması ve bozulmasının önlenmesi için özellikle okullardan yararlanılabilir. Değerler eğitiminin okullarda etkin bir şekilde planlanması ve uygulanmasının yolu da öğretmenlerin değerler eğitimine hâkim olmalarından geçer.” Değerlerin aktarımında öğretmenlerin davranışları, hal ve hareketleri öğrencilerin beklentileriyle uyumlu olmalıdır. İstenilen şekilde örnek davranışları gösteremeyen öğretmenler öğrencilerde davranış değişikliği

oluşturamazlar. Ayrıca öğretmenlerin öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine imkân tanınması ve demokratik bir ortam oluşturmaları model olması bakımından önemlidir.

Tezcan (1997, 289) demokratik tutum gösteren öğretmenlerin öğrencileri üzerindeki etkilerini şu maddelerle açıklar:

- a. Öğrencide disiplin duygusu gelişir.
- b. Öğrenciler arasında yardımlaşma duygusunu artırır.
- c. Öğrencinin sorumluluk bilincini yükseltir.
- d. Öğretmenin kendine olan güvenini geliştirir.

Thomas Lickona, çalışmalarında öğretmenlerin, ailelerin ve okulların çocuklara rol model olma sorumluluğunu yerine getirmeleri gerektiğini belirtir. Ulusoy ve Dilmaç (2018, 99), Lickona'nın öğretmenlere yönelik tavsiyelerini şöyle belirtir:

1. Model ve yol gösterici olarak davranması,
2. Toplumun ahlaklı bir yapıya kavuşturulması,
3. Ahlâki bir düzen kurmak,
4. Sınıfta demokratik bir ortam sağlanması,
5. Değerleri müfredat yoluyla aktarmak,
6. İşbirliğine dayalı öğrenmeyi sağlamak,
7. Sanatsal bir bilinç kazandırmak,
8. Ahlâki açıdan örnek teşkil etmek,
9. Anlaşmazlıklara çözümler sunmak,

10. Okulda olumlu bir ahlâki bir yapı oluşturmak,

11. Ebeveynlerle yakın ilişkiler kurmak

Araştırmacıların da ifade ettiği gibi değerlerin aktarımında öğretmenlerin rol model olması önemlidir. Onlara sorumluluk vermek ve cesaret verici sözler söylemek kendilerini değerli hissetmelerini sağlar. Kendi kararlarını alabilmeleri ve kendilerini ifade edebilmeleri için teşvik edilmeleri gerekir. Ayrıca öğretmenlerin öğrencilerin ailesiyle iletişime geçerek iş birliği yapması değerlerin benimsetilmesinde önemlidir.

3.10. Türk Milli Eğitim Sisteminde Değerler Eğitimi

Toplumların en önemli amaçlarından biri şüphesiz ki kültürel ve milli değerlerine sahip çıkan vatanını, milletini seven ve koruyan bireyler yetiştirmektir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi adına Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 1739 sayılı kanununda bulunan "Milli Eğitimin Genel Amaçları" değerlendirilmelidir. 1973 yılında çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanunu şu şekildedir:

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. (Değişik: 16/6/1983-2842/1 md.) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda milli, insani, ahlaki, kültürel, manevi değerleri benimsemek, korumak ve geliştirmek Milli Eğitim sisteminin genel amaçları içinde yer almaktadır. Buradan anlaşılabacağı üzere eğitim sisteminde değerlerin aktarımına büyük ölçüde önem verilmektedir. Aynı zamanda bireylerin nasıl yetiştirilmesi gerektiği sorusuna karşılık bulunmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu "İlk Ders" konulu genelgede yer alan değerler eğitimi ile ilgili etkinlikler şu maddeler halinde belirtilmiştir:

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ile öğrencilerin öğrenim seviyeleri, ilgi, yetenek, hazır bulunuşluk düzeyi etkinliklerde göz önünde bulundurulacaktır.

1. Rehber öğretmenlerin gözetiminde üst sınıflardaki öğrencilerin alt sınıflardaki öğrencilere dersleri ve ders dışı faaliyetlerinde rehberlik yapmasını sağlamak için program yapmak,
2. Yaşça küçük öğrencilere "Nasıl iyi, doğru, hoşgörülü ve başarılı olursun?" konulu bir mektup yazdırılması,
3. Yaratıcı etkinlik, rol model olma vb. faaliyetlerde bulunan öğretmenlerin okulda başka sınıflarda faaliyet yapmasının sağlanması,
4. Oyuncuların ve seyircilerin bir spor müsabakasında nazik ve hoşgörülü davranışlar sergilenmesi sağlamak,
5. Okuldaki tüm personelin ve öğrencilerin isteğine bağlı olarak müzik, şiir tiyatrosu vb. yeteneklerini sergileyebilecekleri yerler oluşturarak yeteneklerinin ödüllendirilmesi,
6. Okul personeli ve öğrenciler arasında karşılıklı güven, hoşgörü ve dürüstlük ilkelerini içeren bir sözleşmenin yapılması, her türlü iletişim durumunda olumlu ve güler yüzlü davranılması,
7. Öğrencilerin çözmeleri gereken meseleleri kağıda yazmaları ve öğretmen gözetiminde meselenin aydınlanması için beyin fırtınası yapılması,

8. Öğrenci kendisine ve arkadaşlarına ait iyi örnek gösterilebilecek davranışlarını sınıf ortamında paylaşması ve her iyi örneğin sınıf panosuna yerleştirilecek ağaca yaprak olacak şekilde yapıştırılması,
9. Sınıftaki tüm öğrencilerin arkadaşlarının beğendiği davranışlarını yazılı veya sözlü bir şekilde sınıf ortamında sunulması,
10. Öğretmen ve öğrencilerin sınıf ortamında uyulması istenen davranışlar listesinin tüm sınıflar tarafından birlikte belirlenmesi ve duyurulması,
11. Ders etkinliklerinde tarihteki önemli kişilerin insanlığa katkılarını konu edinen senaryolar yazılması,
12. Değerlerimize katkıda bulunan önemli şahsiyetlerin araştırılması ve sınıfta sunulması,
13. Toplum hizmeti çalışmalarını bilmek ve bu çalışmalara katılmak,
14. Şiir, kompozisyon, öykü, resim, seyahat, film, tiyatro, drama vb. konularda yarışmalar düzenlenmesi,
15. Yardımlaşma ve dayanışma, sevgi, barış, hoşgörü konulu şarkıların yer aldığı konserler düzenlenmesi,
16. Değerlerimizle alakalı panel, açık oturum, konferans, seminer, şiir dinletileri ve okul gazetesi vb. etkinlikler düzenlenmesi, afişler ve sloganlar hazırlanması,
17. Kermes ve yardım organizasyonlarından elde edilen gelirlerin, doğum günü ve özel günlerde ziyaretler düzenlenmesi ve yardım kuruluşlarına bağışta bulunulması,
18. Değerlerimizle ilgili paylaşımlar ve katılımlar sağlamak için web sayfası yapılması, (MEB, 2010).
18. Milli Eğitim Şûrası Kararları (1-5 Kasım 2010) ‘Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi’ başlıklı bölümde değerler eğitimiyle alakalı alınan kararlar şu şekilde sıralanmıştır:

1. “Sanat İnsanı Yetiştirme Projesi” ve “Değerler ve Eğitimi Projesi” yapılmalı ve uygulanmalıdır.
2. Çocuklarımızın ve gençlerimizin hangi değerlere sahip olduğunu belirlemeye yönelik Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, tüm ülkede araştırmalar yapılarak 4 yılda bir yinelenmelidir.
3. Ulusal ve evrensel değerler beraber düşünülecek şekilde öğretim programlarında, değer aktarımı yerine farkındalık sağlayacak anlayışlar ön planda tutulmalıdır.
4. Değerlerin kişilerin isteğine bağlı olduğunu ve toplumların aynı istekleri olan bireylerden meydana geldiği belirtilmeli ve öğretmenler değer eğitimi konusunda bilinçlendirilmelidir.
5. Öğretmenlik mesleğini yerine getirenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitimine yer verilmeli ve öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitimiyle ilgili ders yerleştirilmelidir.
6. Ortak değerlerin ön plana çıkarılması ve değer farklılıklarının zenginliği içerdiği anlayışı benimsetilmelidir.
7. Değerler eğitimine yönelik eğitim- öğretimin tüm kademelerinde STK’larla birlikte ortak bir davranış sergilenmeli ve branş öğretmenlerinin ortak yararlanabileceği program ve materyal oluşturulmalıdır.
8. Okul öncesinden itibaren değerler eğitimi, yaygın eğitimi de kapsayacak şekilde eğitim öğretimin tüm kademesinde, okulu ve bütün dersleri yansıtacak şekilde yer almalı bu konuyla alakalı okul personeli ve ebeveynler arasında iş birliği yapılmalı, farkındalık oluşturmak amacıyla kitle iletişim araçlarından yararlanılarak çalışmalar gerçekleştirilmelidir.
9. Değerler eğitimi bakımından olumlu davranışlar sergileyen öğrencileri ödüllendirme kriterleri açısından düzenlemelere gidilmelidir.

10. Değerler eğitimi ve medya arasındaki bağlantıyla ilişkili farkındalık sağlanmalı buna dayalı yasal düzenlemelere gidilmelidir.

11. Akademik başarılarla ek olarak öğrencilere değerlerin meydana gelişimine katkı sağlayan sosyal, duygusal ve ruhsal zekâ gelişimine yönelik yatırımlara yer verilmelidir (MEB, 2010, 10-12).

Bu maddelerden yola çıkarak Milli Eğitim sisteminin değerler eğitimi üzerinde önemle durduğunu göstermektedir. Milli, ahlâki, insani, manevi ve kültürel değerleri benimsenmesi ve korunmasının Milli Eğitimin genel amaçlarından biri olması değerlerin öğrencilere aktarılmasının amaç edinildiğini gösterir.

3.11. Türkçe Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi

Eğitim sisteminin öncelik verdiği amaçların başında milli, kültürel ve manevi değerleri benimseyen ve koruyan bireyler yetiştirmektir. Ana dilimiz olan Türkçe kültürel, milli ve manevi değerlerimizin gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir göreve sahiptir. Aynı zamanda Türkçe milli kimliğimizi belirlemesi nedeniyle en kıymetli değerlerimizden biridir. Bu bakımdan bizi biz yapan dilimizi doğru, güzel, etkili kullanmak ve ona sahip çıkmak değerlerimizin aktarılmasında büyük bir öneme sahiptir.

İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı'nda (1981) yer alan Türkçe dersinin amacı şöyle açıklanmıştır: “Ulusal kültürümüzün yeni kuşaklara aktarılması, ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasında bağlılık kurulmasının sağlanması, millî eğitimimizin temel görevleri arasındadır. Okulda bu görevin yerine getirilmesinde en büyük ağırlık ve sorumluluk Türkçe derslerine düşmektedir” (MEB, 1981).

2018 yılında yayımlanan öğretim programına kadar İlköğretim Türkçe Öğretim Programında değerlerin öğretilmesiyle alakalı olarak bir bilgi mevcut değildir. 2005-2015 programlarında değerler eğitimi ile değerler ayrı bir başlıkta yer almamakla birlikte kimi değerler diğer başlıklar altında verilmektedir.

2005 ve 2015 Türkçe Öğretim Programı'nda değerler bağımsız bir başlık olarak yer almamıştır. Ama genel itibariyle değerlerle alakalı olarak öğrencilerin milli,

kültürel ve ahlaki değerlerini korumayı ve insani değerlere saygı duymayı ön plana almışlardır. Diğer dört temel dil becerilerinde de değer önemsenmiştir. Genel itibariyle programda değerlerle alakalı bilgilere maddeler içerisinde değinilerek dolaylı bir şekilde yer verilmiştir. Öğretmenlere değerlerin nasıl öğretileceğine dair bilgi yer almamaktadır.

2019 yılında yayımlanan Türkçe Öğretim Programı ise şu şekilde açıklanmıştır:

Öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir (TDÖP, 2019).

2019 Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunun Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri temelinde hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencileri;

- Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,

- Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (TDÖP, 2019).

2019 Türkçe Öğretim programında yer verilen ‘‘kök değerler’’ ise şunlardır: ‘‘adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır’’ (TDÖP, 2019).

Yapılandırmacı yaklaşım modeline dayalı eğitim programları tematik yaklaşımla hazırlanmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı da bu tematik yaklaşım çerçevesinde oluşturulmuştur. Bu temalardan her sınıf seviyesinde işlenmesi zorunlu olan temalar vardır. Bunlar ‘‘Erdemler’’, ‘‘Millî Kültürümüz’’, ‘‘Millî Mücadele ve Atatürk’’ temalarıdır.

İlköğretim Türkçe Öğretim Programı’nda yer alan ‘‘Temalara İlişkin Açıklamalar’’ başlığı altında bulunan maddelerin birçoğu değerler alakalı olduğundan Türkçe Dersi Öğretim Programı değerler ve değerler eğitimi bakımından oldukça çeşitli ve zengin bir içeriğe sahiptir. Her temanın bir değerle ilişkilendirilmesi ve metinlerden faydalanılması programda yapılan yeniliklerden biri olduğu söylenebilir. Ayrıca yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanan programın amacında ‘sorumluluk üstlenen, millî değerlere karşı duyarlı bireyler’ ifadesiyle değerler eğitimine verilen önemi göstermektedir.

3.12. Edebi Eserle Değer Öğretimi

Değerlerin aktarımında edebiyat önemli bir göreve sahiptir. Edebiyat farklı türlerdeki eserleriyle birçok değeri insanlara aktarmaktadır. Bu bakımdan ‘‘edebiyat: malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce ve hayallerini dile getiren, edebi ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamına denir’’ (Yalçın ve Aytaş, 2002, 5). Çocuklar küçük yaşlardan itibaren büyüklerinden dinlediği ninniler, masallar, hikâyeler aracılığıyla edebi eserlerle tanışır. ‘‘Çocuklar okulöncesi dönemden itibaren edebi metinlerle tanışır. Çünkü

küçük yaşlardan beri ninniler, masallar ve hikâyeler dinlemeye alışmışlardır. Dinledikleri bu edebi metinler ve kendisine okunan kitaplar, çocukları edebiyatın büyüğü dünyasıyla tanıştırır” (Celepoğlu, 2007, 30). Bu bakımdan çocuklara okulöncesinden itibaren edebi eserler aracılığıyla değerler aktarılmaya başlanır. Çocuğun ilk karşılaştığı edebi ürünlerinden biri olan masallar değerlerin çocuğa benimsetilmesinde önemli bir yere sahiptir. Günay (1992, 326) masalları şöyle ifade eder:

Bütün masallarda iyilik ve kötülüğün, güzellik ile çirkinliğin, zenginlik ile yoksulluğun, bir başka deyişle olumlu ile olumsuzun mücadelesi anlatılır. Çok az istisna dışında, masallar mutlu sonla biter. Masallarda talihsizlik ve aksilikler gerçek hayattan farklı olarak bir kere de veya birbirine bağlı olarak arka arkaya orta çıkar. Bunlar çözümlendikten sonra yeni sıkıntılar söz konusu olmaz, iktidarı, başarıyı ve mutluluğu sembolize eden taç ve evlilik bir daha zarar görmez. Türk masallarında ‘Onlar ermiş muradına, biz çikalım tahtına’ tekerlemesi sonsuz huzuru, mutluluğu ve zenginliği ifade etmektedir.

Masallarda yer alan iyi karakterler aracılığıyla çocuğa olumlu davranışlar sezdirilmeye çalışılır. ‘Masallarda genellikle iyi ve kötünün çatışması anlatılır. Bütün erdemler iyide, bütün olumsuz özellikler ise kötude toplanır. Bu yolla çocuğa iyilik, doğruluk, dürüstlük, çalışkanlık, azim, vefa gibi örnek alınacak davranış biçimleri de sezdirilir’ (Aktaş, 2016, 167). Bu davranışlarla beraber çocukta değer kazanımı da meydana gelir.

Şiir çocuğun hem duygularına hitap etmesi hem de duygularını eğitmesi bakımından önemli bir türdür. ‘‘Çocuğun sevinçlerini, hüznlerini, acılarını, korkularını, kısaca duygularını, iç dünyasını yansıtmak; duygularını eğitmek için en uygun yazınsal türdür şiir’’ (Nas, 2002, 302). Ayrıca şiir çocuğa vatan ve millet sevgisini kazandırmada önemlidir. ‘‘Çocuğa güzellik ve insanlık duyguları ile ulus ve yurt sevgisi kazandırmada şiirin etkisi çok önemlidir’’ (Oğuzkan, 2010, 254). Bu bakımdan şiir sevgi ve türleri gibi birçok değeri işlemesiyle değer aktarımında kullanılır.

Hikâye ve roman da değer aktarımında sıklıkla kullanılan türlerdendir. Bu iki tür birbirine olan benzerlikleriyle değer aktarımında kullanılır. Bu edebi türler kahraman ve karakterler aracılığıyla yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayları anlatarak çocuğa yaşamında karşısına çıkabilecek gerçeklerle yüzleştirir. Bu bakımdan

“bu tür eserler çocukla yaşamla ilgili bir bakış açısı sunma işlevini de yerine getirirler. Sergilenen örnek yaşantılar yoluyla çocukların türlü durum ve olayla ilgili olarak yorum yapabilme yetenekleri gelişecektir” (Kıbrıs, 2010, 179). Edebi eserler çocuğa yaşamında karşısına çıkabileceği olayları anlatarak onları hayata hazırlamaktadır. Onlara nasıl davranış sergilemesi gerektiğini öğreterek istenilen değerlerin benimsemesini sağlamaktadır.

Sonuç itibariyle edebi eserler çocuğu doğruya, iyiye ve güzele yönlendirerek onları değerler eğitimi bakımından eğitmektedir.

Edebiyat eseri, insanı ve çevresini tanıtır. İnsanın kendisiyle, başkalarıyla, doğal ve toplumsal çevresiyle çatışmalarını yansıtır. Edebiyat eserleri hem bireysel hem de toplumsal hayatla ilgili olarak iyiye, güzele, doğruya yönelme ve yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir (Kavcar, 1999, 6).

3.13. Hikâyenin Çocuk Edebiyatındaki Yeri

Dünyaya geldiği andan itibaren büyümeye ve gelişmeye başlayan çocuk sürekli bir değişim içinde ilerlemektedir. Yörükoğlu'na (2000, 13) göre, “çocuk, gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış, ‘reşit’ sayılmayan küçük yurttaştır.” Gelişim içerisinde olan çocuk kendisine ait ihtiyaçlarının karşılanmasını ister. Bu bakımdan çocuğun ihtiyaçlarını karşılayacak ve gelişimine katkı sağlayacak bir çocuk edebiyatı meydana gelmiştir.

Şirin'e (1994, 9) göre ise “çocuk edebiyatı çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu edebiyattır.” Bu bakımdan çocuk edebiyatı hem eğitici hem de eğlendirici bir role sahiptir.

Çocuğun yetişkinlerden farklı olarak kendine has bir dünyası vardır. Bu dünya onların özgürce hayal edebildiği, oyunlar kurup eğlenebildiği bir dünyadır. Nas (2002, 7) çocuğu şöyle ifade eder: “kendine özgüdür o. Kendine özgü bir dünyası vardır. Düşünme biçimi, algılamaları farklıdır.” Bu bakımdan çocuğun dünyasına uygun onun ihtiyaçlarına karşılayabilecek şekilde edebi metinlerin oluşturulması önemlidir.

Çocuk hikâyeleri çocuğun dünyasına hitap etmesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Hikâyenin çocuk üzerindeki etkilerini Oğuzkan (2010, 100) şöyle ifade eder: “çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar; geliştirmekte oldukları değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur; böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır.”

Yalçın ve Aytaş (2002, 127) hikâyenin çocuk için önemini şöyle açıklar: “öykü her yaştan insan için önemlidir. Ancak çocuk için vazgeçilmez bir olgudur. Bu gerçekten hareketle, çocuğun öykü yoluyla eğitimini sağlamak, onlara istenilen davranışları kazandırmak en kestirme yoldur.” Çocukta istenilen davranışların kazandırılmasında hikâye önemli kaynaklardan biridir. Bu davranışların kazandırılmasıyla aynı zamanda değer aktarımı da meydana gelmektedir.

Sonuç olarak hikâyeler çocuk edebiyatında en çok faydalanılan edebi türlerden biridir. Çocuğun hikâyede yer alan kahramanlarla kendisi arasında özdeşim kurarak onun davranışlarını örnek alması değer aktarımı noktasında önemlidir. Ayrıca hikâyeler çocuğu yaşama hazırlaması bakımından eğitici bir göreve sahiptir.

3.14. Çocuk Hikâyelerinin Taşınması Gereken Özellikler

Çocuk hikâyeleri, çocukların ihtiyaçlarını karşılayıp ilgilerini çekebilmeleri bakımından belli özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Onları eğlendirirken aynı zamanda eğitebilmelidir. Bu bakımdan çocuk hikâyelerinde bulunması gereken özellikleri Oğuzkan (2010, 111) şöyle ifade eder:

1. Hikâyelerin konuları çocukların ilgi alanlarına, deneyimlerine ve kavrayışına uygun olmalıdır.
2. Hikâyenin planı sade ve gerçeğe dayalı bir şekilde çocuk düşüncesine aykırı olmayacak biçimde yapılmalıdır.
3. Hareketli olaylar mantıklı sonuçlarla bitmelidir.
4. Ayrıntılar dikkati dağıtmayacak şekilde somut ve doğru bir biçimde verilmelidir.

5. Hikâyede özellikleri eksiksiz biçimde dile getiren, gerçeğe uygun bir şekilde davranan kişiler (şahıslar, kahramanlar) bulunmalıdır.
6. Hikâyede uzun olmayan cümle ve paragraflarla birlikte sürükleyici anlatım yoluyla kısa, bol ve canlı konuşmalar yer anlamalıdır.
7. Çocukların anlayabileceği şekilde onların düzeylerine göre ruh çözümlemeleri yapılmalıdır.
8. Güldürücü sahneler ve konuşmalar kabalığa kaçmayacak şekilde yerinde yapılmalıdır.
9. Hikâyede küçük şeyler (ayrıntılara) üzerinde sürekli bir ilgi uyandırılmalıdır.
10. Hikâyenin heyecanlı yanları her zaman belirtilmelidir.
11. Metini yansıtan hoş ve anlam içeren resimler yer almalıdır.

Kıbrıs (2010,179-180) çocuk hikâyelerinin taşıması gereken özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Hikâyede konular çocuklara yönelik olduğu için onların ilgilerine, tecrübelerine ve kavrayışa uygun seçilmelidir.
2. Hikâyelerde giriş, gelişme ve sonuç bölümleri anlamlı bir sıraya göre çocuğun izleyebileceği şekilde planlanmalıdır.
3. Çocuklara uygun olmayan (cinsel, ideolojik, politik ve dinsel) konular bulunmamalıdır.
4. Hikâyede yer alan olaylar basit olmalı, çocuğun dikkatini çekebilecek şekilde durağan olmayan olay ve durumlar yer almalıdır.
5. Bölümler ve paragraflar uzun olmamalı, konuşmalar anlatım ve betimlemeden daha fazla olmalıdır.

6. Betimlemeler canlı olmalı, ruh çözümlemelerine fazlaca yer almamalıdır.
7. Kitapta bulunacak resimlerin uygun özellik, seviye ve miktarda olmalarına dikkat edilmelidir.
8. Aşırılığa ve kabalığa kaçılmadan güldürü ögesine yer verilmelidir.
9. Kişiler ve olaylar çocuğun dünyasına ters düşmemeli, anlamasını zorlaştırmamalıdır.
10. Olay ve ayrıntılar, ilginin canlı tutulması için merak uyandıracak şekilde kurgulanmış ve sunulmuş olmalıdır.

Son olarak Kara ise (2007, 149) çocuk hikâyelerinde olması gereken özellikleri şu şekilde sıralar:

1. Hikâyeler çocukların ilgi alanlarına göre olmalı, politik, açık seçik, tahrik edici nitelikte yazılar bulunmamalıdır.
2. Öğrenciyi okumak için güdülemeli, sürükleyici ve açık bir dil kullanılmalıdır.
3. Hikâyede mesajı çocuk okuduklarından çıkarmalı, doğrudan öğüt verici ve öğretici olmamalıdır.
4. Hikâyelerde resim kullanılmalı, resim konuyla alakalı olmalıdır.
5. Hikâyede olaylar çocuğun dünyasına göre olmalı, uzun tasvirlerle, kalabalık şahıs kadrosuna ve anlaşılması zor ilişkilere yer verilmemelidir.

3.15. Ulviye Alpay'ın Hayatı ve Eserleri

Ulviye Alpay günümüz çocuk edebiyatında öykü, roman ve çocuk oyunu türünde eserleri kaleme almasıyla tanınan yazarlarımızdandır. Alpay, halen İstanbul'da yaşamaktadır.

Yazar, 27 Haziran 1951 yılında Adana'da dünyaya gelmiştir. Çocukluğunu Adana'da geçiren yazar, ortaokul eğitimini Ankara'da tamamlamıştır. 1969 yılında

Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi'nden mezun olmuştur. Öğrenimini tamamladıktan sonra 1973-1979 yılları arasında bir süre Ankara'da kamu kuruluşlarında çalışmıştır. Çalışma hayatının yorucu iş temposunun arasında çocuk edebiyatı eserleri vermeye çalışmıştır. 1996 yılından itibaren ise yazarlık çalışmalarında yoğunlaşmıştır.

TRT'de Bir Kedi Kükredi, Pırpır, Gezgin Öyküler adında birçok hikâyesi çocuk programlarında yayınlanmıştır. Alpay, TRT Çocuk kanalındaki "Canlı Serüven" adlı programının kısa süreliğine danışmanlığını üstlenmiştir.

1998 yılında Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu "GAP" kanalı tarafından hazırlanan "Dört Mevsim Kadın" programında "Tombala" adlı öyküsü 1. Başarı Ödülü'ne değer görülmüştür. Bir sonraki yıl "Mavi Bir Merhaba" adlı öyküsüyle 1999 yılı Yunus Nadi Öykü Ödülü'nü paylaştı.

XV. Uluslararası Kıtabel Edebiyat Sempozyumu'nda Arslan Bayır, "Çalkantı" ve "Albatrosarla Yolculuk" adlı konuşmasında Ulviye Alpay'ın Çalkantı adlı kitabına yer vermiştir.

2000-2001 yılları arasında Türk Dili Dergisi'nde çalışan yazar, 2008-2009 yılları arasında Gempört dergisinin Genel Yayın Yönetmenliği görevinde bulunmuştur. Alpay, 2007 yılından itibaren Dünya Ağacı Yayınları ve Hera Yayınları'nın editörlüğünü üstlenmektedir.

BESAM (Bilgi, Eğitim ve Sosyal Araştırmalar Merkezi), PEN (Poets/ Şairler-Essayists/Denemeciler-Novelist/Romancılar) yönetim kurullarında görev yapmıştır. Alpay, 2018 Pen Kadın Yazarlar Komitesi başkanlığına getirilmiştir.

Ulviye Alpay, Dil Derneği, Edebiyatçılar Birliği, Türkiye Yazarlar Sendikası üyesidir. Öykülerini Türk Dili Dergisi, Varlık, Kıyı, Çağdaş Türk Dili, Adam Öykü dergileri ile Bizim Gazete'de yayımlamıştır.

Alpay, 2020 yılında "İnci Yüklü İstiridye" adlı oyunuyla Sabahattin Kudret Aksal tiyatro oyunu yazım ödülünü paylaştı.

ESERLERİ

Mavi Bir Merhaba (öykü),

Çalkantı (roman),

Şarap Kadın (roman),

Sevmek Gerek (biyografi).

Gençlik Kitapları

Ben Sevilmeye Değerim 1. Kitap,

Ben Sevilmeye Değerim 2. Kitap.

Çocuk Kitapları

Arkadaşım Beate,

Arşivci Çocuk,

Babam Sınıfta Kaldı,

Ben Balık Gibi Mi Doğdum?

Çocukların Sırrı,

Denizin Yakut Çocukları,

Gezginin Ayak İzleri,

Harflerle Dans,

Hayvanlarla Elele,

İdil Gülen Çocuk,

İdil ve Düş Evi,

Kuş Evi,

Seher Kuşu Flamingo,

Sevimli Dostlar,

Soylu Kediler ve Tekirler,

Şirin Kız Yurdunu Geziyor,

Tren Gelir Hoş Gelir (Şehir Tiyatrolarının repertuvarına alındı),

Yalı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Kitaplarda Yer Alan Hikâyelerin Konu ve Ana Düşünceleri

Ben Balık Gibi Mi Doğdum? (1999) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Ben Balık Gibi Mi Doğdum?, Bukalemun ve Kertenkeleler, Mumla Tanışan Çocuk, Karakeçi ve Kınalıkuzu, Çöp Kutum Gülümsüyor, Canavar Gölgemmiş, Üşengeç Çocuğun Serüveni. Hikâyelerin konu ve ana düşünceleri:

“Ben Balık Gibi Mi Doğdum?” adlı hikâyede,

Konu: Bir çocuğun annesine dünyaya nasıl geldiğini merak ederek sorular sorması,

Ana düşünce: Çocukların sordukları sorulara onların anlayabileceği bir şekilde gerçeklere dayanarak cevaplar verilmelidir.

“Bukalemun ve Kertenkeleler” adlı hikâyede,

Konu: Bukalemunun arkadaşlarını güldürme isteği,

Ana düşünce: Başkalarına zarar vermeden sevdiklerimizi güldürmeliyiz.

“Mumla Tanışan Çocuk” adlı hikâyede,

Konu: Bir çocuğun mumu keşfetmesi,

Ana düşünce: Çocuklara bilmedikleri konular hakkında bilgiler vererek onları aydınlatmalıyız.

“Karakeçi ve Kınalıkuzu” adlı hikâyede,

Konu: Karakeçinin arkadaşı sarı ineği üzmesi,

Ana düşünce: Arkadaşlarımızın değerini bilmeli ve onları kırmamaya dikkat etmeliyiz.

“Çöp Kutum Gülümsüyor” adlı hikâyede,

Konu: Mert’in çöp kutusunu kullanılmayan eşyalarla doldurması,

Ana düşünce: Sadece işimize yaramayan eşyalarımızı çöp kutusuna atmalıyız.

‘‘Canavar Gölgemmiş’’ adlı hikâyede,

Konu: Özge’nin kendi gölgesini canavar sanarak korkması,

Ana fikir: Çocuklara bilmedikleri şeyler karşında korkmalarını engellemek için onları bilgilendirmeliyiz.

‘‘Üşengeç Çocuğun Serüveni’’ adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin pijamalarını giymeye üşenmesi,

Ana düşünce: Giysilerimizi değiştirirken üşenmemeliyiz.

Hayvanlarla Elele (2000) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Soylu Kediler ve Tekirler, İki Kardeş Köpek, Hayvanlar ve İnsanlar, Üç Güzel Kelebek. Hikâyelerin konu ve ana düşünceleri:

‘‘Soylu Kediler ve Tekirler’’ adlı hikâyede,

Konu: Soylu kedilerin kendilerini tekir kedilerden üstün görmesi,

Ana düşünce: Kendimizi bizim gibi olmayanlara karşı üstün görmemeli ve kimseye karşı ön yargılı yaklaşmamalıyız.

‘‘İki Kardeş Köpek’’ adlı hikâyede,

Konu: İki kardeş köpeğin birbirini bulması,

Ana düşünce: Özgürlük bize vaat edilen en güzel şartlardan bile daha değerlidir.

‘‘Hayvanlar ve İnsanlar’’ adlı hikâyede,

Konu: Hayvanların doğaya zarar veren insanları bilinçlendirmesi,

Ana düşünce: Doğaya ve hayvanlara zarar vermemeli onları korumak için elimizden geleni yapmalıyız.

‘‘Üç Güzel Kelebek’’ adlı hikâyede,

Konu: Üç güzel kelebeğin avcıdan kurtulması,

Ana düşünce: Birlik ve beraberlik bütün güçlüklerin üstesinden gelmeyi sağlar.

Arkadaşım Beate (2002) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Sürpriz Bir Tanışma, Doğayı Koruyan Keçi, Cesur, Aktör Fil, Arkadaşım Beate. Hikâyelerin konu ve ana düşünceleri:

“Sürpriz Bir Tanışma” adlı hikâyede,

Konu: Küçük kızın hayvan sevgisi,

Ana düşünce: Etrafımızda bize ihtiyaç duyan canlılara yardım etmeli ve onları sevmeliyiz.

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede,

Konu: Keçinin doğayı koruması,

Ana düşünce: Doğaya zarar verenleri uyarmalı ve gerekirse cezalarını çekmesi sağlanmalıdır.

“Cesur” adlı hikâyede,

Konu: Cesur adlı köpeğin dereye zehirlenmesi,

Ana düşünce: Doğayı kirleterek canlılara zarar vermemeli ve kirletenlere karşı ise adaletin sağlanması için elimizden geleni yapmalıyız.

“Aktör Fil” adlı hikâyede,

Konu: Fil’in tiyatro sevgisi,

Ana düşünce: Çevremizdekilere yeteneklerimizi sergilemek isterken onları korkutmamalı uygun zamanda ve uygun yerde sergilemeliyiz.

“Arkadaşım Beate” adlı hikâyede,

Konu: Füsun’un arkadaş sevgisi,

Ana düşünce: Arkadaş edinebilmek için illa aynı dili konuşmaya gerek yoktur. Yeter ki çevremizdeki insanlara sevgiyle yaklaşarak onları anlayabilelim.

Çocukların Sırrı (2002) adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza’nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

İdil ve Düş Evi (2002) adlı kitapta yer alan hikâyeler; İdil ve Düş Evi, İdil Gülen Çocuk, İdil Kareyle Tanıştı, İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında Geziniyor, İdil Mikropları Kapı Dışarı Etti, İdil ve Köpeği Püskül, İdil Uzay Gemisinde, İdil ve Uçuşböceği, İdil'in Sihirli Dünyası, İdil ve Balık Yüzüyor, İdil'e Kırmızı Bir Kuş Gülümsedi, İdil Televizyon İzliyor, Bir Kum Taneciği ve İdil, İdil Kurbağalar Ülkesinde, İdil Kardan Adam Yapıyor, İdil ve Çiftliği, İdil'in Sokakdaki Arkadaşı Kaldırım, Sihirli Minder ve İdil, İdil ve Püskül Fidan Dikiyor, İdil'in Yeni Oyunağı, İdil Üçgenle Tanıştı, İdil Kuş Cennetinde Geziniyor. Hikâyelerin konu ve ana düşünceleri:

“İdil ve Düş Evi” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in düşlerindeki evi,

Ana düşünce: Dünyadaki bütün çocukların bir düş evi olmalı orada öyküler, masallar anlatılıp resimler yapılmalıdır.

“İdil Gülen Çocuk” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in her varlığa gülümsemesi,

Ana düşünce: Etrafımızdaki canlı ve cansız her varlığa gülümseyerek onları sevmeliyiz. Böylece hayat daha da kolaylaşıp güzelleşecektir.

“İdil Kareyle Tanıştı” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in kareyi öğrenmesi,

Ana düşünce: Kareyi iyice kavrayabilmek için çevremizdeki eşyaları örnek alarak öğrenmeliyiz.

“İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında Geziniyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in tarladaki bütün havuçları yiyen tavşanı uyarması,

Ana düşünce: Hayatta bize sunulan şeylerden sadece kendi hakkımız olanı kadar almalıyız. Başkalarının hakkını gözeterek adaletli bir tavır sergilemeliyiz.

“İdil Mikropları Kapı Dışarı Etti” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in hastalanması,

Ana düşünce: Sağlığımıza dikkat ederek iyi beslenmeli ve güçlü bir çocuk olduğumuzu unutmamalıyız.

“İdil ve Köpeği Püskül” adlı hikâyede,

Konu: İdil ve köpeği Püskül’ün karda oynaması,

Ana düşünce: Yaz ve kış hiçbir mevsimi ayırmadan bütün mevsimleri sevmeliyiz.

“İdil Uzay Gemisinde” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in düşlerinde uzay gemisine binmesi,

Ana düşünce: Hayatta düşlemekten hiçbir zaman vazgeçmemeliyiz.

“İdil ve Uçuçböceği” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in hastalanan çiçeklerine Uçuçböceğinin yardım ederek iyileştirmesi,

Ana düşünce: Zor durumda kalan arkadaşlarımıza yardım etmeyi esirgememeliyiz.

“İdil’in Sihirli Dünyası” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in hayal dünyası,

Ana düşünce: Hayal kurmak bize sihirli bir dünyanın kapılarını açar.

“İdil ve Balık Yüzüyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in balıkla birlikte yüzmesi,

Ana düşünce: Özgürce gezip eğlenmek bizi mutlu eder.

“İdil’e Kırmızı Bir Kuş Gülümsedi” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in sorumluluklarını yerine getirmesi,

Ana düşünce: Sorumluluklarımızın farkında olarak onları yerine getirmeye çalışmalıyız.

“İdil Televizyon İzliyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in televizyonda kış mevsimini izlemesi,

Ana düşünce: Kış mevsimi doğadaki canlıların yaşamasını etkileyen zorlu bir mevsimdir.

“Bir Kum Taneciği ve İdil” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in kum taneciği ile sohbet etmesi

Ana düşünce: Cam olarak bildiğimiz her eşyanın ham maddesinin kumdur. Kumun önemini bilmeli ve onun farkına varmalıyız.

“İdil Kurbağalar Ülkesinde” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Kurbağalar Ülkesine ziyareti,

Ana düşünce: Hiçbir hayvanı dış görünüşü yüzünden dışlayarak sevmemezlik etmemeliyiz. Her hayvanın kendine özgü güzelliği ve yeteneği olduğunu bilmeliyiz.

“İdil Kardan Adam Yapıyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in kardan adam yapmayı özlemesi,

Ana düşünce: Kış mevsimini ve bütün mevsimleri birbirinden ayırmadan sevmeli ve önemini bilmeliyiz.

“İdil ve Çiftliği” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in kayıp oyuncaklarını araması,

Ana düşünce: Düzenli olmaya özen göstererek sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz.

“İdil’in Sokaktaki Arkadaşı Kaldırım” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in kaldırımla arkadaşlığı,

Ana düşünce: Sokakta kaldırımların üzerinde yürümeye dikkat ederek arabaların bize zarar vermesini engellemeliyiz.

‘‘Sihirli Minder ve İdil’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in minderle tanışması,

Ana düşünce: Gücümüzün yetmediği yerlerde bazı eşyalardan faydalanarak işlerimizi halledebiliriz.

‘‘İdil ve Püskül Fidan Dikiyor’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil ve Püskül’ün fidan dikmesi,

Ana düşünce: Hayvanları sevmeli ve fidan dikmeye önem vermeliyiz.

‘‘İdil’in Yeni Oyuncağı’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in ayakkabı kutusuyla oyun oynaması,

Ana düşünce: Dikdörtgen şeklini öğrenebilmek için eşyaların şekillerinden faydalanabiliriz.

‘‘İdil Üçgenle Tanıştı’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in üçgeni öğrenmesi,

Ana düşünce: Üçgen şeklini iyice kavrayabilmek için yiyeceklerden ve eşyaların şekillerinden yararlanabiliriz.

‘‘İdil Kuş Cennetinde Geziniyor’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Kuş Cennetinde gezintiye çıkması,

Ana düşünce: Herkesin bir arkadaşı olmalı ve hiçbir canlı yalnız kalmamalıdır.

Sevimli Dostlar (2004) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Sığırcık, Seher Kuşu Flamingo, Ördek Yavrusunun Öyküsü, Kuş Evi, Denizin Yakut Çocukları, Hayvanlar ve İnsanlar, İki Kardeş Köpek, Soylu Kediler ve Tekirler, Üç Güzel Kelebek. Hikâyelerin konu ve ana düşünceleri:

‘‘Sığırcık’’ adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun sığırcığı donmaktan kurtarması,

Ana düşünce: Bize ihtiyaç duyan hayvanlara merhamet ederek yardımına koşmalıyız.

‘‘Seher Kuşu Flamingo’’ adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

‘‘Ördek Yavrusunun Öyküsü’’ adlı hikâyede,

Konu: Ördek yavrusunun kardeşleri civcivleri kurtarması,

Ana düşünce: Ailemizi ve kardeşlerimizi severek her zaman onların yanında olmalıyız.

‘‘Kuş Evi’’ adlı hikâyede,

Konu: Tuğçe’nin kumruyu sevmesi ve beslemesi,

Ana düşünce: Hayvanların ihtiyaçlarını gidererek onları sevmeli ve korumalıyız.

‘‘Denizin Yakut Çocukları’’ adlı hikâyede,

Konu: Caretta caretta’nın okyanusu keşfetmesi,

Ana düşünce: Denizi temiz tutmalı ve doğayı kirletmemeliyiz.

Harflerle Dans (2008) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Ay ve Ayıcık, Benekli Buzağının Balonları, Cırıldama Dese De Severim Dedemi, Çekirge, Dağ Keçisi ve Çoban, Eşek, Füze Fırlatan Çocuk, Gülümseyen Güneş, Ğ, Hacivat ve Karagöz, İhlamur Ağacı, İlk yaz Gülümsüyor, Jandarma Komutanı, Kırkayak ve Karıncanın Dostluğu, Lunaparkta Bir Leylek, Mutlu Martı, Nar Çiçeği, Ormanın Dostu Oduncu, Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci, Palyaço, Rüzgârgülü, Saçaklı’nın Öyküsü, Şemsiye ve Şakacı Çocuk, Tavşanlar Eğleniyor, Uçurtma Uçuran Çocuk, Üzümler Konuşan Çocuk, Vız Vız Vızıldayan Arı, Yağmuru Sevmeyen Çocuk, Zebra ve Zürafa. Hikâyelerin konu ve ana düşünceleri:

‘‘Ay ve Ayıcık’’ adlı hikâyede,

Konu: Ay ve Ayıcık’ın arkadaşlığı,

Ana düşünce: Sevdiklerimizi mutlu etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

“Benekli Buzağının Balonları” adlı hikâyede,

Konu: Böcek ve Benekli Buzağının dostluğu,

Ana düşünce: Arkadaşlarımıza sürpriz yapmak onları mutlu etmemizi sağlar.

“Cırıldama Dese De Severim Dedemi” adlı hikâyede,

Konu: Huysuz bir dedenin çocuklarlar didişmesi,

Ana düşünce: Büyüklerimiz bazen sinirli ve somurtkan olabilir. Ama biz onları her ne şekilde olursa olsun sevmeli ve saygı duymalıyız.

“Çekirge” adlı hikâyede,

Konu: Çekirgenin arkadaşını üzmesi sonucu yalnız kalması,

Ana fikir: Arkadaşlarımızı kırmamaya özen göstermeliyiz. Eğer onları kırdıysak zamanında özür dilemeli kendimizi affettirmeliyiz. Yoksa yalnızlıktan can sıkıntısı çekeriz.

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede,

Konu: Dağ keçisi ve çobanın dağda karşılaşması,

Ana düşünce: Doğayı sevmeli ve özgürlüğün kıymetini bilmeliyiz. Sevdiklerimiz karşı ise her zaman misafirperver olmalıyız.

“Eşek” adlı hikâyede,

Konu: Eşeğin mutsuzluğu,

Ana düşünce: Mutlu olmak için hayattaki olumsuzluklara takılıp kalmamalı çalışmayı kendimize amaç edinmeliyiz.

“Füze Fırlatan Çocuk” adlı hikâyede,

Konu: Bir çocuğun füze fırlatma hayali,

Ana düşünce: Hayal kuranları desteklemeli ve onların yanında olmalıyız.

“Gülümseyen Güneş” adlı hikâyede,

Konu: Güneşin dünyaya gülümsemesi,

Ana düşünce: Güneş bazen ışıklarını dünyaya göndererek aydınlatır bazen de bulutların arasında kalarak ışıklarını gizler.

‘‘Ğ’’ adlı hikâyede,

Konu: Yağız köpeğin ateşçiğini atsineğinden kurtarması,

Ana düşünce: Arkadaşlarımızı yalnız bırakmamalıyız olmalıyız.

‘‘Hacivat ve Karagöz’’ adlı hikâyede,

Konu: Karagöz’ün hastalanması,

Ana düşünce: Sevdiklerimize verdiğimiz sözleri tutarak üzerimize düşeni yerine getirmeliyiz.

‘‘İhlamur Ağacı’’ adlı hikâyede,

Konu: İhlamur ağacının hastalanmaktan korkması,

Ana düşünce: Sevdiklerimize iyilik yapmaktan çekinmemeli ve onlara her zaman doğruları söylemeliyiz.

‘‘İlkyaz Gülümsüyor’’ adlı hikâyede,

Konu: İlkbaharın gelişi,

Ana düşünce: Her mevsimin kendine özgü bir güzelliği vardır. Bu yüzden her mevsim güzeldir.

‘‘Jandarma Komutanı’’ adlı hikâyede,

Konu: Jandarmaların yarışması,

Ana düşünce: Yarışmaları kim kazanırsa kazansın her yarışmacı değerlidir.

‘‘Kırkayak ve Karıncanın Dostluğu’’ adlı hikâyede,

Konu: Temizliğe dikkat etmeyen karıncanın hastalanması,

Ana düşünce: Sağlığımızı korumak için temizliğe özen göstermeli ve çevremize temizliğin önemini anlatmalıyız.

‘‘Lunaparkta Bir leylek’’ adlı hikâyede,

Konu: Lunapark gören leyleğin sevinci,

Ana düşünce: Daha önce görmediğimiz güzel şeylerle karşılamak bize mutlu eder.

“Mutlu Martı” adlı hikâyede,

Konu: Çocuk ve martının sohbeti,

Ana düşünce: Düşlemek bize yapmak istediklerimizi gerçekleştirmemizi sağlar.

“Narçiçeği” adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun köy yaşamını sevmesi,

Ana düşünce: Köyde yaşamak kent hayatının aksine doğanın bize sunduğu güzellikleri tatmayı sağlar.

“Ormanın Dostu Oduncu” adlı hikâyede,

Konu: Oduncunun ağaçları koruması,

Ana düşünce: Ormanlarımızı koruyarak ağaçların kesilmesini engellemeliyiz.

“Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci” adlı hikâyede,

Konu: Ördeklerin dans öğrenmesi,

Ana düşünce: Çevremizde bizden yeni bir şeyler öğrenmek isteyenlere yardım etmeli ve onların başarılarından gurur duymalıyız.

“Palyaço” adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun palyaço olma isteği,

Ana düşünce: Hayatta bir şeyi elde edebilmek için önce onu gerçekten istememiz gerekir.

“Rüzgârgülü” adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun rüzgârgülü ile oynaması,

Ana düşünce: Rüzgârgülü insanlara yön göstermesi bakımından önemlidir.

‘‘Saçaklı’nın Öyküsü’’ adlı hikâyede,

Konu: Saçaklı’nın kendini düzelterek temiz olmaya çalışması,

Ana düşünce: Temiz ve düzenli olmaya önem vermeliyiz.

‘‘Şemsiye ve Şakacı Çocuk’’ adlı hikâyede,

Konu: Şemsiyenin kendisinin kullanılmamasından duyduğu üzüntü,

Ana düşünce: Arkadaşlarımıza zor zamanlarında yardımcı olarak onları mutlu etmeye çalışmalıyız.

‘‘Tavşanlar Eğleniyor’’ adlı hikâyede,

Konu: Tavşanların tahterevalliye binmesi,

Ana düşünce: Hem eğlenmeli hem de kendimizi geliştirmeliyiz.

‘‘Uçurtma Uçuran Çocuk’’ adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun uçurtmayı sevmesi,

Ana düşünce: Düşlerimizde özgürce oynayıp eğlenebiliriz.

‘‘Üzümlle Konuşan Çocuk’’ adlı hikâyede,

Konu: Üzüm yemeyi seven çocuk,

Ana düşünce: Meyve yemeyi sevmeli ve meyvelerin nasıl yetiştiğini öğrenmeliyiz.

‘‘Vız Vız Vızıldayan Arı’’ adlı hikâyede,

Konu: Van kedisi ve Vakvak’ın sağlıklarına dikkat etmesi,

Ana düşünce: Sağlığımıza dikkat edip aşılarımızı olmalıyız.

‘‘Yağmuru Sevmeyen Çocuk’’ adlı hikâyede,

Konu: Yağmur yağdığı için dışarda oynayamayan çocuğun canının sıkılması,

Ana düşünce: Canımız sıkıldığında hoşumuza gidecek aktivitelerle meşgul olmalıyız.

‘‘Zebra ve Zürafa’’ adlı hikâyede,

Konu: Zürafa'nın dostluğu,

Ana düşünce: Dostluğun önemini bilerek sevdiklerimizin yardımına koşmalıyız.

Şirin Kız Yurdunu Geziyor (2008) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Şirin Kız Akçay'da, Şirin Kız Vapurla İstanbul'u Geziyor, Şirin Kız Kızkulesi'nde, Şirin Kız Haydarpaşa Garı'nda, Şirin Kız Konya'nın Denizinde, Şirin Kız Obruk Yaylası'nda, Şirin Kız ve Noel Baba, Şirin Kızdan Mehmetçiğe Saygı, Şirin Kız ve Denizli Horozu, Şirin Kız Nasreddin Hocayı Selamlıyor, Şirin Kız ve Balıklı Göl, Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği'nde, Şirin Kız Amasra'yı Geziyor. Hikâyelerin konu ve ana düşünceleri:

“Şirin Kız Akçay'da” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in tatil yapmak için Akçay'a gelmesi,

Ana düşünce: Sevdiklerimize hediye verirken onlara kendi emeğimizle ortaya koyduğumuz şeyler vermeye özen göstermeliyiz.

“Şirin Kız Vapurla İstanbul'u Geziyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in vapurla İstanbul'u gezmesi,

Ana düşünce: Yurdumuzun her ili kendine has güzelliklerle doludur.

“Şirin Kız Kızkulesi'nde” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in Kız kulesi hikâyesini öğrenmesi,

Ana düşünce: Kız kulesi eski çağlardan günümüze kadar gelmiş kıymetli bir armağandır.

“Şirin Kız Haydarpaşa Garı'nda” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in Haydarpaşa Garı'nı gezmesi,

Ana düşünce: Haydarpaşa Garı tarihi II. Abdülhamit'e dayanan içerisinde işlemeli duvarların, süslemelerin bulunduğu tarihi bir binadır.

“Şirin Kız Konya'nın Denizinde” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in Beyşehir Gölü'nü ziyaret etmesi,

Ana düşünce: Konya, Beyşehir Gölü ve Anamas Dağları gibi doğal güzellikleri içinde barındıran bir şehrimizdir.

‘‘Şirin Kız Obruk Yaylası’nda’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Obruk Göllerini ve Obruk Yaylasını gezmesi,

Ana düşünce: Obruk Gölleri ve Obruk Yaylası gezilip görülmesi gereken doğal güzelliklere ve hayvanlara sahip eşsiz bir mekandır.

‘‘Şirin Kız ve Noel Baba’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Noel Baba’nın hikâyesini öğrenmesi,

Ana düşünce: Noel Baba eski çağlarda Myra kentinde yaşayan pek çok mucizelere sahip olan kişidir.

‘‘Şirin Kızdan Mehmetçiğe Saygı’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Çanakkale Şehitleri Abidesi’ni ziyarete gitmesi,

Ana düşünce: Her Türk vatandaşı Çanakkale Şehitleri Abidesi’ni ziyaret edip Mehmetçikleri saygıyla anmalıdır.

‘‘Şirin Kız ve Denizli Horozu’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Denizli horozunun hikâyesini öğrenmesi,

Ana düşünce: Denizli horozu çıkardığı değişik seslerle dinleyenleri etkilemektedir.

‘‘Şirin Kız Nasreddin Hoca’yı Selamlıyor’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Akşehir’i gezmesi,

Ana düşünce: Nasreddin Hoca geçmişten günümüze kadar gelerek fıkralarıyla çocukları güldüren önemli bir kişidir.

‘‘Şirin Kız ve Balıklı Göl’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Balıklı Göl’ü ziyaret etmesi,

Ana düşünce: Balıklı Göl, Şanlıurfa’ya gelenlerin ziyaret ettiği içerisinde binlerce balığın yaşadığı tarihi çok eskilere dayanan doğal bir güzelliiktir.

‘‘Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Atatürk Orman Çiftliği’ni gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Orman Çiftliği içerisinde çeşitli birçok hayvanlarıyla ve doğal güzelliğiyle görenleri kendine hayran bırakan güzel bir mekandır.

‘‘Şirin Kız Amasra’yı Geziyor’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Amasra’yı gezmesi,

Ana düşünce: Amasra masmavi denizi ve yeşilin bin bir rengini barındıran Bartın’ın güzel bir ilçesidir.

Babam Sınıfta Kaldı (2008) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Babam Sınıfta Kaldı, Suçlu Kim?, Tuzak, Balıkçı ve Oğlu, Yaz Tatili. Hikâyelerin konu ve ana düşünceleri:

‘‘Babam Sınıfta Kaldı’’ adlı hikâyede,

Konu: Bir babanın tavşan avındaki başarısızlığı,

Ana düşünce: Sevdiklerimizin başarısızlıkları karşısında hemen öfkelenip kızmamalıyız. Unutmamalıyız ki aynı başarısızlık bir gün bizimde başımıza gelebilir.

‘‘Suçlu Kim?’’ adlı hikâyede,

Konu: Ahmet’in arkadaşına sürpriz yapmak isterken başına gelenler,

Ana düşünce: Sevdiklerimize sürpriz yapmak isterken bazen başımıza istemediğimiz şeyler gelebilir. Burada suçlu olan biz değilizdir.

‘‘Tuzak’’ adlı hikâyede,

Konu: Çocukların kamp macerası,

Ana düşünce: Doğadaki canlıları sevmeli ve onlara yardımda bulunmalıyız. Böylece bir gün ihtiyaç duyduğumuz bir anda onlarda bize yardımda bulunabilir.

‘‘Balıkçı ve Oğlu’’ adlı hikâyede,

Konu: Babasını kaybeden bir çocuğun hayatı,

Ana düşünce: Hayatta başımıza gelen zorluklara karşı mücadele etmekten vazgeçmemeliyiz.

‘‘Yaz Tatili’’ adlı hikâyede,

Konu: Burak’ın kaybolan arkadaşlarını bulmak için verdiği mücadelesi,

Ana düşünce: Sevdığımız insanların başına bir şey geldiğinde sessiz kalmayıp onlara yardım etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

Gezginin Ayak İzleri (2009) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Ankara Kedisi, Ankara Kalesi, Takipçilerle Nallıhan Turu, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Beypazarı, Atakule, Cumhuriyet Müzesi, Kurtuluş Savaşı Müzesi, Keçiören Estergon Etnografya Müzesi, Çok Mutluyum Çooook, Yaşasın Harikalar Diyarına Gidiyoruz, Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi, Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi, TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi, Atatürk Orman Çiftliği, Atatürk Evi ve Müzesi, Oyuncak Müzesi, Gündül’ün Tarihçesi, Haymana, Polatlı, Kızılcahamam ve Kara Akbaba, Ayaş. Hikâyelerin konu ve ana düşünceleri:

‘‘Ankara Kedisi’’ adlı hikâyede,

Konu: Ankara kedisinin özellikleri,

Ana düşünce: Ankara kedisi Türkiye’nin en önemli ulusal hazinelerinden biridir.

‘‘Ankara Kalesi’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil ve gezginin ayak izi takipçilerinin Ankara Kalesi’ni gezmesi,

Ana düşünce: Ankara Kalesi Ankara’yı keşfetmek isteyenlerin uğrayabileceği tarihi bir yapıdır.

‘‘Takipçilerle Nallıhan Turu’’ adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Nallıhan’ı gezmesi,

Ana düşünce: Tarihi zenginliklerle dolu olan Nallıhan çeşitli İmparatorlukların hakimiyetine girdikten sonra 1071 Malazgirt Zaferi’yle Türklerin hakimiyetine girmiş Ankara’nın tarihi bir ilçesidir.

‘‘Anadolu Medeniyetleri Müzesi’’ adlı hikâyede,

Konu: Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin önemi,

Ana düşünce: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Anadolu'da dünden bugüne kadar yaşamış uygarlıkları kronolojik bir sıraya göre ziyaretçilere sunan en önemli müzelerden biridir.

“Beypazarı” adlı hikâyede,

Konu: Beypazarı'nın kültürel önemi,

Ana düşünce: Beypazarı evleri, konakları, yerel dilleri, arnavut kaldırımları ve el sanatları gibi kültürel mirasa sahip birçok unsuru barındıran tarihi bir ilçedir.

“Atakule” adlı hikâyede,

Konu: Atakule'nin görünüşü

Ana düşünce: Atakule döner platformu ile bir benzerinin olmaması nedeniyle Ankara'nın simgesi haline gelen görkemli bir yapıdır.

“Cumhuriyet Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Cumhuriyet Müzesi'nin önemi,

Ana düşünce: Cumhuriyet Müzesi zamanında TBMM olarak kullanılan içinde önemli kararların alındığı şimdijse müze olarak kullanılan tarihi bir binadır.

“Kurtuluş Savaşı Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Kurtuluş Savaşı Müzesinin önemi,

Ana düşünce: Kurtuluş Savaşı Müzesi Çanakkale Savaşı'nda başlayıp Kurtuluş Savaşı'na kadar devam eden olayları ve savaş sonrası temaları içeren yağlı boya tabloların ve milletvekili fotoğraflarının sergilendiği tarihi bir müzedir.

“Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası” adlı hikâyede,

Konu: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın kültürel önemi,

Ana düşünce: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Cumhuriyet tarihinin ilk kurumu olması ve Atatürk'ün öngördüğü sanat ve müzik ilkeleri doğrultusunda müzik icra etmesiyle kültürel bir öneme sahip tarihi bir kurumdur.

“Ankaralı Seğmenler” adlı hikâyede,

Konu: Ankaralı Seğmenlerin önemi,

Ana düşünce: Ankaralı Seğmenler Türklerin göçebe yaşadığı dönemlerde kervanları korumakla görevlendirilmiş kişilerdir. Seğmenler kökü Orta Asya'ya dayanan bir Türk geleneği olması nedeniyle kültürel bir öneme sahiptir.

“Keçiören Estergon Etnografya Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Keçiören Estergon Etnografya Müzesi'nin kültürel önemi,

Ana düşünce: Keçiören Estergon Etnografya Müzesi Kına gecesi kültürü, Kahve kültürü ve nice kültürlerin sergilendiği kültürel mirasa sahip önemli bir müzedir.

“Çok Mutluyum Çooook” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin İpek adında küçük bir kızı yanlarına alarak Ankara gezisine devam etmeleri,

Ana düşünce: Gezginin ayak izi takipçileri Ankara Marşı'nı söyleyerek vatanlarına olan sevgilerini dile getirirler.

“Yaşasın Harikalar Diyarına Diyarı'na Gidiyoruz” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in annesinin gezginin ayak izi takipçilerini Harikalar Diyarı'na götürmesi,

Ana düşünce: Harikalar Diyarı Türkiye'nin en büyük parkı olması ve çocukların eğlenceli vakit geçirmesi bakımından önemlidir.

“Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in İpek'e müzeleri gezmenin önemini anlatması,

Ana düşünce: Müzeler hem günümüzü hem de geleceğimizi aydınlatan kültürel ve tarihsel değeri olan nesnelerin sergilendiği önemli bir kurumdur.

“Milli Mücadelede Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Takipçilerin Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi'ni gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Konutu ve Demiryolları Müzesi gezilip görülmesi gereken tarihi öneme sahip yerlerdendir.

“TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi’nin önemi,

Ana düşünce: Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi geçmiş ve gelecek arasındaki köprünün en önemli halkalarından birini temsil etmesi nedeniyle kültürel bir öneme sahiptir.

“Atatürk Orman Çiftliği” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Atatürk Orman Çiftliği’ni gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Orman Çiftliği doğal güzelliği ve hayvanlarıyla görenleri etkileyen güzel bir mekandır.

“Atatürk Evi ve Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Takipçilerin Atatürk Evi ve Müzesini gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Evi ve Müzesi gezilip görülmesi gereken tarihi bir öneme sahip yerlerdendir.

“Oyuncak Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in annesinin İdil ve İpek’i Oyuncak Müzesi’ne götürmesi,

Ana düşünce: Oyuncak Müzesi içerisinde halk tarafından yapılan geleneksel oyuncakların sergilendiği kültürel unsurları barındıran müzelerden biridir.

“Güdül’ün Tarihçesi” adlı hikâyede,

Konu: Takipçilerin Güdül’ü ziyaret etmesi,

Ana düşünce: Güdül tarihi hamamları, camileri, çeşmeleri ve yöresel el sanatları bakımından kültürel mirasa sahip önemli ilçelerimizden biridir.

“Haymana” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Ankara’nın Haymana ilçesine ziyareti,

Ana düşünce: Haymana birçok uygarlığı içerisinde barındıran Anadolu’nun Türkleşmesinden sonra Selçuklu ve Osmanlı idaresine giren Cumhuriyet döneminde de varlığını devam ettiren tarihi bir ilçedir.

‘‘Polatlı’’ adlı hikâyede,

Konu: Takipçilerin Polatlı’ya ziyareti,

Ana düşünce: Polatlı çeşitli uygarlıkların yaşadığı tarihi eskilere dayanan Ankara’nın bir ilçesidir.

‘‘Kızılcahamam ve Kara Akbaba’’ adlı hikâyede,

Konu: Takipçilerin Kızılcahamam’a ziyareti,

Ana düşünce: Kızılcahamam termal suyu sayesinde insanların ziyaret ettiği Termal Turizm merkezidir. Kara Akbaba ise dünya çapında nesli tükenme tehlikesi yaşayan Avrupa’nın en büyük yırtıcı kuşudur ve Türkiye’de yaşamaktadır.

‘‘Ayaş’’ adlı hikâyede,

Konu: Ayaş’ın kültürel önemi,

Ana düşünce: Ayaş küçük meydanlarında bulunan çeşme ve camileriyle Ankara’nın küçük bir ilçesidir.

Tren Gelir Hoş Gelir (2009) adlı çocuk oyununda,

Konu: İdil ve arkadaşlarının demiryolu hakkındaki sohbeti,

Ana düşünce: En güvenli ulaşım yolu olan demiryolunu kullanmaya özen göstermeli ve çevremize de demiryolunu kullanmaya teşvik etmeliyiz.

Yalı (2009) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Yalı, Kız Kulesi, 1453 İstanbul, Galata Kulesi, Yerebatan Sarnıcı. Hikâyelerin konu ve ana düşünceleri:

‘‘Yalı’’ adlı hikâyede,

Konu: Mehmet, Rabia, Napolyon ve Paul adındaki dört çocuğun zaman tünelinin içine girmesi,

Ana düşünce: Başımıza gelen bazı aksilikler bazen iyi arkadaşlıkların kurulmasına yardım eder.

‘‘Kız Kulesi’’ adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın kendilerini Kız Kulesi hikâyesinin yaşandığı zamanda bulması,

Ana düşünce: Kız Kulesi tarihi çok eskilere dayanan hikâyesiyle insanları etkileyen önemli bir yapıdır.

“1453 İstanbul” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Fatih Sultan Mehmetle tanışması,

Ana düşünce: Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul’u feth ederek Orta Çağ’ı kapatıp Yeni Çağ’ı açmıştır.

“Galata Kulesi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Galata Kulesi’ne gitmesi,

Ana düşünce: Hezarfen Ahmet Çelebi Galata Kulesi’nden atlayarak uçmayı başaran ilk insandır.

“Yerebatan Sarnıcı” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların kendilerini Yerebatan Sarnıcı’nda bulması,

Ana düşünce: Yerebatan Sarnıcı Bizans İmparatoru tarafından Büyük Saray’ın su ihtiyacını karşılaması için yaptırılan tarihi bir yapıdır.

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Kanuni Sultan Süleyman döneminde nakkaşlık öğrenmesi ve iftira sonucu hapse girmesi hapse girmesi,

Ana düşünce: Yaşanan bütün zorluklara rağmen asla umudumuzu yitirmemeliyiz.

“Lale Devri” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Lale Devrine giderek şair Nedimle tanışması,

Ana düşünce: Başımıza ne tür zorluklar gelirse gelsin her koşulda vatanımızı korumaktan vazgeçmemeliyiz.

“Mustafa Kemal Paşa” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Mustafa Kemal Atatürk'le tanışması,

Ana düşünce: Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında göstermiş olduğu özveri ve cesaretiyle çocukların gözünde eşsiz bir liderdir.

‘‘Pasta Kız’’ adlı hikâyede,

Konu: Çocukların zaman tüneline kurtularak yalıya geri dönmesi,

Ana düşünce: Kitap okumak bize farklı dünyaların kapılarını açar.

Arşivci Çocuk (2009) adlı kitapta yer alan hikâyeler; Tatil Hayalim, Özgül Hanımefendi, 1919, Yeni Bir Gün, Arşivime Yeni Notlar Ekledim, Bir Ödül Gibi. Hikâyelerin konu ve ana düşünceleri:

‘‘Tatil Hayalim’’ adlı hikâyede,

Konu: Efe'nin tatile gitme hayali,

Ana düşünce: Hayallerimiz gerçekleşmediği zaman umutsuzluğa kapılmamalıyız. Hayat bize belki daha güzel kapılar açacaktır.

‘‘Özgül Hanımefendi’’ adlı hikâyede,

Konu: Efe'nin Özgül Hanımefendi ile tanışması,

Ana düşünce: İnsanlara karşı ön yargılı olmamalı onları dinleyerek tanımaya çalışmalıyız. Yoksa sonradan pişman olabiliriz.

‘‘1919’’ adlı hikâyede,

Konu: Efe'nin tarihe ilgisi,

Ana düşünce: Tarihimize merak duyarak araştırmalı ve edindiğimiz bilgileri arkadaşlarımızla paylaşmalıyız.

‘‘Yeni Bir Gün’’ adlı hikâyede,

Konu: Efe'nin yeni arkadaşlar edinmesi,

Ana düşünce: Bilgi konu hakkında arkadaşlarımızla bilgi alışverişinde bulunarak kendimizi daha iyi geliştirebiliriz.

‘‘Arşivime Yeni Notlar Ekledim’’ adlı hikâyede,

Konu: Efe'nin araştırma yapması,

Ana düşünce: Merak ettiğimiz konular hakkında araştırma yapmalı ve edindiğimiz bilgileri arkadaşlarımızla paylaşmalıyız.

‘‘Bir Ödül Gibi’’ adlı hikâyede,

Konu: Efe'nin Kartalkaya'ya gitme hayalinin gerçekleşmesi,

Ana düşünce: Hayallerimiz gerçekleşmediğinde üzülmemeliyiz. Hayat daha güzel bir zamanda ve güzel insanlarla bu hayali bize sunacaktır.

4.2. Hikâyelerde Tespit Edilen Değerler

4.2.1. Sosyal Değerler İle İlgili Bulgu ve Yorumlar

4.2.1.1. Adalet

Adalet; yasalar tarafından verilen hakların hiçbir ayırım gözetmeden herkes tarafından eşit bir şekilde faydalanılması demektir. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2021) adalet şu şekilde tanımlanmaktadır: "1. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe 2. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme 3. Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları 4. Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk."

Adalet toplum düzeninin sağlanmasında vazgeçilmez bir unsurdur. Adaletin olmadığı toplumlarda kargaşa ve huzursuzluk hakimdir. Toplumda adalet artıkcı sevgi ve huzur ortamı da sağlanmaktadır. Sağlıklı bir toplum meydana getirmek için çocuklara adalet değerini kazandırmak önemlidir. "Toplumsal düzen, huzur ve barış, ancak adaletle ayakta durur. Adalet mülkün temelidir. Toplumda yaygın bir adalet anlayışı olmadığı zaman, güç odaklı ilişkiler devreye girer; güçlünün güçsüzü ezdiği bir düzen ortaya çıkar" (Hökelekli, 2013, 57).

Bireylerin yasalar önünde kendilerine tanınan hakların bilincinde olarak haklarını korumaları gerekmektedir. Bunun için adalet değerini benimsemiş bir toplumsal yapıya ihtiyaç vardır. Toplumun temelini oluşturan bireylere çocukluk çağından itibaren adalet değerinin kazandırılması gerekir. Gerek aile ortamında gerekse eğitim kurumlarında adalet ile ilgili değerlerin çocuğa benimsetilerek davranış haline getirilmesi sağlanmalıdır. Böylece gelecekte adalet değerini kazanmış bir toplum ortaya çıkacaktır.

Ulviye Alpay'ın çocuklar için yazmış olduğu hikâye kitaplarında adalet değerine yer verilmiştir. Hikâyelerde adalet değeri, emeğinin karşılığını almak, suçluların cezasını çekmesi, herkesin kendi hakkını alması ve haksızlığa karşı olmak şeklinde işlenmiştir. Eserlerdeki adalet değerinin dağılımı Tablo 6'daki gibidir:

Tablo 6: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Adalet Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Adalet	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 8
Cesur	34,35,46,48-49, 49	
İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında	16	
Seher Kuşu Flamingo	29	
Soylu Kediler ve Tekirler	10-11	

“Cesur” adlı hikâyede,

Konu: Cesur adlı köpeğin dereye zehirlenmesi,

Ana düşünce: Doğayı kirleterek canlılara zarar vermemeli ve kirletenlere karşı ise adaletin sağlanması için elimizden geleni yapmalıyız.

“İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in tarladaki bütün havuçları yiyen tavşanı uyarması,

Ana düşünce: Hayatta bize sunulan şeylerden sadece kendi hakkımız olanı kadar almalıyız. Başkalarının hakkını gözeterek adaletli bir tavır sergilemeliyiz.

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

“Soylu Kediler ve Tekirler” adlı hikâyede,

Konu: Soylu kedilerin kendilerini tekir kedilerden üstün görmesi,

Ana düşünce: Kendimizi bizim gibi olmayanlara karşı üstün görmemeli ve kimseye karşı ön yargılı yaklaşmamalıyız.

Adalet değerinin yer aldığı hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından adalet değeriyle ilişkilidir. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin adalet değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

“Cesur” adlı hikâyede Can ve dedesi bahçeye çıktıklarında elma ağacının olgunlaştığını görürler. Dedesi Can’a bu yıl ağaçların güzel meyve verdiğini söyler. Bu ağaçları yıllar önce diktiğini zamanında aşılacağını ve bakımına özen gösterdiğini

anlatır. Doğanın yasasının adaletli olduğunu verilen emeğe her zaman karşılık verdiğini söyler:

Bu yıl ağaçlar güzel meyve verdiler. Üstelik de zamanında, dedi övünçle gülümseyerek. Şu gördüğün ağaçların hepsini yıllar önce diktim. Zamanında aşıladım. O zaman ben uğraş vermişim, şimdi de onlar bana ürün veriyorlar. Doğanın düzeni adil. Yeter ki sen doğaya zarar verme Can, dedi. (C, 34)

“Emeğinin karşılığını mutlaka alırsın. Yeter ki beklemeyi ve özverili olmayı öğren evlat” derken doğruluk ve sıcaklıkla torununu, koltuğunun altına alıp sevgiyle sıkıştırdı.” (C, 35)

Can ve ailesi birlikte pikniğe giderler. Gittikleri ormanda köpekleri Cesur onların yanından ayrılarak gezintiye çıkar. Uzun bir zaman sonra Cesur’dan haber alamayınca onu aramaya çıkarlar. Cesur’u bir derenin kenarında ağzından köpükler çıkararak yerde yatar halde bulurlar. Dedesi ve Can onu hemen veterinere götürürler. Yapılan testler sonucunda Cesur’un zehirlendiğini öğrenirler. Ertesi gün birlikte Cesur’u buldukları derenin oraya giderek numune alırlar. Birçok kuş ve köpeğin zehirlenerek öldüğünü görürler. Hayvanların durumuna üzülen Can’ın dedesi bunun bir insanlık suçu olduğunu söyler. Can’ın dedesi sorumlu olan kişilerin cezasını çekip adaletin yerine gelmesini ister:

“Bu bir insanlık suçu, derken çok acı çektiğini saklamıyordu Can’ın dedesi. Öfkeliydi. Orman bekçisiyle karşılaştığında duyduğu sözler karşısında beyni karıncalandı sanki.” (C, 46)

Gelen uzmanlar, kentin içinden geçen nehir suyunun zehirli atıklarla bu hale geldiğini belirten bir rapor hazırladılar. Zehirli atıklarını atan fabrikaların kapatılması gerektiğini kesin olarak belirttiler. Fabrika sahipleri bu işe şiddetle karşı çıktı. Asılsız savunmalar yapıp fabrikaların kapatılmaması için ayak dirediler. Halk ve sanayiciler arasındaki direnme uzun süre devam etti. (C, 48-49)

“Ancak halkın eylemi karşısında yersiz inatlarından vazgeçip daha duyarlı davranan sanayiciler, fabrikalarına arıtma tesisleri kurdular. Böylece nehir suyu eskiye oranla temizlendi. Artık derede ölü balıklara rastlanmıyor. Cesur’lar da zehirlenmiyor.” (C, 49)

“İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında Geziniyor” adlı hikâyede İdil kendi zihninde kurduğu düş dünyasında pembe tavşanın havuçları kemirdiğini ve bir türlü doymadığını görür ve onu uyarır. Havuçları çok yediğini ve diğer tavşanlara kalmayacağını söyler. İdil pembe tavşanı uyararak onun diğer tavşanların hakkı olan havuçları yemesini engellemesiyle adaletli bir tavır sergiler:

“Pembe tavşan havuçları kemiriyor, doymak nedir bilmiyordu.

-Ama yeter artık!..” dedi idil.

-Çok yedin. Biraz da öbür tavşanlara kalsın.”

İsteksizce kalktı tavşan. Midesini tuta tuta yürüdü.

-Haklısın gerçekten çok yemişim. Şu halime baksan zor yürüyorum.”

(İVTHTG, 6)

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede seher kuşu flamingo ve arkadaşları bir kuşun parçalanmış cesedini bulurlar. Bunu yapanın tilki olduğunu öğrenince ona tuzak kurarlar. Tilkiyi, kazdıkları çukurun içine düşmesini sağlarlar. Tilki günlerce o çukurun içinde kalır. Bir gün tilkinin akbabalar tarafından parçalanmış cesedini görürler. Flamingo tilkinin sonunun böyle olmasını istemezdi. Ama onun birçok hayvanın canını alırken kendi sonunun böyle olacağı belliydi diye düşünür. Tilki yaptıklarının cezasını canıyla öder:

Seher Kuşu Flamingo, Tilki’nin akbabalar tarafından parçalanmış leşine bakamadı bile. Tilki’nin sonunun böyle olmasını istemezdi. Ne var ki Tilki’nin de pek çok hayvanın canını yakarken kendi sonunun böyle olacağını düşünmesi gerekirdi. Her zaman kurnazlığıyla övünen Tilki ne yazık ki kendisine kötü bir son seçmişti. (SKF, 29)

“Soylu Kediler ve Tekirler” adlı hikâyede tekir kediler günün yorgunluğunu dans edip şarkı söyleyerek giderirler. Komşuları Şeker ve Zümrüt’ün de onlarla beraber eğlenmesini isterler. Ama komşuları onlara katılıp eğlenmek yerine selam bile vermezler. Gerekçe olarak da kendilerinin soylu kediler olduklarını söylerler. Van Kedisi Şeker ise artık kendi kendini sorgulamaya başlayarak acaba tekirlere haksızlık mı yapıyorum diye düşünür:

‘‘Şeker, evine geldiğinde Tekirlere haksızlık mı yapıyorum diye kendisini sorgulamak gereğini duyumsadı birden. Bir fincan süt aldı, ardından da pencerenin önüne oturdu.’’ (SKVT, 10-11)

4.2.1.2. Aile Birliğine Önem Verme

Aile kavramı TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021); ‘‘1. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik. 2. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü. 3. Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü.’’ olarak tanımlanmıştır.

Çağlayan’a (2013, 39) göre, ‘‘anne, baba ve çocuklardan oluşan topluluğa aile denir. En sıcak, en samimi ilişkilerin kuvvetli olduğu bir kurumdur. Nikâh akdi ile bir araya gelen bu kurum toplum düzeninin teminatıdır.’’ Aile samimi bağlarla birbirine bağlanan bireylerin oluşturduğu bir yapıdır. Toplumu bir arada tutan bir göreve sahiptir.

Aile bir toplumu meydana getiren en küçük birliktir. Toplumu şekillendiren ve onu ayakta tutan yapılardır. Sağlam bir toplum yapısının oluşmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Aile yapısının sağlıklı ve güçlü olması bireylerin yetiştiği aile ortamıyla alakalıdır. Bu bakımdan sevgi, saygı ve adalet gibi değerler toplumu bir arada tutan temel değerlerdir. Bu değerlerin çocuklara kazandırılmasında ise aile en başta gelmektedir.

Aile aynı zamanda çocuğa ilk eğitimin verildiği önemli bir kurumdur. Kazandırılmak istenen değerler önce aile bireyleri tarafından verilir. Ayrıca ebeveynlerin göstermiş olduğu davranışlar değer eğitiminde çocuklara rol model olmaktadır. Böylece aile bir eğitim kurumu görevi görmektedir.

Ulviye Alpay, çocuklara yönelik yazdığı hikâyelerde aile birliğine önem vererek çocuklara bu değeri benimsetmek istemiştir. Aile birliği hikâyelerde, ailesiyle birlikte olmaktan mutlu olmak, aile kurallarına önem vermek, ailesi için endişelenmek,

ailesinin her zaman yanında olmasından gurur duymak, aile bireylerinin birbirinden ayrılmamaları için söz vermesi ve ailenin tüm bireylerinin birlikte olmasından duyulan mutluluk şeklinde işlenmiştir. Eserlerde yer alan aile birliğine önem verme değerinin dağılımı Tablo 7’deki gibidir:

Tablo 7: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Aile Birliğine Önem Verme Değerinin Dağılımı

		Değerin Adı: Aile Birliği Önem Verme
Hikâyenin Adı	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 6
Arkadaşım Beate	67	
Babam Sınıfta Kaldı	7	
1453 İstanbul	34	
Çok Mutluyum Çoook	56	
Ördek Yavrusunun Öyküsü	44	
Seher Kuşu Flamingo	30	

“Arkadaşım Beate” adlı hikâyede,

Konu: Füsün’un arkadaş sevgisi,

Ana düşünce: Arkadaş edinebilmek için illa aynı dili konuşmaya gerek yoktur.

Yeter ki çevremizdeki insanlara sevgiyle yaklaşarak onları anlayabilelim.

“Babam Sınıfta Kaldı” adlı hikâyede,

Konu: Bir babanın tavşan avındaki başarısızlığı,

Ana düşünce: Sevdiklerimizin başarısızlıkları karşısında hemen öfkelenip kızmamalıyız. Unutmamalıyız ki aynı başarısızlık bir gün bizimde başımıza gelebilir.

“1453 İstanbul” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Fatih Sultan Mehmetle tanışması,

Ana düşünce: Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul’u feth ederek Orta Çağ’ı kapatıp Yeni Çağ’ı açmıştır.

“Çok Mutluyum Çoook” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin İpek adında küçük bir kızı yanlarına alarak Ankara gezisine devam etmeleri

Ana düşünce: Gezginin ayak izi takipçileri Ankara Marşı’nı söyleyerek vatanlarına olan sevgilerini dile getirirler.

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede,

Konu: Ördek yavrusunun kardeşleri civcivleri kurtarması,

Ana düşünce: Ailemizi ve kardeşlerimizi severek her zaman onların yanında olmalıyız.

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

Aile birliğine önem verme değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından aile birliğine önem verme değeriyle uyumaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin aile birliğine önem verme değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

“Arkadaşım Beate” adlı hikâyede Füsün adlı küçük kız Türkiye’den Almanya’ya anne ve babasının işi dolayısıyla göç eder. Bu ülkede kimseyi tanımadığı için kendisini yalnız hisseder. Ancak anne ve babasıyla birlikte olmaktan çok mutludur:

“Doğrusu arkadaşsız, dostsuz, evde bir başıma kaldığımı hesaba katmazsak eğer, ailemle yaşamak benim için de doyulmaz tatlar içeriyordu.” (AB, 67)

“Babam Sınıfta Kaldı” adlı hikâyede o gün kahramanın doğum günüdür. Onun doğum gününü kutlamak için gelen yakınlarına babası av yasağının bittiğini söyler. Bir aile geleneği olan ava çıkma o zamana kadar hiç ava çıkmamış olan kahraman için çok önemlidir. Ancak ava çıkabilmek için aile büyüklerinin iznini almak zorundadır. İzin almadan hiçbir genç ava çıkamaz ve avı izleyemez. Burada ailenin ortak bir karar alması ve herkesin bu karara riayet etmesi aile birliğine verilen önemi gösterir:

“Çevremde ava çıkmayan hiç kimse yok gibi. Ben henüz ava hiç katılmadım. Bunun için önce aile büyüklerinin izni gerekli. Zaten bu öneri aile büyüklerinden gelmezse hiçbir genç ava çıkamaz ya da avı izleyemez.” (BK, 7)

“1453 İstanbul” adlı hikâyede Rabia telefonu çekmediği için üzülmeye başlar. Paul bu zaman tüneline telefonla ne işi olacağını sorar. Rabia ailesini aramak ve kardeşinin sesini duymak istediğini söyler:

“-Telefonla ne işin olacak Rabia.

Rabia öylesini dokunaklı baktı.

-Ailemi aramak, kardeşimin sesini duymak istiyorum.” Bir ara nezle olmuş gibi hafifçe burnunu çekti.” (1453İ, 34)

“Çok Mutluyum Çoook” adlı hikâyede İdil, arkadaşlarıyla birlikte çıktıkları Ankara gezisinde İpek adında küçük bir kızla tanışır. Onun Ankara’ya olan ilgisi İdil’in dikkatini çeker ve küçük kızı da yanlarına alarak gezdirmeye başlar. Gezi süresi boyunca İpek İdil’in evinde kalır. İdil’in annesi İpek’i çok iyi ağırlar. İpek’in sorumluluğunu alan İdil’in babası da geziye katılır. İdil ailesinin göstermiş olduğu hassasiyetten dolayı onlarla gurur duyar:

Annem bizi nerdeyse sokağa kadar uğurladı. Bu uğurlamanın İpek’in şerefine yapıldığını, bir bando takımının eksik olduğunu söylersem hiç abartmamış olurum. Benim güzel ailem. Bu geziye babam da eşlik edecek. Bu eşlik İpek için. Kuşkusuz İpek’in ailesine duyduğu sorumluluktan kaynaklanıyor. Her çocuk gibi ben de ailemle gurur duyuyorum.” (ÇMÇ, 56)

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede ördek yavrusu kardeşleri civcivleri sırtına alarak karşı kıyıya geçirir. Onların seslerini duyan anne tavuk koşarak yanlarına gelir. Ailesini bir arada neşe içinde gören ördek yavrusu çok mutlu olur:

“Akşama kadar onları tek tek sırtıma alarak karşı kıyıya geçirdim. Karşıya her geçen ne güzel de cickikliyordu. Onların neşeli ötüşünü duyan annem koşarak yanımıza geldi. Ailemi böyle mutlu görünce ben de sevinçten vak vakladım.” (ÖYÖ, 44)

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede tilkinin ölmesiyle birlikte göl ve sazlıklara neşe hâkim olur. Leylekler kuzenleri flamingolara birbirlerinden ayrılmayacaklarına dair söz vermişlerdir. Burada leylekler ve flamingoların kuzen olmaları ve birbirlerinden ayrılmamaları için söz vermeleri aile bağlarına önem verildiğini gösterir:

“Göl ve sazlıklarda neşe var, güzellik var, canlılık var. Her yıl kuzenlerini karşılayan leylekler ve flamingolar ayrılmama sözü vermişler bir kez. Baharın müjdecisi leylekler... Narinliğin simgesi flamingolar...” (SKF, 30)

4.2.1.3. Bilimsellik

İnsanoğlu, düşünmeye başladığı andan itibaren çevresinde olup bitenleri sorgulamaya ve merak etmeye başlar. İnsan bu anlam arayışında zihninde yer alan sorulara cevap bulabilmek için en güvenilir yolu seçmek zorundadır. Aksi takdirde öğrenilen her bilgi yanıltıcı bir sonuca götürebilir. Bunun için insan güvenilir bilgilere ulaşabilmek adına evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim olarak ifade edilen (TDK, 2021) bilimle ilgilenmeye başlamıştır. Bilim sayesinde gerçeği öğrenmeye ve hayatı doğru bir şekilde anlamlandırmaya başlamıştır.

Ulviye Alpay, çocuklara yönelik yazdığı eserinde bilimsellik değerine yer vermiştir. Bilimsellik değeri hikâyede çocuğun annesine nasıl doğduğunu merak ederek sorular sorması annesinin ise ona bilimsel temellere dayanarak dünyaya nasıl geldiğini açıklaması şeklinde işlenmiştir. Eserde yer alan bilimsellik değeri Tablo 8’de gösterilmiştir:

Tablo 8: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Bilimsellik Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Bilimsellik	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 1
Ben Balık Gibi Mi Doğdum?	5-6-8	

“Ben Balık Gibi Mi Doğdum?” adlı hikâyede,

Konu: Bir çocuğun annesine dünyaya nasıl geldiğini merak ederek sorular sorması,

Ana düşünce: Çocukların sordukları sorulara onların anlayabileceği bir şekilde gerçeklere dayanarak cevaplar verilmelidir.

Hikâye konu ve ana düşünce bakımından bilimsellik değeri ile uyuşmaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin bilimsellik değeri bakımından eksikliği düşünülebilir.

“Ben Balık Gibi Mi Doğdum?” adlı hikâyede İdil akvaryumdaki balığının bebekleri olduğunu görür. Sonra annesinin yanına giderek nasıl doğduğunu sorar. Balık gibi mi doğduğunu merak eder. Annesi de ona bilimsel bir açıklama yaparak anne karnından itibaren nasıl hayat bulduğunu anlatır:

- “İdil bir an durup annesinin yüzüne baktı.
- Ben nasıl doğdum, balık gibi mi? dedi. Anne bir an düşündü.
- Hadi, sen kahvaltını yaparken, ben de nasıl dünyaya geldiğini anlatayım dedi. İdil dinleyeceği şeylerin önemini anlamıştı. Annesinin elini sıkıca tuttu.
- Annesi,
- Sen vücudumda taşıdığım çok özel bir hücreydin dedi.
- Akvaryumdaki balık da, kedimiz Minnoş da, kuşumuz Nazlı da önce birer Hücreydi. İdil bir an duraksadı.
- Peki hücre nedir? diye sordu.
- Canlıları oluşturan yapıtaşları diyebiliriz. Hücreleri gözle görmemiz olanaksız. Onları mikroskop denilen aletle inceleyebiliriz ancak. İdil,
- Sen mi yaptın bu hücreyi diye atıldı.
- İki özel hücrenin birleşmesinden oluştu. Kısaca babandan gelen bir hücre, benim bir hücremle birleşti. İşte iki hücrenin kaynaşmasından çok yeni özel bir hücre, almış oldun. Örneğin burnunun bana, gözlerinin babana benzemesi gibi. İşte vücudumdaki bu özel hücreye, diğer hücreler görevler vermişti. Bu çok özel hücre, aldığı bilgileri içinde büyük bir gizlilikle taşıdı. Bu arada biraz da büyüdü.
- Ben bir hücreyim dedi İdil.
- Hayır dedi annesi. Önce tek bir hücreydin. İçimde bölünerek büyürken milyonlarca hücre oldun. Anne eline bir pinpon topu aldı. Önce küre şeklinde olan bu hücreler bütünü, büyüdüğüçe değiştirdi.
- Bir tohum düşün; toprağa eker, bekleriz. Suladıkça başını yukarı çıkarır. Zamanla, sağa sola doğru dallar uzatarak büyür.
- Fasulyeyi çimlendirmek gibi mi?
- Evet dedi anne. İçimde taşıdığım o özel hücreler bütünü, zamanla pinpon topu şeklinin dışına çıktı. Başın, kolların ve bacakların oluştu. Tabii bu arada belli aralıklarla doktora gittim. Doktor, seni içimdeyken sağlıklı büyütmem için gerekli bilgiler verdi bana. Hücreler büyüyüp bölünmeye devam ettikçe, sen de içimde büyüdün. Aradan dokuz ay geçti. Bir gün doktor senin doğmana yardım etti. İşte o çok özel hücreden, senin gibi özel bir çocuk oluştu.
- Doğduğumda ne kadardım? Balık yavruları kadar mı?
- Olur mu hiç! Çok daha büyüktün. Bebeğinden de büyüktün. Doğduğunda pek çok şey yapabiliyordun. Örneğin, ağlıyordun, uyuyordun, cıvıklıyordun, ‘gark gark’ gazını çıkarıyordun, altını ıslatıyordun. Gülüyordun, ellerini, kollarını oynatıyordun. Bebekler pek çok şey yapabilir.
- Meme de emiyordum, değil mi anne?
- Tabii... Nasıl da unuttum!
- Ben annemin karnında büyüyen, çok özel bir hücreydim. Pek çok kez bölündüm ve ‘ben’ oluştu. Ne güzel...
- Sen yemeğini yedikçe, hücre sayın daha çok artacak, biliyor musun?” dedi annesi.”

(BBGMD, 5-6-8)

4.2.1.4. Çalışkanlık

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2021) çalışkan kelimesi, “'gayretli, çalışmayı seven, faal” anlamlarıyla tanımlanmaktadır. Bu bakımdan çalışkan kişi çaba göstermeyi seven kişidir. Çalışkanlık kişinin bir şeyler elde edebilmesi için emek vererek gayret göstermesini gerektiren bir eylemdir.

Çalışkanlık toplumumuzda önemli bir yeri olan temel değerlerdendir. Kültürümüzde eski dönemlerden beri çalışma ve bir şeyler ortaya koyarak üretme bir değer olarak görülmektedir. Çalışkanlık, toplumda kabul görmüş gerçek ve geçerli bir değerdir. Çünkü çalışan kişi kendisinin ve ailesinin geçimi için uğraşırken bir yandan da toplumun iyi şartlarda yaşaması adına katkıda bulunur (Yaman, 2016, 236-237). Bu bakımdan çalışkanlık hem kendine karşı hem de yaşadığı topluma karşı yaptığı bir yatırımdır.

Çalışkanlık kişinin yaşamını idame ettirebilmesi adına yapmış olduğu bir eylem olmakla birlikte toplum içindeki konumunu da etkilemektedir. Çalışkan kişiler, hem düşünce bakımından üretme, hem de bir nesne üretmek bakımından ortaya bir şeyler koydukları için etrafında saygı duyulan bir konuma sahiptirler. Bu bakımdan çalışkanlık kişinin toplumda iyi bir yere gelmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Çalışkanlık değeri çocuğa kazandırıldığında hem kendi yaşamını sürdürmesinde ona yardımcı olur hem de toplumda iyi bir yer edinmesinde ona katkıda bulunur.

Alpay'ın çocuklar için yazmış olduğu hikâyelerde kahramanlara çalışkanlık özelliği yüklenmiştir. Hikâyelerde çalışkanlık değeri, merak etmek ve araştırma yapmak, tembellikten uzak durmak, emek vermek, çalışmayı öğütlemek, hedefine ulaşmak için çaba harcamak, çalışmanın önemini kavratmak ve emeğinin karşılığını almak şeklinde işlenmiştir. Eserlerde yer alan çalışkanlık değeri Tablo 9'da gösterilmiştir:

Tablo 9: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Çalışkanlık Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Sayfa:	Değerin Adı: Çalışkanlık
		Değerin Sıklığı: 9
Arşivime Yeni Notlar Ekledim	67	
Benekli Buzağının Balonları	11	
Cesur	35	
Çekirge	17-18	
Dağ Keçisi ve Çoban	25	
Kanuni Dönemi	70	
Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci	64-65	
Saçaklı’nın Öyküsü	72	
Tatil Hayalim	7	

“Arşivime Yeni Notlar Ekledim” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin araştırma yapması,

Ana düşünce: Merak ettiğimiz konular hakkında araştırma yapmalı ve edindiğimiz bilgileri arkadaşlarımızla paylaşmalıyız.

“Benekli Buzağının Balonları” adlı hikâyede,

Konu: Böcek ve Benekli Buzağının dostluğu,

Ana düşünce: Arkadaşlarımıza sürpriz yapmak onları mutlu etmemizi sağlar.

“Cesur” adlı hikâyede,

Konu: Cesur adlı köpeğin dereye zehirlenmesi,

Ana düşünce: Doğayı kirleterek canlılara zarar vermemeli ve kirletenlere karşı ise adaletin sağlanması için elimizden geleni yapmalıyız.

“Çekirge” adlı hikâyede,

Konu: Çekirgenin arkadaşını üzmesi sonucu yalnız kalması,

Ana fikir: Arkadaşlarımızı kırmamaya özen göstermeliyiz. Eğer onları kırdıysak zamanında özür dilemeli kendimizi affettirmeliyiz. Yoksa yalnızlıktan can sıkıntısı çekeriz.

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede,

Konu: Dağ keçisi ve çobanın dağda karşılaşması,

Ana düşünce: Doğayı sevmeli ve özgürlüğün kıymetini bilmeliyiz. Sevdiklerimiz karşı ise her zaman misafirperver olmalıyız.

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Kanuni Sultan Süleyman döneminde nakkaşlık öğrenmesi ve iftira sonucu hapse girmesi hapse girmesi,

Ana düşünce: Yaşanan bütün zorluklara rağmen asla umudumumuzu yitirmemeliyiz.

“Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci” adlı hikâyede,

Konu: Ördeklerin dans öğrenmesi,

Ana düşünce: Çevremizde bizden yeni bir şeyler öğrenmek isteyenlere yardım etmeli ve onların başarılarından gurur duymalıyız.

“Saçaklı’nın Öyküsü” adlı hikâyede,

Konu: Saçaklı’nın kendini düzelterek temiz olmaya çalışması,

Ana düşünce: Temiz ve düzenli olmaya önem vermeliyiz.

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin tatile gitme hayali,

Ana düşünce: Hayallerimiz gerçekleşmediği zaman umutsuzluğa kapılmamalıyız. Hayat bize belki daha güzel kapılar açacaktır.

Çalışkanlık değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından çalışkanlık değeriyle uyushmaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin çalışkanlık değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

“Arşivime Yeni Notlar Ekledim” adlı hikâyede yarıyıl tatilini Özgül Hanımefendi’nin evinde geçiren Efe evin üst katındaki kütüphanede arşiv çalışması yapar. Arkadaşlarının da ona katılmasıyla birlikte disiplinli bir şekilde takım çalışması yaparlar:

Bugün Özgül Hanımefendi’nin yanında ilk haftam bitti. Buraya o kadar alıştım ki tatil bitince üzülürmüşüm gibi geliyor. Dilediğim zaman kütüphaneye çıkıp araştırmalarımı yapıyorum, arkadaşlarım gelince onlarla doyumsuz saatler geçiriyorum. Bugün Emre, Arda ve Cihan kütüphaneden çıkmadık. Yaptığımız takım çalışması olsa da sanki birbirine yabancı dört kişi gibi gerekmedikçe birbirimizle konuşmadık. (AYNE, 67)

“Benekli Buzağının Balonları” adlı hikâyede böcek, arkadaşı benekli buzağının yanına gelerek onu uyandırmaya çalışır. Benekli buzağı bütün gece uyuyamadığını söyler. Böcek ona bugünün bayram olduğunu tembellik yapmaması gerektiğini söyler:

“-Bütün gece uyuyamadım. Beni rahat bırak! diye bağırdı.

-Böcek, Bugün bayram. Pırıl pırıl, sıcacık bir gün. Tembellik yapma. Kalk artık.” (BBB, 11)

“Cesur” aldı hikâyede dedesi Can’a bahçeyi gezdirir. Ona bu bahçeyi nasıl ekip biçtiğini bu hale getirebilmek için emek verip alın teri döktüğünü anlatır:

“Can dedesini hayranlıkla dinliyordu. Başını evet anlamında birkaç kez salladı. Bu bahçenin her bir karışında emeği, alın teri vardı. Çiçekleri, ağaçları tek tek sular, toprağı kabartır, gübreler ve aşıları.” (C, 35)

“Çekirge” adlı hikâyede çekirge çam ağacının yanına giderek canının çok sıkıldığını söyler. Çam ağacı çekirgeye ara sıra kendisinin de canının sıkıldığını ama çalışırsa bu sıkıntısının geçeceğini söyler:

-Sevgili çam ağacı, benim canım sıkılıyor. dedi.

-Çam ağacı, Doğrusunu istersen ara sıra benim de canım sıkılır. Ne yapacağımı bilmem. Ancak çalışmaktır can sıkıntısının ilacı. Geçeri bir işten öbürüne. Böylece can sıkıntımı da unutmuş olurum. Öyle olur ki zaman ne çabuk geçti diye şaşırır kalırım. dedi. Sen de çıkıp bir yerlere gitsen ya da değişik çalışmalara katılsan iyi olur. (Ç, 17-18)

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede eşek kendisinin mutsuz olmadığını söyler. Eğer mutlu olmak istiyorsak çalışmayı kendimize yük olarak görmemeli ondan zevk almalıyız der:

“Kim demiş, benim mutsuz bir eşek olduğumu

Çalışmayı yüksünmez, zevk alırsan eğer

Bilirsen aydınlık pencereden bakmasını.” (DKVÇ, 25)

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede Kanuni Sultan Süleyman, Hürrem Sultan’a çocukların ne gibi suç işlediğini sorar. Hürrem Sultan çocukları kötü niyet, hıyanet ve şeytanlık yüzünden zindana attırdığını söyler. Baş Nakkaş’ı bu duydukları hayrete düşürür. Ama baş nakkaş sağduyulu biridir. Hürrem Sultan’ın her söylediğini iyice ölçüp biçer. Bu çalışkan genç nakkaşlar için ne yapabileceğini düşünür:

-Ne gibi suç işlediler sultanım? diye sordu Kanuni Sultan Süleyman.

-Sultanım kötü niyet, hıyanet ve şeytanlık. Daha ne olsun!

Baş nakkaş Hürrem Sultan'ın anlattıklarını saygıyla dinledi. Hürrem Sultan'ın ağzından çıkan her sözün onu hayrete düşürdüğünü bedeli dili oldukça güzel anlatıyordu. Ancak baş nakkaş sağduyulu biriydi. Hürrem Sultan'ın ağzından çıkan her sözü ölçüp biçip tartıyordu. Bu çalışkan gencecik nakkaşlar için neler yapılabileceğini düşündü. (KD, 70)

“Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci” adlı hikâyede ördekler dans öğrenmek için sık sık örümceğin yanına gelirler. Örümcek, ördeklerin yakında gerçekleşecek dans yarışmasına katılmalarını ister. Ördeklerin kalbinden ödül bizim olacak diye geçer. Ve yarışmanın sonunda da ödülü alırlar. Yarışmayı kazanmalarına en çok da örümcek sevinir:

Örümcek:

-Lütfen adımlarımın ölçüsüne bütün ördekler dikkat etsinler. Çünkü doğru öğrenmek çok önemli.”

Ördekler dans öğrenmek için sık sık örümceğe geldiler. Öbek öbek çiçeklerin çevresinde dönüp dans ettiler.

İşte bir gün örümcek:

-Yakında bir dans yarışması var. Bütün ördeklerin bu gösteriye katılmasını istiyorum. dedi.

Ördekler sevinçle gagalarını birbirine vurdular, kanat çırpıldılar. Bütün ördeklerin kalbinden geçen şey şuydu:

-Ödül bizim olacak. Örümcek de güveniyordu ördeklere.

Bütün izleyiciler ördeklerin gösterisini beğeniyle izlediler. Yarışmanın sonunda ödül ördeklere verildi. Belki de buna en çok örümcek sevinmişti. (ÖDÖS, 64-65)

“Saçaklı'nın Öyküsü” adlı hikâyede yazar şiirde okuyucuya seslenerek üşengeç olmamamızı söyler:

“Saçaklı olmayın, üşengeç de.” (SÖ, 72).

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede babası Efe'ye karnesinin nasıl geleceğini sorar. Efe babasına karnesinin tatile gidecek kadar iyi olduğunu söyler. Babası da ona verdiği tatil sözünü yerine getireceğini söyler:

Yaklaşık iki hafta önce bir akşam yemeğinde babam,

-Yarıyıl tatiline de pek bir şey kalmadı efe, dedi.

-Nerdeyse son sınavları oluyoruz, deyince de,

-Ee, karne nasıl gelecek? diye sordu.

-Kartalkaya'ya gidip kayacak kadar şahane, dedim.

Bu sözün üzerine annemle bir an göz göze anlaşılan babam,

-Pekâlâ, o zaman yıllık iznimizin bir kısmını Kartalkaya yamaçlarında kayarak geçiriyoruz, deyince sevinçten havalara uçtum. (TH, 7)

4.2.1.5. Dayanışma

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2021) dayanışma, “bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesianüt” şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle dayanışma, aynı amaç için bir araya gelmiş kişilerin ortak hareket ederek birbirlerini desteklemesidir.

Çağlayan'a göre, (2013, 17) toplumsal yaşamda bir arada yaşayan insanlar kendilerini maddi ve manevi tehlikelere karşı korumak için iş birliği yaparlar. Bu iş birliği sayesinde kendi varlıklarını devam ettirerek, nesillerini korumada hayatlarını kolaylaştırır. Böylece insanların hem kendilerinin hem de gelecek kuşakların yaşamlarını devam ettirebilmelerinde dayanışma içinde olmaları gerekmektedir.

Dayanışma, insanların içinde bulundukları olumlu veya olumsuz bir durum karşısında birbirlerinin yanında olmalarını sağlamaktadır. Ortak bir amaç için birleşerek toplumsal bir birlik oluşturmaktadır. Bu birlik ve beraberlik sayesinde insanlar karşılaştıkları zorlukların üstesinden kolaylıkla gelebilmektedir. Aksi bir durumda dayanışmanın olmadığı bir toplumda insanların birbirine olan güveni azalır ve toplumsal bütünlük tehlikeye girer. Bundan dolayı dayanışma toplum için önemli bir yere sahiptir.

Alpay'ın çocuklara yönelik hikâyelerinde dayanışma, birlikte zorlukların üstesinden gelmek, birlik ve beraberlik içinde zor durumda olanlara yardım etmek ve birbirine destek olmak şeklinde işlenmiştir. Eserlerde yer alan dayanışma değeri Tablo 10'da gösterilmiştir:

Tablo 10: Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Dayanışma Değerinin Dağılımı

Değerin Adı: Dayanışma		
Hikâyenin Adı	Sayfa:	Değerin Sıklığı:9
Denizin Yakut Çocukları	67-68, 69-70	
Hayvanlar ve İnsanlar	55	
İki Kardeş Köpek	34	
Seher Kuşu Flamingo	21-22	
Tuzak	32-33, 38-39	
Üç Güzel Kelebek	70, 71-72	

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede,

Konu: Caretta caretta okyanusu keşfetmesi,

Ana düşünce: Denizi temiz tutmalı ve doğayı kirletmemeliyiz.

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede,

Konu: Hayvanların doğaya zarar veren insanları bilinçlendirmesi,

Ana düşünce: Doğaya ve hayvanlara zarar vermemeli onları korumak için elimizden geleni yapmalıyız.

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede,

Konu: İki kardeş köpeğin birbirini bulması,

Ana düşünce: Özgürlük bize vaat edilen en güzel şartlardan bile daha değerlidir

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

“Tuzak” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların kamp macerası,

Ana düşünce: Doğadaki canlıları sevmeli ve onlara yardımda bulunmalıyız.

Böylece bir gün ihtiyaç duyduğumuz bir anda onlarda bize yardımda bulunabilir.

“Üç Güzel Kelebek” adlı hikâyede,

Konu: Üç güzel kelebeğin avcıdan kurtulması,

Ana düşünce: Birlik ve beraberlik bütün güçlüklerin üstesinden gelmeyi sağlar.

Dayanışma değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından dayanışma değeriyle uyumaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin dayanışma değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede caretta caretta arkadaşıyla birlikte dev dalgalara karşı el ele tutuşarak mücadele vermiş ve dalgalara karşı koymuşlardır:

“Arkadaşım caretta caretta ile birlikte dev dalgalarla boğuşarak ilerledik. Dalgaların büyüklüğü karşısında şaşkınlığımızı gizlemek olası değildi. İkimizin

gözleri de korkuyla kocaman açılmıştı. El ele tutuştuk. Bu dalgalara başka türlü karşı konulmazdı.” (DYÇ, 67-68)

Caretta caretta bir kayanın altına sıkışmış olan salyangozu kurtarmak için balık sürüsüne haber verirler ve elbirliğiyle salyangozu kurtarırlar:

Salyangoz bir kayanın yanına gelince durdu. Yanına iyice yaklaştık. Gördüğümüz olay doğrusu üzücüydü. Kayanın altına sıkışmış olan bir salyangoz sancılar içinde kıvranıyordu. Birlikte kayayı ittik ama bir milim bile oynatamadık. Bunun üzerine arkadaşım caretta,
-Başka canlılardan yardım istemeliyiz, dedi.

.....

Kısa bir süre sonra caretta, bir balık sürüsüyle birlikte döndü. Salyangozun o andaki sevinci görülmeye değerdi. Hep birlikte kayayı iterek zavallı salyangozu kurtardık. Belli ki çok acı çekiyordu. Yardım etmenin mutluluğunu hissetmek güzel bir duygu. Yüreğimiz bu duygunun coşkusuyla çarparken dev dalgaları yeniden aşmaya başlamıştık. (DYÇ, 69-70)

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede karınca arkadaşlarına insanları bilinçlendirmek için el ele vermeyi ve onlara doğruyu göstermeyi önerir:

“Burada hepimize görev düşüyor. El ele vereceğiz. Şarkılarla, masallarla, danslarla insanlara doğruyu göstereceğiz.

Arkadaşları, karıncayı alkışladılar. Cafcaflı, oturduğu yerden kalktı. Arkadaşlarını selamladı.” (HVI, 55)

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede Kıvırcık, kardeşinin evden kovulması sonucunda o da evi terk eder. Kardeşi ona eve geri dönmesi gerektiğini söyler. Ama o geri dönmeyeceğini bütün zorlukları birlikte atlatabileceklerini söyler:

-Bunu yapmamalıydın. Sen sokakta yaşamaya alışık değilsin. Vakit geçmeden geri dönmelisin, dedi.

-Hayır!.. Bundan sonra beraber yaşayacağız. Zorluklara beraberce göğüs gereceğiz. Birbirimize ihtiyacımız var. Sen bana sokakta yaşamayı ve zorluklarla başa çıkmayı öğreteceksin. Ben de sana güzel konuşmayı, oturup kalkmayı... kısacası bildiğim her şeyi... (İKK, 34)

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede anne ve baba kuşlar, leyleğin parçalanmasından sonra etraftan gelebilecek tehlikelere karşı sırayla nöbet tutmaya başlarlar. Bu nöbete sazlarda eşlik eder. Böylece kuşlar düşmanlarına karşı dayanışma içinde olurlar:

Dinledikleri ninninin etkisiyle yavru kuşlar uyudu, anne ve baba kuşlar ise sırayla nöbete kaldı. Vakit gece yarısını geçmişti. Nöbetçi sazlar ve kuşlar, gözlerini kırpmadan düşmanı beklediler. Çevrede çıt yoktu. Düşmanları hakkında hiçbir fikri olmayan kuşlar doğrusu tedirgindi. Acaba karşı koyabilecekler miydi? Saatler ağır ağır ilerledi. (SKF, 21-22)

‘‘Tuzak’’ adlı hikâyede izciler yapılması gereken işleri aralarında paylaştıktan sonra zor zamanlarda her zaman birbirlerinin yanında olacaklarına dair dayanışma ve bağlılık sözü verirler:

Tolga kamp yerinde kaldı. Çünkü yapılması gereken ufak tefek işler vardı. Arkadaşları çevreyi tanıyacak, sonra da balık tutacaklardı. Ayrılmadan önce beş izci ellerini birbirinin üzerine koyup aralarındaki dayanışma ve bağlılığın sonsuz olduğunu, zor anlarında daima beraber olacaklarına ant içip izci selamı verdiler. (T, 32-33)

Volkan, Tolga’nın yaralı karacaya yardım için çaldığı düdüğü duyunca Salim’i gölün kenarında bırakıp karacanın yanına gelir. Aradan biraz zaman geçtikten sonra Salim kampa geri dönmeyince onu aramaya giderler. Volkan hiç tereddüt etmeden göle atlar. Ardından Buğra atlar. İkisi de arkadaşlarını bulmak için gölü tararlar. Volkan ve Buğra’nın Salim’i bulmak için gösterdikleri çaba birbirleri arasındaki dayanışmayı gösterir:

Gölün çevresine geldiklerinde Salim’i göremediler. Balıklar, olta ve çantası oradaydı. Volkan hiç düşünmeden göle atladı. Ardından da Buğra... Uzunca bir süre gölü taradılar. Volkan tecrübesini kullanarak dalabildiği yere kadar dalsa da bir sonuç alamadı. İki arkadaş bir süre gölün kenarında oturdu. İkisinin de ağzını bıçak açmıyordu. Göğüslerini yırtarak çıkan solukları yorgun bir kuş gibi kesik kesik ötüyordu yalnızca. Buğra arkadaşının malzemelerini topladı. Ağır adımlarla kamp alanına döndüler. Hava kararmıştı... (T, 38-39)

‘‘Üç Güzel Kelebek’’ adlı hikâyede Kırmızı Kelebek, arkadaşlarını avcıya karşı yalnız bıraktığı için kendini suçlar. Arkadaşlarına bir daha onları yalnız bırakmayacağını birlik ve beraberlik içinde düşmanlarımıza karşı koyacaklarını söyler:

-Kırmızı Kelebek de üzgündü:

-Söz veriyorum, ben de bu kadar çok gezmeyeceğim, sizleri yalnız bırakmayacağım, derken biraz önceki korkuyu üstünden hâlâ atamamıştı. Kekeleyerek:

-Bu zevkimden vazgeçmek kolay olmayacak. Ama düşmanlarımıza karşı birlik olursak kendimizi koruyabiliriz, derken göz yaşlarını tutamıyordu. Burnunu birkaç kez çekiştirdikten sonra:

-Aman Tanrım! Su kabağı kılıklı avcı sizleri yakalasaydı, ben ne yapardım, dedi. (ÜGK, 70)

Üç Güzel Kelebek avcıyı bahçelerinden kovduktan sonra birbirlerine sarılıp hiç ayrılmayacaklarına dair söz verip dans ederler:

Üç güzel Kelebek birbirlerine sarılıp,
Hiç ayrılmayalım, dediler. Neşe içinde şarkı söyleyip, dans ettiler
Biz üç güzel kelebeğiz.
Mavi, sarı, kırmızı renklerimiz.
Şarkı söyler, dans ederiz.
Su kabağı kılıklı avcıdan,
Korkmayız.
Biz üç kelebeğiz.
Elimizde kitabımız.
Bugün portakal bahçelerini,
Gezeriz.
Yarın, papatya tarlasında,
Çocuklarla koşarız.

Göklerde uçar,
Aydedeye el sallarız.
Yıldızlar göz kırpnca,
Şarkı söyler, dans ederiz. (ÜGK, 71-72)

4.2.1.6. Duyarlılık

Duyarlılık TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2021); ‘‘duyarlı olma durumu, duygunluk, duyarlık, hassaslık’’ olarak açıklanmıştır. Başka bir ifadeyle kişinin hassasiyet göstermesi ve duyarlı davranışlarda bulunmasıdır.

İnsan temelde insan olma özelliğinden dolayı diğer insanlara, canlılara, doğaya, olaylara, değerlere, duygulara, inanışlara, anlayışlara, algılayışlara... kısacası her konuya karşı hassas olmak zorundadır. Etrafına karşı hassasiyetten uzak duyarsız davranışlarda bulunanlar bir bakıma insanlıktan uzaklaşmaya başlamışlardır. Bu davranışların devam etmesi durumunda duyarsız insanlarda hayvani davranışların sergilendiği gözlenmektedir (Yaman, 2016, 116). Dolayısıyla duyarlılık insanı insan yapan en önemli davranışlardandır.

Duyarlılık, kişinin çevresindeki canlılara, doğaya ve insanlara karşı hassas bir tavır göstermesini sağlamaktadır. Duyarlı kişiler etrafındaki insanların yaşadıkları iyi ve kötü durumlarda hassas bir davranış göstererek onların yanında olmaktadır. İnsanların karşılaştıkları sorunların çözümü için çaba sarf etmektedir. Ayrıca duyarlı insanlar toplum içinde de önemli bir konuma sahiptirler. Göstermiş oldukları

davranışlar sayesinde toplum tarafından güvenilir ve saygı duyulur. Duyarsızlaşan kişiler ise çevresi tarafından dışlanabilmektedir. Bu yüzden çocuklara küçük yaşlardan itibaren etrafındaki her canlıya karşı duyarlı davranması gerektiği öğretilmelidir. Bu bakımdan aile bireylerinin ve okuldaki eğitimcilerin gösterdikleri davranışlar çocuklara örnek olmaktadır. Ayrıca edebi eserlerde yer alan karakterlerin hassas davranışlar sergilemesi çocukların duyarlılığı içselleştirip davranış haline getirmesinde önemlidir.

Alpay hikâyelerinde duyarlılık değerine önem vererek bu değeri kahramanların olaylar karşısında gösterdikleri duyarlı davranışlarla işlemiştir. Duyarlılık, zor durumda olanlar için endişe duymak, tüm canlılara yardım etmek ve insanları bilinçlendirmek şeklinde yer almıştır. Eserlerde yer alan duyarlılık değeri Tablo 11’de gösterilmiştir:

Tablo 11: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Duyarlılık Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Duyarlılık	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı:11
Çocukların Sırrı	51	
Denizin Yakut Çocukları	74-75	
Hayvanlar ve İnsanlar	46, 48, 59-60	
Tren Gelir Hoş Gelir	40	
Yaz Tatili	71,72, 74, 78, 79	

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza’nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede,

Konu: Caretta caretta’nın okyanusu keşfetmesi,

Ana düşünce: Denizi temiz tutmalı ve doğayı kirletmemeliyiz.

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede,

Konu: Hayvanların doğaya zarar veren insanları bilinçlendirmesi,

Ana düşünce: Doğaya ve hayvanlara zarar vermemeli onları korumak için elimizden geleni yapmalıyız.

“Tren Gelir Hoş Gelir ” adlı çocuk oyununda,

Konu: İdil ve arkadaşlarının demiryolu hakkındaki sohbeti,

Ana düşünce: En güvenli ulaşım yolu olan demiryolunu kullanmaya özen göstermeli ve çevremize de demiryolunu kullanmaya teşvik etmeliyiz.

“Yaz Tatili” adlı hikâyede,

Konu: Burak’ın kaybolan arkadaşlarını bulmak için verdiği mücadelesi,

Ana düşünce: Sevdiğimiz insanların başına bir şey geldiğinde sessiz kalmayıp onlara yardım etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

Duyarlılık değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından duyarlılık değeriyle uyuşmaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin duyarlılık değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede Beril ve Seza’nın tren kazasından sonra ortadan kaybolmaları lojmanda oturan herkesi üzer. Kızların babaları ve arkadaşları yakın köylerde çocukları aramaya çıkarlar. Lojmanda oturan insanların çocukları merak edip onlar için üzülmeleri bu insanların çevresine karşı duyarlı olduğunu gösterir:

“Bir gün önceki tren kazasının ardından çocukların kaybolması lojmanlarda oturan tüm insanları çok üzmüştü. Kasabada hemen herkes merak içinde bekleyiyordu. Kızların anneleri panik içindeydiler. Babaları ve dostları çevre köylerde aradı çocuklarını.” (ÇS, 51)

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede caretta caretta okyanusta yol alırken balinalarla karşılaşır. Bu zamana kadar balinaları yakından görmemişlerdir. Orada bekleyerek balinaları seyrederek. Onları izlerken dikkatlerini çeken bir durum olur. Balinaların birbirlerine karşı duyarlı olmalarıdır. Mürekkepbalığının onlara dediklerine göre balinalar tüm canlıların yardımına koşarlar:

Orada kalıp balinaları seyrettik. Bu arada ilğimizi fazlasıyla çeken bir durum da balinaların çok duyarlı oluşlarıydı. Birbirleriyle yakından ilgili ve yardımseverdiler. Daha önceden mürekkepbalığının, balinaların tüm canlıların yardımına koştuklarını anlattığını hatırladım.

Mürekkepbalığının, balinaların okyanusun gönüllü bekçileri olduğunu söylerken abartmadığını anlamıştım. (DYÇ, 74-75)

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede baharın gelişiyle beraber cafcacflı kış uykusundan uyanır ve etrafta gezinmeye başlar. Ama hiçbir dostuna rastlayamaz. Bunun üzerine meraklanarak arkadaşlarının başının dertte olduğunu düşünür. Onlar için endişelenmeye başlar:

İçimde kötü sezgiler var, derken kuyruğunun ucuyla tazecik otlara vurdu.

-Nedense arkadaşlarımın başının dertte olduğunu düşünüyorum, dedi. Bu güzel havada, çevrenin böyle sessiz olması olağan değil. Şimdiye dek, tek bir dostumuzla karşılaşmadık. Ardından da başını sinirli sinirli salladı.

-Mutlak kötü bir şey oluyor! (HVİ, 46)

Aslan ormandaki diğer hayvanları etrafına toplar ve onlara insanların bizlere ve doğaya zarar verdiklerini söyler. İnsanların bilinçsiz davranışları yüzünden ormanların ve hayvanların yok olduğunu söyleyerek buna bir çözüm yolu bulunması gerektiğini belirtir:

Arkadaşlar, insanlar bizlere ve doğaya zarar veriyorlar, dedi. Bütün bu yıkıma dur demenin zamanı geldi de geçiyor bile. Bu insanların yaptıkları zararlı işlerin hiç sonu yok. Dünya yakında çöle dönecek. Duyarsız davranışlarıyla, bizi de kendilerini de yok ediyorlar. Onlarla savaşımalıyız. Ormanlar bizim evimiz. Hiç kimse evinin yıkılmasına izin vermez. Ancak insanların duyarsız davranışları karşısında ormanlar yakılıyor. Ağaçlar bilinçsizce kesiliyor, hayvanlar öldürülüyor. Buna mutlak bir çözüm getirmeliyiz. (HVİ, 48)

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede insanlar, hayvanların sergiledikleri gösteriden etkilenererek doğaya zarar verdikleri için özür dilerler ve bir daha yapmayacaklarına dair söz verirler:

Sevgili dostlarımız, bizlere sunduğunuz bu gösteriden dolayı hepinizi kutluyoruz. Biz insanlar her zaman duyarlı davrandığımızı sanırız. Hepimiz gördük ki sizler bizlerden çok daha duyarlısınız. Bizler bilerek ya da bilmeyerek pek çok yanlış davranışlarda bulunduk. Sizlerin canını yaktık. Doğaya zarar verdik. Yanlışlarımızı burada tek tek saymayacağım. Çünkü buna zaman yetmez. Bir daha sizlere ve doğaya zarar verecek bir davranışta bulunmayacağımıza söz veriyoruz. Hadi... Elele verelim. Bu dünya hepimizin. Bu kez de hayvanlar, insanları alkışladılar. Her şey, dostluk ve barış içindi. (HVİ, 59-60)

“Tren Gelir Hoş Gelir” adlı çocuk oyununda İdil ve arkadaşları birlikte demiryollarının değerini bilmeyi anlatan bir şarkı söylerler:

“Çocuklar:

Ben trene binerim

Çuhhh çuhhh çuhhh
 Giderim
 Anadolu'yu bir uçtan
 Öbür uca gezerim
 Kıymetini bilirim treni
 Gözüm gibi korurum
 Demiryolunun güvenliğiyle
 Yurdumun her yanını
 Çok ucuza gezerim
 Çuh çuh çuh çuh
 Düdüüüüüttt.'' (TGHŞ, 40)

‘‘Yaz Tatili’’ adlı hikâyede Burak çadıra girdiğinde bir notla karşılaşır. Notta arkadaşlarının bir haber üzerine gittiklerini ve belki de hiç dönmeyecekleri yazılıdır. Burak arkadaşları için endişelenmeye başlar ve Orkun’un dedesinin yanına gider. Ona olanları anlatır. Arkadaşları için endişelendiğini ve başlarına bir şeyin gelebileceğini söyler. Burak’ın arkadaşlarının ortadan kaybolmasını önemseyerek onlar için bir şeyler yapmak istemesi duyarlı bir davranışta bulunduğunu gösterir:

-Efendim, olanlara kayıtsız kalamazsınız. Bizler, sizin güvencenizdeyiz. Üstelik Orkun sizin torununuz, diye neredeyse çıkıştım yaşlı adama.

.....

O zaman bir şeyler yapın, dedim önüne dikilerek. Ne bileyim, ailelerini arayalım. Çevreyi araştıralım. Polise haber verelim. Notu kimin yazdığı bulalım. Arkadaşlarım için endişeleniyorum. Başlarına bir iş gelmesinden korkuyorum!. (YT, 71)

-Çıldırma içten bile değildi. Arkadaşlarım iz bırakmadan ortadan kaybolmuşlardı. Notu aldığımdan beri onlar için olumlu sayılacak bir adım atamamıştım. Şimdi kahvaltayı kim düşünürdü!

.....

-Bence zaman kaybetmeden arkadaşlarımı aramalıyız. Ben kamp alanını yeniden ararım. Lütfen siz de motele baktırtın,’’ dedim. (YT, 72)

Burak arkadaşlarının geçen gün balık tutmaya gittiklerini hatırlar. Onları bulabilmek için balıkçı teknelerinin yanına gider. Orada duran balıkçıya arkadaşlarını sorar. Ama balıkçıdan onları dünden beri görmediklerini öğrenir. Arkadaşlarından haber alamadığı için endişelenerek üzölmeye başlar:

“Balıkçının arkasından uzun uzun baktım. Dönüp yerlerini biliyorum demesini çok istedim. Arkadaşlarının başına kötü bir şey gelmedi. Hele kaybolduklarını asla düşünme, onlar sana küçük bir şaka yaptılar. Bunu duymayı ne çok arzu ettim.” (YT, 74)

Burak sonunda Orkun’un dedesini, arkadaşlarını aramasına yardım etmesi için ikna eder. Arkadaşlarının bulunması için elinden geleni yapar:

“Zeki Bey zor bir karar verircesine düşünceliydi.

-Peki, sen jandarmaya git. Biz de sahil korumaya haber verelim, dedi isteksizce.

Oh be!” diye bağırdım. Sonunda arkadaşlarımın aranması için bir adım atılmış olacaktı. İşte o anda ayaklarımın yerden kesildiğini duyumsadım.” (YT, 78)

Burak arkadaşlarını bulmak için Jandarmaya haber verir. Arkadaşlarının bulunması için uğraşır:

-Şikâyetini söyle!

-Kampa birlikte geldiğim arkadaşlarımı bu sabahtan beri göremedim.

Komutan saatine baktı.

-Daha gün ortasındayız. Bir yere gitmiş olabilirler, derken en az Zeki Bey kadar aldırış etmiyordu.

-Hayır efendim. Dün gece kötü düşler içinde uyumuşum. Sabah günün ilk ışıkları ile kalktım. Bir süre sonra da bu notu çadırımda buldum.”

.....

-Doğrusu arkadaşlarım için kaygılanıyorum, diye ekledim.

-Şimdi her şeyi baştan düşünelim, dedi. Komutanın da en az benim kadar kaygı duyduğunu düşündüm. (YT, 79)

4.2.1.7. Dürüstlük

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) dürüstlük; “doğruluk” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan yola çıkarak dürüstlük ve doğruluk değerleri aynı başlık altında işlenecektir. Hökelekli’ye göre, (2013, 89);

Doğruluk, kişinin inancında, niyetinde ve düşüncelerinde, işlerinde, söz, iş ve davranışlarında, hakikate, adalete, gerçeğe uygunluğudur. Doğrulukta temel nokta gerçekle örtüşme, olup

bitenle uyuşmadır. Yani bizim dışımızda meydana gelen bir olay ile bu olayı zihninizde değerlendirme sonucu vardığımız kararın birbiriyle tam uyuşmasıdır.

Dürüstlük, gerçeği savunmayı ve doğru olanı yapmayı gerektirir. Dürüst kişiler sergiledikleri davranışlarda yalandan uzak durarak doğru olanı yapmayı ve adaletli kararlar almayı seçerler. Toplum içinde güven ve saygınlık kazanarak önemli bir yer edinirler. Dürüstlüğün yaygın olduğu toplumlarda insanlar arasında güven duygusu hakimdir. Birbirlerinin haklarını koruyan ve gözetten insanlar vardır. Bu bakımdan çocuklara küçük yaşlardan itibaren dürüstlük değerinin benimsetilmesi gerekir. Aile içinde anne ve babanın gösterdiği davranışların çocuklara rol model olması bunlardan biridir. Aynı zamanda edebi metinlerin çocuklara değerlerin benimsetilmesinde önemli bir unsurdur.

Alpay'ın hikâyelerinde dürüstlük değeri önemli bir yer tutar. Hikâyelerde dürüstlük değeri bir olayın gerçek nedenini söylemek, sorulan sorulara dürüstçe cevap verilmesi, bir konu hakkında doğruların söylenmesi ve gerçeklerin itiraf edilmesi şeklinde işlenmiştir. Eserlerde yer alan dürüstlük değeri Tablo 12'de gösterilmiştir:

Tablo 12: Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Dürüstlük Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Dürüstlük	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı:120
Aktör Fil	59, 60, 62, 64	
Ay ve Ayıcık	8	
1453 İstanbul	36, 39- 40	
Cırlıdama Dese De Severim Dedemi	16	
Çekirge	18, 18-19	
Çocukların Sırrı	38, 39, 53, 55, 56, 71- 72, 73, 74	
Denizin Yakut Çocukları	79- 80	
Doğayı Koruyan Keçi	17- 18, 19, 20, 21, 23- 24, 31	
Galata Kulesi	50	
Hacivat ve Karagöz	37- 38	
Hayvanlar ve İnsanlar	48- 49, 49, 50, 55	
Ihlamur Ağacı	40- 41	
İdil Gülen Çocuk	9	
İki Kardeş Köpek	24, 32	
Kanuni Dönemi	71, 73	
Lale Devri	83	
Ördek Yavrusunun Öyküsü	39, 42, 44	
Soylu Kediler ve Tekirler	12-14, 14-15, 16, 20, 21	
Suçlu Kim?	18	
Şirin Kız Akçay'da	12, 15	

Şirin Kız Konya'nın Denizinde	39
Tren Gelir Hoş Gelir	33, 38, 69
Üç Güzel Kelebek	70

“Aktör Fil” adlı hikâyede,

Konu: Fil’in tiyatro sevgisi,

Ana düşünce: Çevremizdekilere yeteneklerimizi sergilemek isterken onları korkutmamalı uygun zamanda ve uygun yerde sergilemeliyiz.

“Ay ve Ayıcık” adlı hikâyede,

Konu: Ay ve Ayıcık’ın arkadaşlığı,

Ana düşünce: Sevdiklerimizi mutlu etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

“1453 İstanbul” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Fatih Sultan Mehmetle tanışması,

Ana düşünce: Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul’u feth ederek Orta Çağ’ı kapatıp Yeni Çağ’ı açmıştır.

“Cırıldama Dese De Severim Dedemi” adlı hikâyede,

Konu: Huysuz bir dedenin çocuklarlar didişmesi,

Ana düşünce: Büyüklerimiz bazen sinirli ve somurtkan olabilir. Ama biz onları her ne şekilde olursa olsun sevmeli ve saygı duymalıyız.

“Çekirge” adlı hikâyede,

Konu: Çekirgenin arkadaşını üzmesi sonucu yalnız kalması,

Ana fikir: Arkadaşlarımızı kırmamaya özen göstermeliyiz. Eğer onları kırdıysak zamanında özür dilemeli kendimizi affettirmeliyiz. Yoksa yalnızlıktan can sıkıntısı çekeriz.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza’nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede,

Konu: Caretta caretta’nın okyanusu keşfetmesi,

Ana düşünce: Denizi temiz tutmalı ve doğayı kirletmemeliyiz

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede,

Konu: Keçinin doğayı koruması,

Ana düşünce: Doğaya zarar verenleri uyarmalı ve gerekirse cezalarını çekmesi sağlanmalıdır.

“Galata Kulesi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Galata Kulesi’ne gitmesi,

Ana düşünce: Hezarfen Ahmet Çelebi Galata Kulesi’nden atlayarak uçmayı başaran ilk insandır.

“Hacivat ve Karagöz” adlı hikâyede,

Konu: Karagöz’ün hastalanması,

Ana düşünce: Sevdiklerimize verdiğimiz sözleri tutarak üzerimize düşeni yerine getirmeliyiz.

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede,

Konu: Hayvanların doğaya zarar veren insanları bilinçlendirmesi,

Ana düşünce: Doğaya ve hayvanlara zarar vermemeli onları korumak için elimizden geleni yapmalıyız.

“İhlamur Ağacı” adlı hikâyede,

Konu: İhlamur ağacının hastalanmaktan korkması,

Ana düşünce: Sevdiklerimize iyilik yapmaktan çekinmemeli ve onlara her zaman doğruları söylemeliyiz.

“İdil Gülen Çocuk” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in her varlığa gülümsemesi,

Ana düşünce: Etrafımızdaki canlı ve cansız her varlığa gülümseyerek onları sevmeliyiz. Böylece hayat daha da kolaylaşıp güzelleşecektir.

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede,

Konu: İki kardeş köpeğin birbirini bulması,

Ana düşünce: Özgürlük bize vaat edilen en güzel şartlardan bile daha değerlidir.

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Kanuni Sultan Süleyman döneminde nakkaşlık öğrenmesi ve iftira sonucu hapse girmesi hapse girmesi,

Ana düşünce: Yaşanan bütün zorluklara rağmen asla umudumumuzu yitirmemeliyiz.

“Lale Devri” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Lale Devrine giderek şair Nedimle tanışması,

Ana düşünce: Başımıza ne tür zorluklar gelirse gelsin her koşulda vatanımızı korumaktan vazgeçmemeliyiz.

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede,

Konu: Ördek yavrusunun kardeşleri civcivleri kurtarması,

Ana düşünce: Ailemizi ve kardeşlerimizi severek her zaman onların yanında olmalıyız.

“Soylu Kediler ve Tekirler” adlı hikâyede,

Konu: Soylu kedilerin kendilerini tekir kedilerden üstün görmesi,

Ana düşünce: Kendimizi bizim gibi olmayanlara karşı üstün görmemeli ve kimseye karşı ön yargılı yaklaşmamalıyız.

“Suçlu Kim?” adlı hikâyede,

Konu: Ahmet’in arkadaşına sürpriz yapmak isterken başına gelenler,

Ana düşünce: Sevdiklerimize sürpriz yapmak isterken bazen başımıza istemediğimiz şeyler gelebilir. Burada suçlu olan biz değilizdir.

“Şirin Kız Akçay’da” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in tatil yapmak için Akçay’a gelmesi,

Ana düşünce: Sevdiklerimize hediye verirken onlara kendi emeğimizle ortaya koyduğumuz şeyler vermeye özen göstermeliyiz.

“Şirin Kız Konya’nın Denizinde” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Beyşehir Gölü’nü ziyaret etmesi,

Ana düşünce: Konya, Beyşehir Gölü ve Anamas Dağları gibi doğal güzellikleri içinde barındıran bir şehrimizdir.

“Tren Gelir Hoş Gelir” adlı çocuk oyununda,

Konu: İdil ve arkadaşlarının demiryolu hakkındaki sohbeti,

Ana düşünce: En güvenli ulaşım yolu olan demiryolunu kullanmaya özen göstermeli ve çevremize de demiryolunu kullanmaya teşvik etmeliyiz.

“Üç Güzel Kelebek” adlı hikâyede,

Konu: Üç güzel kelebeğin avcıdan kurtulması,

Ana düşünce: Birlik ve beraberlik bütün güçlüklerin üstesinden gelmeyi sağlar.

Dürüstlük değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından dürüstlük değeriyle uyuşmaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin dürüstlük değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

‘‘Aktör Fil’’ adlı hikâyede, baykuş gözcülük yaptığı bir günde fili tuhaf giysiler içinde evinden çıkarken görür. Karşısına çıkan hayvanlar ise korkudan kaçmaya başlar. Baykuş şaşırır. Fil bu zamana kadar hiçbir arkadaşına zarar vermemiştir. Hatta yaptığı şakalarla bütün hayvanları güldürür. Yol kenarında uyuyan kaplumbağaya bile basmamak için kenardan geçer diye aklından geçirir. Arkadaşlarının fil hakkında yanlış düşünmemeleri için bu gerçekleri onlarla paylaşır:

Tuhaf!.. Fil bunu niçin yapsın ki, dedi Baykuş. Üstelik çevresinde çok da şirin tanınıyordu Fil. Şimdiye kadar kimseyi incittiği söylenemezdi. Yaptığı komiklikler herkesi güldürdü. Çok şakacıydı. Zaten korkutup kaçırttığı hayvanlarla da sanki oyun oynar gibi bir hali vardı. İstese hem Çakalı hem Geyiği ayağının altında eziverirdi. Yol kenarında uyuyan Kaplumbağayı bile ezmek için üzerinde atlamıştı. Ben bütün bunları gözlerimle gördüm, dedi Baykuş. (AF, 59)

Baykuş filin acayip kıyafetlerle etrafta gezindiğini anlatınca Sedir ağacı filin onun yanına gelmesini söyler. Baykuş filin yanına gittiğinde onun giysileriyle dalga geçmek için savaştan mı çıktın dediğinde fil ona dürüstçe ben hiçbir canlıyı incitemem der:

‘‘-Hayrola savaştan mı çıktın? dedi Baykuş gevrek kahkahasını atarak. Fil şaşkın!.. bakakaldı.

-Ne savaşı dostum. Ben bir karıncayı bile ezemem.’’ (AF, 60)

Sedir ağacı file günlerdir ormanda gezinen hayvanları korkutan bir yaratığı arıyorduk meğer o yaratık senmişsin der. Fil Sedir ağacına gördüğü rüyasını anlatır. Büyük dedesinin eskiden büyük bir aktör olduğunu herkesi tiyatro yaparak eğlendirdiğini bana da rüyamda tiyatro yapıp hayvanları eğlendirmemi söyledi der:

‘‘Bir bilseniz Sedir Ağacı, içim kaynıyor. Rüyamda büyük büyük dedemi görüyorum. Biliyorsunuz o büyük bir aktördü. Sizlere tiyatro yapmadığım için çok kızıyor bana. Sizleri eğlendirmemi istiyor.’’ (AF, 62)

Sedir ağacı file büyük büyük dedesinin bütün hayvanları bir araya toplayarak kimseyi korkutmadan tiyatro yaptığını anlatır:

İyi ama senin büyük büyük deden hiçbir hayvanın peşine takılıp onu korkutmazdı. Hepimizi bir araya toplar eğlendirirdi. Eğlendirirken de düşündürdü. Kısacası o kimsenin canını yakmazdı. Oyunlarıyla içimizi ısıtırdı. Dünyayı dolaşırdık büyük büyük dedenin oyunlarıyla. Kimi zaman güler kimi zaman hüzünlenirdik. Ellerimiz kabarana kadar alkışlardık aktör dedeni. (AF, 62)

Fil, Sedir ağacına hayvanları korkutmak istemediğini, dövüşleri ve savaşları canlandığı için korktuklarını anlatır:

“Sevgili Sedir Ağacı, ben dövüşleri, savaşları canlandırıyorum zaten diye sızlandı Fil.” (AF, 64)

“Ay ve Ayıcık” adlı hikâyede Ayıcık, Ay’a dün gece karanlıkta yolunu kaybettiğini ve çok korktuğunu söyler. Ay ona dün gece gökyüzünün bulutlu olduğunu o yüzden kendisini göremediğini söyler:

“-Biliyor musun ay, dün gece karanlıkta yolumu kaybettim. Nasıl korktuğumu, telaşlandığımı anlatamam sana.

-Dün gökyüzü çok bulutluydu. Sabaha kadar yağmur yağdı. İşte bu yüzden göremedin beni.” (AVA, 8)

“1453 İstanbul” adlı hikâyede Paul, Napolyon’un boyu kısa olduğu için ona sen ata binene kadar savaş biter diyerek gülmeye başlar. Napolyon ona bu sözü nereden aşırıldığını sorar. Paul dürüstçe internetten öğrendiğini söyler:

-Bir savaş olsa sen de ata binmeye kalkışsan...

-Eee, Paul!

-Binene kadar savaş biter, diye güldü Paul. O kadar çok güldü ki, karnını tuta tuta olduğu yere çömeldi. Napolyon da tam Paul’ün karşısına çömeldi.

-Sen bu sözü nereden aşırdın Paul.

Paul gülmekten yanıt veremiyordu. Sonunda, İnternet denen ucu sonu belirsiz alandan aşırdım. Var mı bir diyeceğin, dedi. (1453İ, 36)

Sultan II. Mehmet sarayda misafir ettiği çocuklara nereden gelip nereye gittiklerini sorar. Mehmet, Sultana dürüstçe nereden geldiklerini anlatır. Ona 23 Nisan

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı şenlikleri için arkadaşlarının İstanbul'a geldiklerini, Bayan Constantin ve Uşak Sabahattin yüzünden zaman tüneline kaybolduklarını anlatır:

Sultanın, Siz nereden gelip nereye gidiyorsunuz? Anlatın bakalım, diye soruşu bir sultandan çok akranlarının soruşu gibiydi.

Mehmet,

-Efendim, biz zaman tüneline içinde kaybolduk, dedi. Sultan kaşlarını yukarıya kaldırdı. Gözleri fal taşı gibi açılmıştı.

-Zaman tüneli? Yanlış anlamadım değil mi?

-Evet, dedi Rabia. Hiç yanlış anlamadınız.

-2010 yılından gününüze geldik, diye yanıtladı Napolyon.

Mehmet gururla gülümsedi.

-Bu arkadaşlarım kendi ülkelerinden benim ülkeme 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı şenlikleri için gelmişti. Ama... Mehmet söyleyeceklerini kafasında şöyle bir evirdi. Efendim biz Bayan Constantin ve Uşak Sabahattin'in azizliğine uğradık. Bu yüzden buradayız. (1453İ, 39-40)

“Cırıldama Dese De Severim Dedemi” adlı hikâyede çocuk dedesinin yanına yaz tatilini geçirmeye gelir. Sokaktaki çocukların yanına giderek onlarla oyun oynamak ister. Ama çocuklar dedesinin buna kızacağını söyler. Çocuk dedesinin her ne kadar huysuz ve somurtkan olmasına karşın onu çok sevdiğini söyler:

-Deden görürse bize çok kızar. Çocuk güldü.

Dedem, Yedi Cücelerin Ciddi, Somurtkan ve Huysuz cücelerinin karışımıdır. Biraz gürültü yapsak pencereyi açar, ‘Cırıldamayın!’ diye bağırır. Çocuklar yeniden güldürler. Ama o benim dedem. Huysuz da olsa, somurtkan da olsa. ‘Cırıldamayın!’ dese de çok severim dedemi! dedi. (CDDSD, 16)

“Çekirge” adlı hikâyede çekirge Çam ağacına çiçekleri sevmediğini söyler. Çam ağacı ona çiçeklerin çekirgenin en yakın dostları olduğunu uçup yorulduğunda onun üzerine konarak dinlendiğini hatırlatır:

-Çiçekleri sevmiyorum, dedi. Çok şaşırdı çam ağacı.

-Çiçekleri sevmiyor musun?” demekten kendini alamadı.

-Çekirge! Şöyle bir çevrene bak. Pırıl pırıl, renk renk çiçekleri nasıl sevmezsin? Senin en yakın dostlarındır onlar. Uçup yorulunca üzerine konup dinlendiğin, dinlenirken konuştuğun arkadaşların. Öyle değil mi? (Ç, 8)

Çekirge geçen gün şaka olsun diye çiçeklerin üzerine çıkarak zıplar. Ama sonradan davranışının yanlış olduğunu anlar. Çam ağacı ise bu davranışının sonucunda arkadaşsız kaldığını ve canının sıkıldığını söyler:

Çekirge utandı.

-Geçen gün şaka olsun diye çiçeklerin üzerine çıkıp zıpladım. Oysa çiçekler beni çörek vermek için çağırmıştı, dedi.

Çam ağacı kaşlarını çattı.

Çekirge:

-Davranışımın çok yanlış olduğunu biliyorum, dedi. Tabi şimdi arkadaşsız kaldın. İşte bu yüzden canın sıkılıyor, öyle değil mi? dedi çam ağacı.

Çekirge, çiçeklerden özür dilemek için çok geç kaldığını anlamıştı. Kanatlarını çırpıttı.

-Hoşça kal çam ağacı, dedi. Uçtu gitti. (Ç, 18-19)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede Beril ve Seza yabancı yolcuların kasabada daha çok kalabilmeleri için trenin makasını ters yöne çevirirler. Ama bu işin sorumlusu olarak makasçı amcayı işten atabilirlerdi. Beril ve Seza sebep oldukları bu olaydan suçluluk duyduklarını birbirlerine itiraf ederler:

“Beril başını büyük bir üzüntü ve suçluluk duygusuyla sallayarak,

-Kendimi asla affetmeyeceğim, dedi.

-Bizim yüzümüzden oldu. Bir de bizim yaptığımız anlaşılırsa, babam beni asla bağışlamaz. Ve çok kötü cezalandırır, dedi Seza.” (ÇS, 38)

Beril, yapmış oldukları davranışın sonucunda makasçı amcayı işten atabileceklerini düşünerek yaptıklarını itiraf etmeyi ister. Böylece makasçı amca işinden kovulmayacaktır:

“Sanki bana bir şey yapmazlar mı sanıyorsun? Kötü bir şey yaptık. Zaten kendimi bağışlayamam. Bunu gizleyemeyiz!.. En iyisi söylemek. Daha çok makasçı amca için bunu söylemek istiyorum. O zaman onu işten atmazlar.” (ÇS, 39)

Beril tren kazasına kendisinin sebep olduğunu ailesine itiraf etmek ister. Bundan başka bir yol olmadığını anlamıştır. Makasçı amcanın işinden olmasını istemez:

“Yanlarına gitmeliyim, her şeyi anlatmalıyım. Sanırım başka çare de yok, dedi kendi kendine.” (ÇS, 53)

Beril, Seza’yı yanına alarak karşılarındaki tepeyi aşarak güneşi yakalamak ister. Böylece güneşin sihirli renkleri arasında yaşadıkları bütün kötü şeyleri

unutacaklardı. Ama yolda kaybolup askerlerin yardımıyla bulunarak evlerine ulaşırlar. Sonraki gün Beril anne ve babasının yanına giderek tepeye neden gitmek istediklerini söyler. Bunu yapma düşüncesinin kendisine ait olduğunu Seza'nın bir suçu olmadığını itiraf eder:

“Bir avuç güneşim olsun istedim. Dileklerimi söyleyecektim. Güneşin sihirli gücü düşlerimi yerine getirecekti.”

Anlıyorum galiba. Şunu bilmenizi istiyorum baba, tepeye gitme düşüncesi tümüyle bana aitti. Bunda Seza'nın hiç suçu yok. Bunun için de ailesinden özür dilemem gerekiyor. (ÇS, 55)

-Her şey için çok üzgünüm, dedi. Suçluyum. Hem de çok suçluyum.

Annesi,

-Hepimizi çok korkuttunuz. Çok şükür, yanımızdasın.

-Üzgünüm anne, çok üzgünüm.

Herkes hatalı davranabilir Berilciğim. Önemli olan bunu fark edip hatanı düzeltmeye çalışmaktır.” (ÇS, 56)

Beril ve Seza tren kazasına kendilerinin sebep olduğunu itiraf etmek için İstasyon Müdürlüğünün bulunduğu binaya giderler. Müdür Bey'e her şeyi anlatırlar. Çocuklar bu davranışlarıyla dürüst bir davranış sergilerler:

Beril,

-Efendim! Size bir şey söylemek istiyoruz. Bu çok önemli, diyebildi sonunda.

-Öyle mi!... Nedir yavrum?

-Duyduğunuz zaman bizi buradan kovacaksınız. Çok kötü bir şey yaptık.

Bu arada Seza da ayağa kalkarak,

-Belki de hemen hapse attırırsınız!

Müdür bey büyük bir şaşkınlık içindeydi.

-Ooo! Neler söylüyorsunuz çocuklar? Kolay mı birini hapse attırmak!

-Suçluyuz!

İki çocuk hemen hemen aynı anda söylediler bu sözü. Beril,

-Biz çok kötü şeyler yaptık. Korktuğumuz için de anne ve babamıza söyleyemedik. Gerçekten babam beni affetmez. Bir daha da güvenmez. Ama yine de her şeyi size anlatmak istiyoruz, dedi. (ÇS, 71-72)

.....

“-Oturduğu yerde büzüşen çocuklar,

-Makası biz çevirdik, kazanın olmasına biz neden olduk, dedi bir çırpıda. Seza da,

-Makasçı amcanın hiçbir suçu yok. O makası çevirip gitti. Biz de eski haline getirdik, diye ekledi.” (ÇS, 73)

.....

Odada çıt yoktu. Sonra da başını hışımına geriye çevirdi,

-Bunu neden yaptınız? derken burnundan soluyordu. Beril kekeleyerek,

-Kötü bir amacımız yoktu. Trenin kasabada daha uzun süre kalmasını istemiştik. Tabii kaza olacağını akıl edemedik. Hele suçsuz bir insanın işten atılacağını hiç düşünmedik. (ÇS, 74)

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede caretta caretta atıkların içinden kurtaran balina insanların dünyayı duyarsızca kirletmesinden yakınır:

Her yıl milyonlarca deniz canlısı geminin kirli, mikroplu atıklarının içinde ölüp gider. İnsanların bu duyarsızca davranışını anlamış değilim. Siz ki küçücük caretta caretta, yunuslar, foklar, onca balık telef oluyorsunuz. 22 Nisan, Dünya Günü. Hesapta biz canlılar için insanlar kolları sıvamış, yardım yapmayı amaçlıyor. Ama nerede? Hem kirliliği onlar yapıyor, hem temizlemek için uğraş verecekler. Ben insanlardan umutlu değilim, dedi. Ardından İnsanların kendilerine özgü güzel bir sözleri var: ‘Bindiği dalı kesmek’. Bir gün cup diye kendileri düşecekler bu sintine suyunun içine, derken öfkesi taşmıştı. Gördüğün gibi yasak filan dinlemiyor insanlar. Güzelim dünyayı onlar kirletti!.. (DYÇ, 79-80)

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede kahraman kendisinin bir keçi olduğunu ve boynuzlara sahip olduğunu söyler. Boynuzlarının ne işe yaradığını onları kullanıp kullanmadığını dürüst bir şekilde anlatır:

“Size kendimi tanıtmadım. Ben bir keçiyim. Pırıl pırıl siyah tüylerim yerlere doğru sarkar. Aynı zamanda güçlü boynuzlara sahibim. Ne işe mi yarar? Düşmanlarımla vuruşurken kullanırım onları. Gerçi bu güne kadar boynuzlarımı hiç kullanmadım.” (DKK, 17-18).

Keçi, insanların onlara sempatik bakmalarına karşın insanlar içerisinde huysuzluk edenlere de ‘keçi gibi inatçı’ deyimini kullanmalarına alındığını itiraf eder. Her ne kadar alınsa da elinden bir şey gelmeyeceğini bilir. Ayrıca keçi olmaktan da mutludur:

Biz keçilerin inatçı olduğu yüzyıllardır söylenir durur. İnsanlar bizleri sempatik bulmalarına karşın huysuzluk edenlere, ‘keçi gibi inatçı,’ demekten nedense geri kalmazlar. Bu söze alınsam da elimde bir şey gelmeyeceğini biliyorum. Her neyse, keçi olmaktan mutluyum.

Doğrusu ya insanların deyimlerinde bile dile getirdikleri inatçılığımızla ilgili sözler beni çok da ilgilenmiyor. (DKK, 19)

Keçi, arkadaşının gün boyu yattığını galiba canının bir şeylere sıkıldığını düşünür. Onun tembel olduğunu düşünmememizi aksine keçilerin çok çevik hayvanlar olduğunu bunu Alp Dağlarında yaşayan akrabalarımızda görülebileceğini söyler:

“Galiba canı bir şeye sıkılıyor. Onun için de, gün boyu yan gelip yatmaktan bir türlü vazgeçmiyor. Onun miskin olduğunu da düşünebilirsiniz ama, biz keçiler çok çevik hayvanlarızdır. Alp Dağlarında yaşayan akrabalarımızı anımsayın.” (DKK, 20)

Keçi, sırlıklam ter içinde kalarak tepeyi tırmanır. Bu yorgunluğuna karşı keçi kendilerinin her türlü hava şartlarına karşı direnç gösterdiklerini söyler:

Sırlıklam ter içinde kalsam da tepeye tırmanmak müthiş bir duygu. Buraya çıkınca rüzgârın sesini daha iyi duyuyorum. Biz keçiler her türlü hava şartlarına dayanıklıyız. Bu size önemsiz bir ayrıntı gibi gelse de, asla değil. Size bir şey söyleyeyim mi? O zaman kulaklarınızı dört açın. Bizler için, karların altından başını uzatan kardelen çiçeğine merhaba demek, sizin kardan adama merhaba demeniz kadar coşku uyandıran bir duygu. (DKK, 21)

Keçi antrenmandayken birinin ormana girdiğini ve ağaçların dallarını kopardığını anlar. İnsanlar tarafından her zaman ağaçların dallarını yemekle suçlandıklarını ama kendi içlerindeki orman eşkıyalarını görmediklerini söyler. Bu ormanda ağaçların dallarını yiyecek hiçbir keçinin olmadığını söyler:

Demek ki biz antrenmandayken acımasız biri ormana girmiş ve ağaçların dallarını koparmıştı. Biz keçiler her zaman insanlar tarafından ağaçların dallarını yemekle suçlanırsınız. Oysa insanlar bir bilseler kendi içlerindeki orman eşkıyalarının çokluğunu doğrusu ya bu ormanda ağaçların dallarını yiyecek tek bir keçi düşünemiyorum. Hatta antrenmanda böğrüne boynuz atan keçi bile bu filizleri yemez!.. Kıyamaz onlara...

Aman Tanrım!..” dedim kendi kendime. Bunu düşünmek bile istemiyorum doğrusu. Benim komşum uykucu, öfkeli, hatta kavgacı olabilir. Ancak ağaçların, güneşi görür görmez sevinçle uzattıkları sürgünlerini yiyecek kadar duyarsız olamaz!.. ‘Yememeli... Yememeli...’ diye kaç kez mırıldandığımı anımsamıyorum bile. O sıkıntıyla ağacın gölgesinde uyuyakalmışım. (DKK, 23-24)

Keçi, arkadaşı uykucu keçiyle kapışırken ona her şeyi konuşarak halledebiliriz der. Ama uykucu keçi onu dinlemez ve ayağı kayarak uçurumdan düşer. Keçi bu olayı yeni yetişen keçilere anlatır. Onlara siz siz olun yeni yetişen sürgüleri yemeyin çevreye zarar vermeyin der:

Keçinin çıkardığı o tiz ve acı çığlığı hiçbir zaman unutacağımı sanmıyorum. Keskin sirke küpüne zarar, diye boşuna dememişler. Keçinin böyle bir sonu olmasını hiçbir zaman arzu etmedim doğrusu. Şimdi yetişkin bir keçi olarak, bu öyküyü keçi yavrularına anlatıyorum. ‘Siz siz olun yeni sürgünleri yemeyin,’ diyorum. Ormanın korkulu rüyası olmak keçiliğe yakışmaz çünkü. Doğa canlılık demektir... Yaşam demektir... Öyle değil mi? (DKK, 31)

‘‘Galata Kulesi’’ adlı hikâyede çocuklar Galata Kulesi’ne geldiklerinde Mehmet onlara burada uçmayı başaran ilk insanın Hezarfen Çelebi olduğunu söyler. Paul şaşırır. Rabia ise bunun gerçek mi olduğunu sorar. Mehmet bunun gerçek olduğunu söyler:

‘‘-Mehmet sessizce,
-Hezarfen Çelebi buradan uçmayı başaran ilk insandı.
-Ne! dedi Paul.
-Doğru söylüyorum. Sözümde kesinlikle abartı yok!
-Gerçek yani! diye atıldı Rabia.
-Tabii gerçek.’’ (GK, 50)

‘‘Hacivat ve Karagöz’’ adlı hikâyede Hacivat Karagöz’ün yanına gider ve onun hasta olduğunu öğrenir. Ona bütün gece hurma ağaçlarını sularsan böyle hasta olursun der. Kendini hünerli göstermek için birçok işi yaptığını bu yüzden kendisini hasta ettiğini söyler:

Hacivat, Karagöz’ün kapısını usulca vurdu. Kapıyı bir hemşire açtı.
Hacivat,
-Aman efendim, yoksa bizim Karagöz hasta mı? Hastalara havuç suyu çok iyi gelir efendim, dedi. Hacivat bir yandan da homurdanmaya başladı.
-Elinde hortum bütün gece hurma ağaçlarını sularsan işte böyle hasta olursun. Kendini hünerli göstermek için, yok efendim halı dokurmuş da, yok efendim heykel yaparmış. (HVK, 37-38)

‘‘Hayvanlar ve İnsanlar’’ adlı hikâyede hayvanlar, insanların doğaya ve hayvanlara verdikleri zararlardan ötürü şikayetlerini bildirirler. Aralarında bir tavşan insanların bir yelek ve ceket için kendisi gibi yüzlerce tavşanı öldürdüğünü söyler:

‘‘Ağlamaktan gözleri kızaran minik tavşan, hıçkırarak,
-İnsanlar bir yelek, bir ceket yapmak için benim gibi yüzlerce arkadaşımı öldürüyorlar. Bizlere yazık değil mi? dedi.’’ (HVİ, 48- 49)

Cafcaflı ise yılanlardan çok korktuklarını söyleyen insanların bir türlü bizim derimizden vazgeçemediklerini söyler:

Cafcaflı, alaycı bir tavırla:

-Yılanlardan çok korktuklarını söyleyen saygıdeğer insanlar, nedense derimizden vazgeçmiyorlar bir türlü, dedi. Ardından da kaşlarını çattı, yanaklarını öfkeyle şişirdikten sonra, 'Evet... Evet...' deyip uzun uzun tısssssssladı. Kuyruğunu üst üste simit gibi yuvarladı oturdu. Yanaklarının şişi inmemişti. (HVİ, 49)

Hayvanlar, insanların bilinçsiz davranışları yüzünden şikâyet ederlerken aralarından bir karınca söz ister. Onlara fazla kaygılanmamaları gerektiğini insanların hepsinin duyarsız olmadığını onların aralarında da hayvan ve doğa dostu birçok insanın bulunduğunu söyler:

Taşıdığı yiyeceği yere bırakan karınca, yavaşça yürüdü. Elini kaldırarak söz istedi: Sevgili arkadaşlarım, bence fazla kaygılanıyorsunuz. İnsanların hepsi duyarsız değil. Hayvan ve doğa dostu pek çok insan tanıyorum. Şunu kesin olarak bilmenizi istiyorum ki doğaya ve hayvanlara zarar veren insanlar azınlıkta. Bunlarla başa çıkabiliriz. Bunun için yersiz öfkeye, bu kadar kaygılanmanıza bence gerek yok. (HVİ, 50)

Karınca insanların hayvanları korumak için dernekler kurduğunu doğayı korumak için çalışmalar yaptığını söyler. İnsanlarla savaşmak yerine çare aramayı önerir:

“Dostlarım, insanlar ‘Hayvanları Koruma Derneği’ kuruyorlar. Doğayı korumak için çalışmalar yapıyorlar. İnanın onlar bizlerin dostu. Mutfağında gezinen karıncanın ezilmesinden kaygı duyup bahçeye bırakan dostlarım var. Hadi gelin, insanlara savaş açmak yerine çareler arayalım, dedi.” (HVİ, 50)

Karınca, arkadaşlarına birkaç insanın yapmış olduğu duyarsız davranışları bütün insanlara yüklememek gerektiğini söyler ve insanları eğitmek gerektiğini belirtir:

“Arkadaşlar, insanlar içinde üç beş kişi duyarsız diye hepsini suçlayamayız. Biraz önce de dediğim gibi eğitim yoluyla yanlışlığı giderebiliriz. İnsanlar da, bizler gibi, gezmeyi ve eğlenmeyi çok severler. Gelin onları eğlendirirken, eğitelim de...” (HVİ, 55)

‘‘İhlamur Ağacı’’ adlı hikâyede Güneş, İhlamur ağacının yağmurdan ıslandığı için üşütüp hasta olacağım sözleri karşısında şaşırır. Ona yağmurun ağaçları büyüttüğünü biliyorum hasta ettiğini değil der:

-Sana teşekkür ederim güneş. Beni ısıtıp kuruttun. Hasta olacağım diye korkmuştum, dedi. Güneş hiçbir şey anlamamıştı.
Çok tuhaf! dedi. Sonra da dayanamayıp:
-İhlamur...
-Efendim, bana bir şey mi söyleyecektin, dedi İhlamur ağacı.
-Ben yağmurun ağaçları büyüttüğünü biliyorum. Hasta ettiğini değil, dedi. (IA, 40-41)

‘‘İdil Gülen Çocuk’’ adlı hikâyede İdil kendisini okuyucuya tanıtırken kimseye yalan söylemediğini ve tutamayacağı sözleri vermediğini söyler:

‘‘Merhaba. Benim adım gülen çocuk. Aslına bakarsanız adım İdil. Ama herkes ‘Gülen çocuk,’ der. Her zaman arkadaşlarıma içten davranırım. Okuduğum masal kahramanları bile beni güleç ve içten bulduklarını söylediler. Kimseye yalan söylemem. Yapamayacağım şeyler için de söz vermem.’’ (İGÇ, 9)

‘‘İki Kardeş Köpek’’ adlı hikâyede Kıvırcık, sokak köpeğine özgür olduğunu ve istediği gibi yaşayacağını söyledikten sonra sokak köpeği ona dışarıda yaşamının zorluklarını anlatır:

Evet pek çok arkadaşım var. İstedğim zaman toprakta yatarım, istedim mi dereye yıkanırım. Ama sokakta karnımı zor doyuruyorum. Günlerce aç kaldığım oluyor. Kışın sokakta uyurken üşüyorum. Yaşantımın özenilecek bir yanı yok. Üstelik Belediye denen bir kurum var. Benim gibi sokak köpeklerini zehirleyerek öldürüyor. (İKK, 24)

Gülnaz Hanım evinde sokak köpeğini görünce kıyameti kopartır ve onu kovar. Sokak köpeği, kardeşi Kıvırcıkla vedalaşır. Bütün bunlara kendisinin neden olduğunu zaten sokak köpeklerini kimsenin sevmediğini boş hayallere kapıldığını söyler:

Benim yüzümden oldu. Ben bir sokak köpeğiyim. İnsanlar bizi sevmez. Hatta bizden tiksirirler. Senin rahatını bozdum. Özür diliyorum. Doğrusunu istersen çok da ileriye gittik. Kendimi hayallere kaptırdım. Yıkanıp temizlenince kendimi bir şey sandım. ‘Üzgünüm,’ dedi. Ben kim, Gülnaz Hanım’ın köpeği olmak kim. Benim için rahatını bozma. Buradan sakın ayrılma. Çünkü sokak tehlikelerle dolu. Seni seviyorum Kıvırcık. (İKK, 32)

‘‘Kanuni Dönemi’’ adlı hikâyede Mehmet zindana yanlarına gelen baş nakkaşa hiçbir suçlarının olmadığını, nakkaşlığa aykırı bir davranışta bulunmadıklarını söyler:

‘‘Bir ara Mehmet, Efendim biz niye burada olduğumuzu dahi bilmiyoruz. İnanın bizim en küçük bir suçumuz yok. Nakkaşlığa aykırı düşecek bir davranışımız hiç olmadı.’’ (KD, 71)

Mehmet, baş nakkaşa kendilerinin suçsuz olduğuna inandığı için teşekkür eder ve ona Rabia’nın da bir suçu olmadığını söyler:

‘‘Bize inandığınız için sağ olun. Bu arada şunu da söylemeliyim ki efendim, Rabia da hiçbir suç işlemedi. Hiçbir şey çalmadık, saray adabına yakışmayan hiçbir şey yapmadık, hiçbir şeytanlığımız, hıyanetimiz olmadı.’’ (KD, 71)

Çocuklar, baş nakkaşın zindana yarım kalmış işleri tamamlamak için gelmesine hiçbir anlam veremezler. Paul’un biz burada ölüm fermanımızı beklerken baş nakkaşın yarım kalmış minyatürün peşinde demesi üzerine Napolyon ona yanlış düşündüğünü baş nakkaşın bir bilge olduğunu hayata tutunmamız için bu çalışmalarını getirdiğini söyler. Mehmet’te Napolyon’un sözlerine katılır. Daha sonra Paul bu söylediklerine pişman olarak siz doğru söylüyorsunuz baş nakkaşı buraya getiren bilgeliği, güzel insan oluşu der:

Baş nakkaşın davranışına hiçbir anlam verememişti çocuklar. Ama kendilerini aramış bulmuş, zindana kadar gelerek görüşmüş olmasından onurlanmışlardı. Paul,
-Biz burada ölüm fermanımızı bekliyoruz, nakkaş efendi yarım kalmış minyatürünün peşinde, dedi.

-Bazen çok boşboğaz oluyorsun, sanki dilinin kemiği yok! diye çıkıştı Napolyon.

-Yalan mı yani, dedi Paul.

Napolyon,

-Hayır! Yanlış düşünüyorsun. Nakkaş, bir bilge. O buraya yapacağımız bu çalışmayla hayata daha sıkı tutunmamız için geldi, diye söylendi.

-Ben de senin gibi düşünüyorum, dedi Mehmet.

Paul bir an sessiz kaldı.

-Bazen kendime çok kızıyorum. Sizler doğru düşünüyorsunuz. Baş nakkaşı buraya getiren bilgeliği. Güzel insan oluşu. (KD, 73)

‘‘Lale Devri’’ adlı hikâyede Mehmet, uşak Sabahattin’in lale soğanlarını çaldığını görür. Sabahattin’e onun lale soğanı hırsız olduğunu saraya bildireceğini söyler:

-Senin lale soğanı hırsız olduğunu saraya bildireceğim Sabahattin!

Mehmet bu arada elini bir kılıç gibi boynuna sürdü ve dişlerinin arasından Şair Nedim'in çıkardığı gibi bir ses çıkardı. Rabia, Mehmet'in haline gülmek için kasılı kalmıştı. Napolyon ve Paul oldukça dik ve kararlı duruyorlardı Sabahattin'in karşısında. (LD, 83)

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede ördek yavrusu bir gün ırmakta yüzerken kendi yansımasını görür ve şaşırır. Bu zamana kadar çirkin olduğunu düşünür ama aksine çirkin değildir. Onu dinleyen karga gülererek “Kim sana çirkin demişse, çok yanlışmış,” der. Karga'nın söylemiş olduğu bu söz onun dürüst bir davranış sergilediğini gösterir:

“-Karga yeniden gülmeye başladı:

-Gak!.. Gak!.. Gak!.. Çok âlemsin vallahi!.. Kim sana çirkin demişse, çok yanlışmış, diye söylendi.”

Doğrusu bu sözleri işitmek yüreğime su serpmişti. İçim neşeyle doldu birden. “Önemli değil,” dedim.” (ÖYÖ, 39)

Ördek yavrusu, civcivlerin onun kardeşi olduğunu kargaya anlatmaya çalışır. Ama Karga bir türlü anlamaz:

“Yalan söylemiyorum, dedim. Benim kardeşlerim civciv. Daha doğrusu küçük birer tavuk oldular şimdi. Görsen öyle tatlılar ki. Sana nasıl anlatabilirim acaba? Şöyle diyelim: Sapsarı, pamuk şekeri gibiler.” (ÖYÖ, 42)

Ördek yavrusu akli karışan kargaya her şeyi olduğu gibi anlatır. Karışıklığın sebebini tavuk yumurtaları arasına karışan ördek yumurtası olduğunu söyler. Ama karga bir türlü nasıl kardeş olduklarını anlayamaz:

“Kargaya hikâyemi kısaca anlattım. Bu karışıklığın sebebi, tavuk yumurtaları arasına karışan bir ördek yumurtasıydı. Ama karganın kalın kafası bir türlü onların benim kardeşim olduğunu almadı.” (ÖYÖ, 44)

“Soylu Kediler ve Tekirler” adlı hikâyede Van kedisi Şeker pencereden dışarıya baktığında televizyon binasının önünde rengarenk giysiler içinde kediler olduğunu görür. Bu kedilerin başka ülkelerden gelmiş olduklarını tahmin eder. Hemen

arkadaşı Siyam kedisi Zümrüt'ü arar ve gördüklerini anlatır. Siyam kedisi benim gibi alımlı bir kedi nasıl olurda tekirlerin televizyonuna gidip gösteri izler der. Ama gitmezsem de nasıl diğer kedilerle tanışacağım düşünür. Ve iki kedi bu televizyon gösterisine nasıl katılacaklarını düşünmeye başlarlar. Bunun üzerine Van kedisi Şeker, Siyam kedisinin olumsuz sözlerine karşın her zaman Tekirlere kaba davrandıklarını söyleyerek bir itirafıta bulunur:

- Biz de her zaman Tekirlere kaba davrandık, dedi Şeker.
- Dudak büken Siyam kedisi Zümrüt,
- Doğrusu onlar da çok şapşal!.. Herkes düzeyini bilmeli şekerim, dedi. Sonra bizim programlarına katılmamız, onlar için bir onur. Daha ne istiyorlar...
- Bir süre sessiz kalmayı yeğleyen Şeker,
- Nedense senin bu sözlerinde bir acımasızlık seziyorum, dedi.
- Ne yani, şimdi bana aptal Tekirleri mi savunuyorsun? diye çıkıştı Siyam kedisi.
- Bu nasıl algıladığına bakar. Ben onlara haksızlık yaptığımızı düşünüyorum. (SKVT, 12-14)

Van kedisi Şeker, Siyam kedisi Zümrüt'e ömürleri boyunca hep kolay bir yaşama alıştıklarını, hiçbir şey üretmeden hazır yiyip içtiklerini bütün gün televizyon izleyip eğlendiklerini söyler ve tembel bir hayat sürdükleri itirafında bulunur:

- Yoksa sen yaşıyor musun Şeker?
- Evet yaşıyorum!.. Şu pencerenin önünde oturup seninle lak lak yaparak geçti ömrüm. Söylesene yaşamımız süresince ne yaptık? Bir iş gücü sahibi mi olduk? Kedi mamalarını biz mi ürettik? Sadece hazır alıp yedik. Miskin miskin televizyonun önüne geçtik, fareyle oyun oynayıp eğlenen Tırmık'ı seyredip keh keh güldük. Tavşanların pantomim yaparak birbirleriyle anlaşmalarını sözsüz oyun oynuyorlar sandık. Onların seslerinin olmadığını sandık. Onların seslerinin olmadığını düşünemeyip aklımızca eğlendik. Bir gün, elindeki kocaman havucu tavşana gösterip konuşursan bu senin olacak diye eğlenmiştin, unuttun mu? (SKVT, 14-15)

Siyam kedisi Zümrüt ve Van kedisi Şeker yabancı ülkelere gelen kedilerin yapacakları televizyon gösterisine gitmek isterler. Ama bu zamana kadar Tekirlerin onları davet ettikleri hiçbir gösteriye gitmedikleri için onlara davetiye gelmeyeceğinden şüphelenirler. Van kedisi Şeker, Zümrüt'e ne kadar gitmek istediğini belli etmese de ikisinin de o gösteriye çok gitmek istedikleri itirafında bulunur:

“İstersen dürüst olmayı deneyelim Şeker. Bunu ikimiz de istiyoruz. Ama bizi çağıracaklarından kaygılıyız, öyle değil mi?” (SKVT, 16)

- Şeker kendilerinin çok bencil olduklarını aslında istediklerinin tekirlerin gösterisini izlemek değil yabancı ülkelere gelen kedileri görmek oldukları itirafında bulunur: Başını ufak ufak sallarken burnunu çektiiren Şeker,
- Çağırılmazsa onlara kızmayacağım, dedi. Güzel gözlerinden iki damla yaş süzüldü.

-Aslında biz çok benciliz, şu anda bile istediğimiz, Tekirlerin gösterisi değil. Biz, asıl yabancı ülkelerden gelen kedileri görmek istiyoruz. Onların gösterisiyle ilgileniyoruz. Öyle değil mi? (SKVT, 16)

Van kedisi Şeker ve Siyam kedisi Zümrüt gösteride kendi cinsinden olan kedilerin çok güzel oyun sergiledikleri ile ilgili övünürken Parlakgöz Tekir onlara yanıldıklarını söyler. Bu gösteride yer alan bütün kedilerin Tekir olduğunu makyajla Van kedisi ve Siyam kedisine benzedikleri itirafında bulunur. Ayrıca kendilerinin de Tekir kedi olmaktan gurur duyduklarını söyler:

Siyam Kedisi Zümrüt, kendi cinsiyle ne kadar övünse az olacağını kırıtarak belirttiğinde, Van Kedisi de kendi cinsini övmeye başladı.

Onları sessizce dinleyen Parlakgöz Tekir,

-Üzgünüm, büyük bir yanlış içindesiniz bayanlar, dedi.

-Nasıl yani!.. dedi Van Kedisi Şeker.

Parlakgöz önce ne diyeceğini bilemeden yutkundu. Bu iki kedinin gerçeği bilmeleri gerekiyordu. Sonra yüreğinin bir kenarında duyduğu kırgınlıkla düşüncelerini söyledi:

-Güzel bayanlar, burada izlediğiniz tüm kediler benim gibi Tekirdi. Biz Tekir olmaktan da ayrıca gurur duyuyoruz.

-Nasıl olur! dedi tırnaklarını Parlakgöz Tekir'e gösteren Siyam Kedisi Zümrüt. "Dans edenler benim kendi cinsimdi.

-Çok üzgünüm, diye yeniden duygularını belirtti Tekir. Arkadaşların makyajla bir Van Kedisi ya da Siyam Kedisi tipine benzemeye çalıştılar. Amaçları sizleri hoşnut etmektir. Sanıyorum kısa bir süre de olsa bunda başarılı oldular. (SKVT, 20)

Gösteriden sonraki gün Şeker ve Zümrüt kendilerinin kandırılmış olmalarına karşın dün güzel bir gece geçirdiklerini itiraf ederler:

"Ertesi gün Şeker ile Zümrüt, sabah kahvaltısı yaparlarken, onca aldanmışlığa karşın dün güzel bir gece geçirdiklerini yadsımayacak kadar dürüsttüler." (SKVT, 21)

Siyam kedisi Zümrüt dün geceki gösteri için Parlakgöz Tekir'e teşekkür mektubu yazmak ister. Şeker ise bunun aynı zamanda bir özür mektubu olması gerektiğini söyler. Her zaman kendimizi sevip övündük onların dostluğunun farkına varamadık diyerek yaptıkları hataları itiraf eder:

Siyam Kedisi Zümrüt,

-Dün gece için bir teşekkür mektubu yazmayı düşünüyorum, Parlakgöz Tekir'e, dedi. Sen ne dersin?

-Aynı zamanda bu bir özür mektubu olmalı, dedi Şeker. Biz kendimizi sevip, kendimizle övmekten onların dostluğunun ayırdına varamadık. Ben, bir kedi olarak bundan üzüntü duyuyorum. Asla sağduyulu davranamadık. Sen, bana bunun aksini söyleyebilir misin? (SKVT, 21)

‘‘Suçlu Kim?’’ adlı hikâyede Ahmet ve Orçun iki iyi arkadaştlar. Bir gün Ahmet, Orçun’a uyararak tarih dersinde kopya çekip yakalanır. Bu onun için onur zedeleyici bir durum olduğu için öğretmeninden özür diler. Ahmet bir daha hiç kopya çekmez. Arkadaşı Orçun’a bunun yanlış bir şey olduğunu çalışmadan sınıf geçilemeyeceğini anlatmak ister:

Bir gün ona uyup tarih dersinden kopya çekmiş ve yakalanmıştı. Ahmet için onur kırıcı bir durumdu bu. Utancından ne yapacağını şaşırmış bir halde önce suskun kalmış ardından da öğretmeninden özür dilemişti. Orçun, ‘Heyecanı yaşamalısın,’ demişti aldırıssızca. Ahmet böyle bir şeye bir daha kalkışmadı. Beleşten sınıf geçilmeyeceğini arkadaşına da anlatmak istedi. (SK, 18)

‘‘Şirin Kız Akçay’da’’ adlı hikâyede İdil halasına hediye olarak vereceğı öyküyü yazmak için Kaz Dağı’ndan yardım ister. Kaz Dağı ona yardım edemeyeceğini söyler çünkü ona yardım ederse hediyeı ikimiz yapmış oluruz der:

Kaz Dağı hiç düşünmeden,
-Şirin kız, sana yardım etmek isterdim ama o zaman halana vereceğın armağanın pek bir anlamı kalmaz. Nedeni şu: Birlikte yaparsak bu armağan ikimizin armağanı olur. Oysa halana armağan vermek isteyen sensin, öyle değil mi? dedi. İdil,
-Sanırım doğru söylüyorsun,’’ dese de bir güvenmişlik içinde, Yetiştirememekten korkuyorum, yoksa senden yardım istemezdim Kaz Dağı, dedi. (ŞKA, 2)

Karga arkadaşıyla kavga ettiğı için üzgündür onu bu halde gören zeytin ağacı kargaya neden üzgün olduğunu sorar. Karga olanı biteni doğru bir şekilde anlatır:

‘‘Zeytin ağacı, ‘Niçin yüreğın yaralı karga?’ diye sormuş. Karga önce zeytin ağacını yanıtlamak istememiş ancak ağacın dost sesi konuşturmuş kargayı. Olanı biteni dosdoğru anlatmış.’’ (ŞKA, 15)

Karga zeytin ağacına arkadaşını kırdığını anlatır. Zeytin ağacı kargaya hiç zaman kaybetmeden özür dileseydin bu kadar üzülmezdin diyerek doğruları söyler:

‘‘Zeytin ağacı, kargayı dinleyip şöyle demiş. ‘Özür dilemek erdemdir sevgili karga. Eğer hiç zaman kaybetmeden arkadaşından özür dileseydin, iş çoktan tatlıya bağlanırdı; bu kadar acı çekmezdin, öyle değil mi?’’ (ŞKA, 15)

“Şirin Kız Konya’nın Denizinde” adlı hikâyede İdil’in babası onu Konya’nın Denizine götüreceğini söyler. İdil ise Konya’da deniz olmadığını bilir:

“Sana bir şey itiraf edeyim mi? Annemle babam harıl harıl geziye hazırlanınca, ‘Gerçekten deniz var mı?’ diyesim geldi, ama İç Anadolu bölgesinde deniz yok ki. Bunu herkes bilir.” (ŞKKD, 39)

“Tren Gelir Hoş Gelir” adlı çocuk oyununda servis aracında bekleyen öğrenciler kendi aralarında demiryollarının ülkemizde tam manasıyla öneminin anlatılmadığını tartışırlar:

Şafak:

Demiryollarının güvenli oluşu halkımıza tam olarak anlatılmamış.

Utku:

Anlatılsaydı eğer, şimdi biz evimize trenle gidiyor olabilirdik.

Öykü:

Aaa, sen de fazla attın ama Utku.

Şafak:

Neden fazla attın ki? Ülkemizde demiryolu gereğince önemsenmemiş dedik ve noktayı koyduk.” (TGHG, 33)

Çocuklar kendi aralarında karayollarında meydana gelen kazaların nedenleri hakkında tartışırlar. Servis şoförü ise kazalara sürücüler ve yayaların neden olduğunu çocuklara söyler. Çocuklar onun sözlerine katılırlar:

Öykü:

İyi işte. Sor bakalım babana bu kaza niye olmuş.

Şoför:

Çok basit Öykü. Bu yollar bu arabaları taşıyamıyor artık. Sürücüler hatalı, yayalar da hatalı. Kuralları önemsemiyoruz. Hesap kitap ortada.

Utku:

Doğru söylüyorsun Mehmet Ağabey. Kuralları önemsemiyoruz.

Yaman:

Burada babamın suçu yok. O yalnızca araba satıyor. Araba kullanmayı bilmiyorlarsa bu babamın sorunu mu?

Şafak:

Ülkemizin ulaşım sistemini önemsiyorum.

Şoför:

Aferin sizlere çocuklar. Göğsüm kabardı vallahi. (TGHG, 38)

Yaman anneanneye memleketi Urfa’ya gidecek olsan karayolu mu yoksa demiryolunu mu tercih ederdin diye sorar. Anneanne hem güvenlik hem de ekonomik açıdan demiryoluyla gitmek istediğini söyler:

Yaman:

Anneanne sana son kez soruyorum. Memleketin Urfa'ya gitse neyle gitmek isterdin. Çift katlı süper lüks otobüsle mi yoksa şu kara trenle mi?

(Anneanne seyirciye döner.)

Anneanne:

Çocuklar ben yurdumun her yanını trenle gitmek isterim. Ancak Urfa'ya kadar tren yok. Akçakale'ye kadar trenle gidebilirim. Sonrasında iki saatlik otobüs yolculuğu beni memleketime ulaştırır. Çok isterdim memleketim Urfa'ya kadar demiryolu olsun. Güvenliğim açısından,

(Cüzdanına vurur gibi yapar) kesem açısından da Urfa'ya trenle gitmek isterim. (TGHG, s.69)

‘‘Üç Güzel Kelebek’’ adlı hikâyede sarı kelebek karamsarlığa düşen arkadaşlarının moralini düzeltmek için onlarla konuşur. Onlara kendi zevklerimizin aşırılığa kaçmadığı sürece bir gereksinim olduğunu ayrıca zor zamanlarımızda hep birlikte olduklarını ifade eder:

Yaşadığımız kötü bir olaydı. Ama dostlarımız sayesinde kurtulduk. Bu kadar korkak ve karamsar olmayalım. Uyumak da, gezmek de bir gereksinim. Yeter ki, uyumak tembelliğe, gezmek de vurdumduymazlığa ve gereksiz gezginciliğe dönüşmesin. Ama sizler böyle değilsiniz. Zor anımızda yine birlikteydik, dedi. (ÜGK, 70)

4.2.1.8. Estetik

Estetik kavramı TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2021) şu şekilde tanımlanır:

1. Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat.
2. Güzellik duygusu ile ilgili olan.
3. Güzellik duygusuna uygun olan.
4. Güzelliği ve güzelliğin insan belleğindeki ve duygularındaki etkilerini konu olarak ele alan felsefe kolu, güzel duyu, bedii.

Estetik, insanda güzellik duygusu uyandırarak onu etkileyen önemli bir kavramdır. İnsan yaratılışı itibariyle iyiye ve güzele karşı bir ilgi duymaktadır. Çevresinde gördüğü ve duyduğu ona zevk veren şeylere yönelmektedir. Bu yüzden her zaman bir güzellik arayışı içinde olmuştur. Bu arayış da beraberinde sanatı getirmiştir. Resim, müzik, edebiyat, heykel gibi birçok sanat dalının ortak konusu haline gelmiştir. Ayrıca estetik kişiyi iyiye ve güzele yönlendirdiği için kötü olan şeylerden uzak durmasını sağlamaktadır. Toplumda estetik duygusunu kazanmış bireyler güzelliklerin çoğalması için uğraşmaktadır. Bu yüzden çocuklara küçük yaşlardan itibaren estetik duygusunun benimsetilmesi önemlidir.

Yazarın hikâyelerinde estetik değeri tarihi eserlerin ve geleneksel tarzda mimari eserlerin güzelliği, kahramanın güzelliği ve doğa güzelliklerinin tasvir edilmesi şeklinde yer almıştır. Eserlerde yer alan estetik değeri Tablo 13'te gösterilmiştir:

Tablo 13: Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Estetik Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Estetik	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı:13
Anadolu Medeniyetleri Müzesi	26- 27	
Beypazarı	32	
Cesur	38-39	
Çocukların Sırrı	7	
Güdü'l'ün Tarihçesi	94	
Kız Kulesi	22	
Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi	73	
Şirin Kız Haydarpaşa Garı'nda	35- 36	
Şirin Kız Konya'nın Denizinde	43- 44	
Şirin Kız Obruk Yaylası'nda	46, 47	
Tuzak	34	
Yaz Tatili	65- 66	

“Anadolu Medeniyetleri Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin önemi,

Ana düşünce: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Anadolu'da dünden bugüne kadar yaşamış uygarlıkları kronolojik bir sıraya göre ziyaretçilere sunan en önemli müzelerden biridir.

“Beypazarı” adlı hikâyede,

Konu: Beypazarı'nın kültürel önemi,

Ana düşünce: Beypazarı evleri, konakları, yerel dilleri, arnavut kaldırımları ve el sanatları gibi kültürel mirasa sahip birçok unsuru barındıran tarihi bir ilçedir.

“Cesur” adlı hikâyede,

Konu: Cesur adlı köpeğin dereye zehirlenmesi,

Ana düşünce: Doğayı kirleterek canlılara zarar vermemeli ve kirletenlere karşı ise adaletin sağlanması için elimizden geleni yapmalıyız.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza'nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Güdül’ün Tarihçesi” adlı hikâyede,

Konu: Takipçilerin Güdül’ü ziyaret etmesi,

Ana düşünce: Güdül tarihi hamamları, camileri, çeşmeleri ve yöresel el sanatları bakımından kültürel mirasa sahip önemli ilçelerimizden biridir.

“Kız Kulesi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın kendilerini Kız Kulesi hikâyesinin yaşandığı zamanda bulması,

Ana düşünce: Kız Kulesi tarihi çok eskilere dayanan hikâyesiyle insanları etkileyen önemli bir yapıdır.

“Mehmet Akif Ersoy Evi ve Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in İpek’e müzeleri gezmenin önemini anlatması,

Ana düşünce: Müzeler hem günümüzü hem de geleceğimizi aydınlatan kültürel ve tarihsel değeri olan nesnelerin sergilendiği önemli bir kurumdur.

“Şirin Kız Haydarpaşa Garı’nda” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Haydarpaşa Garı’nı gezmesi,

Ana düşünce: Haydarpaşa Garı tarihi II. Abdülhamit’e dayanan içerisinde işlemeli duvarların, süslemelerin bulunduğu tarihi bir binadır.

“Şirin Kız Konya’nın Denizinde” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Beyşehir Gölü’nü ziyaret etmesi,

Ana düşünce: Konya, Beyşehir Gölü ve Anamas Dağları gibi doğal güzellikleri içinde barındıran bir şehrimizdir.

“Şirin Kız Obruk Yaylası’nda” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Obruk Göllerini ve Obruk Yaylasını gezmesi,

Ana düşünce: Obruk Gölleri ve Obruk Yaylası gezilip görülmesi gereken doğal güzelliklere ve hayvanlara sahip eşsiz bir mekandır.

“Tuzak” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların kamp macerası,

Ana düşünce: Doğadaki canlıları sevmeli ve onlara yardımda bulunmalıyız. Böylece bir gün ihtiyaç duyduğumuz bir anda onlarda bize yardımda bulunabilir.

“Yaz Tatili” adlı hikâyede,

Konu: Burak'ın kaybolan arkadaşlarını bulmak için verdiği mücadelesi,

Ana düşünce: Sevdiğimiz insanların başına bir şey geldiğinde sessiz kalmayıp onlara yardım etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

Estetik değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından estetik değeriyle uyuşmaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin estetik değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

“Anadolu Medeniyetleri Müzesi” adlı hikâyede İdil ve gezginin ayak izi takipçileri Anadolu Medeniyetleri Müzesinde Eski Hitit Krallığı dönemine ait hayvan ve insan heykelleri, çanak çömlek ve süs eşyalarının güzelliğini hayranlıkla izlerler:

Gezginin ayak izi takipçileri Eski Hitit Krallığı dönemine ait heykellerin önünde durmuş hayranlıkla bakıyorlardı. Aralarına ben de katıldım. Kral kapısındaki savaş Tanrısı kabartması bir heykel görünümünde olup Hititlerin taş işçiliğinde ne kadar ileriye gittiğini göstermekteydi. Hayvan heykellerini, insan heykellerini, çanak çömlekleri ve süs eşyalarını hayranlıkla izledik. (AMM, 26-27)

“Beypazarı” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri Ankara'nın Beypazarı ilçesini gezerler. Beypazarı'nın evleri ve konaklarıyla Geleneksel Türk evi özellikleri onları etkiler:

İpek'in dediği gibi Beypazarı evleri, konakları göz alıcı. Beypazarı evleri genellikle üç katlı yapılmış. Geleneksel Türk evi planını yansıtır. Taşlıkta bir yalak ve ocak bulunmakta. Beypazarlıların konukseverliği, yerel dilleri, çıkmaz sokakları, arnavutkaldırımları hepimizin ilgisini çekti. Beypazarı'nda da el sanatları çok gelişmiş. Yakınlarımıza hediyecek eşya almakta hiçbirimiz güçlük çekmedik. (B, 32)

“Cesur” adlı hikâyede Can ailesiyle birlikte gittikleri piknikte ormanda köpeği Cesurla birlikte gezinirken sonbaharın sergilediği güzellik karşısında hayran kalır:

Geniş gövdeli, asırlık bir çınar ağacının dibine çantalarını koydular. Can koşarak yanlarından ayrıldı. Cesur da peşinden koşuyordu. Kurumuş yapraklara bastıkça hışırıyordu. Her yan mis gibi toprak kokuyordu. Yerler yapraktan halı gibiydi sanki. Kuş cıvıltılarına diyecek yoktu doğrusu.

Can iki kolunu sonsuza uzatır gibi açtı.

Cesur şu güzelliğe bak. Sarının, yeşilin, kahverenginin uyumuna bak. Sen bu kadar güzel renkleri bir arada gördün mü? Bak! Bak! Gökyüzünün maviliğine de bak!” Cesur tatlı tatlı havladı. Köpeğin başını sevgiyle okşadı Can. (C, 38-39)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede yazar yıllar önce ayrıldığı kasabaya geri döner. Hiçbir akrabasının kalmadığı bu kasabaya neden geri döndüğünü kendisine sorar. Çocukluğunu geçirdiği bu kasabada onu oraya çeken bir gizem vardır. Yazar içinde hissettiği bu gizemli duyguları estetik bir dille ifade eder:

Yüreğimdeki çocuksu anılarım, kimi zaman beni hınzırca gülümsetirken, kimi zaman da zarif ve çekici bir kelebeğin kanatlarına kondurup, yemyeşil kırlarda dolaştırır. Sihirli bir dünyada bulurum kendimi. Ebemkuşağının büyümlü renklerine bürünmüş bu çocuksu dünyada çıktığım gezintiye doyamam. Sanki gizli bir el beni alıp o yıllardaki arkadaşlarımın yanına bırakıverir. Ve bundan her zaman mutluluk duyarım. (ÇS, 7)

“Güdül’ün Tarihçesi” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri Ankara’nın Güdül ilçesini ziyaret ederler. Güdül’ün tarihi hamamları, camileri, çeşmeleri ve türbelerini gezerler:

Güdül’de gezilecek çok yer var. Örneğin Çoban Hamamı, Roma Hamamı gibi... Sonra Güdül’ün evleri ve konakları da çok güzel. Camilerini, çeşmelerini ve türbelerini de gezmeden Güdül’den ayrılmak olmaz. Bu yöreye özgü el sanatları, Güdül Halk Eğitim Merkezi’nde Güdüllü kadınlar tarafından işlenmekte ve satılmaktadır. Yine Güdül’de kadınların yaptıkları bebekler oldukça ilgi çekici. (G, 94)

“Kız Kulesi” adlı hikâyede ilkbaharın gelişiyle beraber Yunan Tanrısı Artemis adına tapınakta ilkbaharın gelişini kutlamak için şölen düzenlenir. Bu şölende karşı kıyıdan gelen bir genç, burada yaşayan güzel bir kıza âşık olur. Kızın güzelliği şöyle betimlenir:

“Bu kızın su dalgası gibi inen sarı saçları belini aşmıştı. Yunus gibi mükemmel yüzüyordu, onu görenler denizkızı sanıyordu. Gözlerinin rengini gökyüzünden almıştı, bakışları deniz gibi derindi. En değerli mücevher bile bu kızın gülüşünün yanında sönük kalırdı.” (KK, 22)

“Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi” hikâyesinde İpek ve gezginin ayak izi takipçileri Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesini gezmeye karar verirler. Müzenin içi o dönemde kullanılan pek çok tarihi ve kültürel eşyalarla doludur. Takipçiler müzenin içerisindeki eşyalara hayran kalırlar:

İpek de en az benim kadar etkilendi. Üst katta dinlenme ve toplantı odası buluyor. Toplantı odasının bahçeye bakan üç penceresinin önünde sedirler, duvarda sedef kakmalı aynalar, şamdanlar ve gaz lambaları bulunmaktaydı.

Yerler ve sedirler yöreye has döşemeyle kaplanmış. Odanın orta yerinde bir tepsi ve tepsinin içinde semaver, ibrik, küçük taslar var. Şunu da söyleyeyim, odanın tavanı, ortada kalem işleri ile süslü altıgen bir göbek bulunan yöresel bir Ankara tavanıdır. Şair, İstiklal Marşı ve pek çok şiirini burada yazmış. (MAEEM, s.73)

“Şirin Kız Haydarpaşa Garı’nda” adlı hikâyede İdil, Haydar Paşa Garı’na kuzeni Öykü’yü karşılamak için gittiğinde binanın tarihi geçmişi ve mimarisinden çok etkilenir:

İdil büyülenmiş gibiydi. Hiç duraksamadan yazının geri kalanını da okudu. İdil gözlerini işlemeli duvarlardan, tavandan alamıyordu. Sanki asılı kalmıştı süslemelere, motiflere. Her yan nasıl aydınlık, nasıl güzeldi. Büyük salona vitraylı camlardan billur gibi gün ışığı süzülüyordu. İdil başını yukarıya kaldırdı. Tavan süslemeleri görkemliydi. Hiç böyle güzel bir gar görmemişti. Süslemeler büyülemişti İdil’i. (ŞKHG, 35-36)

“Şirin Kız Konya’nın Denizinde” adlı hikâyede İdil ve ailesi Beyşehir Gölü’nün gurup vaktini birlikte seyrederek. Babası İdil’e Beyşehir Gölü gurubunun renk ve batış süreci yönünden dünyada birinci derecede gurutpan sayıldığını anlatır:

Babam, “Beyşehir Gölü gurubu, renk ve batış süreci yönünden dünyada birinci derecede gurutpan sayılıyor. Onun için günbatımını izleyelim ki geldiğimize daha çok değsin,” dedi. Gökyüzü ve ‘babamın denizi’ Beyşehir Gölü önce kırmızıya sonra turuncuya kesti. Mavinin, pembenin açığı koyusu boyadı her yanı... Sonra yaldız saçılmışçasına sarardı. Leylekler, sazanlar, kıpkırmızı laleler... İşte bu güzellik, günbatımını izlemeye gelmiş insanların yüzüne düşmüştü. (ŞKKD, 43-44)

“Şirin Kız Obruk Yaylası’nda” adlı hikâyede İdil Obruk Gölleri’nin güzelliği karşısında hayran kalır:

“Bir süre daha gitmişlerdi ki olağanüstü güzelliği fark edip çılgılık attı. Gözleri kamaştı gördüğü güzellik karşısında. Obruk Gölleri’nin biri masmavi karşısına çıkmıştı bile.” (ŞKOY, 46)

“Şirin Kız Obruk Yaylası’nda” adlı hikâyede babası İdil’e Obruk Gölleri’ni gezdirerek bu güzelliğe dünyanın hiçbir yerinde rastlanmayacağını anlatır:

“Bu gördüğün olağanüstü güzellik... Obruk Gölleri’ne Konya kapalı havzasından başka hiçbir yerde rastlanmaz. Bu güzelliği dünyanın hiçbir yerinde

göremezsın. Bakar mısın kimi yayvan kimi büyük ya da küçük. Onlarca obruk var.” (ŞKOY, 47)

“Tuzak” adlı hikâyede izciler göle vardıklarında gün batımının eşsiz renkleri her yana yayılır. Bu büyüleyici manzara karşısında hayranlık duyarlar:

“İzciler göle vardıklarında çevrenin sıg su, kamışlık ve bataklıkla kaplı olduğunu gördüler. Salim, çantasından çıkardığı bıçağıyla kamışları kesmeye başladı. Günbatımının çılgın renkleri; kamışları, otları tutuşturmuştu sanki. Bu büyüleyici güzelliğe rağmen yabani hayvanların çokluğu yüreklerini hoplatıyordu doğrusu.” (T, 34)

“Yaz Tatili” adlı hikâyede kahraman kamp kurduğu yerin doğal güzelliğini şöyle ifade eder:

“Kıyıdaki palmyelerin geniş kolları, güneşi yer yer kesiyor. Havuzun çevresindeki öbek öbek çiçekler morun, turuncunun, pembenin, mavinin albenisiyle açmış gülümsüyor. Güneşin altında bu güzel renklerin ışıltıları havuza yansıdığında sanki gökkuşağının gizemi yayılıyordu mavi suya...” (YT, 65- 66)

4.2.1.9. Özgürlük

Özgürlük TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021), “1. Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbestî. 2. Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet.” olarak tanımlanmıştır. Özgürlük insanın hiçbir baskı ve engele bağlı kalmaksızın kendi iradesiyle düşünebilmesi ve yapmak istediklerini yerine getirebilmesidir.

Özgürlük bireye dış etkenlerden bağımsız karar alabilme ve aldığı kararları uygulayabilme imkânı sağlar. Kendi düşüncelerini hayata geçirebilen insanlar yapmış oldukları işlerde sorumluluk sahibi olurlar. Ortaya çıkabilecek herhangi bir olumsuz durumda ise kendi kararlarının arkasında dururlar. Böylece kendilerine olan güveni

kazanmış olurlar. Ayrıca özgürlük kişinin yapmak istediği işlerde başkalarının özgürlüğünü kısıtlamayacak şekilde davranmalarını gerektirir. Aksi bir durumda başkalarının haklarını gözetmeden yaşamak özgürlük olmayacaktır. Başka insanların haklarına saygılı özgür bireyler yetiştirebilmek önemlidir. Bu bakımdan çocukların özgürlük değerini kazanmasına dikkat etmek gerekir. Aile çevresinde etrafındaki şeyleri keşfedebilmesi için özgür bir ortam oluşturulmalıdır. Okulda ise özgürlük değerinin kazandırılmasında edebi metinler yardımcı olmaktadır.

Alpay'ın hikâyelerinde özgürlük değeri, özgür bir hayal gücüne sahip olmak, özgürce gezip dolaşmak ve esaretten kurtulup özgürce yaşamak şeklinde işlenmiştir. Eserlerde yer alan özgürlük değeri Tablo 14'te gösterilmiştir:

Tablo 14: Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Özgürlük Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Özgürlük	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı:19
Çocukların Sırrı	13, 15, 39, 46	
Dağ Keçisi ve Çoban	21	
İdil ve Düş Evi	8	
İdil Uzak Gemisinde	26	
İdil ve Balık Yüzüyor	38, 40	
İki Kardeş Köpek	22-23, 24, 33, 34, 40- 41, 42	
Seher Kuşu Flamingo	30	
Sığırcık	10- 11	
Uçurtma Uçuran Çocuk	81	
Üç Güzel Kelebek	61	

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza'nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede,

Konu: Dağ keçisi ve çobanın dağda karşılaşması,

Ana düşünce: Doğayı sevmeli ve özgürlüğün kıymetimi bilmeliyiz. Sevdiklerimiz karşı ise her zaman misafirperver olmalıyız.

“İdil ve Düş Evi” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in düşlerindeki evi,

Ana düşünce: Dünyadaki bütün çocukların bir düş evi olmalı orada öyküler, masallar anlatılıp resimler yapılmalıdır.

“İdil Uzak Gemisinde” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in düşlerinde uzay gemisine binmesi,

Ana düşünce: Hayatta düşlemekten hiçbir zaman vazgeçmemeliyiz.

“İdil ve Balık Yüzüyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in balıkla birlikte yüzmesi,

Ana düşünce: Özgürce gezip eğlenmek bizi mutlu eder.

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede,

Konu: İki kardeş köpeğin birbirini bulması,

Ana düşünce: Özgürlük bize vaat edilen en güzel şartlardan bile daha değerlidir.

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

“Sığırcık” adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun sığırcığı donmaktan kurtarması,

Ana düşünce: Bize ihtiyaç duyan hayvanlara merhamet ederek yardımına koşmalıyız.

“Uçurtma Uçuran Çocuk” adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun uçurtmayı sevmesi,

Ana düşünce: Düşlerimizde özgürce oynayıp eğlenebiliriz.

“Üç Güzel Kelebek” adlı hikâyede,

Konu: Üç güzel kelebeğin avcıdan kurtulması,

Ana düşünce: Birlik ve beraberlik bütün güçlüklerin üstesinden gelmeyi sağlar.

Özgürlük değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından özgürlük değeriyle uyushmaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin özgürlük değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

‘‘Çocukların Sırrı’’ adlı hikâyede Beril ve Seza karşılarındaki tepeyi aşarak güneşi yakalamak isterler. Böylece güneşi yakalayınca güneş çocuk olabileceklerdi. Çocukların hiçbir zaman ulaşamayacakları bir varlığa sahip olmak istemeleri ve ona ulaşmak için hayal kurmaları onların özgür bir hayal dünyalarının olduğunu göstermektedir:

-Güneşi yakalamak... En çok istediğim şey güneşi yakalamak!..’’ dedi Beril. Çok saçma olduğunu bilsem de, güneşi yakalamak istiyorum. Güneşi içime doldurmak istiyorum, güneş çocuk olmak istiyorum.

-Ben de güneşi yakalamak istiyorum. Avuçlarıma, ceplerime güneşi doldurmak istiyorum,’’ diye coşkuyla atıldı Seza.

.....

-Evet biz güneş çocuğuyuz. Kendi yolunu güneşin içinden geçirmek... Düşünsene, güneşi hiç batmayan bir dünya var. Her zaman aydınlık, her zaman sıcak... Yıldızların da olsun istemez misin Seza?

-İsterim. Hem güneşim olsun, hem yıldızlarım.

-Ben de isterim. Hem güneşim olsun, hem yıldızlarım.

-Masmavi gökyüzüm olsun. Güneş, yıldızlar ve ayla donanmış. İşte benim böyle bir dünyam olmalı, dedi Beril. (ÇS, 13)

Beril’in Seza’ya ‘sen yeter ki düşle’ demesi onların özgür bir hayal dünyalarının olduğunu gösterir:

‘‘Beril, Düşün ki burası deniz, düşün ki gökyüzü. Düşünsene bulutlara bastığımızı, kollarımızla pamuk yığını gibi beyaz bulutları kucakladığımızı! Ak bir güvercinin omzuna konduğunu düşün. Ya da güvercinlerle yarıştığını. Düşle! Sen yeter ki düşle! Bütün düşler gerçek olur.’’ (ÇS, 15)

Beril tren kazası olayını untabilmek için güneşi yakalayarak onun sihirli renkleriyle kendisinin ve herkesin bu olayı unutmasını ister. Böylece makasçı amcayı da işten atmayacaklarını düşünür. Beril’in güneşi yakalayıp onun sihirli renkleriyle her şeyin değişebileceğini düşünmesi onun bağımsız bir düş dünyasının olduğunu gösterir:

‘‘Keşke o tepeye gidip güneşi yakalayabilseydik. O sihirli renklerin arasında kalmak istiyorum. Sihre dokunduğum zaman her şeyi untabiliriz. Unutulabilir. Makasçı amcayı da işten atmazlar o zaman.’’ (ÇS, 39)

Seza, tepeyi aşamadıkları takdirde makasçı amcanın işten atılabileceğinden korkar. Beril ise sonuca ulaştığımda sorunlar düzelecekse beni rahatsız eden düşüncelerden korkmam diyerek Seza'dan farklı bir düşünce yapısı olduğunu göstermektedir. Bu onun diğer insanlardan farklı özgür bir düşünce yapısı olduğunu göstermektedir:

“Sonuca ulaştığımda olumsuzlukların düzeleceğine inanıyorsam eğer, beni korkutan şeyleri aşmaya çalışırım Seza. Sonra her konuda aynı şekilde düşüneceğiz diye bir şey yok. Şimdi beni anladın mı?” (ÇS, 46)

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede çoban dağ keçilerine seslenir onlara dağlarda doğup büyüdükları dağ yemişleriyle beslenerek yamaçları özgürce koşup tırmandıklarını anlatır:

“Çoban:

-Dağkeçisi dağda doğdun. Dağda yaşıyorsun. Dağ yemişleriyle beslenirsin. Otun en tazesini yersin. Rüzgâr türkü söyleyince, özgürce koşup tırmanırsın yamaçları, öyle değil mi? dedi.” (DKVÇ, 21)

“İdil ve düş evi” adlı hikâyede İdil odasında vakit geçirirken resim yapmaya karar verir. Kâğıda bir kır evi çizer. Bu kır evinin her duvarı ayrı renktedir. Bahçedeki çiçekler, kedi ve kuşlar farklı renktelerdir. Babası resmi çok beğenir ve dünyadaki bütün çocukların böyle bir düş evi olmalı der. Burada babası çocukların özgür bir hayal dünyalarının olması bunu ifade edebilmeleri gerektiğini ifade eder:

İdil yorganın üzerindeki vakvakları severek yatağını düzeltti. Sonra da masasına oturup resim yaptı. Bu bir kır eviydi. Her bir duvarı ayrı renkti. Mavi, yeşil, sarı, kırmızı. Yeşil bahçede kırmızı çiçekler açmıştı. Yeşil çimenlerin arasında, mavi bir kedi dolaşıyordu. Kırmızı çiçeklerin üzerinde sarı bir kuş ötüyordu. Babası odaya girdiğinde gözlerine inanamadı.

-Bu bir düş evi olmalı İdil, dedi.

-Evet, düş evi. İdil bir an düşündü: Dünyadaki tüm çocukların böyle bir düş evi olmalı. Öyküler, masallar anlatılmalı. Resimler yapmalıyız. Ben dünyayı mavi, kırmızı, yeşil, sarı renge boyamak istiyorum. Ben renkleri çok seviyorum babacığım, dedi. (İVDE, 8)

“İdil Uzay Gemisinde” adlı hikâyede İdil yıldızlara bakarak onları çok sevdiğini söyler. Bir gün bilim kadını olmayı ve yıldızlara gitmeyi düşünür:

“İdil ellerini neşeyle çırpı:

-Yıldızları çok seviyorum. Ne yapayım? dedi.

Bir gün uzayı inceleyen bir bilim kadını olabileceğini düşündü. İşte o zaman, şu gördüğü yıldızların pek çoğuna uğrayabilirdi.” (İUG, 26)

İdil ve Balık Yüzüyor adlı hikâyede, İdil deniz kenarında otururken karşısında duran balıkçı teknesinin ağından bir balığın kurtularak denize düştüğünü görür. Balığın ağdan kurtulmasına çok sevinir. Aynı şekilde balık da özgürlüğüne kavuştuğu için çok mutludur:

“Ağdan kurtulan bir balık zıplayıp denize düştü. İdil keyifle bağırdı: Yaşasın... Bir balık ağdan kurtuldu.” (İVBY, 38)

“Denizde olmak çok güzel. İşte yine özgürüm,” dedi balık. Sonra da denizin kenarına kadar yüzdü.” (İVBY, 40)

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede Kıvırcık’ın o gün keyfi yoktur. Bütün gün evde zaman geçirmekten sıkılır. Sahibi Gülnaz Hanım ise onun tek başına sokağa çıkmasını yasaklamıştır. Keşke bir sokak köpeği olsaydım çok daha mutlu olurum diye düşünür:

“Ama keyfi yoktu Kıvırcık’ın.

-Ben de sokak köpeği olsaydım, çok daha mutlu olurum. Böyle bir başıma canım sıkılıyor. Bir arkadaşım bile yok. Gülnaz Hanım’ın canı isteyecek de beni gezdirecek. Off çok sıkılıyorum!..” diye söylendi kendi kendine.” (İKK, 22- 23)

Kıvırcık o gün bir sokak köpeğiyle tanışır ve arkadaş olurlar. Arkadaşının sokak köpeği olmasından duyduğu üzüntüsünü gidermek için ona sokak köpeği olmanın güzel yanlarını anlatır. Ona özgür olduğunu istediği yere gidip istediği gibi oynayabileceğini söyler:

‘‘Kıvırcık, sokak köpeğini avutmak istedi. Boşver. Senin yaşamın benimkinden çok daha iyi. Özgürsün. Dilediğin yere gidersin. Dilediğin gibi oynarsın. İster toprakta yatarsın, istersen dereye yüzer, serinlersin. Senin birçok arkadaşın da vardır, öyle değil mi?’’ (İKK, 24)

Gülnaz Hanım’ın, Kıvırcığin kardeşini evden kovması üzerine Kıvırcık da evi terk eder. Kardeşinin peşinden hızla evden ayrılırken yüreği özgürlükten yana çarpmaya başlar:

‘‘Kıvırcık sokakta hızlı hızlı koşuyordu. Yüreği korkudan değil coşkudan, özgürlükten yana güp güp atıyordu. Köşeyi dönünce kardeşini gördü. Avazı çıktığı kadar havladı. Sesini duyan kardeşi ona doğru koştu. İki kardeş yol kenarında buluştular. Kıvırcık, artık ayrılmayacaklarını söyledi kardeşine.’’ (İKK, 33)

Kıvırcık ve kardeşi evden ayrıldıktan sonra bütün gün sokakta dolaşırlar. Kıvırcık özgürlüğün tadına varmanın sevincinden kanayan patisinin bile farkına varmaz:

‘‘İki kardeş köpek, akşama kadar sokakta keyifle dolaştılar. Özgürlüğün tadını çıkarmaya çalışan Kıvırcık, kanayan patisinin ayrımında bile değildi.’’ (İKK, 34)

Aradan yıllar geçer. Kıvırcık artık sokaklara alışmıştır. Yıllarca özgür bir köpek olmayı düşlemiştir. Şimdiyse düşleri gerçek olmuştur:

‘‘Günler, aylar, yıllar geçti. Kıvırcık sokağa iyice alışmıştı. Şimdi pek çok arkadaşı vardı. Doğanın kucağındaydı Kıvırcık. Yıllarca özgür bir köpek olmayı düşlemiştir. İşte özgürdü. Kardeşi, arkadaşları ve dostları vardı.’’ (İKK, 40- 41)

Kıvırcık’ın yıllar sonra yavruları olmuştur ve çok mutludur. Artık özgür bir sokak köpeğidir:

‘‘Çok mutlu olan Kıvırcık, kıvır kıvır tüylü yavrularını önüne topladı. Kardeşine ve arkadaşlarına sımsıkı sarılıp avazı çıktığı kadar bağırdı: ‘‘Ben mutlu bir sokak köpeğiyim!..’’ (İKK, 42)

‘‘Seher Kuşu Flamingo’’ adlı hikâyede kuşların gökyüzünde özgürce uçuşması çocukları neşelendirir. Tıpkı onlar gibi özgürce uçmak isterler:

‘‘Kuşlar gökyüzünde uçtukça, özgürce
Çocuklar el çırpıp, neşeyle
Uçurtmasını keyifle maviliğe salan çocuğun
Düşü olur
Kuşlar gibi uçmak gökyüzünde.’’ (SKF, 30)

‘‘Sığırcık’’ adlı hikâyede çocuk sığırcığı neden serbest bıraktığını arkadaşlarına açıklar. Ona göre hiçbir canlı tutsak bırakılamaz. Her varlık özgürce hareket etme hakkına sahiptir. Çocuğun kuşu serbest bırakması onun özgürlüğe saygı duyduğunu gösterir:

Hırkasını kaldırdı. Kuş sığınağından hoşnut bir halde, çocuklara sakın sakın baktı. Çocuk kuşu eline aldı. Okşadı. Sonra da başının üstüne bir öpücük kondurdu.
-Hadi uç. Uç güzelim, dedi.
Kanatlarını çırpıp sığırcık uçup gözden kayboldu. Çocuk şaşırılmıştı. İçlerinden biri,
-Bunu neden yaptın? diye sordu.
Çocuk mavi gözlerini gökyüzünün derinliği ile buluşturdu. Karın beyazlığını ve temizliğini avuç avuç alarak arkadaşlarının yüreğine serpti:
-Üşümüşü, ısıttım. Artık gitme zamanıydı. Yerden bir avuç kar alıp sıktı. Avucunun içinde atıp atıp tuttu. Ayaklarının ucunda döndü. ‘Hiçbir canlı tutsak değildir,’ derken bu kez de arkadaşlarının fotoğrafını çekiyordu. (S, 10 -11)

‘‘Uçurtma Uçuran Çocuk’’ adlı hikâyede çocuk, rüyasında mavi uçurtmasını uçururken kuşlar gibi özgürce uçmaya başlar:

‘‘Uçuk mavi uçurtmam uçarken
Kuyruklu yıldız gibi salınır gökyüzünde
Uykumda uçurtma uçurdum
Kuşlar gibi özgür uçtuk birlikte.’’ (UUÇ, 81)

‘‘Üç Güzel Kelebek’’ adlı hikâyede kelebeklerin ve çeşitli çiçeklerin hiç kötülük barınmadığı bir bahçede özgürce dolaşmaktadır:

Mis gibi kokan güllerin, nergislerin, zambakların, sardunyalardan ve daha pek çok çiçeğin bulunduğu güzel bir bahçede üç güzel kelebek yaşıyordu. Üçü de birbirinden narin ve alımlıydı. Ay bir başka doğardı bu bahçede, güneş bir başka parlardı. Geceleri ise yıldızlar, sanki bahçenin içine akardı. Hiç kötülük barınmazdı böylesi güzel bahçede. Çiçekler ve kelebekler özgürdü. Sevinçli, coşkuluydu. Yağmur bile kelebekleri, çiçekleri hırpalamadan, usul usul inerdi toprağa. (ÜGK, 61)

4.2.1.10. Saygı

TDK Güncel Türkçe Sözlükte (TDK, 2021) saygı, ‘‘1. Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram. 2. Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu.’’ şeklinde açıklanmıştır. Tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere saygı, belirli özelliklerinden dolayı sevgi ve hürmet duyduğumuz bir kimseye karşı göstermiş olduğumuz özel ve itinalı davranışlardır.

Saygı öncelikle kişinin kendisine değer vermesiyle başlar. Daha sonra çevresindeki insanlara saygı göstermesiyle devam eder. İnsanlar birbirlerine karşı saygı gösterdikleri müddetçe toplumsal huzur sağlanır. Aksi takdirde saygının olmadığı bir toplumda insanlar arasında birlik ve beraberlik olmaz. Toplumun birbirine olan güveni zedelenir ve yalnızlaşmaya başlar. Bu yüzden saygı değerinin toplumsal olarak kazanılması ve uygulanması çok önemlidir.

Aile içi iletişimde de saygı, en temel değerlerimizden olmalıdır. Birbirimizi sevdiğimiz kadar birbirimize saygı duymalıyız. Eşler arasındaki saygılı ölçüler, aile saadeti için en önemli belirleyicilerinden birisidir. Saygıya dayalı davranışlar, sevgiyi ve saygınlığı da beraberinde getirecektir. Çocuklarımızın da sevgi kadar saygıya da ihtiyaçları vardır. Çünkü; kişilik ve karakterin sağlamlığı için bu duygu temel bir değerdir (Yaman, 2016, 97).

Çocuk saygı değerini öncelikle ailede öğrenir. Anne ve babanın birbirlerine göstermiş oldukları saygı ile çocuğa rol model olurlar. Böylelikle birbirlerini seven ve saygı gösteren ebeveynler sağlıklı bir aile ortamı oluştururlar. Aile içerisinde saygının önemini öğrenen çocuk bu davranışı çevresindeki insanlara da göstermeye başlar ve bir davranış haline getirirler. Çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde de saygı önemli bir değerdir. Bu değeri kazanan çocuk büyüdüğünde toplumda saygı gören bir birey olarak yer edinir.

Ulviye Alpay'ın hikâyelerinde saygı değeri, düşünceye duyulan saygı, konuşanın sözünü kesmemek, büyüklere saygı göstermek, özür dilemek, teşekkür etmek, büyüklerin sözlerini haklı bulmak, Atatürk ve Mehmetçiklere saygı duymak ve yabancı turistlere saygı göstermek şeklinde yer almıştır. Eserlerde yer alan özgürlük değeri Tablo 15'te gösterilmiştir:

Tablo 15: Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Saygı Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Saygı	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı:22
Aktör Fil	58	
Atatürk Orman Çiftliği	83	
Atatürk Evi ve Müzesi	87	
1453 İstanbul	43	
Çocukların Sırrı	23- 24, 56, 62	
Doğayı Koruyan Keçi	25	
İdil ve Çiftliği	61	
Kanuni Dönemi	70, 71, 72	
Mehmet Akif Ersoy Evi	71	
Şirin Kızdan Mehmetçiğe Saygı	55, 58, 61	
Takipçilerle Nallıhan Turu	17, 22	
Tatil Hayalim	12	
Tren Gelir Hoş Gelir	40	
Yaz Tatili	62- 63	

“Aktör Fil” adlı hikâyede,

Konu: Fil'in tiyatro sevgisi,

Ana düşünce: Çevremizdekilere yeteneklerimizi sergilemek isterken onları korkutmamalı uygun zamanda ve uygun yerde sergilemeliyiz.

“Atatürk Orman Çiftliği” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Atatürk Orman Çiftliği'ni gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Orman Çiftliği doğal güzelliği ve hayvanlarıyla görenleri etkileyen güzel bir mekandır.

“Atatürk Evi ve Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Takipçilerin Atatürk Evi ve Müzesini gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Evi ve Müzesi gezilip görülmesi gereken tarihi bir öneme sahip yerlerdendir.

“1453 İstanbul” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Fatih Sultan Mehmetle tanışması,

Ana düşünce: Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul’u feth ederek Orta Çağ’ı kapatıp Yeni Çağ’ı açmıştır.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza’nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede,

Konu: Keçinin doğayı koruması,

Ana düşünce: Doğaya zarar verenleri uyarmalı ve gerekirse cezalarını çekmesi sağlanmalıdır.

“İdil ve Çiftliği” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in kayıp oyuncaklarını araması,

Ana düşünce: Düzenli olmaya özen göstererek sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz.

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Kanuni Sultan Süleyman döneminde nakkaşlık öğrenmesi ve iftira sonucu hapse girmesi hapse girmesi,

Ana düşünce: Yaşanan bütün zorluklara rağmen asla umudumumuzu yitirmemeliyiz.

“Mehmet Akif Ersoy Evi ve Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in İpek’e müzeleri gezmenin önemini anlatması,

Ana düşünce: Müzeler hem günümüzü hem de geleceğimizi aydınlatan kültürel ve tarihsel değeri olan nesnelerin sergilendiği önemli bir kurumdur.

“Şirin Kızdan Mehmetçiğe Saygı” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Çanakkale Şehitleri Abidesi’ni ziyarete gitmesi,

Ana düşünce: Her Türk vatandaşı Çanakkale Şehitleri Abidesi’ni ziyaret edip Mehmetçikleri saygıyla anmalıdır.

“Takipçilerle Nallıhan Turu” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Nallıhan’ı gezmesi,

Ana düşünce: Tarihi zenginliklerle dolu olan Nallıhan çeşitli İmparatorlukların hakimiyetine girdikten sonra 1071 Malazgirt Zaferi'yle Türklerin hakimiyetine girmiş Ankara'nın tarihi bir ilçesidir.

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede,

Konu: Efe'nin tatile gitme hayali,

Ana düşünce: Hayallerimiz gerçekleşmediği zaman umutsuzluğa kapılmamalıyız. Hayat bize belki daha güzel kapılar açacaktır.

“Tren Gelir Hoş Gelir” adlı çocuk oyununda,

Konu: İdil ve arkadaşlarının demiryolu hakkındaki sohbeti,

Ana düşünce: En güvenli ulaşım yolu olan demiryolunu kullanmaya özen göstermeli ve çevremize de demiryolunu kullanmaya teşvik etmeliyiz.

“Yaz Tatili” adlı hikâyede,

Konu: Burak'ın kaybolan arkadaşlarını bulmak için verdiği mücadelesi,

Ana düşünce: Sevdiğimiz insanların başına bir şey geldiğinde sessiz kalmayıp onlara yardım etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

Saygı değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından saygı değeriyle uyumaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin saygı değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

“Aktör Fil” adlı hikâyede Baykuş'un canavarı bulmak için gece boyu ormanda gözcülük yapabilirim önerisini Sedir ağacı kabul eder. Aslan ve Ceylan meraklı Baykuşa çok güvenmese de Sedir ağacının düşüncesine saygı gösterirler:

“Aslan ve Ceylan meraklı Baykuşa pek güvenmeseler de Sedir Ağacının düşüncesine saygı gösterip sessiz kaldılar.” (AF, 58)

“Atatürk Orman Çiftliği” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçilerinin kendi aralarındaki en önemli kurallardan biri de konuşanın sözünü asla kesmemektir:

“Takipçilerin en belirgin kurallarından biri konuşanın sözünü asla kesmemek. Ne diyeceksek konuşma bitince söz isteyerek düşüncemizi belirtiriz. Onun için annemi sessizce dinliyoruz.” (AOÇ, 83)

“Atatürk Evi ve Müzesi” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri Atatürk Evi ve Müzesini gezerler. Dönüşte Atatürk’e saygı için onun en sevdiği Rumeli şarkılarını İlkyaz adındaki gezi arabalarında dinlerler:

“Bugün de güzel ve anlamlı bir gezinin sonunda İlkyaz’a bindik. Sürücümüz annem Rumeli şarkıları ve türküleri çalmaya başladı. Gezinin sonuna ancak bu kadar anlamlı bir nokta konulabilirdi.” (AEVM, 87)

“1453 İstanbul” adlı hikâyede Sultan II. Mehmet çocuklara yardımcı olsun diye Sabahattin’i çağırır. Çocuklar Sultan’a karşı çıkmaktan korkarak saygılı bir tavırla Sabahattin’in yardımını istemezler:

“Sultanım size karşı çıkmak haddim değil, ama şuna inanın Sabahattin olmaz,” dedi, Mehmet. (1453İ, 43)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede Beril ve Seza komşularının bahçesinden üzüm kopardıkları için pişman olurlar. Bir daha kimsenin bahçesinden üzüm koparmayacaklarına dair annelerinden özür dilerler. Çocukların sergiledikleri bu davranış onların büyüklerine karşı gösterdiği saygıya bir örnektir:

-Bir daha kimsenin bahçesinden hiçbir şey koparmayalım.

-Koparmayalım.

-Söz mü Seza?

-Söz Beril

-Hadi annelerimizden özür dileyelim. Bir daha kimsenin bahçesinden bir şey koparmayacağımıza söz verelim. Çünkü bu beni çok üzdü.

-Beni de üzdü Beril.

-Çocuklar bu sözleri söylerken terlemiş koruklarının son tanelerini yiyorlardı. Önce gidip annelerinden özür dilediler. Bir daha böyle bir şikâyet gelmeyeceğine dair söz verdiler. (ÇS, 23-24)

Beril ortadan kayboldukları için anne ve babasından özür diler. Yaptıklarından dolayı üzgün ve suçlu olduğunu söyler. Beril'in özür dilemesi onun ailesine karşı saygısını gösterir:

“-Her şey için çok üzgünüm, dedi. Suçluyum. Hem de çok suçluyum.

-Annesi, Hepimizi çok korkuttunuz. Çok şükür, yanımızdasın.

-Üzgünüm anne, çok üzgünüm.” (ÇS, 56)

“Üzgünüm anne! Çok üzgünüm. İnan bana, sana her şeyi anlatacağım.” (ÇS, 62)

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede keçi budanan ağaç dallarının yağmurla beraber tekrar çıkması üzerine çok sevinir. Dalların yapraklarının tekrar çıkmasında yağmur ve güneşin başarısını bilen keçi ikisine birden teşekkür eder:

“Gece yağın yağmur, yine her yanı mis gibi toprak kokusuna bırakmış. Ağaçların dallarındaki yeni sürgünleri görünce ayaklarımın çamurlara gömülmesi hoşuma gidiyor. Çünkü bu işi yağmur ve güneş başardı. İkisine de binlerce teşekkür ediyorum.” (DKK, 25)

“İdil ve Çiftliği” adlı hikâyede İdil akşam çiftliğinde bulunan oyuncaklarıyla oynayarak etrafı dağıtır. Sabah olduğunda ise dağınıklıktan at ve köpeğini bulamaz. İdil'in aklına annesinin ona akşam odanı topla dediği gelir. Annesinin haklı olduğunu akşam odamı toplasaydım şimdi oyuncağını aramayacaktım diye düşünür:

“Babam kahvaltıya çağırıyor. Daha odamı bile toplamadım. Annemin dediği gibi odamı akşamdan toplasam daha iyi olacak. At da yok, köpek de yok.” (İVÇ, 61)

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede Hürrem Sultan çocukları zindana attırma nedenini söyledikten sonra baş nakkaş Hürrem Sultan'ın düşüncelerine ve emrine saygısının sonsuz olduğunu dile getirir:

“Efendim, sizlerin emrine karşı çıkacak kadar haddini bilmez görmeyiniz beni. Sultanım, Hürrem Sultan'ın da düşüncelerine ve emrine saygım sonsuzdur.” (KD, 70)

Baş nakkaş zindana çocukların yarım bıraktığı işleri tamamlaması için malzemeleri götürür. Napolyon, Paul ve Mehmet kısa süre içinde derin bir saygı ve sevgi duydukları baş nakkaşın bu zarif davranışı karşısında ne söyleyeceklerini bilemezler:

“Nakkaşlar işlerini hiç yarım bırakmazlar. Bunları tamamlayınız. Napolyon, Paul ve Mehmet kısa sürede derin bir saygı ve sevgi duydukları baş nakkaşın gösterdiği bu incelik karşısında ne diyeceklerini bilemiyorlardı.” (KD, 71)

Mehmet kaleminin gelmediğini baş nakkaşa söyledikten sonra baş nakkaş kendi kalemini vermek ister. Mehmet utanarak başını yere eğerek ve sizin kaleminizi nasıl alabilirim efendim ben arkadaşlarımdan kalemiyle idare ederim der bu davranışı baş nakkaşı duygulandırır:

“Hay Allah, demek gelirken düşürdüm o zaman sana kendi kalemimi vereyim. Mehmet utandı, başını yere eğdi. Sizin kaleminizi nasıl alabilirim efendim, arkadaşlarımdan kalemiyle idare ederim,” deyşi baş nakkaşı duygulandırdı.” (KD, 72)

“Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi” adlı hikâyede İpek, İdil’in annesine dün onları Harikalar Diyarına götürdüğü için teşekkür eder. İdil’in annesi de çok eğlendiğini söyleyerek memnuniyetini gösterir:

“İpek incecik sesiyle,
-Dün için size çok teşekkür ederim, dedi.
-Canım ben de çok eğlendim. Böyle güzel bir gün geçirmeye çok ihtiyacım varmış doğrusu.” (MAEEM, 71)

“Şirin Kızdan Mehmetçiğe Saygı” adlı hikâyede İdil ailesiyle birlikte Çanakkale şehitleri mezarlığını ziyarete gider. İdil Şehitliği gezerken Mehmetçiklere olan saygısından her fotoğrafın önünde durur:

“Çanakkale şehitlerinin abidesi önünde dururken hiç bu denli heyecanlanmamıştı İdil. Ellerini usulca Çanakkale şehitlerimizin üstünde gezdirdi. Kuşkusuz yüreğindeki sevgiyi veriyordu Mehmetçiklere. Her sütunun üzerindeki yazıları dikkatle okuyordu. Her fotoğrafın önünde yine saygıyla duruyordu.” (ŞKMS, 55)

İdil Çanakkale şehitlerinin mezarlarını dolaşırken Atatürk anıtının önünde saygıyla durur. Bağımsız ve onurlu bir yaşam için Atatürk ve Mehmetçiklere minnettar olduğunu söyler:

“İdil usulca, 1915 yılını unutmayacağım, dedi. Atatürk’ün anıtının önünde saygıyla durdu. Ulu önder Atatürk ve Mehmetçikler. Bugünkü bağımsız ve saygın yaşamımı sizlere borçluyum.” (ŞKMS, 55)

İdil Çanakkale Şehitleri Abidelerini gezerken yanına gelen yaşlı bir amcadan Çanakkale Zaferinin önemini dinler:

“Çok doğru. O günlerde ölerək bugünlere hayat verenler sayesinde yurdumuz düşmanlardan temizlendi. Eğer bugün annen ve baban elinden tutup seni gezdirebiliyorsa bu mutluluğu; şu gördüğün anıt mezarlarda yatan Mehmetçiklere borçluyuz şirin kız.” (ŞKMS, 58)

İdil anne ve babasına onu Çanakkale Şehitleri Abidesini görmeye getirdikleri için teşekkür eder:

“İdil, annesinin ve babasının elini tuttu. Beni Çanakkale Anıtı’na getirdiğiniz için çok teşekkür ederim, dedi.” (ŞKMS, 61)

“Takipçilerle Nallıhan Turu” adlı hikâyede İdil, yöre halkı tarafından bayram ve özel günlerde ziyaret edilen Anıt ağacına dilek diler. Eğer dileği kabul olursa Anıt ağacına giderek teşekkür etmek ister:

“Gezgin, Anıt Ağaç’ı nasıl anlattıysa burasını öyle buldum. Gezgine teşekkür ederken bir de dilek diledim. Dileğim ne mi? Bildiğiniz gibi dilekler oluşmadan açıklanmaz. Eğer bu dileğim yerine gelirse Anıt Ağaç’a uğrayıp teşekkür edeceğim.” (TNT, 17)

İdil’in Anıt ağaç’a dilediği dilek gerçek olur. Dileğinde gezgini görmek istemiştir ve onu görür. Hemen koşup Anıt ağaç’a teşekkür etmeye gider.

“Anıt Ağaç dileğimi kabul ettiğin için; karşıma Gezgin’i çıkardığın için sana teşekkür ederim, dedim. Gövdesini sevgiyle ve minnetle okşadım. Bir kuş benim ne dediğimi Anıt Ağaç’a tercüme eder gibi tatlı tatlı öttü.” (TNT, 22)

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede Efe kendi başının çaresine bakması konusunda ailesinin ona güvendiğini söylemesi hoşuna gider. Anne ve babasına teşekkür ederek mutlu olur:

“Teşekkür ederim. Bana güvendiğinizi bilmek de benim çok mutlu etti.” Neden bilmem içim bir anda coşkuyla kabardı. Sevinç içinde, “Sizleri çık seviyorum, zaten anlaşıcağımızı biliyordum, diye bağırdım.” (TH, 12)

“Tren Gelir Hoş Gelir” adlı çocuk oyununda çocuklar demiryollarını millete armağan eden Atatürk’ü anarak ona olan saygısını dile getirirler:

“Bu güvenli yolu bize
Atatürk armağan etti
Anadolu’mda bir karış yol
Kalmasın demiryolsuz
İnsanlar güvenle ulaşsın
Evlerine, işlerine, yurtlarına,
Çocuklarına
Güvenle taşısınlar yüklerini
Bir yerden öbür yere

Düdüüüttt’’ (TGHG, 40)

Çekik gözlüler başlarını incelikle eğerek selamladılar beni. Oysa ben onlara göre çok gencim. Ülkemi görmeye gelen turistlere önce ben selam vermediğim için kendime kızıyorum. Çünkü dünyanın bir ucundan kalkıp memleketimize geliyorlar, bizimle aynı havayı soluyup yemeklerimizi tadıyorlar. Çoğumuzun gidip görmediği müzelerimizi, tarihi kalıntılarımızı, hiç zaman yitirmeden gezip görüyorlar. Saygı duyuyorum bu insanlara. (YT, 62-63)

Sevgi TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2021), "insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu" şeklinde tanımlanır. Sevgi insanın ihtiyaç duyduğu en önemli değerlerden biridir. İnsanlar yaşamını sürdürebilmek için maddi gereksinimlerinin yanında manevi gereksinimlerini de karşılamak zorundadır. Bunların başında ise en vazgeçilmez değer olan sevgi değeri gelmektedir. İnsan sevdikçe ve sevildikçe bu değeri arttırmakta ve çevresine de yansıtmaktadır.

1. Sevgi duygu ve düşüncelerin paylaşılmasıdır.
2. Sevgi hoşgördür; fakat vurdumduymaz olmak, boş vermek değildir.
3. Sevgi kişinin kendini tanınmasına ve yeteneklerini geliştirmesine yardım etmektir.
4. Sevgi saydam değildir.
5. Sevgi insanın en önemli gereksinimlerindendir.
6. Sevgi merkeze hiçbir varlığı koymama, bencil olmama, her varlığın birbirleriyle ilişkisini belirleyip, bu ilişkileri tutarlıya doğru geliştirme, sorunların çözümünde kabaşık çalışmadır.
7. Sevgi tutarlı bilgiye dayalı, çoğulcu demokratik bir ortamda boy verip gelişir.
8. Sevgi bilgi, beceri ve duygunun incelenmesi, tutarlı olması ve zenginleşmesidir.

“Sevgi, insanları birbirine yaklaştıran ve kaynaştıran, içsel olarak bağlayan doğal, ruhsal bir eğilimdir. Kişiyi öteki insanlardan ayıran duvarları yıkan, öteki insanlarla birleştiren etkin bir güçtür. Sevgi, kişinin bütünlüğünü, bireyselliğini yitirmeden diğerk insanlar ve varlıklarla birleşmesidir” (Hökelekli, 2013, 83). İnsanlar sevgi aracılığıyla bir araya gelir ve birbirlerine bağlanır. Aralarına koydukları engelleri sevginin yardımıyla aşarlar ve kendi özünden ödün vermeden bir bütün olurlar.

Çocukların sevgi değeriyle tanıştıkları ilk yer ailesidir. Daha anne karnında iken anne ve bebek arasında sevgi bağı kurulmuş olur. Dünyaya geldiğı andan itibaren ise bu bağ daha da kuvvetlenir. Büyüdükçe sevmek ve sevilmenin önemini anlayan çocuk çevresine de bu sevgiyi yayar. Bu bakımdan aile içinde sevginin hâkim olması önemlidir. Sevginin olmadığı ailelerde çocukların sağlıklı bir gelişim göstermesi mümkün olmayacaktır. Birbirine güven duyan huzurlu bir aile ortamı için sevgi vazgeçilmez bir değerdir.

Aile içi iletişimde etkili olan temel değerlerin başında sevgi gelir. Sevgisiz bireyler, sağlıklı aileler kuramazlar. O sebeple aile kurumunun temel gıdası karşılıksız sevgi olmalıdır. Aileni kurulması kadar sürdürülmesi, huzurlu ve mutlu bir hayatın yakalanabilmesi ve de sağlıklı çocukların yetiştirilmesi için ailenin sevgi gökkuşağıyla sarmalanması gerekir (Yaman, 2016, 91).

Sevgi değeri, içerisinde farklı birçok sevgi türünü barındıran bir kavramdır. Bunlardan birincisi ise insan sevgisidir. Bu sevgi insanın çevresindeki insanlara karşı hissettiğı sevgiden gelmektedir. İnsan yaratılışı itibarıyla sevmek ve sevilmek ister. Seven ve sevilen kişi hem kendisine hem de çevresine değer vermekte ve toplumsal huzurun sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Sevgi değerinin bir diğerk alt başlığı ise aile sevgisidir. İnsan daha dünyaya gelmeden anne karnında itibaren sevgiyi hisseder. Büyüdükçe anne ve babasının ona karşı duyduğu sevgiyi ve şefkati tadar. Kardeşleriyle birlikte zaman geçirdikçe kardeşlik duygusunun ona verdiği sevgiyi öğrenir. Böylece aile olmanın getirdiğı güzellekle sevginin değerini kavrar.

Türk milleti için en değerli unsurların başında kuşkusuz Atatürk'e duyulan sevgi gelmektedir. Atatürk sevgisi çocuklara küçük yaşlardan itibaren gerek aile içinde gerekse okula başladığı andan itibaren aşılıyor. Atatürk'ün Türk milleti için göstermiş olduğu özveri, azim ve fedakârlık karşısında duyulan sevgi kitaplarda yer alan metinlerle çocuğa kazandırılır.

İnsan için önemli olan sevginin başka bir alt başlığı ise hayvan sevgisidir. Hayvanlar insan için bir dost ve yoldaş olabildiği gibi aynı zamanda onları koruyucu bir göreve sahiptir. İnsanların hayvanlara duyduğu sevgi ve şefkatin karşılığı olarak hayvanlarda insanlara karşı sevgi gösterirler. Zamanla bu sevgi bağı güçlenerek dostluklar kurulur.

İnsan içinde yaşadığı doğaya ve çevresine karşı ilgi duyar. Doğayı ve içindeki canlıları keşfedip onlarla zaman geçirdikçe bu ilgisi sevgiye dönüşür. Doğayı sevdikçe onu korumanın önemini anlar ve çevresine karşı duyarlı olmaya başlar.

İnsan yaşamını devam ettirdiği süre boyunca onu motive eden bir şeyler arar. Bunların başında ise okuma sevgisi gelmektedir. Çocuk ilk okuma-yazma eğitimi almaya başladığı andan itibaren kitaplarla iç içe büyür. Okudukça yeni bilgiler öğrenmeye başlar ve kitaba duyduğu ilgi daha da artar. Büyüdükçe kitaplar yardımıyla hayal dünyası da zenginleşir. Zamanla okumak insan için bir gereksinim haline gelir.

Bireyin hayatında karşısına çıktığı zorlukların üstesinden gelebilmesinde yaşama sevgisi büyük bir öneme sahiptir. İnsanın, hayatın iyi ve kötü yanlarını bilmesi onları kabullenerek olumlu karşılamaında yaşam sevgisi büyük bir rol oynar. Yaşama sevgisi olan insanlar etrafına karşı olumlu davranışlar sergilerler ve insanlara da bu sevgiyi yayarlar. Yaşama sevgisine sahip olmayan insanlar ise çevresine karşı olumsuz bir tavırla yaklaştıkları için toplum içinde yapıcı bir rol üstlenmezler. Böylece toplumun birlik ve beraberliğini zedelemiş olurlar.

Sevgi değeri çocukların gelişiminde katkısı olan vazgeçilmez değerlerin başında gelmektedir. Çocuk ailesinden ve çevresinden sevgi görmeye başladıkça sevginin

önemini ve anlamını kavrar. Sevginin onun hayatındaki yerini öğrenen çocuk da çevresine karşı sevgi göstermeye başlar. Büyüdükçe toplumla kurduğu ilişkide sevgi hâkim olur. Böylece toplumsal dayanışmaya da katkıda bulunulmuş olur. Yazar eserlerinde sevgi ve sevginin birçok türüne yer vererek çocukların gelişimine yardımcı olur. Hikâyelerin genel çerçevesi sevgi etrafında gerçekleşir. Kahramanların olaylara sevgiyle yaklaşmaları ve hikâyenin sonunda sevginin hâkim olması önemlidir. Alpay'ın hikâyelerinde sevgi değerinin dağılımı Tablo 16'da gösterilmiştir:

Tablo 16: Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Sevgi Değerinin Dağılımı

Değerin Adı: Sevgi	
Hikâyenin Adı	Sayfa: Değerin Dağılımı: 129
Arkadaşım Beate	69
Arşivime Yeni Notlar Ekledim	69
Atatürk Orman Çiftliği	83
Ay ve Ayıcık	8
Babam Sınıfta Kaldı	11, 13, 14-15
Ben Balık Gibi Mi Doğdum?	5, 9
Beypazarı	36
Bukalemun ve Kertenkeleler	9
1919	26, 31, 36
1453 İstanbul	34, 46
Cesur	35, 36, 38, 41, 44, 45
Çocukların Sırrı	7, 9, 11, 11-12, 16-17, 28, 40, 52, 60
Dağ Keçisi ve Çoban	20, 25
Denizin Yakut Çocukları	70, 71, 73, 74
Doğayı Koruyan Keçi	17, 20
Hayvanlar ve İnsanlar	46-47
İdil Gülen Çocuk	9, 9-10, 10
İdil'in Sihirli Dünyası	35
İdil Kardan Adam Yapıyor	58, 59
İdil Kurbağalar Ülkesinde	56
İdil Televizyon İzliyor	48
İdil Üçgenle Tanıştı	76
İdil ve Köpeği Püskül	23-24, 24-25
İdil ve Püskül Fidan Dikiyor	69
İdil ve Uçuçböceği	31, 33, 34
İki Kardeş Köpek	30, 35, 36
İlkyaz Gülümsüyor	43, 44-45
Jandarma Komutanı	48
Kızılcahamam ve Kara Akbaba	102
Kuş Evi	47, 49, 53
Lale Devri	81
Mustafa Kemal Paşa	89, 90
Narçiçeği	59
Ördek Yavrusunun Öyküsü	32, 33, 34-35, 35, 35-36, 36-37, 42, 44, 45
Pasta Kız	94, 101
Seher Kuşu Flamingo	17, 19
Sığircık	9-10, 10

Sürpriz Bir Tanışma	15, 16
Şirin Kız Akçay'da	9, 11, 12
Şirin Kız Amasra'yı Geziyor	89, 91
Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği'nde	85, 85-86, 86, 88
Şirin Kız Konya'nın Denizinde	41, 43
Şirin Kız Nasreddin Hoca'yı Selamlıyor	72
Şirin Kız Obruk Yaylası'nda	49, 50
Şirin Kız Vapurla İstanbul'u Geziyor	21
Şirin Kız ve Balıklı Göl	81
Şirin Kız ve Denizli Horozu	65
Tatil Hayalim	23, 48
Tuzak	29, 30, 33, 34, 35, 38
Üç Güzel Kelebek	61-62, 71
Yaşasın Harikalar Diyarını Geziyoruz	68
Yaz Tatili	62, 65
Yeni Bir Gün	47, 48, 50

*Alt başlıklarda ele alınan sevgi değerinin eserlerdeki dağılımı tek bir tabloda gösterilmiştir.

“Arkadaşım Beate” adlı hikâyede,

Konu: Füsün'un arkadaş sevgisi,

Ana düşünce: Arkadaş edinebilmek için illa aynı dili konuşmaya gerek yoktur.

Yeter ki çevremizdeki insanlara sevgiyle yaklaşarak onları anlayabilelim.

“Arşivime Yeni Notlar Ekledim” adlı hikâyede,

Konu: Efe'nin araştırma yapması,

Ana düşünce: Merak ettiğimiz konular hakkında araştırma yapmalı ve edindiğimiz bilgileri arkadaşlarımızla paylaşmalıyız.

“Atatürk Orman Çiftliği” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Atatürk Orman Çiftliği'ni gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Orman Çiftliği doğal güzelliği ve hayvanlarıyla görenleri etkileyen güzel bir mekandır.

“Ay ve Ayıcık” adlı hikâyede,

Konu: Ay ve Ayıcık'ın arkadaşlığı,

Ana düşünce: Sevdiklerimizi mutlu etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

“Babam Sınıfta Kaldı” adlı hikâyede,

Konu: Bir babanın tavşan avındaki başarısızlığı,

Ana düşünce: Sevdiklerimizin başarısızlıkları karşısında hemen öfkelenip kızmamalıyız. Unutmamalıyız ki aynı başarısızlık bir gün bizimde başımıza gelebilir.

“Ben Balık Gibi Mi Doğdum?” adlı hikâyede,

Konu: Bir çocuğun annesine dünyaya nasıl geldiğini merak ederek sorular sorması,

Ana düşünce: Çocukların sordukları sorulara onların anlayabileceği bir şekilde gerçeklere dayanarak cevaplar verilmelidir.

“Beypazarı” adlı hikâyede,

Konu: Beypazarı’nın kültürel önemi,

Ana düşünce: Beypazarı evleri, konakları, yerel dilleri, arnavut kaldırımları ve el sanatları gibi kültürel mirasa sahip birçok unsuru barındıran tarihi bir ilçedir.

“Bukalemun ve Kertenkeleler” adlı hikâyede,

Konu: Bukalemunun arkadaşlarını güldürme isteği,

Ana düşünce: Başkalarına zarar vermeden sevdiklerimizi güldürmeliyiz.

“1919” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin tarihe ilgisi,

Ana düşünce: Tarihimize merak duyarak araştırmalı ve edindiğimiz bilgileri arkadaşlarımızla paylaşmalıyız.

“1453 İstanbul” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Fatih Sultan Mehmetle tanışması,

Ana düşünce: Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul’u feth ederek Orta Çağ’ı kapatıp Yeni Çağ’ı açmıştır.

“Cesur” adlı hikâyede,

Konu: Cesur adlı köpeğin dereye zehirlenmesi,

Ana düşünce: Doğayı kirleterek canlılara zarar vermemeli ve kirletenlere karşı ise adaletin sağlanması için elimizden geleni yapmalıyız.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza’nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede,

Konu: Dağ keçisi ve çobanın dağda karşılaşması,

Ana düşünce: Doğayı sevmeli ve özgürlüğün kıymetini bilmeliyiz. Sevdiklerimiz karşı ise her zaman misafirperver olmalıyız.

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede,

Konu: Caretta caretta ların okyanusu keşfetmesi,

Ana düşünce: Denizi temiz tutmalı ve doğayı kirletmemeliyiz.

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede,

Konu: Keçinin doğayı koruması,

Ana düşünce: Doğaya zarar verenleri uyarmalı ve gerekirse cezalarını çekmesi sağlanmalıdır.

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede,

Konu: Hayvanların doğaya zarar veren insanları bilinçlendirmesi,

Ana düşünce: Doğaya ve hayvanlara zarar vermemeli onları korumak için elimizden geleni yapmalıyız.

“İdil Gülen Çocuk” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in her varlığa gülümsemesi,

Ana düşünce: Etrafımızdaki canlı ve cansız her varlığa gülümseyerek onları sevmeliyiz. Böylece hayat daha da kolaylaşıp güzelleşecektir.

“İdil’in Sihirli Dünyası” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in hayal dünyası,

Ana düşünce: Hayal kurmak bize sihirli bir dünyanın kapılarını açar.

“İdil Kardan Adam Yapıyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in kardan adam yapmayı özlemesi,

Ana düşünce: Kış mevsimini ve bütün mevsimleri birbirinden ayırmadan sevmeli ve önemini bilmeliyiz.

“İdil Kurbağalar Ülkesinde” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Kurbağalar Ülkesine ziyareti,

Ana düşünce: Hiçbir hayvanı dış görünüşü yüzünden dışlayarak sevmemezlik etmemeliyiz. Her hayvanın kendine özgü güzelliği ve yeteneği olduğunu bilmeliyiz.

“İdil Televizyon İzliyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in televizyonda kış mevsimini izlemesi,

Ana düşünce: Kış mevsimi doğadaki canlıların yaşamasını etkileyen zorlu bir mevsimdir.

“İdil Üçgenle Tanıştı” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in üçgeni öğrenmesi,

Ana düşünce: Üçgen şeklini iyice kavrayabilmek için yiyeceklerden ve eşyaların şekillerinden yararlanabiliriz.

“İdil ve Köpeği Püskül” adlı hikâyede,

Konu: İdil ve köpeği Püskül’ün karda oynaması,

Ana düşünce: Yaz ve kış hiçbir mevsimi ayırmadan bütün mevsimleri sevmeliyiz.

“İdil ve Püskül Fidan Dikiyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil ve Püskül’ün fidan dikmesi,

Ana düşünce: Hayvanları sevmeli ve fidan dikmeye önem vermeliyiz.

“İdil ve Uçuçböceği” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in hastalanan çiçeklerine Uçuçböceğinin yardım ederek iyileştirmesi,

Ana düşünce: Zor durumda kalan arkadaşlarımıza yardım etmeyi esirgememeliyiz.

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede,

Konu: İki kardeş köpeğin birbirini bulması,

Ana düşünce: Özgürlük bize vaat edilen en güzel şartlardan bile daha değerlidir.

“İlkyaz Gülümsüyor” adlı hikâyede,

Konu: İlkbaharın gelişi,

Ana düşünce: Her mevsimin kendine özgü bir güzelliği vardır. Bu yüzden her mevsim güzeldir.

“Jandarma Komutanı” adlı hikâyede,

Konu: Jandarmaların yarışması,

Ana düşünce: Yarışmaları kim kazanırsa kazansın her yarışmacı değerlidir.

“Kızılcahamam ve Kara Akbaba” adlı hikâyede,

Konu: Takipçilerin Kızılcahamam’a ziyareti,

Ana düşünce: Kızılcahamam termal suyu sayesinde insanların ziyaret ettiği Termal Turizm merkezidir. Kara Akbaba ise dünya çapında nesli tükenme tehlikesi yaşayan Avrupa’nın en büyük yırtıcı kuşudur ve Türkiye’de yaşamaktadır.

“Kuş Evi” adlı hikâyede,

Konu: Tuğçe’nin kumruyu sevmesi ve beslemesi,

Ana düşünce: Hayvanların ihtiyaçlarını gidererek onları sevmeli ve korumalıyız.

“Lale Devri” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Lale Devrine giderek şair Nedimle tanışması,

Ana düşünce: Başımıza ne tür zorluklar gelirse gelsin her koşulda vatanımızı korumaktan vazgeçmemeliyiz.

“Mustafa Kemal Paşa” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Mustafa Kemal Atatürk ile tanışması,

Ana düşünce: Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasında göstermiş olduğu özveri ve cesaretiyle çocukların gözünde eşsiz bir liderdir.

“Narçiçeği” adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun köy yaşamını sevmesi,

Ana düşünce: Köyde yaşamak kent hayatının aksine doğanın bize sunduğu güzellikleri tatmayı sağlar.

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede,

Konu: Ördek yavrusunun kardeşleri civcivleri kurtarması,

Ana düşünce: Ailemizi ve kardeşlerimizi severek her zaman onların yanında olmalıyız.

“Pasta Kız” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların zaman tüneline kurtularak yalıya geri dönmesi,

Ana düşünce: Kitap okumak bize farklı dünyaların kapılarını açar.

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

“Sığırcık” adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun sığırcığı donmaktan kurtarması,

Ana düşünce: Bize ihtiyaç duyan hayvanlara merhamet ederek yardımına koşmalıyız.

“Sürpriz Bir Tanışma” adlı hikâyede,

Konu: Küçük kızın hayvan sevgisi,

Ana düşünce: Etrafımızda bize ihtiyaç duyan canlılara yardım etmeli ve onları sevmeliyiz.

“Şirin Kız Akçay’da” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in tatil yapmak için Akçay’a gelmesi,

Ana düşünce: Sevdiklerimize hediye verirken onlara kendi emeğimizle ortaya koyduğumuz şeyler vermeye özen göstermeliyiz.

“Şirin Kız Amasra’yı Geziyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Amasra’yı gezmesi,

Ana düşünce: Amasra masmavi denizi ve yeşilin bin bir rengini barındıran Bartın’ın güzel bir ilçesidir.

“Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Atatürk Orman Çiftliği’ni gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Orman Çiftliği içerisinde çeşitli birçok hayvanlarıyla ve doğal güzelliğiyle görenleri kendine hayran bırakan güzel bir mekandır.

“Şirin Kız Konya’nın Denizinde” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Beyşehir Gölü’nü ziyaret etmesi,

Ana düşünce: Konya, Beyşehir Gölü ve Anamas Dağları gibi doğal güzellikleri içinde barındıran bir şehrimizdir.

“Şirin Kız Nasreddin Hoca’yı Selamlıyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Akşehir’i gezmesi,

Ana düşünce: Nasreddin Hoca geçmişten günümüze kadar gelerek fıkralarıyla çocukları güldüren önemli bir kişidir.

“Şirin Kız Obruk Yaylası’nda” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Obruk Göllerini ve Obruk Yaylasını gezmesi,

Ana düşünce: Obruk Gölleri ve Obruk Yaylası gezilip görülmesi gereken doğal güzelliklere ve hayvanlara sahip eşsiz bir mekandır.

“Şirin Kız Vapurla İstanbul’u Geziyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in vapurla İstanbul’u gezmesi,

Ana düşünce: Yurdumuzun her ili kendine has güzelliklerle doludur.

“Şirin Kız ve Balıklı Göl” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Balıklı Göl’ü ziyaret etmesi,

Ana düşünce: Balıklı Göl, Şanlıurfa'ya gelenlerin ziyaret ettiği içerisinde binlerce balığın yaşadığı tarihi çok eskilere dayanan doğal bir güzelliştir.

“Şirin Kız ve Denizli Horozu” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in Denizli horozunun hikâyesini öğrenmesi,

Ana düşünce: Denizli horozu çıkardığı değişik seslerle dinleyenleri etkilemektedir.

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede,

Konu: Efe'nin tatile gitme hayali,

Ana düşünce: Hayallerimiz gerçekleşmediği zaman umutsuzluğa kapılmamalıyız. Hayat bize belki daha güzel kapılar açacaktır.

“Tuzak” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların kamp macerası,

Ana düşünce: Doğadaki canlıları sevmeli ve onlara yardımda bulunmalıyız. Böylece bir gün ihtiyaç duyduğumuz bir anda onlarda bize yardımda bulunabilir.

“Üç Güzel Kelebek” adlı hikâyede,

Konu: Üç güzel kelebeğin avcıdan kurtulması,

Ana düşünce: Birlik ve beraberlik bütün güçlüklerin üstesinden gelmeyi sağlar.

“Yaşasın Harikalar Diyarına Diyarı'na Gidiyoruz” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in annesinin gezginin ayak izi takipçilerini Harikalar Diyarı'na götürmesi

Ana düşünce: Harikalar Diyarı Türkiye'nin en büyük parkı olması ve çocukların eğlenceli vakit geçirmesi bakımından önemlidir.

“Yaz Tatili” adlı hikâyede,

Konu: Burak'ın kaybolan arkadaşlarını bulmak için verdiği mücadelesi,

Ana düşünce: Sevdığımız insanların başına bir şey geldiğinde sessiz kalmayıp onlara yardım etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

“Yeni Bir Gün” adlı hikâyede,

Konu: Efe'nin yeni arkadaşlar edinmesi,

Ana düşünce: Bilgi konu hakkında arkadaşlarımızla bilgi alışverişinde bulunarak kendimizi daha iyi geliştirebiliriz.

Sevgi değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından sevgi değeriyle uyuşmaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin sevgi değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

Ulviye Alpay'ın eserlerinde yer alan sevgi değeri; insan sevgisi, aile sevgisi, Atatürk sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, okuma sevgisi ve yaşam sevgisi olarak ele alınabilir.

4.2.1.11.1. İnsan Sevgisi

İnsanın yaşamını sürdürmesinde sevgi vazgeçilmez bir gereksinimdir. İnsan sevdikçe ve sevildikçe etrafını daha güzel görür ve bu sevgiyi de çevresine yansıtır. İçi sevgi ile dolu olan kişi bunu çevresindeki diğer insanlara da yayarak sevgiyi daha da çoğaltmayı başarır. Bunu insan sevgisini en güzel şekilde ifade eden Yunus Emre'nin sözlerinde görmekteyiz:

“Gelin tanış olalım işi kolay kılalım
Sevelim sevillelim dünyâ kimseye kalmaz.” (Tatçı, 1990, 114)

“Ben gelmedim da'vî için benim işim sevi için
Dostun evi gönüllerdir gönüller yapmaya geldim.” (s.187)

Yunus Emre ve Mevlânâ insanları farklılıklarından ötürü ayırım gözetmeksizin sever ve onlara bir bütün olmak için beraberlik çağrısında bulunurlar. Sevginin birleştirici gücünü kullanarak bir olabilmeyi anlatırlar. İnsanların sevgi bağıyla bağlanarak birlik ve beraberlik içinde yaşamalarını isterler. Gerek Yunus Emre ve Mevlana'nın eserlerinde yer alan insan sevgisi gerekse çocuklara yönelik yazılmış olan eserlerde sevginin birçok çeşidine yer verilerek sevgi değerinin çocuklar tarafından benimsetilmesi sağlanır. Ulviye Alpay da çocuklar için yazmış olduğu eserlerinde insan sevgisine yer vererek çocuklara sevgi değerini kazandırmayı amaçlar.

“Beypazarı” adlı hikâyede gezinin rehberi, İpek’in Ankara hakkında anlattıklarına hayran kalır. Bu sevimli küçük kızı kucaklayarak öper:

“Rehberimiz bu sevimli küçük kızı kucaklayıp öptü.

-İpek sana hayran oldum. Hepimiz sana hayran olduk, değil mi arkadaşlar,” dedi.” (B, 36)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede yazar çocukken yaşadığı kasabadaki tren istasyonunu hatırlar. İstasyona yabancı ülkelerden gelen, dillerinin ne olduğunu anlamadığı insanların gelişini düşünür. Onlara duyduğu sevgiyi hala yüreğinin bir köşesinde saklar. Yazar yabancı konuklara duyduğu sevgiyi şöyle ifade eder:

“Konuştuklarını anlayamadığım, değişik ülkelerden gelen bu insanları hiç tanımasam da, yüzlerini ilk kez görüyor olsam da her birini tek tek yazmışım aklıma. O gün olduğu gibi bugün de yüreğimde sevgilerini saklıyorum.” (ÇS, 9)

Çocuklar tren hattı makasçısına duydukları sevgiyi şöyle anlatırlar:

Çocuklar tren hattı makasçısını görünce koşarak yanına gittiler. Kısacık boylu ve çok şişman olan bu adamı lojmandaki her çocuk çok severdi. Oysa asık suratlı ve sinirli bir adamdı makasçı. Çocukların ray üzerinde oynamalarından da haklı olarak hiç hoşlanmazdı. Makasçı amca, çocukları onca paylamasına karşın, bir anda ilgi odağı olmasını da çok iyi biliyordu. Çoğu zaman çevresine topladığı çocuklara ilginç öyküler anlatırdı. Anlatılan öykülerden herkes dersler çıkarırdı. Sonra da ceplerindeki paraları birleştirip kendilerine gazoz alırken, makasçıyı unutmaz, bir gazoz da makasçıya alırlardı. (ÇS, 16-17)

“Jandarma Komutanı” adlı hikâyede komutan, jandarmalarına olan sevgisini dile getirir:

“Komutan jandarmalarını çok seviyordu.” (JK, 48)

“Şirin Kız Nasreddin Hoca’yı Selamlıyor” adlı hikâyede Şirin kız ailesiyle birlikte Akşehir’e Nasreddin Hoca’yı görmeye giderler. Şirin kız Nasreddin Hoca’nın yanına gittiğinde birlikte sohbet etmeye başlarlar. İdil Hoca’ya çocukların onu çok sevdiğini söyler:

“Biliyor musun Hoca, biz çocuklar seni çok seviyoruz.”

“Elbette biliyorum şirin kız.” (ŞKNHS, 72)

“Yaz Tatili” adlı hikâyede kahraman kamp kurdukları yerde insanları izler. Çevresinde her zaman insan olmasından çok mutludur. İnsanların olmadığı bir yerde yaşamayı düşünemez:

“ İnsan olan her yeri çok seviyorum. Bir adada ya da herhangi bir yerde bir başıma yaşamamı önerselerdi, yanıtlım hayır olurdu. Tüm gereksinmem eksiksiz karşılanırsa, yaşayacağım yer olağanüstü güzel olsa bile bu olası değil. Çünkü ben insanlardan uzak yaşayamam.” (YT, 62)

4.2.1.11.2. Aile Sevgisi

Aile insanın dünyaya gözünü açtığı anda bağ kurduğu ilk yerdir. Bireyin ilk deneyimlerini yaşadığı, doğru ve yanlış öğrendiği, birbirine sevgiyle bağlı olan önemli bir kurumdur. Bundan dolayı aile içinde sevgi vazgeçilmez bir değerdir. Sevginin olmadığı ailelerde birlik ve beraberlik duygusu, fedakârlık, öz güven gibi birçok değerden uzak bir nesil yetişir. Kendine ve topluma yararlı bir birey olmaktan uzaklaşır.

Sevginin hâkim olduğu ailelerde kurulan ilişkilerde aile fertleri arasında güven ön plandadır. Birbirlerine saygı duyan, sorunlarını konuşarak çözümleyen insanlar vardır.

Ulviye Alpay’ın eserlerinde anne, baba, kardeş, dede, torun olmak üzere sevgi bağıyla birbirine bağlanan aile fertleri vardır. Karşılaştıkları zor durumlarda birbirlerinin yanında olan, mutluluklarını paylaşan ve sorunları birlikte çözümleyip sonuca bağlayan ailelerdir.

“1919” adlı hikâyede Efe’nin yeni tanıştığı arkadaşlarının arasında Mert ve İrem Naz adında iki kardeş vardır. Efe’nin, kardeşlerin birbiriyle olan sıcacık ilişkisi

hoşuna gider. Kendisinin de bir kardeşi olsaydı fena olmazdı diye düşünür. İrem Naz'ın, ağabeyinin anlattıklarını gururlanarak dinlemesi ve ona sevgiyle bakması Efe'nin aile olmanın önemini anlamasını sağlar:

İçimizde bir de iki kardeş var. Mert ve İrem Naz. Onların sıcacık paylaşımları neden bilmem, bana, ‘‘Bir kardeşim olsaydı, hiç de fena olmazmış,’’ diye düşündürdü. Aslında ben bugüne kadar bir kardeşim olmasını hiç düşünmemiştim. İrem Naz, Mert’in küçüğü. İki kardeşin çok iyi anlaştıkları gözümde kaçmadı. Mert uzay bilimine duyduğu merakını anlatırken, İrem Naz’ın bu güzel bilgileri anlatan ‘benim abim’ der gibi süzülüşü... abisinin varlığından duyduğu güven duygusu... ona sevgiyle bakışı... Aslında tam önemini ve güzelliğini burada daha iyi hissettim. (1919, 36)

‘‘1453 İstanbul’’ adlı hikâyede Paul, Rabia’nın çantasındaki çöreği görür ve yemek ister. Rabia kusura bakmaması gerektiğini onu kardeşine götüreceğini söyler:

Rabia çantasını açarken Paul, Rabia’nın çantasındaki bir kâğıda sarılı çöreği gördü.
-Ooo, zulaya bak! Biz burada açlıktan kıvranıyoruz...
Rabia aç bir kedi gibi mızıldandı.
-Kusura bakma Paul, çöreği kimseye veremem. Rabia’nın yeniden gözleri doldu.
-Onu kardeşim için aldım. Rabia birdenbire bıraktı kendini. Tabii buradan dönebilirsek, diye küçük bir kedi gibi mızıldandı yeniden. (1453İ, 34)

‘‘Cesur’’ adlı hikâyede Can dünyaya geldiğinden beri dedesi ve anneannesiyle yaşar. Onlar olmadan bir yaşam hayal edemez:

‘‘Can kendisini bildi bileli bu evde yaşıyordu. Hayatındaki en önemli kişiler dedesi ve anneannesiydi. Onlar olmadan bir yaşam düşünmek çocuğu korkutuyordu sanki.’’ (C, 35)

Can’ın anneannesi Neşe Hanım, Can’a giymesi için gömlek diker. Torununa giydirmek için çağırdığında Can’ın uyumuş olduğunu görür ve ona sevgiyle bakar:

‘‘Ardından da, Can gömleğini deneyelim mi? deyip Can’a baktı. Ama Can çoktan uyuyakalmıştı. Anneanne torununa sevgiyle baktı. Şu güzelliğe bak, dedi. Başını sevgiyle salladı Neşe Hanım. Daha birkaç dakika önce gülüyordu, ne çabuk da uyudu.’’ (C, 38)

Neşe Hanım torununu severken aklına sekiz yıl önce kaybettiği kızı gelir. Can'ın anne ve babası sekiz yıl önce trafik kazasında ölür. Can ise kazayı sıyrıklarla atlattır. Neşe Hanım kızına duyduğu özlemi torununa gösterdiği sevgiyle giderir:

“Biricik kızından kalan tek armağandı Can. Gözleri doldu. Elinin ucu ile gizlice sildi yaşlarını. Can'ın annesi ve babası sekiz yıl önce bir trafik kazasında ölmüştü. Küçük sıyrıklarla kazayı atlatan Can'a çok şükür ki bir şey olmamıştı.” (C, 41)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede çocuklar ailelerine kavuşurlar. Güneşi yakalayamamışlardır ama onları seven insanlara kavuşmuşlardır. Aileleri çocuklara hiçbir şey sormazlar. Önemli olan onların başlarına bir şey gelmeden evlerine dönmeleridir. Anne ve babaların çocuklarına olan bu hassasiyeti ailelerine duydukları sevgiyi gösterir:

Yeniden yuvaya dönmek çok güzeldi... Güneşi yakalayamamışlardı, ama kendilerini merak eden ve seven insanlara yeniden kavuşmuşlardı. Ne Beril'in ne de Seza'nın ailesi çocuklarına o anda tek bir soru sordu. Çünkü kızlar konuşacak durumda değillerdi. Şu anda önemli olan, onlara sağ salım kavuşmuş olmalarıydı çünkü. (ÇS, 52)

“İdil Üçgenle Tanıştı” adlı hikâyede İdil dedesini çok sever. Dedesinin börek yemeği sevdiğini bildiği için babaannesinden ve annesinden gizli ona börek verir:

“Ben dedemi çok severim. Bazen ona gizlice bir börek veriyorum. Bu dedemle benim aramdaki sır. Ne annem bilir, ne de babaannem.” (İÜT, 76)

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede Kıvırcık arkadaşı sokak köpeğinin kendi kardeşi olduğunu öğrenince çok mutlu olur ve artık iki kardeş bir daha birbirinden ayrılmayacaklarını söylerler:

Aman Tanrım!.. Sen benim kardeşimsin, dedi.
İki kardeş birbirine sınıksı sarılıp mutluluktan ağladılar.
Bir süre sonra sessizliği Kıvırcık bozdu:
-Dinle beni. Senin adın da Kıvırcık olsun.
Gülnaz Hanım, Kıvırcık diye çağırınca ikimiz birden koşalım. Birlikte terliklerini, gazetesini, gözlüğünü götürelim. Zaten gözleri iyi görmüyor. O bizi birbirimizden ayırt edemez. Odamda birlikte kalır, birlikte yaşarız. Ben senden ayrılmam artık. Kardeşi çok duygulanmıştı:
-Ben de senden ayrılmam, dedi ağlayarak. (İKK, 30)

Kıvırcık ve kardeşi gün boyunca sokakta dolaşırlar. Sokaklarda dolaşmaya alışık olmayan Kıvırcık'ın patisi kanamaya başlar. Kardeşi bütün bunlara kendisinin neden olduğunu düşünerek üzülmeye başlar. Bunun üzerine Kıvırcık'ı koklayıp sever:

Kardeşi uzun süre Kıvırcık'a baktı. Patilerini kan içinde görünce içi sızladı. Bütün bunlara ben neden oldum, derken uyuyan kardeşini koklayıp, seviyordu. Onu bulduğu için çok mutluydu. Uyuyan kardeşinin yanı başına uzandı. Kıvırcık yorgunluktan ölü gibi yatıyordu. Bir süre nefes alışını dinledi. Nasıl da inliyordu. Vah!.. Vah!.. Zavallı kardeşim ne hale geldi, dedi. (İKK, 35)

Kardeşi, Kıvırcık'ın yorgun ve bitkin halini gördükçe daha da çok üzülür. Onu sıcak yuvasından mahrum bıraktığı için kendini suçlayarak kardeşine acır:

“Daha birkaç saat öncesi, sıcak bir yuvası ve bir sahibi vardı. Nefis yiyecekler yiyordu. Kıvırcık geri dönmeliydi. Bütün bunlara ben neden oldum, dedi usulca. Kardeşinin gözlerinin içine acıyarak baktı.” (İKK, 36)

“Ördek Yavrusunu Öyküsü” adlı hikâyede ördek yavrusu yumurtasından çıktığında annesine bakar. Tavuk anne onu diğer civciv yavrularından ayırmadan koruyup sever:

Günaydın!.. Günün aydın olsun! diyen bu sevecen kadın, annem olsa gerek. Anneme uzun uzun baktım. Kanatlarının altında koruduğu pek çok yavrusu vardı. Hemen bana da yer açtı. “Gel !.. Gel!.. Kardeşlerinin yanına gel! Üşüyeceksin.” Böyle bir çağrıyı asla geri çeviremezdim. Hemen annemin kocaman kanatlarının altına sığındım. Annem ıslak tüylerimi gagasıyla okşadı. Bu arada Aramıza hoş geldin küçüğüm, diyordu. Kardeşlerimin tuhaf bakışlarına aldırmaksızın annemin kanatlarının altına girdim. Sıcacıktı. Üşümüştüğüm bir anda geçti. Ardından annemin sıcak ninnisiyle bir güzel uykuya dalmışım. (ÖYÖ, 32)

Ördek yavrusu, civcivlerin küme oluşturup onu aralarına almamalarına karşın onları kızmaz. Aksine kardeş olduklarını ve birlikte gülerek oynayacaklarını düşünür:

“Kardeşlerim bir küme oluşturmuş, aralarında fısıltıyla konuşup kıs kıs gülüyordu. Bu duruma üzülmeme karşın yine de onlara kızamıyordum, çünkü biz kardeştik. Birazdan kaynaşacaktık. Hep birlikte oynayıp, gülecektik. Bunun dışında hiçbir şey düşünmüyordum.” (ÖYÖ, 33)

Ördek yavrusu, kardeşleri civcivlerin kendisine çirkin demesinin ardından üzölmeye başlar. Tavuk anne, yavru ördeğe çirkin olmadığını aksine çocukların ördekleri çok sevdiğini söyler:

Birden içim ısındı. Ben bir ördek yavrusu olmama karşın annem tavuktu. Doğrusu şaşkımdım. Gagamı sımsıkı yumup başımı öyle bir yukarıya kaldırmışım ki, annem gagamı öpüverdi.
-Ardından da sen çok şirinsin, dedi.
-Yani çirkin değil miyim?
-Hayır!.. Çok güzelsin. Ayrıca çocuklar ördekleri çok sever, dedi.
Mutlu oldum birden. (ÖYÖ, 34-35)

Civcivler, yavru ördeği aralarına almayarak çirkin demeye başlarlar. Tavuk anne yavru ördeğin daha fazla üzölmesine dayanamayarak civcivleri uyarmaya başlar. Onlara yavru ördeğin de diğerleri gibi sizin kardeşiniz olduğunu anlatır:

Sonra birlikte kardeşlerimin yanına gittik. Beni ortalarına alan civciv kardeşlerim Çirkin... Çirkin!.. diye sözlerini yinelediler. Öyle şeker şeylerdi ki kızmak elimden gelmiyordu. Annemi ince sesiyle bağırdı:
-Olmuyor ama civcivlerim, olmuyor!.. dedi. Bu sizin kardeşiniz. Günlerce kanatlarımın altında hep birlikte ısınıp, kabuklarınızın çatlamasını beklediniz. Civcivlere gülümseyen annem,
-Unuttunuz mu yanımıza gelmekte geciken kardeşinizi nasıl merak ettiğinizi? dedi. (ÖYÖ, 35)

Yavru ördeğe çirkin diyen civcivler annelerinin onları uyarmasından sonra tekrar “bize ne” diyerek umursamazlar. Bunun üzerine anneleri onları tekrar uyarak ördek yavrusunun üzölmesini istemez:

“Annemin bu sözleri karşısında omuz silken kardeşlerim,
-Bize ne! diyerek koşmaya başladılar.
-Bu yaptığınıza şımarıklık denir, diyerek arklarından bağırarak annem, kardeşlerime söz geçiremeyince arkasını dönüp homurdanarak gitti.” (ÖYÖ, 35-36)

Ördek yavrusu, kardeşleri civcivlerin onu aralarına almamalarına rağmen onları düşünüp özlemeye başlar. Civcivlerin mısır yemeyi sevdiğini bildiği için mısır toplayıp annesine götürür:

Bir gün mısır tarlasının içinden geçerken aklıma kardeşlerim geldi. Küçük gagalarıyla ne den güzel yerlerdi mısırları... Sırtımı bir ağaca dayayıp onları hayal ettim. Hoşuma gidiyordu onları düşünmek. Bazen tek bir mısır tanesi için bile birbirlerini gagaladıkları aklıma geldi, güldüm... Annemin peşinde dolaştıkları günler gözlerimin önünden geçti. Özlemiştım onları. Birkaç mısır toplayıp yanlarına gitmeliydim. (ÖYÖ, 36-37)

Ördek yavrusu kargaya kardeşleri civcivlerin neye benzediğini anlatırken karganın ağzı sulanır. Ördek yavrusu ise kardeşlerini koruma içgüdüleriyle kargayı uyarır:

“Ağzını şapırdatan karga beni korkuttu. Ardından da, iştahlı iştahlı,

-Ya, demek çok tatlılar? dedi.

-Evet, Ama hiç heveslenme. Onların tek bir tüyüne bile dokunamazsın!..”

(ÖYÖ, 42)

Ördek yavrusu kaybolan civcivleri bulur. Tüm civcivler etrafını sararak eve nasıl gideceklerini sorar. Ördek yavrusu onlara korkmamalarını söyleyerek sakinleştirir. Onları tek tek sırtında taşıyarak karşı kıyıya geçirir:

Sevgili kardeşlerim çevremi kuşatmışlardı. Eve nasıl gideceklerini sorup duruyorlardı; acı acı cikciklediler. Üzülmemelerini söyledim. Bir yolunu bulacaktım.

-Biz yüzme bilmeyiz, diye atıldı biri.

-Öbürü, “Aptal!.. Tavuk zaten yüzmez, dedi.

Ne şeker şeylerdi benim kardeşlerim! Kendi aralarında didişmeleri bile çok hoştu. Akşama kadar onları tek tek sırtıma alarak karşı kıyıya geçirdim. Karşıya her geçen ne güzel de cikcikliyordu. Onların neşeli ötüşünü duyan annem koşarak yanımıza geldi. (ÖYÖ, 44)

Civcivler kendilerini kurtaran ördek yavrusunu aralarına alarak “Seni Seviyoruz” derler. Artık onu da diğer kardeşleri gibi görüp sevmeye başlarlar. Ve birbirlerinden hiç ayrılmazlar:

“Hemen oracıkta beni aralarına alan kardeşlerim “Seni Seviyoruz! Güzel ördek! Tatlı ördek!” diyerek çevremde dönüp durdular.

O günden sonra birbirimizden hiç ayrılmadık.” (ÖYÖ, 45)

“Pasta Kız” adlı hikâyede Rabia kardeşinin saçlarını okşayarak onu sevdiğini söyler:

“Rabia kardeşinin yüzüne tatlı tatlı baktı, ellerini birkaç kez kardeşinin kıvrıcık saçlarında gezdirdi. “Seviyorum seni bücür kuzu,” dedi.” (PK, 101)

‘‘Seher Kuşu Flamingo’’ adlı hikâyede soğuk ülkelerden yumurtalarını çıkartmak için göç eden Flamingolar yumurtalarını gölün içindeki sığ sulara gömerler. Bunu gören flamingo yavrusu kendisine kardeş geleceği için sevinmeye başlar:

Annesiyle babası nöbetleşerek kuluçkaya yattığına göre yakında bir kardeş gelecekti kendisine. -Aman Tanrım!.. Bu harika bir şey, dedi. Sonra gözleri cam gibi parladı. Ona uçmayı öğretirim, diye düşündü hemen. Hemen ardından gagasını sıkıca kapatıp güzel başını yukarıya doğru kaldırdı. Usulca,

-Öğretemem. Çünkü biz uçmayı zaten içgüdüsel olarak biliriz, diye mırıldandı. Ona başka bir şey öğretmeliyim.

.....

-Anne! Baba! Buldum... Buldum...

-Neyi buldun? dedi annesi telaşla. (SKF, 17)

‘‘Şirin Kız Akçay’da’’ adlı hikâyede İdil yarın onu ziyarete gelecek olan halası için her zaman kendisini ona hatırlatacağı bir hediye almak ister:

‘‘Dinle beni canım Kaz Dağı, dedi İdil. Ben halamı ne zamandır görmedim. Onu çok özledim. Halama öyle bir armağan vermeliyim ki o bu armağanı hiç unutmamalı. Her zaman anımsamalı.’’ (ŞKA, 11)

‘‘Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde’’ adlı hikâyede Anneler Günü’nde İdil annesinin bu güzel gününü kutlayıp ona kır çiçekleri verir. İkinci hediye olarak da ona yazdığı şiiri okur:

İdil annesine bir buket kır çiçeği verdi. İkinci armağanı yüreğinden geldi. Zaten onu her an veriyor annesine. Annesi de yüreğindeki armağanı her an veriyor İdil’e.

ANNELER İŞİKTİR

İlk doğduğum gün almıştın
Beni kucağına
Ne güzel okşayıp sevmiştin

İlk doğduğum gün almıştın
Sıcacık kucağına
İlk o gün ağlamıştım, senin kucağında
İdil Alpay

Bugün anneler günü anneciğim. Günün kutlu olsun. Yalnızca senin değil tüm dünya annelerinin günü kutlu olsun. (ŞKAOC, 85)

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede Efe ailesinin onu Kartalkaya’ya götüreceğini duyunca çok sevinir. Sevincini ailesine olan sevgisini dile getirerek paylaşır:

-Sanırım çok haklısın, biraz da kaymak lazım. Babam bu esprili sözlerinden sonra arkasına yaslandı.

-Tamam Efe, gidiyoruz,” dedi.

Mutluluğumu asla tarif edemem.

-Sizleri çok seviyorum, diye bağırdım. (TH, 8)

“Yeni Bir Gün” adlı hikâyede iş seyahatinde olan Efe’nin annesi, Özgül Hanımı arayarak Efe’yle konuşmak ister. Efe’ye nasıl olduğunu sorar. Efe annesine mutlu olduğunu söyleyerek onun içini rahatlatır. Annesinin huzurlu olduğunu bilmek Efe’yi de mutlu eder:

Onları daha şimdiden çok özlediğimi anladım. Annem telefonu kapamadan hemen önce,

-Bana bir şey söyle Efe, dedi. Annemin bu sözünden ne demek istediğini hemen anlamıştım. Ona gerçeği söyledim.

-Mutluyum, dedim. Binlerce kilometre öteden annemin güven içinde gülümsemesini hissettim. Bu beni daha çok mutlu etti. (YBG, 48)

4.2.1.11.3. Atatürk Sevgisi

Atatürk sevgisi Türk milleti için en vazgeçilmez sevgidir. Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk milletinin bağımsızlığı için verdiği mücadele ve özveri büyük bir öneme sahiptir. Bu bakımdan çocuklara gerek aile içinde gerekse okulda Atatürk sevgisi aşılanır. Anne ve babalar küçük yaşlardan itibaren çocuklarını Atatürk sevgisiyle büyütür. Okulda ise Atatürk’ün kahramanlıkları ve verdiği mücadeleler işlenir. Atatürk sevgisiyle büyüyen çocuklar gerek Atatürk sevgisini gerekse Türk halkının geçmişte verdiği kurtuluş mücadelesini öğrenir. Böylece hem ailesine hem de yaşadığı topluma karşı sorumluluk sahibi birlik ve beraberlik duygusu gelişmiş bir birey olarak yetişir.

Ulviye Alpay’ın hikâyelerinde Atatürk sevgisi, Türk milletinin kurtuluş mücadelesinde bir önder olarak yol gösterici olması, yaptığı önemli çalışmaları ve Atatürk’ü anlayabilmenin önemi şeklinde işlenmiştir.

‘‘Atatürk Orman Çiftliği’’ adlı hikâyede İdil, Ulu Önder Atatürk’ün kazanmış olduğu eşsiz zaferleri ülkenin kalkınması için yaptığı çalışmaları gezginin ayak izi takipçileri ve İpek’e anlatır:

Sizlerin de çok iyi bildiği gibi Atatürk, kazandığı eşsiz zaferlerle ülkeyi bağımsızlığa kavuşturmuştur. Ardından da başta ekonomi olmak üzere diğer alanlarda ülkenin kalkınmasına ve ilerlemesine çalışmıştır. Bu konudaki düşünce ve görüşlerini iç gizlememiş, her zaman ortaya koymuş ve bunları yaşama geçirmek için çaba sarf etmiştir. (AOÇ, s.83)

‘‘1919’’ adlı hikâyede Efe kütüphanede zaman geçirirken içlerinden bir kitaba eli uzanır. Kitapta Anadolu’nun Birinci Dünya Savaşı’ndan yenilerek çıktığı karamsarlık dolu dönem anlatılır. Efe kendilerini bu karanlıktan kurtaracak liderin Mustafa Kemal Paşa olduğunu bilir:

‘‘Halk bezgin, çaresiz. Sağa sola koşuşturup duruyorlar... Kendilerine yol gösterecek, başlarının üstündeki kara bulutları dağıtacak güçlü bir lider arıyorlar. Aslında ben bu liderin kim olduğunu biliyorum. Bu lider Mustafa Kemal Paşa.’’ (1919, 26)

Efe Atatürk’ün sözünden yola çıkarak Atatürk’ü anlayabilmenin onun yaşadıklarını ve düşündüklerini bilmekle mümkün olabileceğini düşünür:

‘‘Beni görmek demek, mutlaka yüzümü görmek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir.’’ (Mustafa Kemal Atatürk)

‘‘Atatürk’ü anlamak, anlayabilmek ise ancak yaşadıkları ve düşündüklerini bilmekle olanaklıdır.’’ (1919, 31)

‘‘Mustafa Kemal Paşa’’ adlı hikâyede Mehmet elinde erguvaniyla Mustafa Kemal’e vermek için sarayın önünde bekler. Saray muhafızı Mehmet’e paşayı çok mu seviyorsun diye sorar. Mehmet muhafıza Atatürk’ü çok sevdiğini söyler:

Mehmet güneşin altında elinde bir dal erguvaniyla Mustafa Kemal’i bekledi.
Saray bahçesini bekleyen muhafız, Mehmet’e dokunaklı gözlerle baktı.
-Ne yapacaksın paşayı?
Mehmet elindeki erguvanı gösterdi ve sustu.

-Paşanın bugün çok işi var... Paşayı çok mu seviyorsun? Mehmet muhafıza uzun uzun baktı. Nerdeyse ağlayacaktı.

-Evet. Atatürk'ü çok seviyorum. (MKP, 89)

‘‘Mehmet, Mustafa Kemal’e elindeki erguvanı vererek

-Atam bu sizin için! der:

-Mehmet karşısında duran Mustafa Kemal’e ne diyeceğini bilmeden öylece durdu. Elindeki bir dal erguvanı uzattı.

-Atam bu sizin için!’’ (MKP, 90)

Mehmet, Mustafa Kemal’e 2010 yılından geldiklerini söyler. Mustafa Kemal neşeli bir kahkaha atar ve yorgunluğunu aldınız çocuklar der. Ve çocuklara sizin enerjinize çok ihtiyaç duyduğunu söyler. Mehmet, Mustafa Kemal’in koluna girerek isterseniz tüm enerjimi alabilirsiniz der. Rabia da benim enerjim de sizin oldun der. Mustafa Kemal, Paul ve Napolyon’u da yanına çağırarak kollarını çocukların omzuna atar:

Mehmet eliyle arkadaşlarını gösterdi.

-Biz 2010 yılından geldik paşam!

-Sen ne diyorsun çocuk!

Mehmet büyülenmiş gibi Mustafa Kemal’e bakarken bir yandan da arkadaşlarına yanlarına gelmesi için elini salladı. Çocuklar bir anda Mustafa Kemal’in çevresini sardılar.

Mustafa Kemal neşeli bir kahkaha attı.

-Tüm yorgunluğunu aldınız çocuklar. Sizin enerjinize çok ihtiyaç duyuyorum, dedi.

Mehmet hemen Mustafa Kemal’in koluna girdi.

-İsterseniz bütün enerjimi alabilirsiniz. Sizin olsun. Mehmet gibi Rabia da öbür koluna yaslandı.

-Benim enerjim de sizin olsun paşam. Çocukların bu içten halleri Mustafa Kemal’in çok hoşuna gitmişti.

-Hadi çocuklar sizler de gelin, dedi, Paul ve Napolyon’a. Kollarını çocukların omzuna attı.

Mehmet ve öbür çocuklar büyülenmiş gibiydiler. (MKP, 90)

‘‘Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde’’ adlı hikâyede İdil, Atatürk’ün ülkenin bağımsızlığa kavuşmasının ardından ülkenin kalkınması için kendi düşünce ve görüşlerini çevresiyle paylaştığına ve bunları uygulamak için çalışmalar yaptığına değinir:

Atatürk ülkeyi bağımsızlığa kavuşturduktan sonra, başta ekonomi olmak üzere öbür alanlarda da ülkenin kalkınmasına ve ilerlemesine yönelik düşünce ve görüşlerini çevresindeki aydınlarla paylaşmış, bunları yaşama geçirmek için çalışmalara girişmişti. Atatürk; ulusal ekonominin temelini tarım olduğunu, bu yüzden tarıma yönelik çalışmanın hemen

başlatılmasını da istemişti. Ulu önder yaşamı boyunca inandığı değerlerden hiçbir ödün vermeden çalışmıştı. (ŞKAOÇ, 85-86)

“Yeni Bir Gün” adlı hikâyede Özgül Hanımefendi Efe’ye Atatürk’ün liderlik özelliğinden bahseder:

“Mustafa Kemal Atatürk, çok yönlü ve üstün kişiliği olan bir liderdir. Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması’yla ortaya çıkan tehlikeli durumu görüp milletin dikkatini çeken odur. Onun bu kararlılığı, öncesinde ve o an halkta uyandırdığı güven duygusuyla; milletin de bilinçli olmasına neden olmuştur.” (YBG, 47)

“Atatürk kararlı ve mücadeleciydi. Hem kendine olan güveni hem de Türk milletine olan güveni tamdı. Bu yüzden Mustafa Kemal Atatürk, güçlükler karşısında yılmadı, umutsuzluğa düşmedi. Atatürk’ün bu güçlü özellikleri, sağlam kişiliği onun Milli Mücadele’nin lideri olmasını sağlamıştır.” (YBG, 47)

Efe’nin arkadaşı Emre, Mustafa Kemal Atatürk’ün tarihe olan ilgisini ve liderlik özelliğini arkadaşlarıyla paylaşır:

“Atatürk tarihin derinliklerini de çok iyi araştıran, geçmişte yapılanları bütün boyutlarıyla inceleyen, bunlar arasındaki sebep sonuç ilişkisini kuran bir liderdir. Sadece kendi tarihini değil, başka milletlerin de tarihlerini inceleyerek, orada olup bitenlerden çeşitli dersler çıkarmıştır,” dedi.” (YBG, 69)

4.2.1.11.4. Hayvan Sevgisi

Hayvanlar insanların en yakın dostları ve yardımcılarıdır. İnsanlarla hayvanlar arasında kıymetli bir bağ vardır. Bu bağ sayesinde insanların hayvanlara gösterdiği sevginin karşılığını hayvanlarda insanlara gösterirler. İnsanlar hayvanların onlara yoldaş olması, gelebilecek tehlikelere karşı uyarması veya korumasından ötürü hayvanlara sevgi duyarlar. Onlarda hayvanları koruyarak ve besleyerek yanlarında olurlar.

Hayvan sevgisine sahip insanlar çevresindeki her canlıya değer verir ve onları korur. Doğaya ve hayvanlara karşı duyarlı bir birey olur. Bunun için hayvan sevgisinin çocuklara küçük yaşlardan itibaren kazandırılması gerekir. Aile ve okul çevresinde çocuklara hayvan sevgisinin aşılması önemlidir. Anne ve babanın hayvanları sevmesi ve koruması çocuğa rol model olması bakımından değerlidir. Okulda ise eğitici metinlerde yer alan hikâyelerdeki kahramanlar sayesinde hayvan sevgisi benimsetilerek özendirilir.

Ulviye Alpay hayvan sevgisine birçok hikâyesinde yer vermiştir. Yazarın hikâyelerinde kahramanlar hayvanlara karşı hassas davranan, onları koruyup kollayan ve sevgiyle yaklaşan kişilerdir. Kahramanın hayvanlara karşı şefkat ve merhametle yaklaşması çocuklara rol-model olması bakımından önemlidir.

“Arkadaşım Beate” adlı hikâyede Füsün bütün gün evde tek kaldığı için annesi onun bu durumuna üzülür. Onun yalnızlığını paylaşması için hayvan almayı önerir. Bu işe çok sevinen Füsün ailesinden kedi ister:

“-Kedi alabilir miyiz acaba? diye isteğimi yineledim.

-Neden olmasın? Evet bir tekir alırım sana, diyerek suskunluğunu bozup heyecanımı paylaştı annem. Bir anda öyle mutlu oldum ki, sanki arkadaşlarıma kavuşmuş gibiydim.” (AB, 69)

“Babam Sınıfta Kaldı” adlı hikâyede tüm aile akşamdan ava gitmek için hazırlanır. Kahramanın babası, Bobi ismini verdikleri av köpeğini sever. Bobi’nin onun yanında olmasının avın eğlenceli bir zafere dönüştüreceğini ailesine anlatır:

“Babam, Bobi’nin başını övünçle okşayıp, “Aslan oğlum yanımızda oldukça bu iş başlı başına eğlenceli bir zafere dönüşür,” diyordu. Safkan İngiliz tazısı Bobi, babamın yaveri gibiydi. Yanı başından bir an bile ayrılmazdı. Babam nerede, Bobi orada...” (BSK, 11)

Kahramanın babası avlanırken elinden bir tavşanı kaçıırır. Öfkelenerek akşam seni yiyeceğim tavşancık diyerek söylenir. Kahraman içinden tavşanın uzaklara gitmesi için dua eder. Kahramanın tavşan için üzülmesi onun hayvanlara olan sevgisini gösterir:

“Babam dudaklarını öfkeyle ısırdı. Oflayıp puflayıp söyleniyordu.

-Bak bu akşam sen, nasıl yiyeceğim tavşancık,” derken iştahla dudaklarını yaladı. Benim dışımda herkes gülüştü. İçimden tavşanın çok uzaklara kaçmasını diledim. Ancak babam bu kez mutlaka vuracaktı.” (BSK, 13)

Kahramanın babasının talihsiz atışları sonucu hiçbir tavşanı avlayamaz. Av köpeği Bobi ise her defasında tavşanı kaçıran babaya karşı öfkelenir. Bunun üzerine kahramanın babası köpeğin kapris yaptığını birazdan gelip kendisini sevdirmek için uğraşacağını söyler. Bobi’nin her zaman kendisinin çok sevildiğini bildiğini söyler:

“-Yine kapris yapıyor,” dedi babam. Biraz önceki kızgınlığı geçmişti. Bobi’ye arka çıkar gibiydi. “

-Birazdan gelir yalanır, tepeme çıkar yine. Çok sevildiğini her zaman bilir, maskara! dedi.” (BSK, 14-15)

“Ben Balık Gibi Mi Doğdum?” adlı hikâyede İdil akvaryumdaki balığın bebekleri olduğunu görür görmez sevincini annesiyle paylaşır. Daha sonra balıkların büyüyeabilmeleri için onlara yem atar:

İdil akvaryuma uzun uzun baktı. Sonra da şaşkın bir halde annesinin yanına gitti.

-Balığın bebekleri olmuş anne” dedi.

Annesiyle birlikte akvaryumun yanına döndüler.

İdil’in yüzündeki gülümseme, yanaklarını elma gibi kızartmıştı. Işıl ışıl gözlerini balıklardan ayıramıyordu. Balık yeminden bir fiske alıp akvaryumun içine attı.

-Büyümek için yemeleri gerekiyor. Öyle değil mi anne? dedi. (BBGMD, 5)

“1453 İstanbul” adlı hikâyede Rabia kendisini taşıyan martıya minnettarlığını göstermek için kardeşi için sakladığı çörekten verir ve tüylerini okşamaya başlar:

-Rabia büyük bir kapının önünde oturmuştu. Kardeşi için sakladığı çöreğinin bir ucunu ufalayıp kendisini buraya getiren martıya yediriyordu bir yandan da ipek gibi tüylerini okşuyordu.” (1453İ, 46)

“Cesur” adlı hikâyede Can ve dedesi bahçede dolaşırken yanlarına Cesur adında köpekleri gelir. Can köpeğin başını okşayarak sevmeye başlar:

-O sırada duydukları hışırtyla ikisi de geri arkalarına döndüler. Köpekleri Cesur yanlarındaydı. Can eğilip köpeğin başını okşadı. Üçü birlikte yürümeyi sürdürdüler.” (C, 36)

Can tabağındaki son et parçasını yanında heyecanla bekleyen köpeği Cesur’a vererek onu besler:

“Can yemeğini büyük bir iştahla yedi ve tabağındaki son et parçasını Cesur’a verdi. Ağzını şapırdatarak eti yiyen köpek keyifle havladı. Yerinden kalkarak yürüdü. Can gülerek, Cesur dereye elini ağzını yıkamaya gidiyor,” dedi. (C, 41)

Can ve ailesi zehirlenen köpekleri Cesur’u bir ağacın altında bulurlar. Cesur’u hızlıca arabaya bindirirler. Can köpeğin yanına oturarak ağlamaya başlar. Köpek, Can’a ağlama dercesine bakar. Can köpeği sevgiyle okşar:

Can koşarak arabanın kapısını açtı. Anneannesinin yardımıyla köpeği arka koltuğa yatırdılar. Can da yanına oturdu. Hiç kıpırdamadan yatan köpek Can’ın ağlaması karşısında gözlerini çok hafif araladı. İnleyerek Can’a baktı. Sanki, “Ağlama,” der gibiydi. Yeniden gözlerini kapattı. Çocuğun küçük elleri, köpeğin başında sevgiyle gezindi. (C, 44)

Can ve ailesi köpekleri Cesur’u veterinere getirirler. Cesur’un içtiği sudan zehirlendiğini öğrenerek üzülürler. Köpeği Cesur için endişelenen Can, doktordan orada kalmak için izin ister. Can’ın üzüldüğünü gören hastabakıcı ve hemşireler duygulanırlar:

“Ben de kalabilir miyim burada, lütfen... diye yalvardı sanki. Oradaki hastabakıcılar ve hemşireler Can’ın bu isteği karşısında duygulandılar.” (C, 45)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede yazar çocukluğundan beri gitmediği kasabanın sokaklarında dolaşır. Eskiden arkadaşlarıyla beraber gittiği İstasyon Çay Bahçesi’nde bulunan Çınar ağacına doğru bakar. Çocukluğunda Çınar ağacına tırmanan sincaplara olan sevgisini özlemle hatırlar:

“Çocukken büyük bir keyifle izlediğim sincabı ve yavrularını arıyorum. Uzun, kıvrık, göz dolduran kuyruklarıyla nasıl da hızla ağaca tırmanırdı sevimli sincaplar. Gözleri bir sağa sola fıldır fıldır oynardı.” (ÇS, 7)

Aynı hikâyede kasabadaki çocuklar sürüdeki kuzuları kucaklarına alarak onları sevip okşarlar:

Sürüye yeni katılan o sevimli yavruların seke seke koşması çocukların yüreğini ısıttı. Bazen, lojmandaki bütün çocuklar sürünün arkasına takılır, yorulana kadar yürürlerdi... Bu arada çocuklar yavruları kucaklarına alır, öpüp koklardı. Her biri, kıvrık tüylü ak bir kuzuyu ya da kapkara, pırl pırl, su dalgası gibi bükümlü tüyleri olan bir oğlağı evinde beslemek isterdi. Kurdukları düşlerde yavruların büyümelerine izin vermezler, onları her zaman sevimli halleriyle düşlerlerdi. Ne yazık ki hiçbirinin böyle bir kuzusu yoktu. Oturdukları lojmanlarda köpeği, kedisi olanlar; tavuk, keklık ve güvercin besleyenler vardı. Kırlangıçlar ise tümüyle özgürdüler. (ÇS, 11)

“Güneş batarken çocuklar yine boş tarlaya koşup sürüyü beklerlerdi. Onların tek istedikleri şey kuzuları biraz daha sevmektir.” (ÇS, 11-12)

Kasabadaki çocuklar hayvanlara karşı büyük bir sevgi duyarlar. İstasyonda yaşayan Püskül adını verdikleri köpeği ve yedi yavrusunu her gün severler:

“İstasyonun sadık köpeği Püskül’ün yedi yavrusu vardı. Püskül, yavrularıyla birlikte ağacın gölgesine uzanmıştı. Çocuklar yavruları sevdi. Bu arada Püskül’ü de okşadılar.” (ÇS, 28)

Beril ve Seza birlikte dışarıya çıkarlar. Yürüdükçe yorulurlar ve acıkmaya başlarlar. Tam o sırada karşlarına bir kaplumbağa çıkar. Kaplumbağayı hem severler hem de onunla oynarlar:

İşte o sırada yorgunluklarını ve açlıklarını unutturacak bir şey gördüler. Onların hareketlerinden ürüp yolun ortasında öylece kalakalan yaşlı bir kaplumbağaydı bu. Kızlar neşeyle güldükçe, başını yukarıya kaldırıp, sanki gülümsüyordu. Anlaşılan kaplumbağa da bu karşılaşmadan memnundu. Beril,

-Ah canım, seni görmek çok hoş, dedi. Bize kılavuzluk mu yapacaksın? diye kaplumbağaya sevgiyle dokunup sordu Seza. Beril,

-Lütfen Seza, yol arkadaşımızla dalga geçme, derken kucağındaki kalın kabuğu göğsüne bastırılmış okşuyordu. (ÇS, 40)

Beril'in babası onları bulmalarında köpekleri Püskül'ün yardımı olduğunu söyler. Bütün gün tren yoluna çıkıp sabahtan akşama kadar havladığını anlatır. Başlarda dikkate almasak da daha sonra kızların gittikleri yeri göstermek istediğini anlatırlar. Beril Püskül'ün yapmış olduğu bu davranışından dolayı mutlu olur ve bahçeye çıkararak onu sever:

“Seni seviyorum Püskül. Havlayarak yerimizi bildirdiğin için sana teşekkür ederim, dedi. Sonra da yiyeceğini önüne koydu. Öbür yandan da süte küçük ekmek parçacıklarını doğradı. Onu da yavruların önüne bıraktı. Keyifle havlayan yavruları da sevip yanlarından ayrıldı.” (ÇS, 60)

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede eşeğin sahibi, elma toplamaya gelir. Önce Elma ağacına nasılsın diye sorar. Sonra eşeğini sever ve eğilip başını öper:

“Eşek ıslık sesiyle ayağa kalktı. Sahibi koşarak yanına gelmişti.

Nasılsın elma ağacı?” dedi. Elindeki sepete elma topladı. Eşeğini sevdi. Eğilip kapkara başını öptü. Sahibi her zaman mutluydu. Gözlerinin içi gülerdi.” (DKVÇ, 25)

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede caretta caretta okyanusta ilerlerken bir teknenin içinde garip yaratıkların onlara doğru baktıklarını görürler. Yanlarına gelen ahtapot onların denizaltı araştırması yapan insanlar olduğunu söyler. Caretta bu yaratıklardan korkar. Ancak içlerinden bir tanesi denizin içine atlayarak caretta sevir ve tekneye geri çıkar:

Daha sonra yanımıza gelen ahtapot, o garip yaratıkların denizaltı araştırması yapan insanlar olduğunu söylediğinde çok şaşırdık. Ne yazık ki o canlı türü hakkında annem iyi şeyler söylememişti. Arkadaşımın elinden tuttum, hemen denizin üzerine çıktık. Eyvah!.. Yakalandık!.. Bir teknenin içinde o garip yaratıklardan pek çok vardı. Ne tuhaf ki, bizim onlara

duyduğumuz korkuya karşılık, onların gülümseyen yüzlerini gördüm. Hatta bir tanesi denize atlayarak beni ve arkadaşımı sevdiikten sonra yeniden tekneye çıktı. (DYÇ, 73)

“İdil’in Sihirli Dünyası” adlı hikâyede İdil annesiyle birlikte kitapçı dükkânına gider. Raflarda duran kitaplardan bir tanesini elini alır ve içine bir göz atar. Kitapta kanguru ve yavrusunun resmini görür ve onları sever:

“Sonra da, yavrusunu ön cebinde taşıyan kanguruyu sevdi İdil. “Mini minnacık yavrunla çok şirinsin,” dedi. Zıplayarak gitti kanguru, başka bir çocuk seviyordu şimdi de kanguruyu.” (İSD, 35)

“İdil Kurbağalar Ülkesinde” adlı hikâyede İdil düşlerinde kurbağalar ülkesine gider. Orada birçok kurbağanın vırak vırak seslerini duymaya başlar. Bazı insanların kurbağaları çirkin bulmasının aksine onları çok şirin olarak görür:

“İdil, ‘Ben kurbağaları çirkin bulmuyorum!’ diye bağırdı. Onlar çok şirinler. Ne güzel de zıplarlar...” (İKÜ, 56)

“İdil ile Püskül Fidan Dikiyor” adlı hikâyede İdil okuldan eve döndüğünde sevinçli bir haberi vardır. Bunu hemen köpeği Püskülle paylaşmak ister. İdil köpeğini çok sever iyi veya kötü ne haber olsa önce Püskülle paylaşır:

İdil köpeğinin tasmaının üzerine bir Püskül resmi çizer ve altına da ‘seni çok seviyorum’ yazar. İdil ve Püskül’ün arasından su sızmazdı. En güzel haber de, en kötü haber de önce Püskül’e verilirdi. Püskül her şeyi anlayan akıllı bir köpek. Kara parlak gözleri var. İdil kırmızı tasmaının üzerine bir Püskül resmi çizdi. Altına da “Seni Çok Seviyorum” diye yazdı.” (İVPFD, 69)

“İdil ve Uçuçböceği” adlı hikâyede İdil, hastalanan çiçeklerinin iyileşmesine yardım eden uçuçböceklerini sever:

“Sevdi elindeki uçuçböceğini İdil.
Uçuçböceği şiş karnını gösterip
Yeni döndüm çiçekbitlerinin yanından
Biraz fazla yedim anlaşılan.
Şöyle elinin üstünde uyusam biraz

Doğrusu hiç de fena olmayacak.
 Sevdı uçuböceğini İdil.
 Bir küçücük uçuböceği
 Büyük işler başarır, dedi.” (İVUB, 34)

“Kuş Evi” adlı hikâyede çocuk, kumrunun dış görünüşünde en çok hoşuna giden yerleri büyük bir beğeni ile anlatır:

“Sütlü kahverengi tüyleri her zaman pırıl pırıldır. Ama benim en çok hoşuma giden yeri, ince, narin boynunun üzerindeki küçük başıdır. Tatlı tatlı sağa sola oynatır. Kumrunun iyi bir gözlemci olduğu parlak gözlerinden bellidir.” (KE, 47)

Tuğçe’nin babası, kumru için kızıyla birlikte bahçeye ahşap bir kuş evi yaparlar:

“Babam o gün saatlerce uğraşıp tahtaları ölçtü, testereyle kesti. Çiviler çakıp onları birleştirdi. En sonunda sevimli, küçük bir ev yaptı. Görülmeye değer bir şeydi.” (KE, 49)

Tuğçe babasının yaptığı kuş evine o gün kumrunun gelmemesine üzülür. Akşam yatağına yattığında hep kumruyu düşünür. Kumrunun evini beğenip beğenmeyeceğini, onu soğuklardan koruyacağını ve onu çok sevdiğini aklından geçirir:

“Evini beğenecek misin Narin? Artık ekmek kırıntılarını yiyince uçup gitmeyeceksin, değil mi? Sonra soğuktan da koruyacak o ev seni... Seni seviyorum Narin... Sabah çabuk olmalı... Sabah çabuk ol... diye düşünürken uyumuşum.” (KE, 53)

“Sığırcık” adlı hikâyede çocuk, hırkasına sakladığı sığırcığı avucuna alarak sevmeye başlar. Annesinin verdiği kurabiyeyi ufalayarak sığırcığa yedirir. Sığırcığı besleyerek soğuktan üşümemesini engeller:

Birden koynundaki sığırcığı anımsadı. Avucunun içine alarak okşadı kuşu. Başının üstünü kaşdı. Gagasını hafifçe aralayan kuş sanki gülüyordu.

.....

Annesinin uzattığı kurabiyeyi avucunda ufalayarak kuşa uzattı. Önce ürkekçe kurabiyeyi gagaladı kuş. Sonra hızlandı gagası. Pencereden oğlunu izleyen annenin dudaklarına acımayla karışık bir gülümseme yayıldı. Doyurduğu kuşu yeniden hırkasının içine sokan çocuk, çitin üstünden atlayarak yan bahçede oynayan arkadaşlarının yanına gitti. (S, 9-10)

Çocuk hırkasının içinde sakladığı sığırcığı arkadaşlarına gösterir. Sığırcığı son kez öperek onu serbest bırakır:

“Hırkasını kaldırdı. Kuş sığınağından hoşnut bir halde, çocuklara sakın sakın baktı. Çocuk kuşu eline aldı. Okşadı. Sonra başının üstüne bir öpücük kondurdu.

-Hadi uç. Uç güzelim, dedi.

Kanatlarını çırpıp sığırcık uçup gözden kayboldu.” (S, 10)

“Sürpriz Bir Tanışma” adlı hikâyede küçük kız ve yaşlı teyze yeni doğan kedi yavrularını sevip okşarlar sonra da doğum yaparken yorgun düşmüş anne kedi Şirinle ilgilenirler:

“Şirin yavrularını patilerinin önüne almıştı. Sevgili kedim Şirin, sanki yavrularını benden bile sakınıyordu. Ama Yaşlı Teyzenin dostça yaklaşımı yumuşattı kedimiz Şirin’i. Sevip okşadık yavruları. Ardından da yorgun ve bitkin düşmüş olan kedimiz Şirin’le ilgilendik.” (SBT, 15).

Yaşlı teyze yeni doğan yavru kedilerden birini sahiplenmek ister. Küçük kız ve ailesi bu içten isteğe çok sevinirler:

“Bu sürpriz tanışmanın ardından Yaşlı Teyze, ‘Bu fıstıklardan biri benim’, dedi. ‘Fıstık’ sözü hepimizi birden güldürdü. Bu içten isteğe hep birlikte sevindik.” (SBT, 16)

“Şirin Kız Akçay’da” adlı hikâyede İdil, Kaz Dağlarını seyrederken yanına gelen kargaya yediği gözlemeden vererek besler:

Yine çok iyi anımsıyordu; yanına bir karga konmuştu da gözlemesinden küçük parçalar bölüp kargacığı doyurmuştu. Karnı doyan karga altında oturdukları zeytin ağacının dalına konmuş 'gak gak' diye ötmüştü. Karganın sesini kim çirkin bulursa bulsun, İdil çirkin bulmuyordu. Öyle ki bu ses neşelendiriyordu İdil'i. (ŞKA, 9)

“Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği'nde” adlı hikâyede İdil anne ve babasıyla birlikte Atatürk Orman Çiftliğine gider. Daha önceden de gittiği bu çiftlikte hayvanların önünde durarak onları seyretmeyi sever:

Birazdan İdili annesi ve babasıyla birlikte Atatürk Orman Çiftliği'ne gidecek. İdil pek sever Atatürk Orman Çiftliği'ni. Hayvanların önünde dakikalarca durur... İdil güvercinlerin yanına koşarak gitti. Güvercinleri görünce kollarını iki yana açtı. İdil'in elinden gelse tüm güvercinleri kucaklayacaktı. Kedilere, köpeklere, tüm hayvanlara uğradı. Elbette tavşanların, sincapların yeri bir başkaydı İdil için. (ŞKAOÇ, 85)

“Şirin Kız Konya'nın Denizinde” adlı hikâyede İdil Beyşehir Gölü'nde bulunan leyleklerin yanına gider. Leylekler İdil'in onların yanına geldiğine sevinir ve birlikte ona şarkı söylerler:

Sanırım leylekler bize hoş geldin diyorlar, dedi. Koşarak yanlarına gittim. Hiçbiri kaçmadı. İstesem dokunabilirdim. Çok tatlı şeylerdi çünkü. Ben aralarına girince başlarını kaldırıp şarkı söylediler.

Lak lak lak
Ankara'dan geldin
Sevindirdin leylekleri
Kokladın laleleri
Okşadın sazlıkları
Anamas Dağları'nı
Selamladın
Lak lak lak
Sazan balıklarını
Okşayıp sevdin
Hoş geldin
Şirin kız
Hoş geldin
Lak lak lak

Doğrusu hiç bu kadar heyecanlanıp mutlu olmamıştım. Birdenbire hepsine birden sarılıp öpüp okşadım. (ŞKKD, 43)

İdil'in Beyşehir Gölü'nde yüzen sazan balıkları hoşuna gider:

“Bir deniz kadar mavi ve büyüktü Beyşehir Gölü. İçinde küçük teknelerle gezinti yapıyorlardı. Sazanlar çok şirindi. Suyun içinde hoplayıp zıplıyorlardı.” (ŞKKD, 43)

Şirin Kız Obruk Yaylası’nda hikâyesinde İdil ailesiyle birlikte obruk yaylasına doğru giderken karşılarına sincaplar çıkar. İdil sincapları gördüğüne çok sevinir:

Biraz sonra İdil’in hiç aklının ucundan geçmeyeceği bir şey oldu. Çok şirin sincaplar atlayıp zıplayıp yıldırım hızıyla yanından geçip gidiyorlardı. İdil neşeyle bağırırdı. “Yaşasın!” Yerdeki sincap yuvalarını babasına gösterdi. Bu bir tür yerde yaşayan sincaplardı. İnsanın pek uğramadığı bu yerde özgürce korkusuzca geziniyorlardı. (ŞKOY, s.49)

İdil Obruk Yaylası’ndaki koyunların sırtını okşayarak sever:

“İdil elini usulca koyunların sırtında gezdirdi. Kırpılmış kısacık tüylerini okşadı.” (ŞKOY, 50)

“Şirin Kız Vapurla İstanbul’u Geziyor” adlı hikâyede İdil halasıyla birlikte İstanbul’da vapurda seyahat ederken martılara simit atarak onları besler:

“İdil simidinden küçük parçalar koparıp martılara attı. Küçük martı da aralarındaydı. İdil, “Martıların hepsini beslemek istiyorum halacığım. Ama küçük martıyı daha çok beslemek istiyorum,” dedi. (ŞKVİG, 21)

“Şirin Kız ve Balıklı Göl” adlı hikâyede Şirin kız ve kuzeni Öykü anneannesinin memleketi olan Urfa’da gezerler. Onların gezisine mahallenin köpeği olan Lıplıp da katılır. Şirin kız ve Öykü Lıplıp’ı okşayıp severler:

“İdil, Lıplıp’ın başını okşadı, Öykü de elini Lıplıp’ın sırtında gezdirdi.” (ŞKVBG, 81)

“Şirin Kız ve Denizli Horozu” adlı hikâyede İdil, ailesiyle birlikte Denizli’yi gezerken karşısına çıkan Denizli horozlarını sevmek ister:

“İdil’in horozlara sevgiyle bakışına karşılık olarak uzun uzun öttü bir horoz. Bu yiğit ötüşüydü. İdil horozları kucaklayıp sevmek istedi. Öpüp koklamak istedi. Ama onları ürkütmek istemezdi elbette. ‘Keşke benim de böyle kırmızı bir horozum olsaydı,’ dedikten sonra kahkahalarla güldü.” (ŞKVDH, 65)

“Tuzak” adlı hikâyede izciler çadırlarını kurup etrafı keşfederken çevredeki kuş ve yabani hayvan sesleri onlarda hayranlık uyandırır:

“Çevredeki kuş ve yabani hayvan sesleri hiçbir müzik aletinin çıkaramayacağı olağanüstü sesleri vurgulayarak ilginç bir orkestra oluşturmuştu.” (T, 30)

İzcilerden Volkan ve Salim önlerinden geçen tazının çevikliği ve enerjisine imrenerek bakarlar:

Volkan,

-Tazı yine işbaşında. Hayranım bu hayvanın çevikliğine, bitip tükenmeyen bir enerjisi var, dedi. Salim de söze karıştı.

-Bence, bu çevikliği sıkı vücuduna borçlu. Baksana karnı dümdüz. Sonra da kendi göbeğini yoklayarak, Doğrusu ya, tazı gibi sıkı olmak isterdim, dedi. (T, 33)

Salim ve Volkan göle balık tutmaya giderken önlerine çıkan bir kaplumbağa yavrusunu Volkan avucuna alıp, sevmeye başlar:

“Göle yaklaşmış sayılırlardı. Yanlarından geçen bir kaplumbağaya yavrusuna sevgiyle yaklaştılar. Volkan yavruyu avucuna alıp, Söyle küçüğüm nereye gitmek istiyorsun? dedi. Sonra da kalın kabuğunu okşayıp onu yeniden yere bıraktı. İki genç, kaplumbağanın arkasından bir süre bakakaldı.” (T, 34)

Buğra ve Barış söyledikleri izci marşı eşliğinde doğanın güzelliğini seyrederek ormanda yürürler. Rastladıkları sincap ve köstebek yuvalarını hayranlıkla seyrederek:

Buğra ve Barış dillerinden düşürmedikleri izci marşı eşliğinde ormanın güzelliklerini yakından görmenin mutluluğu içinde yürüdüler. Bir ara durup yabani çilek ve alıç topladılar. Ağaçların üzerindeki sincaplar ikisinin de ilgisini çekiyordu. Pek çok köstebek yuvasının önünde durdular. Barış, Doğrusu şaşıyorum şu hayvanlara, dedi. Toprağın altında kendilerine bir mimari kuruyorlar. (T, 35)

İzciler yaralı karacanın etrafını sararlar. Buğra gitarını alıp yaralı karaca için en güzel melodileri çalar. Barış, Buğra, Volkan ve Tolga bir an bile onu tek bırakmazlar. Çocukların yaralı karacayı iyileştirmeye çalışmaları hayvanlara duydukları sevgiyi gösterir:

Yaralı karaca gözlerini açıp başında bekleyen izcileri görünce şaşkınlıkla onları süzdü. Buğra hemen gitarını alıp en güzel melodiye onun için çalmaya başladı. Sonra da ipek gibi parlak tüylerini okşadı. Barış, Buğra, Volkan ve Tolga bir an için bile yalnız bırakmıyorlardı karacayı. Salim'in karacayı görünce ne kadar şaşıracağını düşünmeden edemiyorlardı. Aralarına katılan bu yaralı dostun üzerine titriyorlardı. (T, 38)

“Yaz Tatili” adlı hikâyede kahraman, Köksal ve Orkun birlikte bir tatil beldesinde çadır kururlar. Sabah erken kalkıp çadırın etrafında gezinirler. Tam bu sırada kampın köpeği Karabaş onun yanına gelir. Kahraman onu sevmeye başlar:

Sessizliği bölen hışırtı ile başımı çevirdim. Kampın köpeği Karabaş yanıma geldi. Çenesini tutup onu okşadım. Ayaklarımın dibine uzanıp başını toprağa gömdü. Bal rengi gözlerindeki uyku dağılmamış olmalı ki gözlerini bir iki defa kırıştırdıktan sonra yine uyuyakaldı. Yorgun gibiydi. Bögürlerinde devinim yoktu. Başıyla boynu arasında elim birkaç kez gidip geldi. (YT, 62)

4.2.1.11.5. Doğa Sevgisi

Doğa içinde barındırdığı güzellikleri ve canlılarıyla insanları etkileyen eşsiz bir yerdir. İnsan doğayı severek ve onu koruyarak doğaya verdiği değeri gösterir. Doğanın dışarıdan gelebilecek zararlara karşı korunmasında ve kendini yenileyerek varlığını devam ettirmesinde insanların doğaya olan sevgisi önemli bir yer tutar. Bu bakımdan çocuklara küçük yaşlardan itibaren doğa sevgisinin aşılması gerekir. Doğa sevgisiyle büyüyen çocuk doğayı severek onu koruyacak ve gelecek kuşaklara ulaşmasını sağlayacaktır.

Alpay'ın hikâyelerinde doğa sevgisi, tabiat güzelliklerinin betimlenmesi ve bu güzellikler karşısında hayran kalan kahramanların doğaya olan sevgisini dile getirmesi şeklinde işlenmiştir.

“Ay ve Ayıcık” adlı hikâyede, sıcak bir ağustos ayında Ayıcık gökyüzüne baktığında pırıl pırıl parlayan Ay'ı görür. Ayıcık Ayışığını çok sever ve ona sevgisini dile getirir. Ay da ayıcığın sözlerinden duygulanarak o da sevgisini dile getirir:

Sıcak bir Ağustos günüydü. Ayıcık bu sıcak yaz akşamında sırtını bir akasya ağacına dayadı. Gülümseyerek baktı gökyüzüne.

-Yine aydınlık, pırıl pırılın ay, dedi. Ayıcık ayışığını çok seviyordu.

Bu gece bulut yok. İşte bu yüzden ayışığının yansımaları otları, ağaçları aydınlatıyor.

-Seni Seviyorum ay. Ay, ayıcığın sözleri karşısında duygulandı.

-Ben de seni seviyorum ayıcık. dedi. (AVA, 8)

“Bukalemun ve Kertenkeleler” adlı hikâyede ilkbaharın gelişiyile beraber doğada meydana gelen güzellikler anlatılır:

“Güneş gülümseyince ilkyaz gelir. Çiçekler renk renk fışkırır topraktan. Tırtıllar ağaç dallarında gezinirler. Bir gelinciğe özlemine anlatır kelebek. Çalışkan arılar çoktan gezintilere çıkmıştır. Dağlarda, ormanlarda, kırlarda çiçeklerle söyleşirken, bir yandan da kovanlarına bal taşırlar.” (BBGMD, 9)

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede ilkbahar gelir ve doğa canlanır. Çoban yaptığı işi ve doğayı çok sevdiğini söyler:

“İlkyaz gelmişti. Çoban, sürüsünü dağın eteğinde topladı. Doğa capcanlı. İyi ki ben bir çobanım, dedi. Çoban işini ve doğayı çok seviyordu. Dağdan inen dağ keçisini kasketini çıkarıp selamladı.” (DKVÇ, 20)

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede baharın gelişiyile beraber caretta caretta ların içi sevgiyle dolmaya başlar:

“Bahar gelmişti. Birden içimizin ısındığını hissettik. Güneşi kucaklamak ne güzeldi! Yeni bir yaşama başlamak gibiydi.” (DYÇ, 74)

Doğayı Koruyan Keçi adlı hikâyesinde keçi ilkbaharın gelişini neşeyle betimlerken arkadaşı keçinin doğanın canlanışına karşın yerinden kıpırdamadığını anlatır:

İlkyaz gelince, orman yeşilliği göz doldurur. Ayrıca kuşlar daha neşeli ötüşürler. Islak zeminden yükselen toprak kokusunun tüm canlıları ayağa kaldırdığını söyleyebilirim. Doğanın canlılığı içimizi kıpır kıpır yapmasına karşın, arkadaşım keçi günlerdir bir türlü yerinden kıpırdamadı. Oysa dağlara tırmanmak, taze ot yemek, ardından geniş getirmek benim çok hoşuma gider. (DKK, 17)

Keçi dağa tırmanmadan önce dağın tepesinden akan soğuk sudan içer. Daha sonra kır çiçeklerini koklayarak dağa tırmanır:

“Dağın tepesinden aşağıya çağlayarak akan sudan, kana kana içiyorum önce. Ohh!.. Doğrusu içim serinledi. Artık istediğim gibi gezintiye çıkabilirim. Sarı çiçekleri ve kır çiçeklerini koklayarak dağa tırmanmak kadar hoş bir şey olamaz.” (DKK, 20)

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede yılan ve bukalemun birlikte diğer arkadaşlarını bulmak için gezinirler. Gezinti yaparken Güneşin altında bedenleri iyice canlanır. İkisi de “doğa çok güzel” derler. Yılan ve bukalemun doğaya olan sevgilerini ifade ederler:

“Yollarına devam ettiler. Güneşin altında yürüdükçe, ikisinin de bedeni iyice canlandı, çevikleşti.

İkisi aynı anda ‘Doğa çok güzel,’ dediler, ardından tatlı tatlı gülüştüler.” (HVI, 46-47)

“İdil Kardan Adam Yapıyor” adlı hikâyede İdil ninesinin yanına gider. Havalar soğumaya başladığında ninesi ona her zaman çorap örerd ve ardından kış gelirdi. İdil kışı seviyordu ama kar yağdığı zaman:

“İdil, “Zaten, ninem ne zaman çorap örse, reçel yapsa, arkasından havalar serinler. Sonra da kış gelir,” dedi. “Kışı seviyorum. Tabii kar yağınca.” (İKAY, 58)

Aynı hikâyede İdil ninesinin bahçesinde kar oynadığı zamanı hatırlar. Kara bulutlara mevsimleri sayayım mı? diye seslenir. Sonra da bütün mevsimleri çok sevdiğini söyler:

-Size mevsimleri sayayım mı?” dedi. Bulutların yanıt vermeyecek kadar çok işleri vardı. İdil’i gürültülerinden duymadılar bile.

-İlkbahar, yaz, sonbahar (şimdi sonbahardayız), kış. Dört mevsim var. Ben dört mevsimi de çok severim, dedi. Bir an durdu. Çevresini dinledi. Sonra da:

-En çok hangi mevsimi sevdiğimi soran kim, diye avaz avaz yeniden bağırdı İdil. (İKAY, 59)

“İdil Televizyon İzliyor” hikâyesinde İdil televizyonda izlediği programda kıştan sonra ilkbaharın gelişyle ağaçların yapraklandığını görür. Bu onu çok sevindirir:

“İdil,

-Yaşasın bu gelen ilkyaz, dediğinde dalları yapraklanmaya başlamıştı yine.

Otları, birden açıveren papatyaları, üzerinde gezinen yeşil tırtılı selamladı ağaç.

-Hoş geldin ilkyaz, dedi yeniden.” (İTİ, 48)

İdil ve Köpeği Püskül adlı hikâyede İdil, köpeği ile bahçede kar oynadıktan sonra eve döner ve annesine kışı sevdiğini söyler. Annesinin de kışı sevdiğini öğrendikten sonra İdil yaz mevsimini de çok sevdiğini anlatır:

-İdil,

-Kışı seviyorum, dedi.

-Annesi: “Kış sevilmez mi? Bir de kar yağınca, bu herkesin hoşuna gider, diye yanıtladı.

-Ama ben yazı da çok severim. Denize giriyorum. Hem yazın ince giyilir. Tişörtler, şortlar, ince kumaştan yapılmış pantolonlar, gömlekler. Açık ayakkabı giyerim. Ya da terlik, sandalet. Yaz da çok güzel anne. (İVKP, 23-24)

İdil kış ve yaz mevsimini çok sevdiğini annesine söyler. Sonra kış ve yaz mevsimi için yazdığı şiiri annesine okur:

Kışın gömleğim kalın
Yazlık gömleğim ince
Ayakkabımın bağı kalın.
Uçurtmamın ipi ince.
Kışın üstüme örttüğüm
Yorganım kalın,
Yazın sıcaktan
Bunalmayayım diye
Örtündüğüm pike ince.
Çok acıkmışsam eğer
Kalın bir dilim kek
Doyurur beni. (İVKP, 24-25)

İdil ve Uçuşböceği hikâyesinde İdil ektiği çiçek tohumlarının büyüyüp çiçek açtığını görünce bahçeye koşar ve onları sever:

“Ne güzelsiniz, dedi, tatlı tatlı gülerek. Koştı gitti bahçeye. Bütün çiçekleri sevdi, okşadı.” (İVUB, 31)

Aynı hikâyede İdil, ilkbaharda bahçesine tohum ekip, fide diker. Ektiği bu tohum ve fideler büyüyerek ilkbaharda çiçek açarlar:

“Bir ilkyaz günü
Tohum ekti, fide dikti İdil.
Yağmur ve güneş besin oldu
Büyüdüler, çiçek açtılar.
Sarı, pembe, beyaz, mavi, mor.” (İVUB, 33)

“İlkyaz Gülümsüyor” adlı hikâyede küçük kız ilkbahar geldiği için çok mutlu olur. Bahçede oyun oynamayı çiçek ve toprak kokusunu içine çekmeyi çok sever:

“İyi ki ilkyaz geldi. Çok hoş oluyor, ilkyazda dışarıda olmak. Bahçede oynamak. Çiçek, toprak kokan yağmurlu havayı içine çekti küçük kız. Mis gibi, dedi. Papatya takılı saçları esen yelde uçuştı.” (İG, 43)

İlkyaz Gülümsüyor hikâyesinde küçük kız mevsimlere olan sevgisini yazdığı şiirle dile getirir:

İlkyaz, yaz, sonbahar, kış
Mevsimleri çok seviyor bu küçük kız
Kiraz, erik yiyorum ilkyazda
Ara sıra yağın yağmurun altında
Koşup oynuyorum
Ardından çıkan ebem kuşağını
Yükselip tutmak geliyor içimden
Yaz mevsiminde ince giyinirim
Doyamam şeftalinin güzelliğine
Sonbaharda yaprakların sararıp
Dökülmesine üzülürüm
Ama bilirim, doğanın yeniden canlanması için
Gereklidir bu
Kış mevsiminde hava çok soğuk olsa da
Yağmur, dolu yağsa da
Ardından karın yağacağını bilmek
Sevindirir beni
Düşler kurarım
Boynunda atkısı
Havuç burnu, kömür gözleriyle
Okşarım kardan adamı
İlkbahar, yaz, sonbahar, kış
Mevsimleri çok severim (İG, 44-45)

‘‘Kızılcahamam ve Kara Akbaba’’ adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri Ankara’nın ilçesi Kızılcahamam’ın bir kilometre gerisinde bulunan Soğuksu Milli Parkı’nı ziyaret ederler. Milli Park’ta bulunan Karaçam ormanları takipçiler tarafından çok beğenilir:

Herkes çevresine büyük bir hayranlıkla bakmaya başladı. Soğuksu Milli Parkı sahasının kaynak değerleri Karaçam ormanlarını herkesin görmesini isterim. Mükthiş bir güzellik var burada. Alan bu özelliğinden dolayı 1959’da hükümet kararı ile Milli Park yapılmış. Bu şahane alanda bol bol temiz hava soluduk, güzel bir kahvaltı yaptık kısacası mutluyuz. (KVKA, 102)

‘‘Narçiçeği’’ adlı hikâyede anne ve çocuğu ninelerinin ektiği bahçeden nane toplamaya gelirler. Çocuk ninesinin bahçesini çok güzel bulurdu. Çeşitli çiçeklerin ve bitkilerin yetiştiği güzel bir bahçeydi. Annesi bu güzellikleri büyük kentlerde görmenin mümkün olmayacağını söyler. Çocuk kendisinin de köyde yaşamak istediğini söyler:

-Evet, şimdi ninenin ektiği nanelerden toplayalım. Nefis bir salata yapmış. Bizden nane bekliyor.
-Ninemin bahçesi çok güzel. Nane, nergis, nilüfer çiçeği, nasıl da bütün güzellikler bu bahçede buluşmuş, dedi.
-Bak burada da nohut ekili. Ninen köyde yaşıyor. Bu olanakları büyük kentlerde görmemiz olanaksız, dedi annesi.
-Biliyorum. Ben de köyde yaşamak isterdim. Bir narçiçeğinin büyüüp nar olmasını görmek isterdim, dedi. (N, 59)

‘‘Şirin Kız Akçay’da’’ adlı hikâyede İdil’in Akçay’ı sevmesinin nedenlerinden biri de yüzmeyi burada öğrenmesiydi:

‘‘İdil’in, Akçay’ı sevmesi için pek çok nedeni var. Örneğin, Akçay’ın denizinden yüzmeyi öğrendi. Arkadaşlarının her biri büyük kentlerden tatil için gelmişti Akçay’a. Birlikte denize giriyorlardı, kumsalda birlikte oynayıp, kum kaleler, saraylar yapıyorlardı.’’ (ŞKA, 9)

Aynı hikâyede İdil, Akçay’a geldiği ilk zamanlarda Kaz Dağları’nın doğal güzellikleriyle tanışır:

İdil, Akçay’a geldiği ilk günlerde tanışmıştı Kaz Dağı’yla. Yemyeşil eteklerinde anneannesinin verdiği mis gibi kokan gözlemeyi yemişti. Soğuk ayranını içmişti. Yine Kaz Dağı’ndan dinlemişti Sarı Kız’ın öyküsünü. Tatlı bir rüzgâr İdil’in saçlarını uçururken Sarı Kız’ın ak tüylü kazlarının peşinden koşmuş, yakalayıp sevip okşamıştı. (ŞKA, 9)

İdil Kaz Dağı'na olan sevgisini şöyle dile getirir.

“Seni seviyorum Kaz Dağı.” (ŞKA, 12)

“Şirin Kız Amasra'yı Geziyor” adlı hikâyede Şirin ailesiyle birlikte Amasra'ya gider. Amasra'nın doğa güzellikleri hoşuna gider:

“Babam Amasra için ne söylediye çıktı. Amasra çok güzel bir kent. Masmavi bir deniz gözümüzü alırken yeşilin bin bir rengi bizleri arkamızdan sardı. Amasra yılın dört mevsiminde de çok güzelmiş. Şimdi mevsim ilkbahar.” (ŞKAG, 89)

İdil annesinin söylediğine göre Amasra'nın koylarının güzel olduğunu öğrenir. Kendisinin ise gemiler hoşuna gider:

“Amasra'nın koyları çok güzelmiş. Annem böyle söylüyor. Ben denizde salınan gemilerden gözümü ayıramıyorum.” (ŞKAG, 91)

“Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği'nde” adlı hikâyede Atatürk yaptığı çalışmalarında doğayı korumaya ve çevreyi yeşillendirmeye önem verir:

“Atatürk, ‘Yeşili görmeyen gözler renk zevkinden mahrumdur. Çevreyi öyle ağaçlandırınız ki kör bir insan bile yeşillikler arasında olduğunun ayırımında olsun,’ demişti bu çalışmalarını sürdürürken. Atatürk'ün bu düşüncesi, Atatürk Orman Çiftliği'nin kurulmasına öncü oldu.” (ŞKAOÇ, 86)

Atatürk, Ankara halkının yeşillikler içinde gezebileceği bir doğa güzelliği meydana getirebilmek için Atatürk Orman Çiftliği kurulmasını ister:

O yıllarda Atatürk Orman Çiftliği'nin bulunduğu yer bozkırdı. Tek bir ağaç yoktu burada. Atatürk başkent Ankara halkının gezebileceği, rahatlayacağı, yaz kış yeşil kalabilecek bir doğa güzelliği oluşturma çabasıyla 1925 yılının ilkbaharında ülkenin tanınmış tarımcılarını köşke çağırttı. Ankara yöresinde çağdaş bir çiftlik kurmak istediğini söyledi. (ŞKAOÇ, 86)

“Şirin Kız Konya'nın Denizi'nde” adlı hikâyede İdil Anamas Dağları ve Beyşehir Gölü'nün doğal güzelliklerine hayran kalır:

“Sen karınla kal Anamas Dağları. Çünkü böyle çok güzelsin. Ama Beyşehir Gölü de çok güzel. Gölde balıklar var. Çevre kıpkırmızı lalelerle sarılı. Her yan yemyeşil. Beni duydun mu Anamas Dağları.” (ŞKKD, 41)

“Tuzak” adlı hikâyede izciler kamp kuracakları yeri belirlemeden önce tabiatın güzelliği tasvir edilir:

Güneş, kızılığını saten bir kumaş gibi alabildiğine gökyüzüne yansıtıyordu. Birkaç saat önce yağın yağmur, toprağı mis gibi çiçek ve ot kokusuna boğmuştu. Nemli toprak, üzerine yaldız saçılmış gibi parlıyordu önlerinde. Birkaç gri tavşan, gümüş parıltıları içindeki otların arasından yıldırım hızıyla kaçtılar. İğne yapraklı dev çamlar, ormanı daha bir görkemli kılıyordu. Tek sakıncası yere düşen yapraklarının yürürken ayakları kaydırmasıydı. (T, 29)

“Yaşasın Harikalar Diyarını Geziyoruz” adlı hikâyede İdil’in annesi, gezginin ayak izi takipçilerini ve İpek’i Harikalar Diyarına götürür. Harikalar Diyarında bulunan göl İpek’in çok hoşuna gider. İdil’in annesi İpek’e gölü gezdireceğini söyler:

“Annem İpek’in gözlerini hem gölden hem de gölde gezinen araçlardan ayırmadığını gördüğü için biz sormadan, Tamam İpek seni gölde gezdireceğim, dedi. Ama şimdi buranın keyfini çıkar.” (YHDG, 68)

“Yaz Tatili” adlı hikâyede kahramanın kamp kurdukları yer arkadaşı Orkun’un dedesine aittir. Dedesi burayı muhteşem bir düzen içerisinde ağaçlandırıp çiçeklendirmiştir. Kahraman bu doğa güzelliğini şöyle ifade eder:

“Burada çam ağaçlarının her türüne rastlamak olası. Özellikle gökyüzünü delip geçen karaçamlar, bir doğa harikası. Zeytin, portakal ve limon ağaçları, kavaklar, narlar... Çiçeğin bin bir türü... Renk cümbüşü her taraf. Lavantanın keskin kokusu burnumda.” (YT, 65)

4.2.1.11.6. Okuma Sevgisi

Okumak insanın en gerekli ihtiyaçlarından biridir. İnsan okuyarak öğrenmekte ve bilmedikleri hakkında bilgi edinmektedir. Okumak insanın dünyaya olan bakış açısını genişlettiği gibi kendini olumlu yönde geliştirerek donanımlı bir birey olarak

yetişmesinde 6nemlidir. Okuyan birey araştırır ve bilgi edinir. evresindeki her şeyi sorgulayarak doğru olanı 6ęrenir. Bu bakımdan okumak insanın kendini yetiştirmesinde vazgeçilmez bir araçtır.

Toplumun gelişmesinde ve refaha ulaşmasında okuyan bireylere ihtiyaç vardır. Okumayı ve yeni bilgiler edinerek 6retmeyi seven bireyler toplumun kalkınmasında etkilidir. Bu bakımdan k66k yaşlardan itibaren çocuklara okumayı sevdirmek gerekir. 6ncelikle anne ve baba bu konuda 6nemli bir rol modeldir. Okumayı seven bir ailede b6y6yen bir ocuk kitaplara ilgi duyar. Zamanla okumaya başladıkça kitap sevgisini de edinmiş olur. Okulda ise hem 6ęretmenler hem de okutulan kitaplar aracılığıyla kitap sevgisi benimsetilir.

Ulviye Alpay hik6yelerinde okumayı ve araştırmayı seven, k6t6phanelere 6nem veren kahramanlar aracılığıyla okuma sevgisini ve araştırmanın 6nemini çocuklara aşılar.

“Lale Devri” adlı hik6yede şair Nedim ocukları Nevşehirli Damat İbrahim Paşa K6t6phanesi’ne g6t6r6r. Çocuklar hemen d6rt bir yana dağılarak kitapları incelemeye başlarlar. Bu şair Nedim’in çok hoşuna gider:

“Adam 6nde, çocuklar arkada yeniden y6r6meye başladılar. Çok geçmeden Nevşehirli Damat İbrahim Paşa K6t6phanesi’nin içinde buldular kendilerini. Çocukların her biri k6t6phanenin bir yanına dağıldı, raflardaki kitapları incelemeye koyuldular. Bu Nedim’in çok hoşuna gitmişti. Çocuklara hayranlıkla baktı.” (LD, 81)

“Pasta Kız” adlı hik6yede Rabia annesiyle telefonda konuştuktan sonra yatağının yanı başındaki kitaba bakar. Kitabın onu içine çekmesi ve medeniyetlerde dolaştırması onu mutlu eder:

“Rabia telefonu kapattı ve yatağının yanı başındaki kitabı eline aldı.

Yalı. Bir İstanbul Masalı. Rabia öylesine derinden çekti içini. Gözleriyle elindeki kitabı seviyordu. “Beni içine sokan kitap, medeniyetlerde gezdiren kitap,” diye mırıldandı.” (PK, 94)

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede Özgül Hanımefendi’nin kütüphaneyi gezerken kitaplara sevgiyle bakması Efe’nin gözünden kaçmaz:

“Kütüphaneyi gezerken Özgül Hanımefendi’nin, kitaplarını sıcacık bakışlarıyla sevmesi gözümünden kaçmadı. Bu kitaplar, buradaki her bir belge onun için çok önemliydi.” (TH, 23)

“Üç Güzel Kelebek” adlı hikâyede sarı kelebek kitap okumayı çok sever ve bütün gün elinden kitabı düşürmez:

Sarı Kelebekse, tam bir kitap kurduydu. Bütün gün elinden kitap düşmezdi. Çünkü okumak en büyük zevkiydi. Bir gün kendine Alp dağlarında yaşayan Heidi’yi arkadaş seçer, başka bir gün mis gibi kokan portakal bahçelerinin arasında dolaşırdı. Özgürdü. Kitabı elinde olunca iki kanadı onu istediği yere uçuruyordu. Daha ne isteyebilirdi? (ÜGK, 61-62)

Sarı Kelebek, gezmeyi seven kırmızı kelebeğe kitap vererek onun dünyayı kitap okuyarak tanımasını, iyiyi ve kötüyü öğrenmesini ister. Bunu duyan uykuçu mavi kelebek de kitap ister:

Kırmızı kelebeğin yanaklarından süzülen yaşları sildi. İstersen gezmeni genişletebilirsin. Üstelik dünya çapında.”

Bunu söylerken bir de kitap uzattı.

Al oku. Dünyayı tanı. İnsanları tanı. Hayvanları tanı. İyi ve kötüyü öğren. İstersen bir avuç yıldız kanatlarından aşağıya kaydırabilirsin. Aydede ile sohbet et. Masallarına doyamayacaksın. Gezmeni bu bahçe ile sınırlama, kitap okuyarak dünyaya açıl.

Kırmızı Kelebek kitabını göğsünün üstüne sımsıkı bastırdı.

Bu arada Mavi Kelebek esneyecekti ki, elini ağzından çekip:

-Bir kitap da bana verir misin? dedi. Ben de gökyüzüne uzanmak istiyorum. Arkadaşlarım olmalı. Onların bilgilerinden yararlanmalıyım.

-Elbette dedi, Sarı Kelebek. Başka bahçelerde dolaş. Kır kahvelerini gez. Küçük çocukların senin arkandan nasıl koştuklarını gör ve sevin. Düşler aleminde gezinin. Dünyayı dolaşın, hepsi bu kitabın içinde. (ÜGK, 71)

‘‘Yeni Bir Gün’’ adlı hikâyede Efe kütüphaneye çıkararak arşiv çalışmalarına devam eder. Kitaplarla zaman geçirmeyi çok sever. Kitaplar onun için bir dost kadar önemlidir:

Kimi kitapların, çok acı çekmiş ancak yılmadan hayata direnen insanlar gibi ma rur, gururlu, bilge duruşu gözlerimi alıyordu. Kimi de fırından yeni çıkmış ekmek gibi tazecikti. Bunlar yüreklere kasıp kavurabildi i gibi tatlı bir ho luk da bırakabilirdi. D n sayfalarını araladı ım lacivert kitabın gururlu duruşu hemen gözüme çarptı. Bu kitapla aramda bir çekim olduğunu yadsıyamam. Uzanıp kitabımı aldım. Bir dostun eli gibi sıcacıktı. (YBG, 50)

4.2.1.11.7. Yaşam Sevgisi

 nsanın yaşamını sürdürmesi ve diğer insanlarla olumlu ilişkiler kurmasında yaşam sevgisi vazgeçilmez bir gereksinimdir. Yaşamı seven insan çevresindeki insanlara karşı sevgi dolu yaklaşarak olumlu ilişkiler kurar.  nsanı, doğayı, hayvanları hayatın içinde barındırdığı her varlığı severek değer verir. Hayatı sevdikçe üretmeyi ve paylamayı da sever.  nsanlara faydalı olmayı ve yardımla mayı ön plana alır. Duyarlı davranışlarıyla insanlara örnek olarak onların da hayatı sevmesini sa lar. Böylece hem kendine hem de topluma karşı yararlı bir birey olur.

Çocukların yaşam sevgisini kazanabilmesinde aile ve okul önemli bir yer tutar. Yaşam sevgisiyle yeti mi  çocuklar çevresindeki her canlıyı sever ve onlara değer verir. Onlara karşı duyarlı davranışlarda bulunarak yardım eder.  nsanlarla olan ilişkisinde sevecen davranarak iyi bir tutum sergiler. Böylece topluma faydalı bir birey olarak yeti ir.

Alpay’ın hikâyelerinde yaşam sevgisi, yaşamanın değerli olduğunu, etrafımızdaki her varlığı sevmeyi ve onlara g l mseme i    tleyen hikâyeler şeklinde i lenmi tir.

‘‘Denizin Yakut çocukları’’ adlı hikâyede caretta caretta salyangozu kayanın altından kurtarmaya çalışırken salyangozun hayatta kalmak için verdiği mücadeleyi hatırlar. Yaşamın çok değerli olduğunu anlar ve bunu güzel değerlendirmeye  alı aca ını söyler:

“Önümüzde bizi bekleyen iyi ve kötü yaşanacakların olduğunu artık yaşadığımız şu kısacık yaşam deneyimiyle anlıyorduk. Annemin dediği gibi, yaşam çok güzeldi. Dünyaya gelme şansını en iyi biçimde kullanacağımızı hesaba katarak yolumuza devam ettik.” (DYÇ, 70)

Caretta caretta arkadaşıyla birlikte yüzerken yanlarından gemilerin geçtiğini görürler. Gemilerin arkalarında bıraktıkları dalgalarla birlikte caretta da sallanmaya başlar. Bu onları neşelendirir. Dalgalarda sallanarak keyif almaya başlarlar. Böylece caretta caretta yaşamın çok güzel olduğunu anlar:

Okyanus çok büyüktü. Bu arada içine binlerce deniz canlısı alabilecek kadar büyük gemiler geçti yanımızdan. Artlarında bıraktıkları dalgalarla sallandık. Tıpkı tahterevalliye binmiş gibiydik. Bu da bizi yeniden neşelendirmişti. O anda her şeyi unutup bulunduğumuz ortamdan yeniden keyif almaya başladık. Evet! Binlerce evet!.. Yaşamak çok güzeldi... (DYÇ, 71)

“İdil Gülen Çocuk” adlı hikâyede İdil çocuklara seslenerek etrafımızdaki her canlıyı ve eşyayı sevmemizi söyler:

“Kedinizi severseniz, ne güzel miyavlar, güler size. Aynı şey köpeğiniz, balığınız, kuşunuz hatta çiçeğiniz için de geçerlidir. Elbisenize gülerseniz, çok yakışır üstünüze. Ayakkabınıza gülerseniz, ayağınızı sıkmaz. Rahat edersiniz.” (İGÇ, 9)

İdil çocuklara eşyaları sevmeyi önerir. Eğer onlara güler yüzlü davranırsak onlarda bize gülümseyeceklerdir der:

“Nasıl yani?” demeyin. Tüm eşyalarınızı sevin. Onlara güler yüzlü davranın. Bakın onlar da size ne güzel gülümseyecekler.” (İGÇ, 9-10)

İdil çocuklara gülümsemenin önemini anlatır. Etrafımızdaki her insana, canlıya ve eşyalara gülümseyerek her şeyin güzelleşeceğini söyler:

Saksıdaki menekşeye her gün gülümsemezseniz açmaz. Sokağa çıkınca manava selam verip gülümsemezseniz kepenklerini her zaman kapalı tutar. Sabahları ekmeğini, gazeteni getiren, çöpünü döken kapıcına da gülümse.

Sokağa çıkınca kaldırıma gülümse. Yürü üzerinde. Sevindir kaldırımı. Sana el sallayan çocuklara, sen de el sallla. Saçlarını okşayan dedene gülümse. Gülmek sağlıklıdır. Gülmek sevinçtir. (İGÇ, 10)

İdil annesine babasına ve yaşama gülümsediğini çünkü kendisinin gülen çocuk İdil olduğunu söyler.

“Benim adım gülen çocuk İdil. Çünkü ben hep gülümserim.

Anneme, babama gülümserim. Aynaya bakar kendime gülümserim.

Dedim ya, ben gülen çocuk İdil. Yaşama gülümserim...” (İGÇ, 10)

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede kardeşi olacağı için sevinen yavru flamingonun sevincine diğer flamingo ve leylekler de katılır. Sazlıklarında bu sevince ortak olmasıyla birlikte yaşam sevgisiyle dolu şarkılar söylemeye başlarlar:

“Biz mutlu canlılarız,

Neşeliyiz sağlıklıyız.

Görürüz, duyarız, konuşuruz.

Dostluklara açıktır kapımız.

Yalan söylemeyiz,

Zarar vermeyiz.

Yasaksız bir dünyada,

Severiz seviliriz.” (SKF, 19)

“Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde” adlı hikâyede İdil ailesiyle birlikte Atatürk Orman Çiftliği’nden dönerken yurdunu, insanları, hayvanları ve doğayı çok sevdiğini dile getirir:

“Sizleri çok seviyorum. Yurdumu çok seviyorum. Hayvanları, yeşilliği çok seviyorum. Ben değerliyim,” dedi.” (ŞKAOC, 88)

4.2.1.12. Sorumluluk

Hökelekli (2013, 57) sorumluluk değerini, “sorumluluk, kişinin kendisine ve başkalarına özen ve bakım göstermesini, yükümlülüklerini yerine getirmesini,

toplumsal sürece katılmasını, acılarını dindirmeye çalışmasını ve daha iyi bir dünya için çaba harcamasını içeren bir erdemdir.” şeklinde açıklamaktadır. Açıklamadan da anlaşılacağı gibi sorumluluk sahibi kişi üzerine düşen görevleri yerine getiren, sosyal hayata katılan, davranışlarının sonucuna katlanan ve toplumsal sorunların çözümünde rol alarak çaba harcayan bir yapıya sahiptir.

Güven (2014, 99)’e göre sorumluluk, “kişinin kendisi ve başkalarına karşı yerine getirmesi gereken görev ve yükümlülüklerini zamanında yerine getirmesi durumu” olarak tanımlamaktadır. Sorumluluklarını yerine getiren kişiler yapması gereken işleri sekteye uğratmadan zamanında gerçekleştirirler.

Sorumluluk, her bireyde bulunması gereken üstün duygulardan birisidir. Bu duygu, yüce ve yüksek bir bilinç gerektirir. Bu duygunun gereğini yerine getirmek, hem bizi hem de çevremizdekileri rahatlatır. Görev ve sorumluluk bilincine sahip olmakla kişi, kendini başkaları nezdinde ve kendi içinde rahat hisseder (Yaman, 2016, 228-229).

İnsanın hem kendine hem de topluma karşı yerine getirmesi gereken yükümlülükleri vardır. Kişi bu görevleri yerine getirdiği müddetçe hem kendi iç huzurunu sağlamış olur hem de toplum içinde güvenilir bir yer edinir. Aksi bir durumda hem kendine hem de çevresine karşı mahcup bir hal alır. Toplumda meydana gelen sorunların çözümünde ise sorumluluk sahibi kişiler önemli bir rol üstlenirler. Sorunların giderilmesi için çalışarak emek verirler. Böylece topluma karşı olan görevlerini yetirmiş olurlar. Bu bakımdan sorumluluk sahibi bireylerin yetişmesinde çocuklara büyük bir özen gösterilmelidir. Hem aile hem de okul içinde çocukların sorumluluk bilinci içinde yetişmesi önemlidir.

Yazarın hikâyelerinde kahramanların üzerine düşen görevleri yerine getirmesi ve sorumluluk almaktan çekinmemesi sorumluluk değerini göstermektedir. Alpay’ın hikâyelerinde sorumluluk değerinin dağılımı Tablo 17’de gösterilmiştir:

Tablo 17: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Sorumluluk Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Sorumluluk	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 24
Aktör Fil	57, 58-59	
Atatürk Evi ve Müzesi	89	
Atatürk Orman Çiftliği	82	
Ayaş	108	

Cesur	39, 39-40
Çocukların Sırrı	30
Çok Mutluyum Çooook	56
Doğayı Koruyan Keçi	26
İdil'e Kırmızı Bir Kuş Gülümsedi	43-45
İdil ve Çiftliği	60, 61
İdil ve Köpeği Püskül	21
Kız Kulesi	25
Kuş Evi	51
Sürpriz Bir Tanışma	9
Şirin Kız Akçay'da	7
Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği'nde	87
Tatil Hayalim	7
Tren Gelir Hoş Gelir	13, 21-22, 78-79
Yaz Tatili	80

“Aktör Fil” adlı hikâyede,

Konu: Fil'in tiyatro sevgisi,

Ana düşünce: Çevremizdekilere yeteneklerimizi sergilemek isterken onları korkutmamalı uygun zamanda ve uygun yerde sergilemeliyiz.

“Atatürk Evi ve Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Takipçilerin Atatürk Evi ve Müzesini gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Evi ve Müzesi gezilip görülmesi gereken tarihi bir öneme sahip yerlerdendir.

“Atatürk Orman Çiftliği” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Atatürk Orman Çiftliği'ni gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Orman Çiftliği doğal güzelliği ve hayvanlarıyla görenleri etkileyen güzel bir mekandır.

“Ayaş” adlı hikâyede,

Konu: Ayaş'ın kültürel önemi,

Ana düşünce: Ayaş küçük meydanlarında bulunan çeşme ve camileriyle Ankara'nın küçük bir ilçesidir.

“Cesur” adlı hikâyede,

Konu: Cesur adlı köpeğin dereye zehirlenmesi,

Ana düşünce: Doğayı kirleterek canlılara zarar vermemeli ve kirletenlere karşı ise adaletin sağlanması için elimizden geleni yapmalıyız.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza'nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters

çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Çok Mutluyum Çoook” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin İpek adında küçük bir kızı yanlarına alarak Ankara gezisine devam etmeleri

Ana düşünce: Gezginin ayak izi takipçileri Ankara Marşı’nı söyleyerek vatanlarına olan sevgilerini dile getirirler.

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede,

Konu: Keçinin doğayı koruması,

Ana düşünce: Doğaya zarar verenleri uyarmalı ve gerekirse cezalarını çekmesi sağlanmalıdır.

“İdil’e Kırmızı Bir Kuş Gülümsedi” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in sorumluluklarını yerine getirmesi,

Ana düşünce: Sorumluluklarımızın farkında olarak onları yerine getirmeye çalışmalıyız.

“İdil ve Çiftliği” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in kayıp oyuncaklarını araması,

Ana düşünce: Düzenli olmaya özen göstererek sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz.

“İdil ve Köpeği Püskül” adlı hikâyede,

Konu: İdil ve köpeği Püskül’ün karda oynaması,

Ana düşünce: Yaz ve kış hiçbir mevsimi ayırmadan bütün mevsimleri sevmeliyiz.

“Kız Kulesi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın kendilerini Kız Kulesi hikâyesinin yaşandığı zamanda bulması,

Ana düşünce: Kız Kulesi tarihi çok eskilere dayanan hikâyesiyle insanları etkileyen önemli bir yapıdır.

“Kuş Evi” adlı hikâyede,

Konu: Tuğçe’nin kumruyu sevmesi ve beslemesi,

Ana düşünce: Hayvanların ihtiyaçlarını gidererek onları sevmeli ve korumalıyız.

‘‘Sürpriz Bir Tanışma’’ adlı hikâyede,

Konu: Küçük kızın hayvan sevgisi,

Ana düşünce: Etrafımızda bize ihtiyaç duyan canlılara yardım etmeli ve onları sevmeliyiz.

‘‘Şirin Kız Akçay’da’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in tatil yapmak için Akçay’a gelmesi,

Ana düşünce: Sevdiklerimize hediye verirken onlara kendi emeğimizle ortaya koyduğumuz şeyler vermeye özen göstermeliyiz.

‘‘Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Atatürk Orman Çiftliği’ni gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Orman Çiftliği içerisinde çeşitli birçok hayvanlarıyla ve doğal güzelliğiyle görenleri kendine hayran bırakan güzel bir mekandır.

‘‘Tatil Hayalim’’ adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin tatile gitme hayali,

Ana düşünce: Hayallerimiz gerçekleşmediği zaman umutsuzluğa kapılmamalıyız. Hayat bize belki daha güzel kapılar açacaktır.

‘‘Tren Gelir Hoş Gelir’’ adlı çocuk oyununda,

Konu: İdil ve arkadaşlarının demiryolu hakkındaki sohbeti,

Ana düşünce: En güvenli ulaşım yolu olan demiryolunu kullanmaya özen göstermeli ve çevremize de demiryolunu kullanmaya teşvik etmeliyiz.

‘‘Yaz Tatili’’ adlı hikâyede,

Konu: Burak’ın kaybolan arkadaşlarını bulmak için verdiği mücadelesi,

Ana düşünce: Sevdığımız insanların başına bir şey geldiğinde sessiz kalmayıp onlara yardım etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

Sorumluluk değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından sorumluluk değeriyle uyuşmaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin sorumluluk değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

‘‘Aktör Fil’’ adlı hikâyede ceylan bir gün ormanda dolaşırken daha önce görmediği garip bir yaratıkla karşılaşır. Korkusundan Sedir ağacının altına saklanır. Ormanın başkanı aslan geçmiş zamanların tarihini araştırmış ama böyle bir varlığa

rastlamamıştır. Bunun üzerine aslan, Sedir ağacı ve ceylan kafa kafaya verip bu olayı çözeceklerine dair yemin etmişler:

Sevgili Ceylan bu çaresizlik karşısında çok üzülmüştü. Tabii başkan Aslan da ellerindeki verilerin çokluğuna karşın bu yarattığı bulamasının sıkıntısıyla kıvrılır olmuş. Sedir ağacı yüzyılların tarihi, görmüş geçirmiş olduğundan olaylara daha sakin yaklaşıyor. Üçü kafa kafaya verip, bu olayı kökünden çözmeye yemin etmişler o gün. (AF, 57)

Baykuş gece boyunca ormanda gözcülük yapma sorumluluğunu üstlenir. Günlerce garip yarattığı ormanda arar durur:

“Baykuş üstlendiği sorumlulukla çalışmaya başladı. Kolay iş değil, her gece ormanın içinde uçup garip yarattığı aramak. Çalışması günlerce sürdü. Yarattığı bulamamak Baykuşu ara sıra karamsarlığa bile sürüklemişti.” (AF, 58-59)

“Atatürk Evi ve Müzesi” adlı hikâyede İdil, İpek’in onların evlerinde kaldığı son günü dolu dolu geçirmesi için elinden geleni yapmaya hazırdır. Annesiyle birlikte düşünerek onu Oyuncak Müzesi’ne götürmeye karar verirler:

İpek’in evimizdeki son günü. Bugünü güzel ve anlamlı geçirmek için elimden ne geliyorsa yerine getirmek isterim. Akşamüzeri de babam İpek’i evine bırakacak. Sonunda annemle bir karara vardık. İpek’i çok hoşlanacağı bir yere götüreceğiz. İpek’e, ‘Seni Oyuncak Müzesi’ne götüreceğim,’ dedim. Öyle tatlı gülü ki sonunda, ‘Oyuncak Müzesi mi var,’ diye muzipçe soruverdi. (AEVM, 89)

“Atatürk Orman Çiftliği” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri sıklıkla geziye çıkmazlar ama düzenli olarak her hafta bir yere giderler. Bugünlerde sıklıkla gezmelerinin nedeni İpek’i daha çok gezdirebilmek ve kültürel zenginliklerimizi tanıtabilmektir:

“Tabii gezginin ayak izi takipçileri bu kadar sıklıkla geziye çıkmayız. Ancak düzenli olarak her hafta bir yere gideriz. Şimdi bu gezilerin böyle sıklıkla yapılmasının nedeni, İpek’i daha çok gezdirebilmek, kültürel zenginliklerimizi gösterebilmek.” (AOÇ, 82)

“Ayaş” adlı hikâyede İdil yapmış oldukları gezinin sonunda okuyucuya seslenerek onlara düşünmelerini geçmişimizde nelerin olduğunu, neleri kazanıp neleri kaybettiğimizi bilmelerini ister. Tarihimizi ve kültürel mirasımızı öğrenip korumanın herkesin görevi olduğunu söyler:

“Düşünün bir kez nereden bugünlere gelmişiz. Geçmişimizde neler var? Neler olmuş? Neler kazanıp neler kaybetmişiz? Tarihimizi öğrenmek, kültür değerlerimizin farkında olmak hepimizin görevi. Geçmişini bilmeyen yarınına nasıl sahip çıkar, öyle değil mi?” (A, 108)

“Cesur” adlı hikâyede Neşe hanım ormanda gezintiye çıkan Can ve köpeği Cesur’u merak etmeye başlar. Can’ın dedesi ona merak etmemesini Can’ın buraları avucunun içi gibi bildiğini söyler. Neşe hanım torununun sorumluluğu ona ait olduğu için telaşlanır:

“Can’la Cesur nerede kaldılar? Çok uzaklaşmasalardı bari. Ormanda yürürken zamanın nasıl geçtiğinin farkına varmıyor insan,” derken kaygılı gibiydi.” (C, 39)

“Can buraları avucunun içi gibi bilir Neşe. Merak etme, birazdan gelirler. Sen keyfine bak,” dedi dede. Sonra da etleri mangalın üstüne dizdi. Neşe Hanım kaygılanmıştı. Ne de olsa on bir yaşında küçük bir çocuktan Can.” (C, 39-40)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede Beril’in annesi çocuklara köpek yavrularına bahçede bakabilme izni verir. Artık Püskül ve yavrularının bakımından çocuklar sorumlu olmuştur:

“Ancak o günden sonra Püskül ve yavruları hakkında konuşulmadan bir tek gün geçmeyecekti. Çünkü artık onların geleceğinden mahallenin çocukları sorumluydu.” (ÇS, 30)

“Çok Mutluyum Çoook” adlı hikâyede İdil, Beypazarı’nı onlara tanıtan İpek’i ailesinden izin alarak kendi evinde misafir eder. İdil İpek’i Ankara’yı gezdirmeye karar verir ve bu geziye anne ve babası da katılır. Bunu İpek’in ailesine duydukları

sorumluluktan yaparlar. İdil de kendi ailesinin gösterdiği bu hassasiyetten dolayı onlarla gurur duyar:

Annem bizi nerdeyse sokağa kadar uğurladı. Bu uğurlamanın İpek'in şerefine yapıldığını, bir bando takımının eksik olduğunu söylersem hiç abartmamış olurum. Benim güzel ailem. Bu geziye babam da eşlik edecek. Bu eşlik İpek için. Kuşkusuz İpek'in ailesine duyduğu sorumluluktan kaynaklanıyor. Her çocuk gibi ben de ailemle gurur duyuyorum. (ÇMÇ, 56)

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede keçi, ağaçlara hırsız bulacağına dair söz verdiği için antrenmanlara gitmemeye başlar. Bunun doğru bir davranış olmadığını bildiği halde verdiği sözü tutmak için uğraşır:

“Ağlayan ağaçlara hırsız bulacağıma dair söz verdim. Ben de onlarla birlikte ağlıyorum. O gün ve diğer günler dağa gitmedim. Antrenmanlara da katılmadım. Biliyorum bu çok yanlış bir davranış biçimi. Ama arkadaşım ağaçlara, hırsız bulmaya söz vermişim. Mutlaka hırsız bulacağım.” (DKK, 26)

“İdil’e Kırmızı Bir Kuş Gülümsedi” adlı hikâyede İdil kuş yuvasının yanına gider ve üzerine düşen sorumlulukları yerine getirir. Eve geldiğinde ise aynı şekilde görevlerini tamamlar:

Yuvaya gidince kendimi büyük adam gibi görüyorum. Orada pek çok görevim var. Şarkı söylemek, oyun oynamak, resim yapma gibi. Tabii uyumak da görevlerimin arasında. Yemeğimi kendim yerim. Dişlerimi fırçalar, elimi ağzımı yıkayabilirim. Tuvaletimi de kendim yapabilirim. Sonra giysilerimi de kendim giyebilirim. Odamı toplarken oyuncaklarımla da bol bol konuşurum. Geçen akşam annem beni yıkarken ben de yeşil saçlı bebeğimi yıkadım. Bu iş ikimizin de çok hoşuna gitti. Bebeğim de benim gibi misler gibi koktu. Babam hem beni, hem bebeğimi öptü. (İKBKG, 43-45)

“İdil ve Çiftliği” adlı hikâyede İdil ailesiyle birlikte pikniğe gidecektir. Annesi piknik için hazırlık yaparken İdil’e de odasını toplamasını hatırlatır. İdil annesine bunu söylemesine gerek olmadığını zaten odasını toplayacağını söyleyerek sorumluluklarının farkında olduğunu gösterir:

“Annem piknik için hazırlıklar yaparken:

-İdil sen de odanı topla, dedi. Ben odamı toplayabilirim. Bunun için odanı topla demeye gerek yok.” (İVÇ, 60)

İdil'in odasında oyuncaklardan oluşan çiftliği vardır. Çiftliğini oyun oynarken dağıttığı için atı ve köpeğini bulamaz. Kendisinin bu çiftliğin sahibi olduğunu at ve köpeğin ondan izin almadan gitmemeleri gerektiğini söyler. Kendisinin de ailesinden izin almadan bir yere gitmediğini söyleyerek sorumluluklarını yerine getirdiğini belirtir:

“Şu at ve köpek nereye gitti acaba? Belki de birlikte geziyorlardır. İzin almadan evden ayrılamayacaklarını bir daha hatırlatmalıyım ikisine de. Ben izin almadan bir yere gidiyor muyum?..” (İVÇ, 61)

“İdil ve Köpeği Püskül” adlı hikâyede İdil kar oynamak için sokağa çıkmadan önce köpeği Püskül’ün üşümemesi için ona yünden örülmüş kalın elbisesini giydirir:

“İdil köpeği Püskül’e baktı:

-Önce seni giydirmem gerek. Yoksa üşütüp hastalanabilirsin, dedi. Püskül’ün eşyalarının bulunduğu dolabı açtı. Kalın yünden örülmüş, kırmızı bir elbiseyi Püskül’e giydirdi. Püskül hazırlanınca neşeyle havladı.” (İVKP, 21)

“Kız Kulesi” adlı hikâyede hükümdarın yıllar sonra bir kızı olur. Hükümdar kızı on sekiz yaşına gelince tacını, tahtını ona devredeceğini söyler. Bunu duyan bir bilge hükümdara o kadar sevinmemesi gerektiğini kızının on sekiz yaşına basmadan bir yılan tarafından sokulup öleceğini söyler. Hükümdar duydukları karşısında çıldırır da kızını korumak için önlem almaya karar verir. Dalgalarla baş edemeyip ölen gencin anısına yapılan tapınağı, yeniden onartıp kızının yaşayabileceği bir kule haline getirir. Ve kızını o kuleye yerleştirir. Artık kızını hiçbir yılan sokamayacağı için hükümdarın içini rahatlar:

Denizdeki fırtınayla, dalgalarla baş edemeyip yiten gencin anısına yapılan tapınağı yeniden onartıp boyattı hükümdar. Kızının yaşayabileceği güzel temiz bir kule haline getirdi. Artık tüm kötülüklerden korunmuş olarak bu kulede yaşamaya başladı hükümdarın kızı. Üstelik sarayını tam karşısında olduğu için bu kule, hükümdarın içi daha rahatlamıştı.

.....

Bundan böyle hiçbir yılan kızını sokamayacak, ona zarar veremeyecek olduğu için hükümdarın gönlü rahata ermişti. (KK, 25)

‘‘Kuş Evi’’ adlı hikâyede Tuğçe kumruyu her gün gizli gizli beslediğini anne ve babasına söyler. Babasının ise kumru için ev yaptığını öğrenince şaşırır. Babasına annesinin de kumruyu bilip bilmediğini sorar. Babası annesinin başından beri senin kumruyu beslediğini bildiğini kızmak yerine sorumluluk sahibi bir davranış gösterdiğin için mutlu olduğunu söyler:

-Böyle şeylere kızılmaz kıyım, dedi babam sevecenlikle. Üstelik annen onu beslediğin için senin bu davranışını çok beğenmiş.

-Bana hiçbir şey söylemedi ama...

-Belki de senin bu sırrını kimseyle paylaşmak istemediğini düşünmüştür.

Doğrusu şaşkındım. Oysa Narin’i gizli gizli beslerken annemin bunu fark edip bana kızacağını düşünmüştüm. (KE, 51)

‘‘Sürpriz Bir Tanışma’’ adlı hikâyede küçük kız okuldan eve döndüğünde bacaklarına dolanan kedisi Şirin’i görür. Şirin ona acıktığını söylercesine miyavlamaya başlar. Küçük kız, Şirin’e yemeğini vererek karnını doyurur:

Bu arada kedimiz Şirin ayaklarımın altında incecik sesiyle miyavlayarak dolanıp duruyor. ‘Ben açkıttım, beni artık gör,’ diyor Şirin. Bir kabın içerisine onun yemeği de hazırladım. Şirin de en az benim kadar acıkmıştı. Yemeğini iştahla yedi. Ben gelmesem demek ki zavalılık aç kalacaktı. Karnı doyunca sanki teşekkür ederim der gibi bir kez daha miyavladı. (SBT, 9)

‘‘Şirin Kız Akçay’da’’ adlı hikâyede İdil balkondan bakarken mahalledeki iki kız çocuğu onu selamlayarak oyun oynamaya çağırır. İdil çocuklarla oyun oynamaya gitmeden önce annesinden izin alır:

‘‘-Aşağıya inmek ister misin? Birazdan öbür arkadaşlarımız da gelecek, birlikte sek sek oynayacağız.

İdil hiç düşünmeden,

-Elbette gelmek isterim, ama önce anneme sormalıyım, diye yanıtlamıştı.’’

(ŞKA, 7)

‘‘Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde’’ adlı hikâyede İdil, Atatürk Orman Çiftliği’ne gelmekten çok mutludur. Kendisini bu çiftliğin bir emanetçisi olarak görür. Bu çiftliği koruyup gelecek nesillere ulaştırmak için elinden geleni yapacaktı:

“Elindeki Atatürk Orman Çiftliği’nin dondurmasını yerken mutlu mutlu gülümsedi. Çünkü Atatürk Orman Çiftliği’nin emanetçisiydi kendisi. Burayı en iyi biçimde koruyup, kollayıp kendisinden sonra gelen nesle bırakacaktı.” (ŞKAOC, 87)

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede Efe ailesine verdiği sözü tutup başarılı bir karne getirirse ailesi ona tatile gideceklerine dair söz verir. Efe bunun için derslerine çalışıp sorumluluğunu yerini getirmeye çalışır:

“Yarıyıl tatiline tam bir hafta var. Şunu çok iyi biliyorum ki getireceğim başarılı bir karnenin ödülü; bembeyaz yamaçlardan çığlık atarak kaymak olacak. Bu hayalimin arkadaşlarımla paylaştığımda onlar da en az benim kadar heyecanlandılar.” (TH, 7)

“Tren Gelir Hoş Gelir” adlı çocuk oyununda İdil ve arkadaşları okul çıkışı servis aracına binerek anneannesinin onlar için hazırladığı sürprizi görmeye giderler. Ama birilerinin kaza yapması sonucu trafik akmaz. Çocuklar araçta sıkıldıkları için dışarı çıkmak isterler. Aracın şoförü Mehmet ağabey çocukların başına bir şey gelmesinden korkarak çocuklara aracın yanında ayrılmamalarını söyler:

Şoför:

-Kızlar! Nereye!

İdil ve Öykü:

-Mehmet Ağabey! Lütfen!

Öykü:

-Çok sıkıldık ama.

İdil:

-Lütfen, bak herkes dışarıda.

Şoför:

-Tamam tamam... İnin ama aracın yanından sakın ayrılmayın. Söz mü?

İdil ve Öykü:

-Tamam... ayrılmayız... Mehmet Ağabey... söz. (TGHG, 13)

İdil ve arkadaşları yolda gerçekleşen kaza sonucu anneannesinin yanına gitmeye geç kalırlar. İdil ve kuzeni Öykü anneannelerine haber vermek isterler. Telefonumuz olsaydı ona haber verirdik derler. Yoksa meraktan tansiyonunun yükseleceğini düşünürler:

Öykü:

-Üstelik ananem meraktan ölmüştür.

İdil:

-Doğru. Anneannem sokaklara çıkmıştır. Nerde kaldı bu çocuklar diyorur. Saçını başını yoluyordur.

Öykü:

-Keşke bir cep telefonumuz olsaydı.

İdil:

-Evet. Anneanneme haber verirdik.

Öykü:

-Ama yok!

İdil:

-Canım anneannemin meraktan tansiyonu zıplamasın diye, yolda bir kaza olmuş, onun için biraz gecikiyoruz derdik. Anneannem de bizden haber aldığı için sevinirdi.

(Ellerini iki yana açar)

-Ama yok! (TGHG, 21-22)

Anneanne kızlara bu yaz tatiline trenle gitmeyi teklif eder. Bu akşam anne ve babalarınıza trenle yolculuk yapacağımızı duyuralım der ve diğer çocukları da birlikte gitmek için çağırır. Buna sevinen Öykü tren yolculuğunun hem ekonomik hem de güvenli olduğunu söyler. İdil ise ailesinin onlara güvenli ulaşım yolunu anlatamadıkları için bari biz onlara anlatalım der. Anneanesi de bilenler bilmeyenlere demiryollarının değerini anlatması gerektiğini söyler:

Anneanne:

-Bu yaz tatilimize trenle gidelim kızlar. Hem annelerinize hem de babalarınıza yolculuğumuzu trenle yapacağımızı bu akşam duyuralım. Hatta birlikte gidelim çocuklar... hep birlikte. Trende hepimize yer var.

Öykü:

-Çok iyi olur anneanne. Hem trafik teröründen uzak, hem ekonomik hem de güvenli ulaşım yolunu tercih etmiş olacağız trenle gitmekle.

İdil:

-Ne yapalım onlar bize bu güvenli ulaşım yolunu anlatamamışlar, bari biz onlara anlatalım anneanne öyle değil mi?

Anneanne:

-Bence çok iyi olur İdiliğim. Ancak yataklı vagonu tercih edelim. Çok uzun zaman oldu yataklı vagonla gitmeyeli. Doğrusu çok da rahat bir yolculuk olacak özellikle benim için.

İdil:

-Akşam annemiz babamız işten dönünce trenin güvenilirliğinden uzun uzun söz ederiz.

Öykü:

-Birlikte düşler yoluna çıkarız...

Şafak:

-Bu akşam annemi, babamı, kardeşimi düşler yoluna çıkaracağım. Hayır demeyeceklerini biliyorum.

Yaman:

-Eee, ben de öneririm babama. Ancak geleceklerine dair söz veremem anneanne.

Şoför:

-Memleketime her yıl trenle giderim anneanne. Güvenlidir tren yolculuğu, ayrıca çok da zevklidir.

Anneanne:

-Bilenler anlatmalı bilmeyenlere demiryollarının değerini. (TGHG, 78-79)

“Yaz Tatili” adlı hikâyede kahramanın arkadaşlarının bulunması için haber verdiği Jandarma komutanı, kahramanın göstermiş olduğu cesarete ve sorumluluğa hayran kalır. Arkadaşlarının bulunması için sorumluluk alarak uğraşması Jandarma komutanının gözünden kaçmaz:

“Sizin gibi sorumluluğunu bilen gençler oldukça bizlerin sırtı yere gelmez.” Bir görevlinin beni kamp yerine götüreceğini ve kamp alanında bir soruşturma yapacağını söyledi.” (YT, 80)

4.2.1.13. Vatanseverlik

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021), “vatanseverlik, doğduğu yeri, evini, köyünü, müstakil devlet sınırları içinde memleketini sevmektir.” Vatan sevgisine sahip kişiler vatanını ve bu vatan içindeki her şeyi severek değer verirler.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda, Türk Milli Eğitiminin Amaçları kısmında;

Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini, Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” maddesi yer almaktadır (Madde 2) (Değişik: 16/ 6/ 1983- 2842/ 1 maddesi).

Bu maddeden yola çıkarak vatanını, milletini seven ve ona değer veren, sahip olduğu değerleri koruyan, vatanına karşı görev ve sorumluluklarını yerine getiren bireyler yetiştirmek eğitimin amaçlarından biri olmuştur. Bu bakımdan çocukları vatan sevgisiyle yetiştirmek esas amaçlarımızdan olmalıdır.

Bir milletin aynı toprak parçası üzerinde beraberce yaşamasını ve aynı ortak duyguları paylaşmasını sağlayan yegâne şey vatanına duyduğu sevgidir. Vatan sevgisi bir milletin sahip olduğu en değerli hazinesidir. Vatanını seven ve onu gelebilecek bütün kötülöklere karşı koruyan bir halka sahip milletler varlıklarını nesiller boyunca sürdürebilme yeteneğine sahiptirler. Bu bakımdan bir toplumun varlığını devam ettirmesinde vatan sevgisine sahip bireylerin yer alması önemlidir.

Vatan sevgisinden yoksun insanlarla dolu bir ülkenin parçalanması ve yok olması kaçınılmazdır. Bundan dolayı küçük yaşlardan itibaren çocuklara vatan sevgisinin aşılması gerekir. Vatan sevgisiyle büyüyen çocuklar vatanına karşı görev ve sorumluluk bilincine sahip olurlar. Onu sevmeyi ve korumayı amaç edinirler. Böylece toplumsal birliğin sağlanmasına da katkıda bulunurlar.

Yazarın eserlerinde memlekete duyulan özlem, vatanına sevgiyle bağlanmak, vatan toprağını korumak ve Mehmetçiklere duyulan saygı şeklinde vatanseverlik değerine yer verilmiştir. Yazarın hikâyelerinde vatanseverlik değerinin dağılımı Tablo 18’de gösterilmiştir:

Tablo 18: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Vatanseverlik Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Vatanseverlik	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 12
Arkadaşım Beate	70	
1919	28-29, 38	
Çok Mutluyum Çook	57	
Lale Devri	84	
Şirin Kız Vapurla İstanbul’u Geziyor	21	
Şirin Kızdan Mehmetçiğe Saygı	56, 58-59, 60	
Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde	87	
Tren Gelir Hoş Gelir	73, 74-75	

‘‘Arkadaşım Beate’’ adlı hikâyede,

Konu: Füsün’un arkadaş sevgisi,

Ana düşünce: Arkadaş edinebilmek için illa aynı dili konuşmaya gerek yoktur. Yeter ki çevremizdeki insanlara sevgiyle yaklaşarak onları anlayabilelim.

“1919” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin tarihe ilgisi,

Ana düşünce: Tarihimize merak duyarak araştırmalı ve edindiğimiz bilgileri arkadaşlarımızla paylaşmalıyız.

“Çok Mutluyum Çooook” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin İpek adında küçük bir kızı yanlarına alarak Ankara gezisine devam etmeleri

Ana düşünce: Gezginin ayak izi takipçileri Ankara Marşı’nı söyleyerek vatanlarına olan sevgilerini dile getirirler.

“Lale Devri” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Lale Devrine giderek şair Nedimle tanışması,

Ana düşünce: Başımıza ne tür zorluklar gelirse gelsin her koşulda vatanımızı korumaktan vazgeçmemeliyiz.

“Şirin Kız Vapurla İstanbul’u Geziyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in vapurla İstanbul’u gezmesi,

Ana düşünce: Yurdumuzun her ili kendine has güzelliklerle doludur.

“Şirin Kızdan Mehmetçiğe Saygı” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Çanakkale Şehitleri Abidesi’ni ziyarete gitmesi,

Ana düşünce: Her Türk vatandaşı Çanakkale Şehitleri Abidesi’ni ziyaret edip Mehmetçikleri saygıyla anmalıdır.

“Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Atatürk Orman Çiftliği’ni gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Orman Çiftliği içerisinde çeşitli birçok hayvanlarıyla ve doğal güzelliğiyle görenleri kendine hayran bırakan güzel bir mekandır.

“Tren Gelir Hoş Gelir” adlı çocuk oyununda,

Konu: İdil ve arkadaşlarının demiryolu hakkındaki sohbeti,

Ana düşünce: En güvenli ulaşım yolu olan demiryolunu kullanmaya özen göstermeli ve çevremize de demiryolunu kullanmaya teşvik etmeliyiz.

Vatanseverlik değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından vatanseverlik değeriyle uyuşmaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin vatanseverlik değeri bakımından eksik olduğu düşünülebilir.

‘‘Arkadaşım Beate’’ adlı hikâyede Füsun Almanya’da kaldığı süre boyunca vatanını özler. Arkadaşları, akrabaları gözünde tüter:

Günler geçtikçe, doğup büyüdüğüm kenti daha çok özliyordum. Arkadaşlarım, ninem, dedem, dayılarım, teyzelerim gözümde tütüyordu. Annemle babam yurda döndüklerinde, bizleri kucaklarken, ‘İnsan gurbetteyken yurdu gözünde tüter,’ derlerdi. O günlerde bu sözün önemini tam olarak anlayamadığımın şimdi farkına varıyordum. ‘Gurbet’ babamın dediğı gibi yaman bir söz. (AB, 70)

‘‘1919’’ adlı hikâyede Efe’nin okuduğı kitapta Atatürk 16 Mayıs 1919’da Bandırma adlı vapura binerek Galata rıhtımından ayrılıp 19 Mayıs 1919’da Samsun’a varır. Atatürk yaptığı bu yolculukta Anadolu’ya ne silah ne de cephane götürdüklerini oraya sadece güçlerini ve sevgilerini götürdüklerini ifade eder:

‘‘Bu göz alıcı güzelliğı yüreğine sindirerek izledi. Öylesine içten ve güzel gülümsedi. ‘Biz Anadolu’ya ne silah ne de cephane götürüyoruz. Bizler Anadolu’ya gücümüzü, sevgimizi, yüreğimizi götürüyoruz arkadaşlar,’ diyerek Türk İstiklal Savaşı’nın kazanılmasını sağlayan gerçek gücün kaynağını o anda gösterdi.’’ (1919, 28-29)

Özgül Hanımefendi, Efe’yle birlikte çaylarını içerken arada çalan müziğe eşlik eder. Efe’ye bu sesin Atatürk’ün çok sevdiği seslerden biri olan Safiye Ayla’ya ait olduğunu söyler. Efe kütüphaneye çıkarak Safiye Ayla’nın kim olduğı hakkında araştırma yapar. Safiye Ayla’nın Atatürk adına düzenlediğı bir konserinde Kurtuluş Savaşı’na katılan yiğit bir gencin hikâyesini anlatan ‘‘Yanık Ömer’’ adlı türküyü seslendirdiğini öğrenir:

‘‘Yanık Ömer, her savaştan bir yara taşıyor,
Yanık Ömer, yiğit Ömer öğünmeden yaşıyor.
Kurtuluş Savaşında yirmi sekiz yaşında,

Mangasının başında, taşıyor...

Yanık Ömer, yiğit Ömer, siperleri aşıyor.” (1919, 38)

“Çok Mutluyum Çoook” adlı hikâyede İdil ve gezginin ayak izi takipçileri İpek’i Ankara’nın sokaklarında gezdirirler. İpek’e Ankara’nın sokaklarında gezinmek nasıl bir duygu diye sorarlar. İpek duyduğu mutluluğu Aka Gündüz’ün Ankara Marşı’nı söyleyerek dile getirir:

Ankara, Ankara, güzel Ankara
Seni görmek ister her bahtı kara
Senden yardım umar her düşen dara
Yetersin onlara güzel Ankara

Burcuna göz diken dik başlar insin
Türk gücü orada her zoru yensin
Yoktan var edilmiş ilk şehir sensin
Var olsun toprağın taşın Ankara (ÇMÇ, 57)

“Lale Devri” adlı hikâyede uşak Sabahattin şair Nedimden şehrin anahtarını ister. Şair Nedim İstanbul’un anahtarını ona vermeyeceğini gerekirse İstanbul için öleceğini söyler:

“-Şehrin anahtarını istiyorum, dedi Sabahattin.

-İstanbul’un anahtarını sana veremem. Çünkü İstanbul için ben ölürüm, dedi.”

(LD, 84)

“Şirin Kız Vapurla İstanbul’u Geziyor” adlı hikâyede İdil vapurda seyahat ederken denizin güzelliğine hayran kalır. Kendi yaşadığı yer olan Ankara’da deniz yoktur. Ama Ankara’da bulunan güzelliklerin bazıları da İstanbul’da yoktur. İdil yurdunun çok güzel olduğunu düşünür:

“İdil vapurun ardında uzun bir yol gibi bıraktığı köpüğe baktı. Ne güzeldi şu deniz. Ankara’da deniz yoktu. Ankara’da olan pek çok güzellik de İstanbul’da yoktu. İdil içinden, “Yurdum ne güzel,” diye geçirdi.” (ŞKVİG, 21)

‘‘Şirin Kızıdan Mehmetçiğe Saygı’’ adlı hikâyede İdil öğretmeninden her Türk vatandaşının Çanakkale Şehitleri Abidesini ziyaret etmesi gerektiğini bunun orada yatan şehitlere karşı bir borç olduğunu öğrenir:

‘‘Bir ara, ‘Her Türk Çanakkale Şehitler Abidesi’ni gidip görmeli, çünkü vatanı için ölmüş binlerce şehidimiz yatıyor orada. Bu vatan Mehmetçiklerimizin sayesinde ayakta kaldı. Bizler Mehmetçiklerimizin sayesinde hayattayız,’’ dedi öğretmeni.’ (ŞKMS, 56)

Şirin kız, Çanakkale Şehitleri Abidelerini gezerken tanıştığı yaşlı amcayla sohbet etmeye başlar. Amca ona sorular sorarak Şirin kızın vatanına olan duyarlılığını öğrenmeye çalışır:

- Peki başka neler biliyorsun?
- Çanakkale Zaferi’nin kazanılmasında çok fazla şehit verdiğimizizi biliyorum.
- Başka?
- Bana emanet edilen bu değerlerin önemini biliyorum.
- Ben de senin bu değerleri çok iyi koruyacağını biliyorum şirin kız.
- İdil, yaşlı adamın sözlerinden övünç duydu. Yaşlı adam,
- Çanakkale, Mehmetçiğin yazdığı şanlı bir destan... dedi. (ŞKMS, 58-59)

Yaşlı adam Şirin kıza Çanakkale Zaferi’nin Türk savunmasının zaferle sonuçlanan tarihi bir meydan savaşı olduğunu anlatır:

‘‘Şirin kız, Çanakkale, Türk savunmasının zafere dönüşen, zaferle sonuçlanan uzun süreli bir meydan savaşı olarak tarihe geçti. Hem de düşmanın takdir duygularıyla.’’ (ŞKMS, 60)

‘‘Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde’’ adlı hikâyede İdil, Atatürk Orman Çiftliği’ni gezdikten sonra Ankara’yı ve yurdunu sevdiğini dile getirir:

‘‘Yurdumu çok seviyorum, ama Ankara’da oturmak bir ayrıcalık. Ankara’da doğdum. Ankara’da yaşıyorum. Ankara’da okuyorum. Ankara Başkent. Ankara seni çok seviyorum,’’ dedi. (ŞKAOC, 87)

‘‘Tren Gelir Hoş Gelir’’ adlı çocuk oyununda İdil, anneannesine gözlerini kapatarak demiryoluyla alakalı ne hatırladığı söylemesini ister. Anneanne, Anadolu’nun demiryoluyla yapılandığını, Cumhuriyet sonrası demiryolu yapımı, çalışan işçileri, çalışma makinelerini ve yüreği sevgi dolu Anadolu insanını gördüğünü söyler:

İdil:

-Anneanne gözlerini kapa ve bana ne gördüğünü söyle.

Anneanne:

-Yıl 1923- 1950 dönemi, Anadolu demiryoluyla yapılanıyor.

Utku:

-Başka ne görüyorsun anneanne?

Anneanne:

-Cumhuriyet sonrası... evet evet! Bu dönemde milli çıkarlar doğrultusunda demiryolu yapımı hız kazanıyor.

Öykü:

-Sonra ne oldu anneanne?

Anneanne:

-Yollarda çalışan işçileri görüyorum. Çalışma makineleri, buldozerler... Ellerinde kazma kürek, yollara raylar döküyor işçiler... yani Anadolu insanı.

İdil:

-Başka ne görüyorsun anneanne?

Anneanne:

-Yüreği sevgi dolu, fedakâr Anadolu insanını görüyorum. (TGHG, 73)

Öykü, Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda Atatürk’ün demiryolları yapımını hızlandırdığını anlatır. Yaman, Öykü ve İdil ve anneanne ise hangi yıllarda ve nerede kurulduğunu söyler. Şafak da Atatürk’ün halkın sefil olmadan güvenli bir biçimde seyahat edebilmesi için demiryolunun yaygınlaştırılması hakkında söylediği sözleri arkadaşlarına söyler:

Öykü:

-Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen yıllarda Atatürk demiryollarının yapımını hızlandırdı. Halk coşkulu.

Yaman:

-1927’de Kayseri.

Öykü:

-1930’da Sivas.

İdil:

-1931’de Malatya, 1933’te Niğde.

Anneanne:

-1935’te Diyarbakır.

Şafak:

-1939’da Erzurum demiryoluna bağlandı. Atatürk ‘‘halkın sefil olmadan güvenli bir biçimde bir yerden bir yere gitmesi demiryolunun yaygınlaşmasıyla sağlanabilir’’ diyor. (TGHG, 74-75)

4.2.1.14. Yardımseverlik

Yardım değeri TDK Güncel Türkçe Sözlükte (TDK, 2021), “1. Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet. 2. Bir ülkeye bağış veya ödünç olarak verilen para ve ihtiyaç maddeleri. 3. Etki. 4. Bağış, iane. 5. İşlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için sağlanan katkı, destek.” anlamlarıyla yer almıştır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi yardım başkalarına faydalı olabilmek adına kendi imkânlarını ve gücünü o kişilerin yararı için kullanmaktır. Yardım hem maddi hem manevi olarak tüm canlılara faydalı olmayı gerektirir. Geçim sıkıntısı çeken bir insanın ihtiyaçlarının giderildiği gibi ruhsal anlamda çöküntüye uğramış bir kişiyle konuşarak ona destek olmak da bir yardımdır. Ayrıca etrafındaki hayvanlara, doğaya yaşayan her canlıya karşı yararlı davranışlarda bulunmak gerekir.

Yardımseverlik bir insanın insan olabilme onuruna erişmesinde etkili olan en önemli değerlerden biridir. Yardım etmeyi seven kişi öncelikle kendi ailesinden başlayarak çevresinde yardıma ihtiyaç duyan her varlığa el uzatarak faydalı olur. Zor durumda kalan her canlıya karşılıksız iyilikte bulunmayı kendine misyon edinir. Böylece hem etrafına hem de topluma karşı faydalı bir birey olabilme yolunda ilerler. Bu bakımdan çocukların yardımseverlik duygusunu kazanabilmesinde ailenin rolü büyüktür. Yardımlaşmayı seven kişilerin olduğu bir ailede büyüyen çocuk da yardım etmeyi sever ve bunu hem okuldaki arkadaşlarına hem de çevresindeki kişilere yardım ederek gösterir.

Ulviye Alpay’ın eserlerinde yardımseverlik değeri, kahramanların zor durumda olanların ve kendisinden yardım isteyenlerin yardımına koşması ve dayanışma içerisinde yardımda bulunmak şeklinde yer almıştır. Yazarın hikâyelerinde yardımseverlik değerinin dağılımı Tablo 19’da gösterilmiştir:

Tablo 19: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Yardımseverlik Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Yardımseverlik	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı:30
Aktör Fil	50, 58	
1919	37	

1453 İstanbul	39, 44-45
Çocukların Sırrı	32-33
Denizin Yakut Çocukları	68-69, 79
Füze Fırlatan Çocuk	27
Hacivat ve Karagöz	36-37
İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında Geziniyor	16
İdil ve Uçuçböceği	30, 32, 33-34
Kanuni Dönemi	73
Kuş Evi	49
Lale Devri	79, 84
Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci	63
Ördek Yavrusunun Öyküsü	42, 43, 44
Seher Kuşu Flamingo	23-24
Sürpriz Bir Tanışma	15
Şemsiye ve Şakacı Çocuk	76-77, 77
Şirin Kız Akçay'da	10, 11
Zebra ve Zürafa	95

“Aktör Fil” adlı hikâyede,

Konu: Fil’in tiyatro sevgisi,

Ana düşünce: Çevremizdekilere yeteneklerimizi sergilemek isterken onları korkutmamalı uygun zamanda ve uygun yerde sergilemeliyiz.

“1919” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin tarihe ilgisi,

Ana düşünce: Tarihimize merak duyarak araştırmalı ve edindiğimiz bilgileri arkadaşlarımızla paylaşmalıyız.

“1453 İstanbul” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Fatih Sultan Mehmetle tanışması,

Ana düşünce: Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul’u feth ederek Orta Çağ’ı kapatıp Yeni Çağ’ı açmıştır.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza’nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede,

Konu: Caretta caretta ların okyanusu keşfetmesi,

Ana düşünce: Denizi temiz tutmalı ve doğayı kirletmemeliyiz.

“Füze Fırlatan Çocuk” adlı hikâyede,

Konu: Bir çocuğun füze fırlatma hayali,

Ana düşünce: Hayal kuranları desteklemeli ve onların yanında olmalıyız.

“Hacivat ve Karagöz” adlı hikâyede,

Konu: Karagöz’ün hastalanması,

Ana düşünce: Sevdiklerimize verdiğimiz sözleri tutarak üzerimize düşeni yerine getirmeliyiz.

“İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında Geziniyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in tarladaki bütün havuçları yiyen tavşanı uyarması,

Ana düşünce: Hayatta bize sunulan şeylerden sadece kendi hakkımız olanı kadar almalıyız. Başkalarının hakkını gözeterek adaletli bir tavır sergilemeliyiz.

“İdil ve Uçuçböceği” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in hastalanan çiçeklerine Uçuçböceğinin yardım ederek iyileştirmesi,

Ana düşünce: Zor durumda kalan arkadaşlarımıza yardım etmeyi esirgememeliyiz.

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Kanuni Sultan Süleyman döneminde nakkaşlık öğrenmesi ve iftira sonucu hapse girmesi hapse girmesi,

Ana düşünce: Yaşanan bütün zorluklara rağmen asla umudumumuzu yitirmemeliyiz.

“Kuş Evi” adlı hikâyede,

Konu: Tuğçe’nin kumruyu sevmesi ve beslemesi,

Ana düşünce: Hayvanların ihtiyaçlarını gidererek onları sevmeli ve korumalıyız.

“Lale Devri” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Lale Devrine giderek şair Nedimle tanışması,

Ana düşünce: Başımıza ne tür zorluklar gelirse gelsin her koşulda vatanımızı korumaktan vazgeçmemeliyiz.

“Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci” adlı hikâyede,

Konu: Ördeklerin dans öğrenmesi,

Ana düşünce: Çevremizde bizden yeni bir şeyler öğrenmek isteyenlere yardım etmeli ve onların başarılarından gurur duymalıyız.

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede,

Konu: Ördek yavrusunun kardeşleri civcivleri kurtarması,

Ana düşünce: Ailemizi ve kardeşlerimizi severek her zaman onların yanında olmalıyız.

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

“Sürpriz Bir Tanışma” adlı hikâyede,

Konu: Küçük kızın hayvan sevgisi,

Ana düşünce: Etrafımızda bize ihtiyaç duyan canlılara yardım etmeli ve onları sevmeliyiz.

“Şemsiye ve Şakacı Çocuk” adlı hikâyede,

Konu: Şemsiyenin kendisinin kullanılmamasından duyduğu üzüntü,

Ana düşünce: Arkadaşlarımıza zor zamanlarında yardımcı olarak onları mutlu etmeye çalışmalıyız.

“Şirin Kız Akçay’da” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in tatil yapmak için Akçay’a gelmesi,

Ana düşünce: Sevdiklerimize hediye verirken onlara kendi emeğimizle ortaya koyduğumuz şeyler vermeye özen göstermeliyiz.

“Zebra ve Zürafa” adlı hikâyede,

Konu: Zürafa’nın dostluğu,

Ana düşünce: Dostluğun önemini bilerek sevdiklerimizin yardımına koşmalıyız.

Yardımseverlik değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından yardımseverlik değeriyle uyushmaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin yardımseverlik değerini karşılayamadığı söylenebilir.

“Aktör Fil” adlı hikâyede Ceylan ormanda yaşayan her hayvanın yardımına koşarak onların dertlerini dinler. Elinden gelen her yardımı yapmaya çalışır:

“Ormanın ve hayvanların dostuydu Ceylan. Her zaman herkesin yardımına koşar, onları dinler, elinden gelen yardımı bir gün olsun esirgemezdi.” (AF, 50)

Arkadaşlarının konuşmasını gizlice dinleyen baykuş onlara yardım etmeye karar verir. İsterlerse her gece ormanda bekçilik yapabileceğini söyler:

Değerli dostlarım, şu başa bela merakım yüzünden dudaklarınızı okuduğum için beni başışlamanızı dilerim. Anladıklarım karşısında doğrusu ya şaşkıyım. İsterseniz her gece ormanda uçarak bekçilik yapabilirim. Kimmiş bu canavar ya da dinozor öğrenirim. Diye yalvarıp yakardı. Hem böylece merakım bir işe yarar, öyle değil mi dostlarım?.. diye acındırdı kendisini. (AF, 58)

Baykuş’un yaratığı bulmak için gece boyunca ormanda bekçilik yapabilirim önerisini Sedir ağacı kabul eder ve arkadaşlarına onun yardım edebileceğini söyler:

“Sedir Ağacı dallarını eğerek

-Peki dedi. Sonra da Aslana ve Ceylana dönüp,

-Baykuş ormanda gözcülük yaparak bize yardım edebilir elbet!..” (AF, 58)

“1919” adlı hikâyede Efe Özgöl Hanımefendi’ye şömineyi yakmak için kütükleri taşımasına yardım eder:

“-İzin verirsiniz kütükleri ben taşıyabilirim efendim.

-Pekâlâ, kütükler evin arkasında, üstleri brandayla örtölü. Özgöl Hanımefendi bu arada elime boş kovayı tutuşturdu.” (1919, 37)

“1453 İstanbul” adlı hikâyede Sultan II. Mehmet çocukları perişan bir halde görünce onlar için üzölür. Komutana emir vererek onların saraya götürmesini karınlarını doyurup güzel giysiler verilmesini ister:

“Sultan II. Mehmet yanındaki komutana döndü. Bu çocukları sarayıma götürün. İyice paklansınlar. Karınları doysun. Giysiler verin en güzelinden. Garibanlar cıscırlak hallerinden kurtulsunlar.” (1453İ, 39)

Rabia bütün gün yürüdükleri için yorgunluktan ayağı tökezleyerek yere düşer. Arkadaşlarına beni bırakın yolunuza bakın der. Napolyon ona saçmalamaması gerektiğini söyleyerek yerden kaldırmaya çalışır. Paul ve Mehmet ise Napolyon'a yardım etmek için geri dönerler:

“Rabia gülümsemeye çalıştı ama birden ayağı tökezledi artık yorgunluktan yürüyecek hali kalmamıştı.

-Beni bırakın, yolunuza bakın arkadaşlar, diye inledi.

-Ne! Saçmalama, diye bağırdı Napolyon. Rabia'yı kaldırmaya çalışan Napolyon'a yardım etmek için Paul ve Mehmet geri dönmüştü.” (1453İ, 44-45)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede Beril'in annesi tren kazası geçiren yolcuların durumunu merak eder. Onların bir şeye ihtiyaçları olup olmadığını öğrenmek için yanlarına gider:

“Yardıma ihtiyacı olan var mı? Hadi gidip bakalım çocuklar, dedi Beril'in annesi.” (ÇS, 32-33)

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede caretta caretalar ondan yardım isteyen salyangoza yardım ederler:

“Salyangozun ölgün sesinden bir derdi olduğu belliydi.

-Bana yardım edebilir misiniz?” derken sesindeki halsizlik açıkça belli oluyordu. İkimiz birden ‘Tabii!’ diye atıldık.” (DYÇ, 68-69)

Caretta caretalar okyanusta yol alırken bir geminin yanlarından geçtiğini görürler. Gemi arkasından yeşil köpükler bırakarak ilerler. Carettalar bu yeşil köpüklerin içinde kalırlar. Üstelik bu köpükler etrafa pis bir koku yayar. Caretta bu atıklarla uğraşırken arkadaşı caretta'yı kaybeder ve baygınlık geçirir. Gözlerini açtığı anda bir balinanın ona yardım ettiğini görür:

Kendime geldiğimde güneş gözümü kamaştırdı. Önce her şeyin bir düş olduğunu sansam da yaşananlar gerçektir. Caretta'yı gören olmamıştı ne yazık ki. Bana yardım eden balinalar

benden başka deniz kaplumbağası görmediklerini söylediler. Arkadaşım neredeydi şimdi? Beni önce pis yağlardan temizleyip, sonra da tedavi eden balina, üzüntüyle şöyle dedi:
-Ne yazık ki geminin yağlı, pis petrol atığı içinde kalmışsınız. Seni kurtardığımda, yağlı, pis, zehirli atık suların içinde boğulmak üzereydin. Şansın varmış. Yüzlerce balık öldü. Bunu söylemek istemem ama belki arkadaşın Caretta da ölmüştür. (DYÇ, 79)

“Füze Fırlatan Çocuk” adlı hikâyede çocuk kurduğu hayal dünyasında fabrika yapmak için feribotla gelen malzemelerin indirilmesine yardım eder:

“Biliyorum. Kokusunu aldım. Fasulye pişirmişsin. Geleceğim. Ancak fabrika için feribotla malzeme geldi. Onların indirilmesine yardım etmem gerekiyor.” (FFÇ, 27)

“Hacivat ve Karagöz” adlı hikâyede Hacivat, halasına tarladaki havuçları toplayacağına dair söz verir:

“Hacivat, tabağındaki havuçlara baktı. Bu hafta halama gitmeliyim. Tarladaki havuçları toplamaya söz vermiştim, dedi. Hacivat havuçları hem toplamak istiyordu hem de onca havucu toplamaya üşeniyordu.” (HVK, 36-37)

“İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında Geziniyor” adlı hikâyede İdil pembe tavşanın havuçların birçoğunu yediğini görür. Onun yürüyemeyeceğini düşünerek yardım etmek ister:

“Yürüyemeyeceksen kucağıma alayım, dedi.” (İVTHTG, 16)

“İdil ve Uçuçböceği” adlı hikâyede İdil ilkbaharda toprağa çiçek fideleri diker. Sonra güneş ve yağmura seslenerek onların büyümesi için yardım ister. Yağmur bulutu onun bu isteğini gerçekleştirmek için ince ince yağar:

“İşte o sırada İdil’in çalışmasını izleyen yağmur bulutu,

-Demek benden de yardım bekleniliyor,” dedi. İnce ince yağmur yağdı. İdil çok sevinmişti. Ellerini çırpı. Sevinçle bağırdı.

-Yaşasın! (İVUB, 30)

İdil, çiçekleri hastalandığı için üzülür. Onun bu halini gören uçuböceği sana yardım edebilirim der. Uçuböcekleri çiçeklerin üzerine konarak çiçekbitlerini yer:

Uçuböceği:

-İdil, çiçeklerine yardım edebilirim, onları iyileştirebilirim, dedi.

-Nasıl, dedi İdil. Küçük bir uçuböceği çiçeklere yardı edebilir miydi acaba? Elinin üzerindeki uçuböceğini sevdi İdil.

-Sen küçük bir böceksin. Çiçeklere nasıl yardım edebilirsin, dedi.

Uçuböceği:

-İyi ama, çiçekleri iyileştirmek bizim işimiz.

Sonra da uçtu gitti. Bir anda yüzlerce uçuböceği uçtu bahçeye.

-Gülümseyin, lütfen gülümseyin. Şimdi sizleri temizleyeceğiz, diyorlardı. Sonra da çiçeklerin üzerindeki bitleri yiyerek onları temizlediler. (İVUB, 32)

Uçuböcekleri İdil'in hastalanan çiçeklerinin iyileşmesi için yardım ederler:

Yazık, bir gün hasta oldu çiçekler.

Yardım etmeliyim, ama nasıl, dedi İdil.

Bir uçuböceği kondu eline,

Bu bizim işimiz, dedi.

Bir küçük uçuböceği mi

Yardım edecekti.

Birden yüzlerce uçuböceği

Doldu bahçeye.

Korktu çiçekbitleri.

Biliyorlardı uçuböcekleri tarafından

Yenileceklerini.

İyileşti çiçekler.

Başları dik, gülümsediler. (İVUB, 33-34)

‘‘Kanuni Dönemi’’ adlı hikâyede Baş nakkaş Rabia’nın zindandaki korkmuş halini gördükten sonra durumuna üzülür. Elinden gelse onu zindandan çıkarıp ailesine teslim etmek ister:

Elinden gelse Rabia’yı hiç kimseye sezdirmeden zindandan çıkarıp kendi eliyle ailesine teslim edecekti. İnancını yitirme, güçlü ol. Yarın hepimiz için aydınlık bir gün olsun, diye kendi kendine söylendi.’’ (KD, s.73).

‘‘Kuş Evi’’ adlı hikâyede Tuğçe’nin babası hafta sonu ondan bahçeye inip kendisine yardım etmesini ister. Tuğçe, babasının bu teklifini geri çevirmeyerek ona yardım eder:

“Bir hafta sonu babam, elinde tahta parçaları ve bir kutu çiviyle odama girdi. Bahçeye inip kendisine yardımcı olup olmayacağını sordu. Tabii ki yardım edebilirdim. Ne konuda olduğunu söylememişti. Birlikte bahçeye çıktık.” (KE, 49)

“Lale Devri” adlı hikâyede çocuklar lalelerin içerisinde otururken lalelerin güzelliğine ve kokusuna hayran kalırlar. O sırada yanlarına bir adam gelerek çocuklara orada oturmamaları gerektiğini aksi takdirde cezalandırılacaklarını söyler. Onları bulunmaları gereken yere götüreceğini belirtir:

“Eğer burada biraz daha otursanız bir daha ne bu lalelerin güzelliğini görebilirsiniz ne de kokusunu duyabilirsiniz. Çocuklar hiçbir şey anlamamış gibi bakınca adam elini kılıç gibi boynuna sürüverdi. Dişlerinin arasından garip bir ses çıkardı. Çocuklar bu işin hiç şakası olmadığını anlamışlardı.

-Aylak aylak oturmak olur mu, benimle gelin. Çocuklar şaşkın ve korkarak öylece bakakaldılar.

-Korkmayın, sizi bulunmanız gereken yere götüreceğim. (LD, s.79)

Şair Nedim, çocukları uşak Sabahattin’den kurtarmak için Sabahattin’e şehrin anahtarının isyancıların elinde olduğunu söyler ve onu yanlış yere yönlendirir. Daha sonra çocukları yanına alarak kaçmaya başlar:

“İsyancılar çok yakınlara kadar gelmişti. Nedim, Sabahattin’e döndü.

-Yanlış kapıdasın, şehrin anahtarı isyancıların elinde... hadi koş koş... diye bağırdı. Sabahattin öfkeyle baktı Nedim’e. İsyancılar akın akın dökülmüştü yollara. Nedim çocuklara, ‘Kaçalım!’ diye bağırdı. Çocuklar ve Nedim kalabalığa karıştı. (LD, 84)

“Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci” adlı hikâyede ördekler onlara dans etmeyi öğretmesi için örümceğin yanına giderler. Örümcek bunu duyduğuna sevinerek öğreteceğini söyler. Bunu duyan diğer ördeklerde dans etmeyi öğrenmek için örümceğin yanına gelirler. Örümcek öğrencilerinin sayısının artmasına sevinerek derslerine başlar:

“Öbek Öbek çiçeklerin önünde
Neşe içinde dans etti ördekler
Siz yeter ki dans öğrenmek isteyin
Neşe içinde öğretirim, dedi örümcek” (DÖS, 63)

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede ördek yavrusu kardeşleri civcivleri, kargaya tarif ederken karganın ağzının sulanması üzerine onu uyarır. Karga ise ördek yavrusuna yanlış anlaşıldığını civcivleri bulmak için ona yardım edeceğini söyler. Karganın kendisine yardım edeceğini duyan ördek yavrusu çok mutlu olur:

“-Beni yanlış anladın ördek kardeş!.. Niyetim sana yardım etmek. İstersen, yağmur durunca tarlanın üzerinde uçar, civciv kardeşlerini ararım. İster misin?
-İstemez olur muyum hiç? Gerçekten arar mısın? derken sanki yalvardım kargaya.” (ÖYÖ, 42)

Karga, ördek yavrusuna kardeşleri civcivleri bulacağına dair söz verir. Etrafta uçarak civcivleri aramaya başlar. Ve sonunda sözünde durarak civcivleri bulur:

Dostum karga sözünde durdu. Yağmur dinince kardeşlerimi aramak üzere uçtu. Onu gözden kaybedinceye kadar arkasından baktım. Bir süre sonra yanı başıma kondu. ‘Gak gak gak!..’ Civcivleri buldum, ama onların senin kardeşin olması biraz tuhafıma gitti,” dedi. “Sen bir ördeksin. Oysa onlar yakında tavuk olacaklar. Aklım karıştı doğrusu. Sen ördek, onlar tavuk. Bu çok karışık bir durum!.. derken kanatlarını çırpı, siyah tüylerini kabarttı. (ÖYÖ, 43)

Ördek yavrusu, dostu karganın yardımıyla civcivleri bulur. Civcivlerin aç sefil halini gördüğünde çok üzülür. Dostu karga ise duygulanarak ağlar ve oradan uzaklaşır:

“Yine de, dostum karganın yardımıyla bir nar ağacının altında buldum onları. Zavallı kardeşlerim korkudan birbirlerine sokulmuşlardı. Aç, sefil bir durumdaydılar. Beni karşılarında görünce çok şaşırdılar. Biraz da utandıklarını söyleyebilirim. Ağlayarak cickiklediler. Dostum karganın gözleri yaşardı, sonra uçtu gitti.” (ÖYÖ, 44)

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede Seher kuşunun babası, tilkiyi tuzağa düşürmek için diğer kuşlardan yardım ister. Kuşlar onun bu isteğini kabul ederler ve toprağa derin bir çukur açarlar:

-Merak etmeyin dostlarım, dedi Flamingo. Şimdi size bir açıklama yapacağım. Üstelik bize yardım etmeniz gerekecek.

-Sevinerek yardım ederiz, diye karşılık verdi sazlar. Kuşlar gün boyu eşeledikleri toprağın üzerinde derin bir çukur açtılar. Sazlar ise el ele verip çukura doğru uzandılar ve çukurun üzerini örttüler. Bu arada toz toprak içinde kalan kuşlar da gölde yıkanıyordu. Gölden çıktıklarında kuşlar açtıkları çukuru bulmakta zorlandı. Sazlar,

-Sanırım bizden istediğiniz buydu, dediler.” (SKF, 23-24)

“Sürpriz Bir Tanışma” adlı hikâyede küçük kız evin içinde dolaşırken iniltiye benzer bir ses duyar. Sesin geldiği yere doğru yöneldiğinde hamile olan evin kedisi Şirin’in kedi yavrularını doğurmuş olduğunu görür. Hemen anne ve babasını arar ama onlara ulaşamaz. Küçük kız, komşusu olan yaşlı teyzeden yardım ister. Yaşlı teyze kedi yavrularını temizler ve birlikte anne kediyle ilgilenirler:

“Yaşlı Teyze ne yapılması gerektiğini iyi biliyordu. Bir şarkı mırıldanarak yavruları temizledi. Neredeyse bir serçe gibi ufacık olan yavrular, başlarını dik tutamayacak kadar yorgundular. Islak seyrek tüyleri sırtlarına yapışmıştı.” (SBT, 15)

“Şemsiye ve Şakacı Çocuk” adlı hikâyede şemsiye, ne zamandan beridir evin bir köşesinde öylece asılı durduğu için canı sıkılır. Şakacı çocuk da artık onu eline almaz. Onun bu durumuna üzülen şebboy çiçeği şemsiyeye yardım etmek ister. Yağmur bulutuna seslenerek şemsiyenin durumunu anlatır. Yağmur bulutu bu günlerde yağmayacaktım ama bir şeyler yapacağım der. Birden hava serinler ve yağmur yağmaya başlar:

Şemsiyenin üzüntüsünü gören şebboy çiçeği,

-Ne yapsam acaba? Gökyüzünü şüphelendirmeden yağmur bulutlarına nasıl ulaşsam? diye düşündü. Şebboy, şemsiyeye yardım etmek istiyordu. Usulca,

-Yağmur bulutu, yağmur bulutu, beni duyuyor musun? dedi. Şebboy, yağmur bulutuna şemsiyenin üzüntüsünden söz etti. Yağmur bulutu,

-Bu günlerde yağmayacaktım. Ama bir şeyler yapmaya çalışacağım, dedi.

Hava birden serinledi. Şimşekler çakmaya başladı. Çocuk şöminenin karşısında kedisıyla oturuyordu.

-Bugün senin aşı günün kedicik. Dışarıda yağmur yağıyor diye aşından vazgeçmek olmaz. Kedisini sepetinin içine koydu. Şıp şıp yağın yağmurdan şemsiye koruyordu onları. Şemsiye gülümsedi.

-Nasıl da özlemişim yağmurun altında ıslanmayı, dedi. (ŞVŞÇ, 76-77)

“Şemsiye gülümsüyor yağmura

Nasıl özlemişim seni diyor

Güzel havalarda unutuluyorum

Yağmur sıkça yağ

Evde durmaktan canım sıkılıyor.” (ŞVŞÇ, 77)

“Şirin Kız Akçay’da” adlı hikâyede İdil yarın yanına ziyarete gelecek olan halası için hediye almak ister. Bunun için Kaz Dağları’ndan yardım ister:

“Derin bir soluk aldı. Yeniden daldı denize. Yine soluklanmak için durduğunda,

-Kaz Dağı, halama bir armağan vermek istiyorum. Bana yardım eder misin? dedi.

-Elbette ederim İdil.” (ŞKA, 10)

İdil halasına hediye olarak öykü mü yazsam yoksa resim mi yapsam diye düşünür. Arkadaşı Kaz Dağı ona öykü yazmasını önerir:

Dinle bak! Acaba halama bir resim mi yapsam, yoksa bir öykü mü yazsam diyorum? Kaz Dağı bir an düşündü.

-İdil, bence bu kadar düşünmene gerek yok. Bir öykü yazmalısın. Yazdığın öyküyü de resimlemelisin. Çünkü böylesi çok daha anlamlı ve hoş olur. Ne dersin? (ŞKA, 11)

“Zebra ve Zürafa” adlı hikâyede Zebra kaza geçirdiği için zürafanın doğum gününe gidemez. Ama akıllı arkadaşının doğum gününde kalır. Arkadaşı zürafa onun gelmediğini fark edince zebranın evine gider. Zebranın düştüğü günden beri ayakları zayıflamıştır kapıyı açmak istese de başaramaz. Arkadaşının onun durumunu anlaması için yere bilyeler atar. Zürafa yere eğilerek onu görür ve arkadaşına yardım çağırır:

“Zebra birden zürafanın gövdesini gördü.

-Zürafa, zürafa!!! Zürafa, zebranın kaza geçirdiğini bilmiyordu. İçeriye görmek için yere çömeldi.

-Sana hemen yardım çağırayım, dedi. Zürafa arkadaşı zebrayı kendi evine taşıdı. Bir doğum günü zebrasız kutlanamaz, dedi zürafa.” (ZVZ, 95)

Diğer Değerler

Bu kısımda 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kapsamı dışında kalan arkadaşlık, cesaret, empati, fedakârlık, iyilik yapmak, iyimserlik, kültürel mirasa sahip çıkma, merhamet, misafirperverlik, nazik olmak, öz güven, paylaşımcı olmak, selamlaşma, temizlik-sağlık değerleri değerler eğitimi bakımından iletileri incelenmiş ve yorumlanmıştır.

4.2.1.15. Arkadaşlık

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2021) arkadaş kelimesi, “1. Birbirlerine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her biri, bacanak, eş, yâren, yoldaş. 2. Bir ortamda birlikte bulunanlardan her biri, hempa, refik.” anlamlarıyla yer almıştır. Yukarıda da açıklandığı gibi arkadaş, birbirine sevgi ve anlayışla bağlanan kimselerin kurduğu ilişkilerdir.

Sosyal bir varlık olan insan çevresindeki insanlarla iletişim kurma ihtiyacı hisseder. İnsanlarla konuşup sohbet etmeyi onlarla üzüntülerini ve sevinçlerini paylaşmayı ister. Bunun için sevdiği ve iyi anlaştığı insanlarla arkadaşlık kurar. Arkadaş, insanın iyi ve kötü gününde yanında olan onunla sıkıntılarını ve sevinçlerini paylaştığı kişidir. Kişinin karşılaştığı zorluklarda karşılık beklemeden ona destek olandır. Arkadaşlıkta sevgi, anlayış, sadakat ve vefâ gibi kavramlar önemlidir. Kendi çıkarları uğruna menfaat temelinde hareket eden insanlar arkadaşlık kavramını zedeler. İnsanlar tarafından güven duyulmaz. Bu bakımdan arkadaşlar insanların özenle seçmesi gereken insanlardan oluşmalıdır. Doğru arkadaş insanı iyiye ve güzele yönlendirebilen kişidir. Arkadaşının yaptığı hata veya yanlışları ona söyleyip bu hatalardan ve yanlışlardan dönmesi için uğraşan kişidir.

Arkadaşlık sadece insanlarla kurulabilecek bir kavram değildir. Kendimizi onlarla olmaktan mutlu hissettiğimiz her varlıkla arkadaş olabiliriz. Mesela onları sevmek ve beslemekten hoşlandığımız hayvanlar bizim arkadaşımızdır. Büyüyüp yeşermesi için uğraştığımız ağaçlar ve çiçekler de bizim arkadaşımız olabilir. Önemli olan onlarla geçirdiğimiz zamanlarda kendimizi iyi ve huzurlu hissetmemizdir.

Ulviye Alpay birçok hikâyesinde arkadaşlık değerine yer vererek çocukların arkadaşlık duygusunu benimsemesini sağlamıştır. Yazarın hikâyelerinde arkadaşlık değerinin dağılımı Tablo 20’de gösterilmiştir:

Tablo 20: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Arkadaşlık Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Arkadaşlık	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 55
Aktör Fil	50	
Arkadaşım Beate	68, 71, 76, 79	
Atatürk Orman Çiftliği	85	
Benekli Buzanın Balonları	13	
1919	33, 34	
Bukalemun ve Kertenkeleler	10	
Cesur	48	
Çekirge	19	
Çocukların Sırrı	10, 15, 27, 41	
Çok Mutluyum Çook	55	
Dağ Keçisi ve Çoban	21	
Denizin Yakut Çocukları	62-63, 63, 65, 67, 70, 82-83	
Doğayı Koruyan Keçi	20, 22, 29	
Gülümseyen Çocuk	32	
Hayvanlar ve İnsanlar	44, 54-55	
İdil’in Sokaktaki Arkadaşı Kaldırım	63	
İdil Kuş Cennetinde Geziniyor	78-79	
Kuş Evi	48-49	
Lale Devri	77	
Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi	72	
Ormanın Dostu Oduncu	60	
Ördek Yavrusunun Öyküsü	42, 42-43	
Pasta Kız	103, 104	
Saçaklı’nın Öyküsü	72	
Seher Kuşu Flamingo	20, 24	
Suçlu Kim?	18, 21	
Şirin Kız Akçay’da	7, 7-9, 11,	
Takipçilerle Nallıhan Turu	23-24	
Üç Güzel Kelebek	68-69, 69, 70	
Yeni Bir Gün	51	
Zebra ve Zürafa	95	

“Aktör Fil” adlı hikâyede,

Konu: Fil'in tiyatro sevgisi,

Ana düşünce: Çevremizdekilere yeteneklerimizi sergilemek isterken onları korkutmamalı uygun zamanda ve uygun yerde sergilemeliyiz.

“Arkadaşım Beate” adlı hikâyede,

Konu: Fusun'un arkadaş sevgisi,

Ana düşünce: Arkadaş edinebilmek için illa aynı dili konuşmaya gerek yoktur. Yeter ki çevremizdeki insanlara sevgiyle yaklaşarak onları anlayabilelim.

“Atatürk Orman Çiftliği” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Atatürk Orman Çiftliği'ni gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Orman Çiftliği doğal güzelliği ve hayvanlarıyla görenleri etkileyen güzel bir mekandır.

“Benekli Buzağının Balonları” adlı hikâyede,

Konu: Böcek ve Benekli Buzağının dostluğu,

Ana düşünce: Arkadaşlarımıza sürpriz yapmak onları mutlu etmemizi sağlar.

“1919” adlı hikâyede,

Konu: Efe'nin tarihe ilgisi,

Ana düşünce: Tarihimize merak duyarak araştırmalı ve edindiğimiz bilgileri arkadaşlarımızla paylaşmalıyız.

“Bukalemun ve Kertenkeleler” adlı hikâyede,

Konu: Bukalemunun arkadaşlarını güldürme isteği,

Ana düşünce: Başkalarına zarar vermeden sevdiklerimizi güldürmeliyiz.

“Cesur” adlı hikâyede,

Konu: Cesur adlı köpeğin dereye zehirlenmesi,

Ana düşünce: Doğayı kirleterek canlılara zarar vermemeli ve kirletenlere karşı ise adaletin sağlanması için elimizden geleni yapmalıyız.

“Çekirge” adlı hikâyede,

Konu: Çekirgenin arkadaşını üzmesi sonucu yalnız kalması,

Ana fikir: Arkadaşlarımızı kırmamaya özen göstermeliyiz. Eğer onları kırdıysak zamanında özür dilemeli kendimizi affettirmeliyiz. Yoksa yalnızlıktan can sıkıntısı çekeriz.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza'nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Çok Mutluyum Çooook” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin İpek adında küçük bir kızı yanlarına alarak Ankara gezisine devam etmeleri

Ana düşünce: Gezginin ayak izi takipçileri Ankara Marşı'nı söyleyerek vatanlarına olan sevgilerini dile getirirler.

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede,

Konu: Dağ keçisi ve çobanın dağda karşılaşması,

Ana düşünce: Doğayı sevmeli ve özgürlüğün kıymetimi bilmeliyiz. Sevdiklerimiz karşı ise her zaman misafirperver olmalıyız.

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede,

Konu: Caretta caretta okyanusu keşfetmesi,

Ana düşünce: Denizi temiz tutmalı ve doğayı kirletmemeliyiz.

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede,

Konu: Keçinin doğayı koruması,

Ana düşünce: Doğaya zarar verenleri uyarmalı ve gerekirse cezalarını çekmesi sağlanmalıdır.

“Gülümseyen Güneş” adlı hikâyede,

Konu: Güneşin dünyaya gülümsemesi,

Ana düşünce: Güneş bazen ışıklarını dünyaya göndererek aydınlatır bazen de bulutların arasında kalarak ışıklarını gizler.

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede,

Konu: Hayvanların doğaya zarar veren insanları bilinçlendirmesi,

Ana düşünce: Doğaya ve hayvanlara zarar vermemeli onları korumak için elimizden geleni yapmalıyız.

“İdil'in Sokaktaki Arkadaşı Kaldırım” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in kaldırımla arkadaşlığı,

Ana düşünce: Sokakta kaldırımların üzerinde yürümeye dikkat ederek arabaların bize zarar vermesini engellemeliyiz.

“İdil Kuş Cennetinde Geziniyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Kuş Cennetinde gezintiye çıkması,

Ana düşünce: Herkesin bir arkadaşı olmalı ve hiçbir canlı yalnız kalmamalıdır.

“Kuş Evi” adlı hikâyede,

Konu: Tuğçe’nin kumruyu sevmesi ve beslemesi,

Ana düşünce: Hayvanların ihtiyaçlarını gidererek onları sevmeli ve korumalıyız.

“Lale Devri” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Lale Devrine giderek şair Nedimle tanışması,

Ana düşünce: Başımıza ne tür zorluklar gelirse gelsin her koşulda vatanımızı korumaktan vazgeçmemeliyiz.

“Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in İpek’e müzeleri gezmenin önemini anlatması,

Ana düşünce: Müzeler hem günümüzü hem de geleceğimizi aydınlatan kültürel ve tarihsel değeri olan nesnelerin sergilendiği önemli bir kurumdur.

“Ormanın Dostu Oduncu” adlı hikâyede,

Konu: Oduncunun ağaçları koruması,

Ana düşünce: Ormanlarımızı koruyarak ağaçların kesilmesini engellemeliyiz.

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede,

Konu: Ördek yavrusunun kardeşleri civcivleri kurtarması,

Ana düşünce: Ailemizi ve kardeşlerimizi severek her zaman onların yanında olmalıyız.

“Pasta Kız” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların zaman tüneline kurtularak yalıya geri dönmesi,

Ana düşünce: Kitap okumak bize farklı dünyaların kapılarını açar.

“Saçaklı’nın Öyküsü” adlı hikâyede,

Konu: Saçaklı’nın kendini düzelterek temiz olmaya çalışması,

Ana düşünce: Temiz ve düzenli olmaya önem vermeliyiz.

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

‘‘Suçlu Kim?’’ adlı hikâyede,

Konu: Ahmet’in arkadaşına sürpriz yapmak isterken başına gelenler,

Ana düşünce: Sevdiklerimize sürpriz yapmak isterken bazen başımıza istemediğimiz şeyler gelebilir. Burada suçlu olan biz değilizdir.

‘‘Şirin Kız Akçay’da’’ adlı hikâyede,

Konu: İdil’in tatil yapmak için Akçay’a gelmesi,

Ana düşünce: Sevdiklerimize hediye verirken onlara kendi emeğimizle ortaya koyduğumuz şeyler vermeye özen göstermeliyiz.

‘‘Takipçilerle Nallıhan Turu’’ adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Nallıhan’ı gezmesi,

Ana düşünce: Tarihi zenginliklerle dolu olan Nallıhan çeşitli İmparatorlukların hakimiyetine girdikten sonra 1071 Malazgirt Zaferi’yle Türklerin hakimiyetine girmiş Ankara’nın tarihi bir ilçesidir.

‘‘Üç Güzel Kelebek’’ adlı hikâyede,

Konu: Üç güzel kelebeğin avcıdan kurtulması,

Ana düşünce: Birlik ve beraberlik bütün güçlüklerin üstesinden gelmeyi sağlar.

‘‘Yeni Bir Gün’’ adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin yeni arkadaşlar edinmesi,

Ana düşünce: Bilgi konu hakkında arkadaşlarımızla bilgi alışverişinde bulunarak kendimizi daha iyi geliştirebiliriz.

‘‘Zebra ve Zürafa’’ adlı hikâyede,

Konu: Zürafa’nın dostluğu,

Ana düşünce: Dostluğun önemini bilerek sevdiklerimizin yardımına koşmalıyız.

Arkadaşlık değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından arkadaşlık değeriyle uyuşmaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin arkadaşlık değerini karşılayamadığı söylenebilir.

‘‘Aktör Fil’’ adlı hikâyede herkesin yardımına koşan ceylan günlerdir dışarı çıkmaz. Arkadaşları onun hasta olduğunu düşünüp şifalı bitkiler getirirler ve evini kır çiçekleriyle donatırlar:

‘‘Ama ne olduysa oldu; Ceylan günlerdir dışarıya çıkmıyordu. Önceleri arkadaşları hasta olduğunu sandılar. Kimi kır yemişleri topladı, kimi de besin değeri güçlü çeşitli otlar toplayıp götürdü ona. Dostları, Ceylanın evini kır çiçekleriyle donattılar.’’ (AF, 50)

‘‘Arkadaşım Beate’’ adlı hikâyede Füsun, anne ve babası işe gittikten sonra evde yalnız kalır. Almanya’da kimseyi tanımadığı için yalnızlık  eker. Bütün gün pencerenin önünde dışarıda oynayan çocukları seyreder. Onlarla beraber oynamak, kendi bildiği oyunları onlara öğretmek ister:

‘‘Bize göre farklı görünen bu çocuklar ne güzel g l ş p oynuyorlardı. Açıkçası onların yanında olmak istiyordum. Oyunlarını paylaşmak, kendi oyunlarımızı da onlara öğretmek çok hoş olmaz mıydı? Ama bu kısacık d ş bile, o anda beni silkelemeye yetti.’’ (AB, 68)

Füsun bahçede oynayan sarı saçlı kızın karşı dairede oturan komşuları olduğunu anlar. Kızın annesinin ona ‘Beate’ diye seslenirken adını öğrenir. Füsun d ş dünyasında Beate ile oyunlar oynar iyi vakit geçirirler:

Düşler kuruyorum. Aşağıya inip Beate’iyle oynuyorum.  kimiz de satranç oynuyormuşuz.  kimiz de bu oyunu seviyormuşuz. Sırayla birbirimizi mat ediyoruz. Çok gülüyoruz. Hiç k sm yoruz. Kavga etmiyoruz. Sırlarımızı paylaşıyoruz. İyi arkadaşız. Beate beni öbür çocuklarla tanıştırıyor. Anlatacak çok şeyimiz var. Oynayacak çok oyunumuz var.  p atlıyoruz... Sek sek oynuyoruz... H lohop  eviriyoruz... Akşamları saklambaç oynamak çok keyifli... Çok arkadaşım var...

D şlerim bitmiyor. Birden bire mutlu bir  ocuk oluyorum. şakalar yapan, oyunlar oynayan, gülen bir  ocuk oluyorum. Oysa evde yalnızım. Öbür  ocuklar dışarıda. (AB, 71)

Füsun bir gün odasında mandolin çalarken duvarın arkasından flüt sesi duyar. Bunun karşı komşusu Beate olduğunu anlar. O mandolin çalarken aynı ezgiyle fl t n ona eşlik ettiğini duyar. Bugünden sonra duvarın arkasından birlikte müzik yapmaya başlarlar. Böylece Füsun ve Beate arasında bir arkadaşlık başlamış olur:

‘‘Günlerce aramızdaki duvarı hiçe sayıp uğraşarak, melodiyi sonunda tamamladım.   imde büyük bir coşku kabardı. Ben Beate’nın ezgisini çalınca, o da

benim ezgimi çalıyordu. Birbirimizi delicesine alkışlıyorduk. Böylece hiç konuşmadan bir şeyleri paylaşmıştık; aramızda güzel bir dostluk oluşmuştu.” (AB, 76)

Fusun okula başladığında Beate’yle aynı sınıfa gider. Beate öğretmenin yanına giderek ondan izin alır ve elinde mandolin ve flütle sınıfa girer. Daha sonra Fusun’un yanına giderek elinden tutar ve birlikte çalmaya başlarlar:

“Biz ne yapacağımızı çok iyi biliyorduk. Aramızda tek bir sözcük geçmese de ne istediğimizi öyle iyi biliyorduk ki. İlk kez aramızda bir duvar olmaksızın önce Almanca bir ezgi, ardından da Türk ezgisini çaldık. Alkışlar dostluk içindi...” (AB, 79)

“Atatürk Orman Çiftliği” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri okulları ve oturdukları mahalleleri farklı olmasına rağmen istedikleri an birlikte olmayı başarabilen çok iyi arkadaşlardır:

“Kısacası biz takipçiler yaklaşık yirmi kişiyiz ve gezinin dışında da çok iyi anlaşılan arkadaşlarız. Çoğumuzun okulları farklı. Ayrı mahallelerde oturuyoruz. Ama istediğimiz an birlikte olmayı da çok iyi başarıyoruz.” (AOÇ, 85)

“Benekli Buzağının Balonları” adlı hikâyede böcek ve buzağı iki iyi arkadaştır. Böcek arkadaşı buzağının her yanını kaşır ve onu güldürür:

“Buzağı ve böcek iki candan arkadaş
Buzağın boynunu, belini, bacağını
Bedeninin her yanını
Tatlı tatlı kaşır böcek
Hemen gıdıklanır, güler bizim buzağı
Hah hah hah...
Biraz daha kaşı böcek, der. Hah hah ha.” (BBB, 13)

“1919” adlı hikâyede Efe Özgül Hanımefendi’nin evinde birçok çocukla tanışır. Onlarla daha önceden tanışıyormuş gibi kaynaşarak arkadaşlıklar kurar:

“Özgül Hanımefendi’nin evi annemin dediği gibi cıvıl cıvıldı. Adımı herkes biliyordu. Bu arkadaşları orada o an tanışsam da hepsiyle çooook uzun zamandır arkadaşlarımmış gibi kaynaştım. Özgül Hanımefendi’ye hayranlığım daha çok arttı.” (1919, 34)

“Yeni tanıdığım bu arkadaşlarımı çok sevmiştim. Neşeli ve dosttular.” (1919, 35)

“Bukalemun ve Kertenkeleler” adlı hikâyede kertenkele kış boyunca görüşemediği arkadaşlarıyla özlem gidermek için onların yanına gider. Dostu bukalemun birkaç kertenkeleyi yanına toplamış sohbet ederek gülüşür. Bu sohbetten geri kalmamak için onlara katılır:

Kertenkele neşeli bir kahkaha duydu. Çevresine bakındı. Bu dostu bukalemundu. Birkaç kertenkeleyi yanına toplamıştı. Söyleşip, gülüşüyorlardı. Bukalemun neşeli bir arkadaştı. Kertenkele, böyle sıcak bir söyleşiden uzak kalmak istemezdi. Hemen yanlarına gitti. Dostlarını özlemişti. Özlemle, sevgiyle kucaklaştılar. Bukalemun arkadaşlarını güldürmek için komiklikler yapmayı sürdürdü. Bir kayanın üzerine çıkıp, kayanın gri rengini aldı. Sonra toprağa yattı. İşte bir anda kahverengi olmuştu. (BVK, 10)

“Cesur” adlı hikâyede Can zehirlenen köpeği Cesur’u görmeye büyük bir heyecanla gider. Cesur’un odasına çıkar ve boynuna sarılır. Cesurda Can’ın yanağını özlemle yalar. İki arkadaş birlikte hasret giderirler:

“Can merdivenleri koşarak çıktı. Cesur’un odasına girdi. Boynuna sarıldığında Cesur, Can’ın yanağına özlemle yaladı. Bu iki dostun karşılaşması, doğrusu ya, görülmeye değerdı.” (C, 48)

“Çekirge” adlı hikâyede yazar okuyucuya seslenerek bu hayatta ne olursan ol en önemli şeyin dostlukları korumak olduğunu söyler:

“İstersen çekirge ol

İstersen bir çiçek
 Ya da büyük bir çam ağacı
 Yaşamda en güzel şey
 Dostlukları korumaktır
 Çınlayan bir küpe gibi
 Dursun bu söz kulağında.” (Ç, 19)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede demiryolu lojmanlarında yaşayan çocuklar birbirleriyle çok iyi anlaşırlardı. Beraber oyunlar oynar birlikte kasabanın develerini izlemeye giderlerdi. Çocukların aralarında kurdukları bu arkadaşlık şu dizelerde dile getirilir:

“Demiryolu lojmanlarında oturan bu çocukların dostluklarına diyecek yoktu doğrusu. Birbirleriyle her zaman söz birliği içindeydiler. Sıkıldıklarında birlikte çelikçomak ve körebe oynarlardı. Bir de kasabanın biraz ötesindeki köyün develerini izlemeye bayılırlardı.” (ÇS, 10)

Beril ve Seza birbirinden hiç ayrılmayan iki iyi arkadaşdır. Ulaşmak istedikleri güneşi bile beraberce söz verip yakalayacaklardır. İkisinin arasındaki dostluklarını beraberce oynadıkları oyunlardan anlamaktayız:

“Kendilerini masmavi mineçiçekleriyle örtülü tarlaya bıraktılar. El ele tutuşup koştular. Raylardan ayaklarına bulaşan kiri çoktan unutmuşlardı. Birer demek mineçiçeği ve gelincik topladılar. Aralarına da papatya koydular. Ellerindeki kır çiçekleriyle yeniden masmavi tarlada koştular.” (ÇS, 15)

Beril ve Seza birlikte kırlara çıkarak hoplayıp zıplırlar. Beraberce geçirdikleri eğlenceli zamanlar onların iki iyi arkadaş olduklarını gösterir:

Koşarken ellerindeki kır çiçekleri dağılmıştı. Masmavi mineçiçekleriyle bezenmiş tarlada yoruluncaya kadar hoplayıp zıpladılar. Çocukların yanaklarında sanki birer gelincik çiçeği açmıştı. Omuzlarına inen saçları dağılmıştı. Bir öbek çiğdem gördüler. İkisi birden ellerini uzattı. Gözleri pırıl pırıldı. Çimenlerin üzerine attılar kendilerini. Gülüyorlardı. Çiğdemleri

topraktan eşıleyip çıkardılar, zevkle yediler. Evlerine dönerken, bir türlü gizinden kurtulamadıkları Ala Geyik şiirine kaldıkları yerden devam ettiler. (ÇS, 15)

Beril ve Seza Toros Ekspresinin gelişini beklerken beraberce tarlaya gidip masal okurlar koşup oynarlar:

“Ertesi gün iki çocuk, minelerle bezenmiş masmavi tarlada sırayla masal okudular. Sonra da koşup oynadılar. İçleri tatlı bir heyecanla doluydu. Bir an önce öğlen olsun istediler. Çünkü Toros Ekspresi öğleden sonra geliyordu.” (ÇS, 27)

Beril ve Seza güneşi yakalamak için çıktıkları yolda yorulurlar. Seza geri dönmek ister. Ama Beril ona geri dönmeyeceğini söyler. Bunun üstüne Seza onu tek bırakmayacağını ne yapacaklarsa birlikte yapacaklarını söyler:

“-Haklı olabilirsin, ama ben devam edeceğim. İstersen sen dön, dedi Beril.
“Olmaz öyle şey! Ya beraberce döneriz. Ya da yolumuza devam ederiz.
“O zaman devam ediyoruz.” (ÇS, 41)

“Çok Mutluyum Çoook” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri, aralarındaki arkadaşlık duygusuna çok önem verirler:

“Takipçiler için dostluk ve arkadaşlık duygusu çok önemli. Çünkü dostluklar ve arkadaşlıklar kolay kolay kurulmazlar.” (ÇMÇ, 55)

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede çoban, sürüsünü toplar ve kavalını çalmaya başlar. O sırada dağ keçisinin sürüsünün etrafında döndüğünü görür. Ona dönmeyi bırakmasını ve sürüye katılıp dostluk kurmasını söyler:

“Çoban ayağa kalktı. Değneğini aldı. Dağılan sürüyü topladı. Ardından da yanık yanık kavalını çaldı. Dağ keçisi sürünün çevresinde dönmeye başladı. Dağkeçisi, ne dönersin? Sen de katıl aralarına. Dostluk kur davarlarımla! dedi çoban.” (DKVÇ, 21).

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede caretta caretta denizde yol alırken bir balık sürüyle karşılaşır. Balıklardan bir tanesi onu yanlarına davet eder. Caretta artık denizde yalnız olmadığını aksine bir sürü dostu olduğunu anlar:

“Daha sonra bir balık sürüsünün içinden geçtim. “Seni de aramızda görmekten mutlu olurduk,” dedi bir tanesi. Henüz denizlerde çok yeni olduğumu anlatamadan, Balık Senfoni Orkestrası’na davet edildim. Doğrusu duygulanmıştım. Denizde yalnız değildim. Hatta pek çok dostum olduğunu bile söyleyebilirdim.” (DYÇ, 62-63)

Caretta, sabah onu uyandıran arkadaşı caretta caretta’yla birlikte yüzmeye başlar. Carettanın artık denizlerde birlikte yolculuk edeceği bir dostu vardır. Dostluğun güzel bir şey olduğunu anlar. Bu mutluluğunu ‘ne mutlu benim de bir dostum var!’ diyerek denize haykırır:

“Güneşin ısıltısı denizi ıpıl ıpıl yapmıştı. Pek çok canlının su içinde yaptıkları dansın yansıması su yüzüne vuruyordu. Onları seyrederek söyleştik. “Dostluk güzel şey. Ne mutlu benim de bir dostum var!” diye avazım çıktığı kadar bağırdım.” (DYÇ, 63)

Denizde yunusla tanışan caretta arkadaşıyla birlikte onun sırtına binerek küçük bir tur atarlar. Caretta dostu yunustan ayrılırken keşke onu da davet edip birlikte yolculuk etseydik der. Ama sonra onu ailesinden ayırmak olmaz diye düşünür. Yunusun onun candan bir dostu olduğunu anlar ve yaşayacağı maceraları ona anlatabileceği için sevinir:

“İçimden yunusu da davet etmek geçtiyse de vazgeçtim. Çünkü bizi bir süre izleyen öbür yunuslar geldi aklıma. Bu, onu ailesinden ayırmak olurdu. Oysa yunus candan bir dosttu. Onu ileride yeniden görebilir, yaşadığımız serüvenleri birbirimize anlatıp keyiflenebilirdik.” (DYÇ, 65)

Dostları yunus, caretta caretta’ları terk edilmiş bir geminin içine götürür. Ve onlara o geminin hikâyesini anlatır. Bu gemiye ondan başka kimsenin girmedğini söyler. Carettalar gemide bir müzik sesi duyarlar ve sesin nereden geldiğini merak

ederler. Güverteye çıktıklarında dostları yunusun Balık Senfoni Orkestrasını yönettiğini görürler. Dostları yunusun onlara şaka yaptığını anlarlar. Yunus ve öbür canlılar ölen arkadaşlarının anısına konserler vermeye devam ederler:

Öyleyse bunun gizi şimdi çözülmeliydi. Ben ve arkadaşım caretta gemiyi bir baştan bir başa dolaştık. Güverteye çıktığımda gözlerime inanmadım. Dostum yunus bize şaka yapmıştı. Balık Senfoni Orkestrasını yönetiyordu. Ben ve arkadaşım caretta caretta, hayranlığımızı belirterek konseri baştan sona dinledik. Çok güzeldi doğrusu. Yunus ve öbür canlılar; denizati ve balıkların anısına sık sık konserler vererek dostlarını ölümsüzleştirdikleri için mutluydular. (DYÇ, 67)

Caretta caretta arkadaşıyla birlikte salyangoza yardım ettikten sonra dostluğun çok önemli olduğunu anlar. Çünkü salyangozun gözlerinde arkadaşını kaybetme korkusunu görmüştür. Bunun için bir daha arkadaşının elini bırakmayacağına dair kendi kendine söz verir:

“İşte o anda kendi kendime caretta caretta'nın elini hiç bırakmamaya söz verdim. Çünkü salyangozun gözlerinde gördüğüm, arkadaşını kaybetme korkusuydu. Bu duyguyu asla yaşamak istemiyordum.” (DYÇ, 70)

“Caretta caretta okyanusta yol alırken kaybettiği arkadaşı caretta aklına gelir ona olan sevgisini dile getirir:

Seni çok özledim Caretta... Bu düşüncelerle öyle bir yüzmüştüm ki, farkında olmadan Balık Senfoni Orkestrasının bulunduğu batık gemiye gelmişim. Güzel bir şarkı bana doğru yankılanıyordu. Orada durup dinledim. Duygulu bir müzikti. Bir sevgiden söz ediyordu. Hemen oracıkta dünyadaki en geçerli şeyin sevgi olduğunu düşündüm. Caretta da beni seviyordu... (DYÇ, 82-83)

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede keçi arkadaşının durumu için üzülür. Havanın bu kadar güzel olmasına karşın tembel bir şekilde yatmasını ona yakıştıramaz. Ayrıca çevresinde yiyebileceği ot olmadığı için aç kalmasından endişe duyar:

“Keçi için üzülüyorum. Bu güzel havada miskince yatmayı bir tülü yakıştıramıyorum kendisine. Üstelik, çevresinde hiç ot yok. Peki ne yiyecek de karnını doyuracak arkadaşım keçi. Onun adına kaygı duysam da, ben dağlara çıkıyorum.” (DKK, 20)

Keçi bütün arkadaşlarını çok sevdiğini, öfkeli ve hırçın olmasına karşın uykucu keçiyi bile sevdiğini söyler:

“Biliyor musunuz, ben bütün arkadaşlarımı severim. Öfkeli, huysuz da olsa, uykucu keçiyi de seviyorum.” (DKK, s.22).

Keçi turnuvada karşısına çıkan uykucu keçiyle çarpışır. Keçi, arkadaşı uykucu keçinin ağaçların dallarını yememesi ve çevreye zarar vermemesi için uyarır. Eğer iyi bir keçi olursan eskisi gibi dost olabiliriz der:

“Gel aklını başına topl. Bundan böyle, çevrene zarar vermeden yaşa. Ben de ağaçların yeni sürgünlerini yediğini unutturum. Sen iyi bir keçi olursan, yeniden dost olabiliriz, dedim.” (DKK, 29)

“Gülümseyen Güneş” adlı hikâyede güneş, mavi gökyüzüne seslenerek aramız hiç bozulmasın der:

“Kırmızı giysilerinden vazgeçmeyen güneş, mavi gökyüzüne, ‘Dostum, aramız hiç bozulmasın,’ dedi.” (GG, 32)

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede Cafcaflı bütün kış görmediği arkadaşı bukalemunu görür ve özlemle sarılırlar:

“Biraz daha ilerleyince kendisi gibi güneşlenen bukalemunu gördü. Başını kaldırarak selamladı. Bukalemun da yılanı selamladı. İki arkadaş birbirlerine doğru yürüdüler. Bütün kış görüşmedikleri için birbirlerine özlemle sarıldılar.” (HVI, 44)

Aynı hikâyede karınca, öfkelenen kaplanı ve alaycı kargayı yumuşatmak için onlara olan sevgisini dile getirir ve insanlara karşı dostça yaklaşımdan bahseder:

Yeniden söz isteyen karınca, güleç yüzüyle tüm arkadaşlarına güvenle baktı.

-Hepinizi çok seviyorum, dedi.

Öfkeli kaplan da, alaycı karga da bu sevginin içindeydi. Ellerini önünde birleştirdi.

Arkadaşlarına birkaç adım daha yaklaştı. Sesi yumuşacıktı:

-Savaşmak bizleri yabanıl yapar. Gelin bu işi dostça çözümleyelim.
Güven veren bakışları arkadaşlarının üzerindeydi.
-İnanın dostça uzatılan el, asla geri çevrilmez, dedi. Bu arada aslan kükreyerek ayağa kalktı.
Kuyruğunu oynatarak hayvanların içine daldı.
-Arkadaşımız karınca doğru söylüyor. Bu işi dostlukla çözümleyebiliriz. İnsanlar: ‘Öfkeyle kalkan, zararlar oturtur,’ der. Şimdi sessiz olalım ve karıncayı dinleyelim. (HVİ, 54-55)

“İdil’in Sokaktaki Arkadaşı Kaldırım” adlı hikâyede İdil’e babası kırmızı renkli yeni bir çift ayakkabı alır. İdil bu ayakkabıları arkadaşları kaldırıma göstermeye gider. İdil arkadaşları kaldırımını çok sever. Çünkü onun sayesinde yoldan geçen arabalar ona zarar veremez:

“Kaldırımını seviyorum. Onunla arkadaşlık yapmaktan mutluyum, dedi. Yoldan hızla geçen arabalar bana zarar veremez. Çünkü kaldırımın üzerindeyim, diyen küçük İdil’i çok sevmiştiki kırmızı ayakkabı.” (İSAK, 63)

“İdil Kuş Cennetinde Geziniyor” adlı hikâyede İdil annesiyle beraber Kuş Cennetine gider. Buradaki flamingolar İdil’in çok hoşuna gider. İdil, flamingoların canının hiç sıkılmayacağını çünkü birbirleriyle arkadaş olduklarını söyler. Annesi de onun söylediklerini onaylar:

“-Flamingoların canı hiç sıkılmaz. Öyle değil mi?
-Şimdi bu da nerden geldi aklına İdil?
-Çünkü pek çok flamingo var. Birbirleriyle arkadaşlar.
-Doğru. Herkesin arkadaşı olmalı, dedi annesi.” (İKCG, 78-79)

“Kuş Evi” adlı hikâyede Tuğçe, kumrunun ismini Narin koyar. Onu artık bir arkadaş gibi görür. Sabahları onu görmeden okula giderse çok üzülür. Okuldayken onun uçmasını ve ötüşünü düşünür:

Narin, benim arkadaşım, dahası dostumdur. Sabahları onu görmeden okula gidersem, nedenini bilmediğim bir iç kırıklığı sarıyordu yüreğimi. Kendimi derslerime tam olarak veremiyordum. Gözlerimin önünden süzülerek uçuşu, sonra da pencerenin pervazına konup ekmek kırıntılarını yemesini hayal ediyordum. Tabii o güzel ötüşü hep kulağımdaydı: Gugu... Guk... Gugu... guk... Gugu... Guk. Öbür kuşlarınkinden ayrı bir ötüş biçimiydi bu. Sanki insan sesini andırıyor. Bu seste içime dolan bir sıcaklık vardı. (KE, 48-49)

“Lale Devri” adlı hikâyede Mehmet arkadaşlarına Lale devrinde olduklarını eğer şanslıysak şair Nedim’i bile rastlayabileceklerini söyler. Rabia bu habere çok sevinir. Napolyon ve Paul ise Rabia’ya şaşırarak bakar. Onların şaşırımları üzerine Rabia Mehmet’e onların anlamayacağını söyler. Bunun üzerine Paul, arkadaşı Rabia’ya yeter ki neşeli olmasını bizlerin anlamamaya da razı olduklarını söyler:

-Lale devrindeyiz arkadaşlar. Eğer şansımız varsa şair Nedim’e bile rastlarız.
 -Rabia, Oleyyy Mehmet! diye öyle bir ses çıkardı ki Napolyon ve Paul şaşırıp kaldı. Rabia, Bunlar anlamazlar Mehmet, dedi. Paul, Rabia’nın yüzüne dökülen saçlarını arkaya attı.
 -Sen her zaman böyle neşeli ol, biz hiçbir şey anlamayan ahmağın teki olmaya razıyız; tamam mı akıllı kız, dedi. (LD, 77)

“Ormanın Dostu Oduncu” adlı hikâyede oduncu, ormanın ve ağaçların dostuydu. Hangi ağaçların odun yapılacağını iyi bilir kesilmemesi gereken ağaçlara dokunmazdı:

“Mutlu oduncusun sen
 Bilirsin odun yapılacak ağaçları
 Hepimiz senin dostunuz
 Sen ormanın dostusun
 Mutlu oduncusun sen
 Ağaçların, ormanın dostusun.” (ODO, 60)

“Ördek Yavrunun Öyküsü” adlı hikâyede ördek yavrusunun, kargaya civcivlerin onun kardeşi olduğunu anlatması üzerine karganın alay konusu olur. Karga dalgacı olmasına rağmen ördek yavrusunun üşütüp hasta olmasını istemez. Ördek yavrusu da karganın gevezeliklerine rağmen özünde kötülük olmadığı için onu sever:

“Ardından Zaten başına yeterince soğuk geçmiş, hadi ıslanıp hasta olacaksın, şu ağacın altına gel bari, derken bile güldürücü sözlerini sürdürdü. Kargayı seviyordum. Onca gevezeliğine karşın özünde kötülük yoktu.” (ÖYÖ, 42)

Karga ördek yavrusuna civcivleri bulmasına yardım edeceğini söyler. Ördek yavrusu ise sevincinden “dostum karga!” diye bağırmaya başlar:

Hissettiğim sıcak duyguyla kanatlarımı sevinçle çırparken biraz havalanıp kısacık uçtum.
Karga

-Arkadaşlık ne güne, dedi.

-Dostum karga! diye bağırمام yankılanarak tekrar bana döndü.

Bunun üzerine hem ben, hem karga gülüştük...

-Gah!.. Vak!.. Vak!.. Gak!.. Gak!..'' Günlerdir süren hüznüm çıkan garip seslerle sanki biraz olsun dağılmıştı. (ÖYÖ, 42-43)

''Pasta Kız'' adlı hikâyede Paul, arkadaşlarına dönerek sanki uzun zamandır arkadaşmışız ama görüşemiyormuşuz gibi hissettiğini söyler. Bu şenliğin bizim bir araya gelmemiz için bir nedenmiş gibi geldiğini ifade eder:

''Paul, Sanki biz uzun zamandır arkadaşmışız da görüşemiyormuşuz gibi bir duygu var içimde, dedi. Bu şenlik sanki bizim bir araya gelmemiz için bir nedenmiş gibi geliyor. (PK, 103)

Rabia arkadaşlarına dönerek onları çok sevdiğini sanki asırlardır onları tanıdığını söyler:

''Hepinizi çok sevdim. Sanki asırlardır sizleri tanıyorum. Mehmet, Paul ve Napolyon.'' (PK, 103)

Rabia arkadaşlarına dostlukla sarılarak onları hiç unutmayacağını söyler. İstanbul'un bu güzel arkadaşlığı ona armağan ettiği için çok mutlu olduğunu belirtir:

''Rabia arkadaşlarına dostlukla sarıldı.

-Sanırım sizleri hiç unutmayacağım.

-Üç silahşörlerini unutmayacaksın yani, dedi Paul.

-Evet!'' diye yeniden kıkırdadı Rabia. İstanbul bu güzel arkadaşlığı da armağan etti bana. Çok mutluyum. İnanın bana çok mutluyum.'' (PK, 104)

''Saçaklı'nın Öyküsü'' adlı hikâyede yazar yazdığı şiirde okuyucuya seslenerek arkadaşlarımızı unutmamamızı ve onları sevmemizi söyler:

''Sakın unutmayın arkadaşlarınızı

Sevilmek istiyorsan, sev onları’’ (SÖ, 72)

‘‘Seher Kuşu Flamingo’’ adlı hikâyede sazlıklar kuşların en iyi dostlarıdır. Flamingo ve leylekler sazlıkların içinde dolaşmaktan ve onlarla sohbet etmekten keyif alırlar. Bazı günler ise onların şarkılarına katılarak birlikte eğlenirler:

Kuzen kuşların günleri, neşeli söyleşiler içinde geçiyordu. Birbirlerine ilginç öyküler anlatıyor, gezip gördükleri yerlerden söz ediyorlardı. Sazlıklar, kuşların en iyi dostuydu. Sazlıklarda dolaşmaktan, orada sazlarla söyleşmekten keyif alan kuşlar; bazen de sazların şarkılarına eşlik ediyor ve gönüllerince eğleniyorlardı. (SKF, 20)

Seher Kuşu Flamingo, dostları sazların onların için üzülmelerini istemez. Onların neşelerini yerine getirmek şiir okur:

Seher Kuşu Flamingo, kuzenlerini alarak yeniden göle dönmüştü. Söylediği şarkı gölde yankılandı, sazlığa kadar uzanır:

‘‘Yarın bayram olsun,
Kaygılar gitsin, neşe gelsin.
Dostumuz sazlar,
Biz kuşlar adına,
Kaygı duymasın artık. (SKF, 24)

‘‘Suçlu Kim?’’ adlı hikâyede Ahmet ve Orçun iki arkadaş birbirlerini çok severler. Aynı yatakhane kaldıklarından dolayı kardeş gibidirler:

‘‘Çok severdi Orçun’u. Kardeş gibiydiler.’’ (SK, 18)

Ahmet okullar kapandığından beri arkadaşı Orçun’u görmemiştir. Onunla geçirdiği eski zamanlar aklına gelir. Orçun’un anlattığı fıkralar ve sahilde taş sektirmeleri onu mutlu eder:

‘‘Okullar kapandığından beri hiç görmediği arkadaşıyla bugün kucaklaşacaktı. Eski günleri konuşup gır gır, şamata yapacaklardı. Yine eskiden olduğu gibi Orçun’un

hınzır fıkralarına gülmekten katılacaklar, sonra da akşamüstü sahilde oturup taş sektireceklerdi.” (SK, 21)

“Şirin Kız Akçay’da” adlı hikâyede Şirin kız İdil, Akçay’a anneannesinin yazlığına geldiğinde buranın yaşadığı şehir Ankara’dan farklı olduğunu görür. Kolayca dostlukların kurabildiğini anlar:

“Akçay, İdil’in yaşadığı kent Ankara’dan; coğrafi yapısı, şehir düzeni, iklimi, alışveriş merkezleriyle çok ayrı bir kent. Burada insanlar kolayca dostluklar kurabiliyorlar.” (ŞKA, 7)

İdil Akçay’da anneannesinin yazlığının balkonundan bakarken iki kız çocuğu ona selam vererek oyun oynamaya çağırır. İdil böylece yıllarca sürecektir arkadaşlıklar edinir:

Aşağıya inmek ister misin? Birazdan öbür arkadaşlarımız da gelecek, birlikte sek sek oynayacağız. İdil hiç düşünmeden, “Elbette gelmek isterim, ama önce anneme sormalıyım,” diye yanıtlamıştı. “İşte Akçay’daki arkadaşlıklar böyle kurulmuştu. O günün üstünden yıllar geçmesine karşın çocukların arkadaşlıkları hala sürer. (ŞKA, 7-9)

İdil halasına hediye almak için ona yardım eden Kaz Dağı’na hayranlığını dile getirir. O arada suyun üzerine sıçrayan balık da onların dostluğuna ortak olur:

“Kaz Dağı, sen olağanüstüsün. Beni hemen anladın.” İdil suyun üstünde rahat durmak için sevinçle bacaklarını oynattı. Bu arada biraz önce ayağını gıdıklayan balık da sevinçle kuyruğunu salladı. Suyun üstüne sıçradı. Ortak oldu İdil’le Kaz Dağı’nın dostluğuna.” (ŞKA, 11)

“Takipçilerle Nallıhan Turu” adlı hikâyede takipçiler İdil’in, gezgini görüp kendileri göremedikleri için ona küserler. Ama bir süre sonra aralarındaki dostluk baskın gelerek kırgınlıkları unutup eskisi gibi arkadaşlıklarına devam ederler:

Takipçilerin yanına vardığımda onlar da kendi aralarında konuşup gülüşüyorlardı. Aramızdaki kırgınlığın eridiğini hissettirdiler bana. İçlerinden hiçbiri Gezgin’i sormadı. Ben de Gezgin hakkında hiçbir şey söylemedim. Çiçeklerle ve kargalarla süslü arabamız Nallıhan’ın gün

batarken ki güzelliğinin arasında sessizce ilerledi. Burnunu Ankara'ya çevirmişti. (TNT, 23-24)

“Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi” adlı hikâyede İdil, İpek’in onlarla beraber Ankara’yı gezmesinden mutlu olduğunu görür. İpek artık utangaç davranmak yerine daha konuşkan bir kız olur. Beypazarı gezisi İdil ve takipçilere kültürel anlamda katkı sağlamasının yanında İpek gibi bir arkadaşı da kazandırır:

Annemin arabasının arka koltuğunda iki kardeş gibi oturuyoruz. İpek artık çekimserliğini, utangaçlığını bir yana bıraktı. Neşeli, konuşkan, düşüncelerini açık açık söyleyen biri. En güzeli bizimle olmaktan mutlu. Beypazarı gezimiz bana ve takipçilere o yörenin yalnızca kültürel zenginliklerini kazandırmadı; İpek’i de kazandırdı. (MAEEM, 72)

“Üç Güzel Kelebek” adlı hikâyede sarı kelebek onları kelebek avcısından kurtaran dostlarına teşekkür ederek minnettarlığını dile getirir:

Sarı Kelebek,

-Dostlarımız sayesinde hayattayız. Her zaman bizlerin yardımına koşarsınız. Üstelik hiçbir karşılık beklemeden. Çıkar gözetmeksizin. Biliyorum, bu sizin doğanızda var. Çalışkansınız, üretkensiniz, yararlısınız. Hiç kimseden yardım beklemez, her zaman ayaklarınızın üzerinde durmasını bilirsiniz. Sizlere gönül borcumuz var, dedi. (ÜGK, 68-69)

Kırmızı gül, arılar ve kelebeklerin onların tek dostları olduğunu söyleyerek dostluğun önemini vurgular:

“Arılar ve kelebekler olmasa yapraklarımıza kim konar. Arkadaşımız dostumuz kimler olur? dedi. Hepsinin gözleri buğulanmıştı. Birbiriyle yeniden kucaklaştılar. (ÜGK, 69)

Sarı kelebek avcıdan kurtulduktan sonra korkudan titreyen arkadaşlarının kanatlarını okşar:

“Arkadaşlarını sessizce dinleyen Sarı Kelebek, kanatları ile arkadaşlarını sardı. Titreyen kanatlarını okşadı.” (ÜGK, 70)

“Yeni Bir Gün” adlı hikâyede Efe, Özgül Hanımı arkadaşı gibi görür. Kendi yaşlılarıyla nasıl diyalog kuruyorsa Özgül Hanımla da aynı şekilde sohbet eder. Özgül Hanımla yaptığı dostça sohbetlerden çok zevk alır:

Çünkü Özgül Hanımefendi, genç fikirli, gerçek bir aydıdı. Aynı zamanda o benim akranımdı hatta çok iyi anlaştığım bir arkadaşım. Özgül Hanımefendi’nin burada tanıştığım, Mert ve kardeşi İrem Naz’dan, Cihan’dan, Zeynep’ten, Mühraban’dan, Fırat’tan, Gülse’den ya da herhangi birinden anlaşma konusunda hiçbir farkı olmadığı gibi; Özgül Hanımefendi’nin arkadaşça konuşurken sezdirmeden öğreticiliği çok hoşuma gidiyordu. (YBG, 51)

“Zebra ve Zürafa” adlı hikâyede zebra ve zürafa dostluğun önemini bilen iki iyi arkadaştır. Birlikte tazecik otları yiyerek şarkılar söylerler:

“Zürafa ve zebra iki candan arkadaş
Dostluğun önemini biliyor ikisi de
Tazecik otları birlikte yerken
Neşeli şarkılar söylerler
Dostları orman
Eşlik eder şarkılara
Lay lay lay lom
Lay lay lom.” (ZVZ, 95)

4.2.1.16. Cesaret

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) cesaret, “1. Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven. 2. Yüreklilik, yiğitlik ve göz pekliği. 3. Cüret. 4. Atılgnalık.” olarak tanımlanmaktadır. Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi, cesaret, başkalarının üstesinden gelmekten korktuğu zorlu ve tehlikeli durumlara korkusuzca atılarak halletmeye çalışmaktır.

Cesaretli kişi karşısına çıkan güç durumlarda kendisine güvenerek mücadele eden kişidir. Janki (2005, 48), “bugünün yapay dünyasında kişinin, kendine karşı doğru kalabilmesi için cesarete ihtiyacı olduğunu” ifade eder. Kişilerin dış dünyadaki güçlükleri atlatabilmesinde cesarete ihtiyacı olduğu kadar kendi iç dünyasındaki sorunların çözümünde de cesarete ihtiyacı vardır.

Ulviye Alpay hikâyelerinde cesaret değerine yer vererek çocukların karakterlerinin gelişimine katkı sağlar. Yazarın hikâyelerinde cesaret değerinin dağılımı Tablo 21’de gösterilmiştir:

Tablo 21: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Cesaret Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Cesaret	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 7
Çocukların Sırrı	13, 13-14, 14-15, 26	
1453 İstanbul	33	
İki Kardeş Köpek	32-33	
Yalı	7	

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza’nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“1453 İstanbul” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Fatih Sultan Mehmetle tanışması,

Ana düşünce: Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul’u feth ederek Orta Çağ’ı kapatıp Yeni Çağ’ı açmıştır.

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede,

Konu: İki kardeş köpeğin birbirini bulması,

Ana düşünce: Özgürlük bize vaat edilen en güzel şartlardan bile daha değerlidir.

“Yalı” adlı hikâyede,

Konu: Mehmet, Rabia, Napolyon ve Paul adındaki dört çocuğun zaman tünelinin içine girmesi,

Ana düşünce: Başımıza gelen bazı aksilikler bazen iyi arkadaşlıkların kurulmasına yardım eder.

Cesaret değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından cesaret değeriyle uyuşmaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin cesaret değerini karşılayamadığı söylenebilir.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede sürünün gitmesiyle beraber üzülen çocuklardan ikisi oturup yemin ederler. Bir gün sürülerin gittiği tepeyi aşp tepenin arkasındaki gizemi çözeceklerdi. Çocukların hayallerini gerçekleştirmek için güneşi bile yakalamayı göze almaları onların cesurca hareket ettiklerini gösterir:

“İşte bu çocuklardan ikisi o gün oturup yemin ettiler. Bir gün karşılarında gördükleri tepeyi aşp, sürülerin gittiği yere kadar gideceklerdi. Tepenin arkasındaki gizemi çözmeleri gerekiyordu.” (ÇS, 13)

Beril ve Seza adlı iki kız çocuğu güneşi yakalayacaklarına dair verdikleri sözü tekrar yinelerler. Cesurca hayallerini gerçekleştirmek isterler:

“-Bir gün bu tepeyi aşp güneşi yakalayacağız. Söz mü?

-Söz dedi Seza.

İkisi de sustu. İkisinin de yüreğinde bulutlara değin uzanmak yatıyordu.” (ÇS, 13-14)

Beril ve Seza’nın dillerinden düşürmedikleri ‘Ala Geyik’ şiirinde geçen Kaf Dağı sözünden hareketle kendilerinin aşmak istedikleri tepeyi bu dağa benzetip verdikleri sözleri tekrarlarlar:

“Biz de Kaf Dağı’nı aşacağız, güneşi yakalayacağız, deyip yeminlerini yinelediler.” (ÇS, 14-15)

Çocukların güneşi yakalamak ve Halep’ten gelecek trendeki yolcuları birkaç gün kasabada ağırlamak istemeleri onların ulaşmak istedikleri amaçlar için sözlerinden vazgeçmeyip büyük bir cesaret örneği gösterdiklerini gösterir:

“Bir gün evlerinin karşısındaki tepeyi aşp doğan güneşi yakalayacaklardı. Sonra da Halep’ten gelen treni, birkaç gün kasabalarında konuk edeceklerdi.” (ÇS, 26)

“1453 İstanbul” adlı hikâyede çocuklar bir zaman tünelinin içine girerler. Rabia telefonunun bile çekmediğini söyler. Ama arkadaşlarına güçlü olmamız gerektiğini söyler. Kafalarının üzerinden mermiler geçerken bile annesinin hep güçlü olmak zorundayız sözünü hatırlar:

“Telefonum bile çekmez oldu,” diye sızlandı Rabia. “Ama güçlü olmak zorundayız. Kafamızın üstünden mermiler vızır vızır geçerken annem hep güçlü olmak zorundayız çocuklar, derdi.” (1453İ, 33)

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede Özgül Hanım tarafından kovulan sokak köpeği tasmaını çıkarıp cesurca evden ayrılır:

“Boynundaki tasmayı çıkardı, kardeşinin patisinin önüne bıraktı. Sokak köpeklerinin ihtiyacı olmaz buna, derken başını cesurca kaldırmıştı. Kıvrırcık hıçkırarak ağlıyordu. Kardeşi arkasına bile bakmadan, başı dik, Gülnaz Hanım’ın evini terk etti.” (İKK, 32-33)

“Yalı” adlı hikâyede Constantin yalıya misafir olarak çağırdığı gençlerin arasında Mehmet’i görür. Ona ‘Cesur Mehmet’ diye seslenir. Onu hiçbir zaman aklıdan çıkarmadığını beni ben yapanın sen olduğunu söyler:

“Mehmet! Cesur Mehmet!.. Seni hiçbir zaman aklımdan çıkaramam; çünkü beni, ben yapan sensin. Constantin kısacık bir an duraksadı. ‘Yiğit Mehmet!’ diyerek sözlerini bitirdi.” (Y, 7)

4.2.1.17. Empati

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK,2021) empati, “duygudaşlık” şeklinde tanımlanmıştır. Bayram (2014, 387) empatiyi “olayları kendini başkalarının yerine veya başkalarını kendi yerine koyarak değerlendirebilmek, başkalarının gözüyle de bakabilmek, başkalarının da haklı olabileceğini hesaba katmak...” şeklinde ifade eder. Açıklamalardan da anlaşılacağı gibi empati kişilerin kendilerini başkalarının yerine koyarak onlar gibi hissetmeyi ve onları anlayabilmeyi sağlar.

Yaşanan bir olayda kişinin davranışlarının asıl nedenini anlamayı kolaylaştırır. Böylece kişilerin birbiriyle olan ilişkilerinde doğru iletişim kurmalarına destek olur. Yaman’a (2016, 108) göre,

Evvel emirde bilinmelidir ki kendimizden önce başkalarını düşünmeden, dahası karşıdakinin duygu ve düşüncelerini hissetmeden insan ilişkilerinde başarılı olma şansımız yoktur. Yalnızca kendimizi düşünmek, bencilce davranmak iletişimin en büyük engellerinden birisidir. Oysa kendimizden önce başkalarını düşünmek; hayatı, mutluluğu, dertleri paylaşmak bizleri iletişim ortamına çeker ve sosyalleştirir.

Ulviye Alpay’ın hikâyelerinde empati değeri, kahramanların kendilerini karşıdakilerin yerine koyarak onları anlamaya çalışmaları ve onların hissettiklerini kendilerinin de hissetmeleri şeklinde yer almıştır. Yazarın hikâyelerinde empati değerinin dağılımı Tablo 22’de gösterilmiştir:

Tablo 22: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Empati Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Empati	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 6
Arkadaşım Beate	76	
İdil Gülen Çocuk	10	
Kanuni Dönemi	73	
Kız Kulesi	24	
Yeni Bir Gün	41, 49	

“Arkadaşım Beate” adlı hikâyede,

Konu: Füsün’un arkadaş sevgisi,

Ana düşünce: Arkadaş edinebilmek için illa aynı dili konuşmaya gerek yoktur.

Yeter ki çevremizdeki insanlara sevgiyle yaklaşarak onları anlayabilelim.

“İdil Gülen Çocuk” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in her varlığa gülümsemesi,

Ana düşünce: Etrafımızdaki canlı ve cansız her varlığa gülümseyerek onları sevmeliyiz. Böylece hayat daha da kolaylaşıp güzelleşecektir.

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Kanuni Sultan Süleyman döneminde nakkaşlık öğrenmesi ve iftira sonucu hapse girmesi hapse girmesi,

Ana düşünce: Yaşanan bütün zorluklara rağmen asla umudumumuzu yitirmemeliyiz.

“Kız Kulesi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın kendilerini Kız Kulesi hikâyesinin yaşandığı zamanda bulması,

Ana düşünce: Kız Kulesi tarihi çok eskilere dayanan hikâyesiyle insanları etkileyen önemli bir yapıdır.

“Yeni Bir Gün” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin yeni arkadaşlar edinmesi,

Ana düşünce: Bilgi konu hakkında arkadaşlarımızla bilgi alışverişinde bulunarak kendimizi daha iyi geliştirebiliriz.

Empati değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından empati değeriyle uyuşmaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin empati değerini karşılayamadığı söylenebilir.

“Arkadaşım Beate” adlı hikâyede Füsün ve Beate yaz boyunca duvarın arkasından birlikte müzik yaparak geçirirler. Füsün kendisini Beate’nin yerine koyarak onun böyle arkadaşlık kurmasına hak verir:

“Beate yaz boyu yalnızlığımı böylece bana unutturmuş oldu. Kimi zaman kendimi onun yerine koydum. Ben de olsam aynı dostlukla yaklaşırdım, dedim. Bu yabancı kentte artık bir dostum var. Bunu bilmek bana güven veriyor.” (AB, 76)

“İdil Gülen Çocuk” adlı hikâyede İdil çocuklara seslenerek oyuncakları savurup atmamayı yoksa bir gün sizi terk edeceğini söyler. Onların da canlarının acıdığını kendilerini yalnız ve terk edilmiş hissedeceklerini belirtir:

Oyuncaklarınızı bir taraflara savurup atmayın. Yoksa bir gün sizi terk ederler. ‘Yok canım,’ mı dediniz. İnanın terk ederler. Çünkü canları acır, onurları incinir. Kendilerini yalnız, terk edilmiş hissederler. Sonlarının çöp kovası olduğunu anlar, çekip giderler bir gün. Tabii siz de yenisini almak zorunda kalırsınız. Ee! Bu da savruluk değil de, nedir? (İGÇ, 10)

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede Paul zindanda olmaktan korktuğunu söyler. Napolyon da tedirgin olduğunu ve korktuğunu dile getirir. Paul, Rabia’nın nasıl olduğunu merak eder. Napolyon sesi çıkmadığına göre uyumuştur der. Paul kendini

Rabia'nın yerine koyarak uyuduğunu hiç sanmadığını kendini yalnız, çaresiz hatta un ufak olmuş hissedeceğini söyler ve Rabia için üzölmeye başlar:

Paul acıyla içini çekti.

-Ben korkuyorum, siz korkmuyor musunuz?

-Tabii ki ben de çok tedirginim. Korkuyorum, dedi Napolyon.

Ben de aynı duygular içindeyim. Ama umutluyum. Buradan çıkıp kurtulacağız. Bu arada Rabia nasıl acaba? deyiş i onun için ne kadar kaygılandığını anlatıyordu.

-Sesi soluğu çıkmadığına göre uyumuştur, dedi Napolyon. Paul,

-Hiç sanmıyorum, kimbilir ne düşünüyordur, kimbilir kendini ne kadar yalnız, çaresiz hatta un ufak olmuş hissediyordur. Paul bir ara Rabia için çok üzöldüğünü yeniden dile getirdi.

Rabia'nın kardeşi için çöreği saklaması, Sizlere vermem bunu kardeşim için sakladım, deyiş i geldi geçti gözlerinin önünden. (KD, 73)

‘‘Kız Kulesi’’ adlı hikâyede birbirini seven iki gencin ayrılmalarını isteyen tapınağın yöneticisi Sabahattin fırtınalı bir gecede kızın sevdiğini çağırarak için haberleştiğı meşaleyi yakar. Genç adam sevdiğinin ona ihtiyacı olduğunu düşünerek korkunç dalgalara aldırmadan yüzer. Ama sonunda azgın sulara karşı koyamaz ve öölür. Daha sonra Kızkulesi'nin bulunduğu yerde bir kaya oluşur. Gencin anısına bir tapınak dikilir. Genç kıızı oluşan kaya parçasının önünden kimse kaldıramaz. Yaşanan bu olaya şahit olan Mehmet, Paul, Napolyon ve Rabia çok etkilenirler. Kendilerini onların yerine koyarlar. Bir daha bu gençlerin birbirlerini hiç sevmeyeceğini düşünerek üzölürler:

Yaşanan bu olaydan Mehmet, Paul, Napolyon, ve Rabia çok etkilendiler. İçlerini derin bir üzöüntü kapladı. Bu acının kız için nasıl bir şey olduğunu düşünüp kendilerini onların yerine koydular. Bundan böyle bir daha bu gençler birbirlerine sevdiklerini söyleyemeyeceklerdi. Delikanlı, kızın altın sarısı su dalgası saçlarını okşayamayacaktı, gözlerinin derinliğine akamayacaktı. (KK, 24)

‘‘Yeni Bir Gün’’ adlı hikâyede tatilini Özgöl Hanımefendi'nin evinde geçiren Efe'nin aklına ailesi gelir. Onlara karın yağdığını söylemek istemez. Eğer söylerse onu Kartalkaya'ya tatile götüremedikleri için sitem ettiğini sanmalarını istemez:

‘‘Kuşlarla birlikte ailem de aklıma düştü. Onlar şimdi başka bir ülkedeydiler, belki de yapacakları konuşmaya tam zamanında yetişmek için yolda olabilirlerdi. Eğer telefonla ararlarsa kar yağdığını söylemeyeceğim. Çünkü Kartalkaya'ya

gidemediğimizi anımsatmış olurum. Dahası sitem ettiğimi sanıp üzülebilirler.” (YBG, 41)

Özgül Hanım, Efe’nin annesine karın yağdığını söylemeyi unuttuğunu hatırlar. Efe Özgül Hanım’a anneme kar yağdığını söylemeyelim der. Özgül Hanım bunu nedenini merak eder. Efe, eğer anneme kar yağdığını söylersek Kartalkaya’yı düşündüğümü sanarak beni tatile götüremedikleri için üzülebilirler der. Onların canlarının sıkılmasını istemez:

“Şimdi buralara kar yağdığını anneme, babama söylersek eğer; sanki, hala Kartalkaya’yı düşünüyorum izlenimini verebilirim. Bu durum annemin ve babamın üzülmeye neden olabilir. Onların canının sıkılmasını hiç istemem. Ayrıca ben burada mutluyum.” (YBG, 49)

4.2.1.18. Fedakârlık

Fedakârlık TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021), “1. Özveri. 2. Özverililik.” şeklinde tanımlanmaktadır. Özveri ise TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021), “bir amaç uğruna veya gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçme, fedakârlık” olarak ifade edilmektedir.

Fedakârlık, kişinin elde etmek istediği bir şey için kendi menfaatinden ödün vermesi, özveri de bulunmasıdır. Fedakâr kişi kendi için özveride bulunmakla birlikte başkalarının iyiliği için de kendi çıkarlarından vazgeçer. Onlara faydalı olabilmek adına elinden gelen her şeyi yapar. Elinde olanı vermeyi veya paylaşmayı bilir. Bencillikten uzaklaşarak karşısındakinin durumunu anlamaya çalışır. Böylece hem kendine hem de topluma faydalı bir birey olur.

Ulviye Alpay’ın hikâyelerinde fedakârlık değeri, kahramanların sevdikleri için kendilerinden vazgeçmeleri, tüm zorlukları göze almaları ve kendi isteklerinden ödün vermeleri şeklinde yer alır. Eserlerde yer alan fedakârlık değerinin dağılımı Tablo 23’te gösterilmiştir:

Tablo 23: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Fedakârlık Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Fedakârlık	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 5
Çocukların Sırrı	53	
Ördek Yavrusunun Öyküsü	41	
Seher Kuşu Flamingo	25	
Suçlu Kim?	17, 20-21	

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza’nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede,

Konu: Ördek yavrusunun kardeşleri civcivleri kurtarması,

Ana düşünce: Ailemizi ve kardeşlerimizi severek her zaman onların yanında olmalıyız.

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

“Suçlu Kim?” adlı hikâyede,

Konu: Ahmet’in arkadaşına sürpriz yapmak isterken başına gelenler,

Ana düşünce: Sevdiklerimize sürpriz yapmak isterken bazen başımıza istemediğimiz şeyler gelebilir. Burada suçlu olan biz değilizdir.

Fedakârlık değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından fedakârlık değeriyle uyumaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin fedakârlık değerini karşılayamadığı söylenebilir.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede Beril sabah uyandığında aklına tren görevlisi makasçı amca gelir ve onun için üzölmeye başlar. Trenin makasını kendi değıştirdiğı için suçunun makasçı amcaya kalacağından dolayı üzölür. Beril alacağı cezadan

korkmadığını yeter ki makasçı amcaya bir şey olmamasını ister. Beril'in ceza almayı göze alması onun makasçı amca için fedakârlıkta bulunduğunu gösterir:

Zavallı makasçı amca, dedi kendi kendine. Bunu söylerken gözlerinden akan yaşları silme gereği duymadı; hıçkırırken örtüyü ta başına kadar çekti. Bir gün önce yaşadıkları gözünün önünden geçiyordu.

.....

Birazdan Seza'nın babasıyla kendi babası bir araya gelip dünyanın en ağır cezasını vereceklerdi kendilerine. Cezadan korkmuyorum, yeter ki makasçı amcaya bir şey olmasın, diye geçirdi içinden. (ÇS, 53)

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede ördek yavrusu kardeşlerini bulmak uğruna yağın yağmura aldırmaksızın ırmağın karşı kıyısına yüzer. Ama onları bulamaz:

“Bir gün, ırmağın üzerindeki köprünün yıkılmış olduğunu fark ettim. Kardeşlerim ırmağın karşı kıyısına geçmiş olabilirler miydi? Hemen yüzerek karşı kıyıya geçtim. Yağın yağmura aldırmaksızın her bir yanı aradım. Yoklardı.” (ÖYÖ, 41)

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede Seher Kuşu'nun babası, tilkinin geldiğini haber vermek için kendisinin bekçilik yapmak istediğini söyler. Leylekler ise buna karşı çıkarlar. Bizim için kendini feda edemezsin derler ve birlikte beklemeye karar verirler. Seher Kuşu'nun babası diğer kuşların iyiliği için kendini feda etmeye hazırdır:

“Seher Kuşu'nun babası, sazlarla örtülü çukurun karşısına geçip oturdu. Olmaz!.. dedi birkaç leylek. Sen kendini bizim için tehlikeye atamazsın. Biz bekleyeceğiz Tilkiyi. Sonunda tartışmaya son verip Tilkiyi birlikte beklediler.” (SKF, 25)

“Suçlu Kim?” adlı hikâyede Ahmet ve Orçun iki iyi arkadaştır. Kolejde dört yıl boyunca aynı odada kalmışlardır. Ahmet ve Orçun birbirlerinin farkında olmadan aynı kızdan hoşlanırlar. Ahmet durumu anlayınca aradan çekilir. Ve arkadaşına bir şey

söyemez. Ahmet'in en iyi arkadaşı için kendi sevdiği kızdan vazgeçmesi onun arkadaşı için yaptığı fedakârlığı gösterir:

“Farkında olmadan aynı kızdan hoşlandılar. İş anlaşıldığında Ahmet aradan çekildi. Bundan da arkadaşına hiçbir zaman söz etmedi.” (SK, 17)

Ahmet bu zamana kadar birçok ağaca çıkmıştır. Ama incir ağacına çıkmaya korkar. Sekiz yaşındayken halasının oğlu incir ağacına çıkar ve yere düşer. Hastaneye yetiştirilirken yolda ölür. O günden sonra hiçbir incir ağacına çıkmak istemez. Ama arkadaşı Orçun inciri çok sevdiği için onun yanına giderken incir götürmek ister. Tüm korkularına rağmen incir ağacına çıkıp en güzel incirleri toplar. Ahmet'in ağaçtan düşme ihtimaline karşı incir toplaması onun arkadaşı için fedakârlıkta bulunduğunu gösterir:

Bugüne kadar pek çok meyve ağacına çıkmıştı, ancak incir ağacına çıkmayı göze alamıyordu.

.....

Sekiz yaşındaydı. Halasını oğluyla birlikte incir ağacına çıkacaklardı. Önce halasını oğlu Ali çıkmıştı ağaca. Onun o korkunç çığlığı hiç silinmedi kulağından. Ne yazık ki dalda sarılı olan yılanı görmemişti Ali...Zavalılık sağlık ocağına bile götürülemeden yolda ölmüştü.

.....

O günden sonra bir daha hiç incir ağacına çıkmadı...

Ahmet tüm korkularına karşın aklını bu düşüncelerden arındırıp çevikçe ağaca tırmandı. Sepeti dala astı. Gözüne kestirdiği en dolgun meyveleri toplamaya başladı. Sıcak iyice bastırmıştı. İncirin dallarını basan geniş yapraklar, güneş ışınlarını kesmese beynine işleyecekti. Mevsimin en sıcak ayıydı. (SK, 20-21)

4.2.1.19. İyilik Yapmak

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2021) iyilik, “1. İyi olma durumu, salah. 2. Karşılık beklenilmeden yapılan yardım, kayra, lütuf, kerem, ihsan, inayet. 3. Sağlığı yerinde olma durumu, esenlik. 4. Yarar veya elverişlilik, nimet.” anlamlarıyla yer alır. Yaman'a (2016, 190) göre;

Bir insanın kendisi dışında, başka bir insana iyilik yapması, toplumsal huzur ve refah için atılacak en önemli adımdır. Mutlu ve huzurlu bir birey, ailenin de toplumun da güvencesidir. Huzurlu, mutlu ve başarılı bireyler, oluşturacakları sağlam ailelerle toplumun huzur ve refahını da sağlayacaklardır.

İyilik yapmak, kişinin başkalarına karşılık beklemeden yardımda bulunmasını gerektirir. İyilik yapmayı seven kişi zor durumda olan bir kimseye hiç düşünmeden elinden gelen yardımı yapar. İnsanların faydasına olabilecek her davranışını sergiler. Bunu yaparken kendi menfaatini ikinci plana atarak karşılık beklemeden yapar. Kendisini o kimsenin yerine koyarak davranmaya çalışır. Böylece iyilik yapmanın verdiği iç huzuru tadar. Huzurlu ve mutlu bireyler toplumsal huzur ve refahın sağlanmasına da katkıda bulunur. Kuracakları ailelerle sağlam bir toplumun temelini atarlar.

Alpay’ın eserlerinde iyilik yapmak değeri, sevdiklerini mutlu etmek, suçsuz birini kurtarmak için gerçekleri itiraf etmek, doğaya zarar vermemek, yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmek şeklinde yer almaktadır. Yazarın hikâyelerinde iyilik yapmak değerinin dağılımı Tablo 24’te gösterilmiştir:

Tablo 24: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde İyilik Yapmak Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: İyilik Yapmak	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 14
Benekli Buzağının Balonları	12	
Bir Ödül Gibi	77	
Çocukların Sırrı	29, 42, 47	
İhlamur Ağacı	40-41	
İdil Kardan Adam Yapıyor	58	
İdil ve Uçuşböceği	31	
Kuş Evi	47	
Ormanın Dostu Oduncu	61, 61-62, 62	
Sığırçık	8	

“Benekli Buzağının Balonları” adlı hikâyede,

Konu: Böcek ve Benekli Buzağının dostluğu,

Ana düşünce: Arkadaşlarımıza sürpriz yapmak onları mutlu etmemizi sağlar.

“Bir Ödül Gibi” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin Kartalkaya’ya gitme hayalinin gerçekleşmesi,

Ana düşünce: Hayallerimiz gerçekleşmediğinde üzülmemeliyiz. Hayat daha güzel bir zamanda ve güzel insanlarla bu hayali bize sunacaktır.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza’nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“İhlamur Ağacı” adlı hikâyede,

Konu: İhlamur ağacının hastalanmaktan korkması,

Ana düşünce: Sevdiklerimize iyilik yapmaktan çekinmemeli ve onlara her zaman doğruları söylemeliyiz.

“İdil Kardan Adam Yapıyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in kardan adam yapmayı özlemesi,

Ana düşünce: Kış mevsimini ve bütün mevsimleri birbirinden ayırmadan sevmeli ve önemini bilmeliyiz.

“İdil ve Uçuşböceği” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in hastalanan çiçeklerine Uçuşböceğinin yardım ederek iyileştirmesi,

Ana düşünce: Zor durumda kalan arkadaşlarımıza yardım etmeyi esirgememeliyiz.

“Kuş Evi” adlı hikâyede,

Konu: Tuğçe’nin kumruyu sevmesi ve beslemesi,

Ana düşünce: Hayvanların ihtiyaçlarını gidererek onları sevmeli ve korumalıyız.

“Ormanın Dostu Oduncu” adlı hikâyede,

Konu: Oduncunun ağaçları koruması,

Ana düşünce: Ormanlarımızı koruyarak ağaçların kesilmesini engellemeliyiz.

“Sığırcık” adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun sığırcığı donmaktan kurtarması,

Ana düşünce: Bize ihtiyaç duyan hayvanlara merhamet ederek yardımına koşmalıyız.

İyilik yapmak değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından iyilik yapmak değeriyle uyushmaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin iyilik yapmak değerini karşılayamadığı söylenebilir.

“Benekli Buzağının Balonları” adlı hikâyede böcek, arkadaşı benekli buzağının balonları çok sevdiğini bilir. Ona bayram hediyesi olarak balon getirir:

‘‘Böcek, arkadaşına bayram armağanı olarak balon getirmişti. Buzağının, balonları ne kadar çok sevdiğini biliyordu çünkü. Bütün balonları bir çırpıda şişirdi. Sarı, mavi, kırmızı, beyaz, yeşil, mor odada ebem kuşağı oluştu birden.’’ (BBB, 12)

Bir Ödül Gibi adlı hikâyede Özgül Hanımefendi, Efe’ye bir sürpriz yaparak onu çok gitmek istediği Kartalkaya tatiline götürür. Yola çıktıklarında nereye gideceğini arkadaşlarına soran Efe onlardan cevap alamayınca Bolu istikametinde Kartalkaya tabelasını görünce kendisine bir sürpriz yapıldığını anlar:

‘‘Yol boyu gerçekten çok eğlenceli geçiyordu. Bolu istikametinde ilerlerken Kartalkaya’ya dönüş tabelasını görmemle birlikte çığlık atışım herkesi kahkahaya boğdu. O anda anladım ki bu gezinin nereye yapılacağı, benim dışımda herkesçe biliniyordu.’’ (BÖG, 77)

‘‘Çocukların Sırrı’’ adlı hikâyede Barış, mahallenin köpeği Püskül ve yavrularının aç olduğunu görür ve onlara süt verir:

Biraz sonra Barış yerinden kalkıp, yeniden bir tas süt getirdi. Bu kez Püskül’ün önüne koydu. Köpek bir yavrularına, bir süte baktı. Yavrularının tok olduğundan emin olunca sütü yalana yalana içti. Artık gözleri bir başka parlıyordu. Sonra da eğilip başını yine Barış’ın dizine koydu. Bu durum çocukları hem güldürdü hem duygulandırdı. (ÇS, 29)

Beril ve Seza makasçı amcanın işten kovulmasını engellemek için güneşi yakalamak ister. Güneşi yakaladıklarında onun sihirli renkleriyle her şeyi değiştirebileceklerine inanırlar. Seza çıktıkları bu yolda yorulur ve artık güneşi yakalayacaklarını düşünür. Beril ise güneşi yakalayacaklarını ve makasçı amcayı kurtaracaklarına inanır:

‘‘Yakalayacağız!..yakalayacağız!.. Kollarımızla saracağız. İnan bana. Bizim güneşimiz olacak. O zaman makasçı amcayı da işten atmayacaklar. Düşün bir kere; dünü düşün. Zavallı adamcağızın hiç suçu yokken, bizim yüzümüzden o kadar azarlandı. Üstelik işten çıkartılacak.’’ (ÇS, 42)

Beril makasçı amcayı kurtarıp her şeyin düzeleceğine inanır. Bunun için yorulmadan tepeyi aşmak için yürür. Beril'in makasçı amcanın işinden atılmaması için uğraşması onun iyilik yapma erdemine sahip olduğunu gösterir:

“İşten atılmaması için ne gerekiyorsa yapalım. Tepeyi aşıp güneşi yakalamamız lazım. O zaman her şeyin düzeleceğine inanıyorum, dedi Beril.” (ÇS, 42)

Beril ve Seza tepeyi aşıp, güneşin sihirli renkleriyle her şeyi değiştirmek isterler. Böylece makasçı amca kendi yaptıkları hatanın sonucunda işinden atılmayacaktır:

“Belki de sabah olunca güneşi yakalayacaklardı. İşte o zaman tüm düşleri gerçekleşecekti. Makasçı amca da işten atılmayacaktı.” (ÇS, 47)

“İhlamur Ağacı” adlı hikâyede bütün gece yağan yağmurdan ihlamur ağacı ıslanır. Güneş doğsa da kurusam der. İhlamur ağacı sanıyordu ki ıslak kalırsam üşütürüm. İhlamur ağacı bugüne kadar hiç hasta olmamıştır ama olmayacağı anlamına da gelmiyor diye düşünür. Güneşe seslenerek beni ısıt yoksa üşütüp hasta olacağım der. Güneş onun isteği karşısında şaşırır. Onun kötü bir düş gördüğünü düşünür ve ısıtayım da gevşesin der. İhlamur ağacı ısındıktan sonra bu iyiliği karşısında Güneşe teşekkür eder:

İhlamur ağacı bütün gece yağan yağmurdan ıslak olmuştu:

Güneş doğsa da kurusam, dedi. İhlamur ağacı ıslak kalmayı sevmiyordu. Sanıyordu ki ıslak kalırsa üşütüp öksürecek.

.....

Bugüne kadar hiç hasta olmadım. Ancak bu, hasta olmayacağım anlamına gelmemeli. Üşüdüm. Titriyorum. Hey güneş ısıt beni. Beni ısıt. Duyuyor musun beni. Üşüyorum. Hasta olmamı istemezsin, değil mi?

İhlamur korku ve telaş içindeydi. Güneş ihlamur ağacını duymuştu. Ama onun bu yersiz kaygısını anlamış değildi doğrusu. İhlamur ağacı kötü bir düş görüyor anlaşılan. Işığımı üzerine göndereyim de ihlamur ağacı ısınıp gevşesin, dedi. İhlamur ağacının ıslak gövdesi ısındı, kurudu. Sana teşekkür ederim güneş. Beni ısıtıp kuruttun. Hasta olacağım diye korkmuştum, dedi. Güneş hiçbir şey anlamamıştı. (IA, s.40-41)

“İdil Kardan Adam Yapıyor” adlı hikâyede İdil, kar yağdığı zaman ninesine ona arkadaşlık etsin diye kardan adam yapar:

“İdil, Nineciğim bu kardan adamı sana arkadaş olsun diye yapıyorum, deyince ninesi gülüverdi.” (İKAY, 58)

“İdil ve Uçuçböceği” adlı hikâyede İdil’in ektiği çiçek tohumları büyüüp çiçek açar. Bir sabah İdil’in uyuduğunu gören mor çiçek İdil’in yanağına dokunarak onu uyandırmak ister. İdil’e bizi ektiğin için çok mutlu olduğunu söyler:

“Ne güzel uyuyorsun İdil, dedi. Dayanamayıp yanağına dokundu. Canım, bizleri sen yetiştirdin. Ben kuru bir tohumdum. Eğer, beni toprağa ekmeseydin, torbanın içinde kuru bir tohum olacaktım. Kim bilir canım ne çok sıkılacaktı. Ama beni yaşatmak için toprağa ektin, dedi.” (İVUB, 31)

“Kuş Evi” adlı hikâyede Tuğçe günün ilk ışıklarının odasına girmesiyle birlikte kumrunun ötüşünü duyar. Kumru her sabah çalar saat gibi onu erkenden uyandırır. Tuğçe kumruya her sabah bir dilim ekmeği ufalayarak yedirir:

Günün ilk ışıkları odama girdiğinde kumrunun ötüşü de kulağımda olur. Sanki benim çalarsaatim gibidir. Onun sayesinde her zaman aynı saatte uyanırım. Hemen yatağımdan kalkar, bir dilim ekmeği pencerenin pervazına ufalarım. Kumru önce bir kısmını yer, kalanını da benim bilmediğim bir yerlere taşır. (KE, 47)

“Ormanın Dostu Oduncu” adlı hikâyede oduncu ormanda hangi ağaçların odun yapılacağını iyi bilir. Kesilmemesi gereken ağaçlara dokunmaz onları iyileştirmeye çalışır. Ağaçların oduncuya bizi kes diye yalvarmalarına rağmen onları kesmez sulayarak canlandırmaya çalışır:

Oduncu odun kesmeye gitti. Odun kesmenin inceliklerini iyi biliyordu oduncu. Her ağaç odun olsun diye kesilmezdi. İşte o gün ormanda gezinirken oduncu, sızlayan, ağlamaklı sesler duydu.

-Çok yaşlandık oduncu. Yaşlanıp kurumaya başladık, dedi ağaçlar.

Oduncu başını kaldırıp ağaçlara dikkatlice baktı. Çevresinde hiç yaşlı ağaç yoktu. Ama ağaçların pek çoğu sararıp solmuştu.

-Sizler çok gençsiniz. Ama biraz solgunsunuz. Sizleri odun yapamam.

-Offf, offf. Biz odun olmak istiyoruz. Ortalık kararmadan bizi odun yap. Yoksa bir başkası odun

yapar bizi.

-Ben bir oduncuyum. Hangi ağaçların odun yapılması gerektiğini iyi bilirim, dedi odun

-Ama biz yaşlandık! Görmüyor musun, ölüyoruz

-Sizin derdinizi anladım. Bugün odun kesmeyeceğim. Sizi canlandıracağım, dedi. Ormanın yanı başındaki dereye koşarak gitti oduncu. Oluklar açtı. (ODO, 61)

Oduncu dinlenmek için ayaklarını dereye uzattığında balıklar oduncunun ayaklarını ovalayarak yıkarlar. Ona iyi yürekli bir oduncu olduğunu söylerler:

“Oduncu yorulmuştu. Ayaklarını dereye uzattı. Balıklar oduncunun ayaklarını ovalayarak yıkadılar. Sen iyi yürekli bir oduncusun. Hangi ağaç odun olur iyi bilirsin. Oduncu bu sözleri duyunca çevresine bakındı ama kimsecikler görünmüyordu.” (ODO, 61-62)

Oduncunun iyi yüreği bir canlının yok olmasına izin vermez. Hangi ağaçların odun olacağını iyi bilir. Ağaçlar kesilmek için sızlansa bile onları odun yapmaz:

Sen mutlu bir oduncusun
Hangi ağaç odun olur
İyi bilirsin
Sızlansak da, ağlasak da
Bizleri odun yapmazsın
İyi yüreğin el vermez
Bir canlının yok olmasına
Hangi ağaç odun olur
İyi bilirsin

Bu sözlerin biraz önce odun olmak için yalvaran ağaçlardan geldiğini anlamıştı oduncu. (ODO, 62)

“Sığırıcık” adlı hikâyede çocuk, soğuktan üşümüş kuşları görünce üzülür. Elini kovuğun içine sokarak bir sığırıcığı yakalar. Soğuktan donmuş sığırıcığı hırkasının içine koyarak ısıtmaya başlar:

Daha sonra elini oyuğa sokarak bir sığırıcık yakaladı. Kuşun uçmaya zaten gücü yoktu. Soğuktan kanı donmuştu sanki. İki avucuyla kuşu bağrına bastırdı. Hırkasını kaldırarak içindeki kazakla onu sarmaladı. Tırnaklarını kazağa geçiren kuş, sanki kendi istemiyle ökseye tutulmuş gibi duruyordu. Durumundan hoşnut görünüyordu. (S, 8)

4.2.1.20. İyimserlik

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2021) iyimserlik, şu şekilde tanımlanmaktadır:

1. Genellikle her düşünce ve işi iyi olarak değerlendiren bir tutum veya kişilik özelliği, nikbinlik, optimizm.
2. Her şeyi en iyi yanından gören, her durumda iyi bir çıkış yolu uman dünya görüşü, nikbinlik, optimizm.
3. İnsanlığın ilerlemesine, bütün durum ve şartların iyiye gideceğine inanan öğretilerin genel adı, optimizm.

Yaman'a (2016, 191) göre, "her birey, bir yandan içindeki güzel ve olumlu duyguları öne çıkartarak bu duygularını davranışa dönüştürüp kişilik ve karakterinin bir parçası hâline getirirken diğer yandan da çeşitli sebeplerle edindiği olumsuz duygu ve davranışlardan kurtulmanın yollarını aramalıdır."

İyimserlik herhangi bir düşünce veya durumun iyi ve güzel yanlarını görmeyi sağlar. İyimser kişi olumsuz bir durumun iyi yanlarını görerek güzel bir sonuca ulaşacağına inanır. İnsanların umutsuz olduğu zamanlarda onlara destek olarak olaylara iyi yönden bakılması gerektiğini belirtir. Bu bakımdan iyimserlik kötü düşüncelerden uzaklaşmayı sağlar. İnsanların motivasyonunu yükselterek hayata daha sıkı tutunmasını kolaylaştırır.

Ulviye Alpay'ın hikâyelerinde iyimserlik değeri umutsuzluğa kapılmamak, olaylara iyi tarafından bakmak, ön yargılı olmamak ve olumsuz düşüncelere kapılmamak şeklinde yer almıştır. Yazarın hikâyelerinde iyimserlik değerinin dağılımı Tablo 25'te gösterilmiştir:

Tablo 25: Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde İyimserlik Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: İyimserlik	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 14
1453 İstanbul	34, 44	
Çocukların Sırrı	32, 35	
Denizin Yakut Çocukları	74, 82	
Galata Kulesi	49	
Kanuni Dönemi	69, 75	
Seher Kuşu Flamingo	21	
Soylu Kediler ve Tekirler	16	
Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği'nde	87	

Tren Gelir Hoş Gelir	24-25
Tuzak	39

“1453 İstanbul” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Fatih Sultan Mehmetle tanışması,

Ana düşünce: Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul’u feth ederek Orta Çağ’ı kapatıp Yeni Çağ’ı açmıştır.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza’nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede,

Konu: Caretta caretaların okyanusu keşfetmesi,

Ana düşünce: Denizi temiz tutmalı ve doğayı kirletmemeliyiz.

“Galata Kulesi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Galata Kulesi’ne gitmesi,

Ana düşünce: Hezarfen Ahmet Çelebi Galata Kulesi’nden atlayarak uçmayı başaran ilk insandır.

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Kanuni Sultan Süleyman döneminde nakkaşlık öğrenmesi ve iftira sonucu hapse girmesi hapse girmesi,

Ana düşünce: Yaşanan bütün zorluklara rağmen asla umudumumuzu yitirmemeliyiz.

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

“Soylu Kediler ve Tekirler” adlı hikâyede,

Konu: Soylu kedilerin kendilerini tekir kedilerden üstün görmesi,

Ana düşünce: Kendimizi bizim gibi olmayanlara karşı üstün görmemeli ve kimseye karşı ön yargılı yaklaşmamalıyız.

“Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde” adlı hikâyede,

Konu: İdil'in Atatürk Orman Çiftliği'ni gezmesi,

Ana düşünce: Atatürk Orman Çiftliği içerisinde çeşitli birçok hayvanlarıyla ve doğal güzelliğiyle görenleri kendine hayran bırakan güzel bir mekandır.

‘‘Tren Gelir Hoş Gelir’’ adlı çocuk oyununda,

Konu: İdil ve arkadaşlarının demiryolu hakkındaki sohbeti,

Ana düşünce: En güvenli ulaşım yolu olan demiryolunu kullanmaya özen göstermeli ve çevremize de demiryolunu kullanmaya teşvik etmeliyiz.

‘‘Tuzak’’ adlı hikâyede,

Konu: Çocukların kamp macerası,

Ana düşünce: Doğadaki canlıları sevmeli ve onlara yardımda bulunmalıyız. Böylece bir gün ihtiyaç duyduğumuz bir anda onlarda bize yardımda bulunabilir.

İyimserlik değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından iyimserlik değeriyle uyushmaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin iyimserlik değerini karşılayamadığı söylenebilir.

‘‘1453 İstanbul’’ adlı hikâyede zaman tüneline oldukları için Rabia'nın telefonu çekmez ve ailesiyle konuşamadığı için ağlamaya başlar. Mehmet, Rabia'nın ağlamasına üzülür. Ona buradan kurtulacaklarına inanması gerektiğini söyler. Ve ona söz verir:

‘‘Bence bu inci tanelerini boş yere akıtma Rabia. Çünkü burada çürüyüp kalmayacağız. İnan bana Rabia buradan çıkacağız. İnan bana Rabia buradan çıkacağız. Kardeşinle, ailenle uzun uzun konuşacaksın. Sana söz veriyorum.’’ (1453İ, 34)

Napolyon geçitten geçerken Rabia'ya güçlü olmak zorunda olduklarını buradan kurtulacaklarına inanması gerektiğini söyler:

‘‘Napolyon daracık geçitte yan döndü, Rabia'nın elini tutmaya çalıştı. Güçlü olmak zorundayız. Bu fare kapanından kurtulacağımıza, kendi zamanımıza döneceğimize inanmak zorundayız Rabia.’’ (1453İ, 44)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede Beril ve Seza trenin raydan çıkması üzerine çok üzürlüler. Çocukların annesi, kızların üzüldüğünü görüp onlara moral verirler. Kızlara kimsenin bir zarar görmediğini olaya iyi tarafından bakmaları gerektiğini söylerler:

“Ağlamayın! Çok şükür kötü bir şey olmadı. Kimse ölmedi! Kimse yaralanmadı! Buna şükredelim,” dedi Beril’in annesi. Seza’nın annesi de benzer sözlerle çocukları avutmaya çalıştı.” (ÇS, 32)

Beril ve Seza tren yolunun makasını ters yöne çevirip böyle bir kazaya neden oldukları için pişman olurlar. Sessizce oldukları yerde öylece kalakalırlar. Onların bu halini gören Seza’nın annesi çocukların moralini düzeltmek için olaya iyi tarafından bakılmasını kimseye hiçbir şey olmadığını söyler:

Bir ara yanlarına Seza’nın annesi geldi. Kızları suskun ve üzüntülü görünce, Kızlar, ne bu uyuşukluk? Neyiniz var? Canınız trene sıkıldıysa, böyle şeyler daha önce de oldu. İsterseniz olaya bir de iyi yanından bakalım. Kimseni burnu bile kanamadı. Hadi şimdi kalkın. Şöyle bir dolaşın. Dondurma yiyin. (ÇS, 35)

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede caretta caretta arkadaşı caretta’nın sualtı araştırmacıları hakkında ne düşündüğünü merak eder. Annesi ona insanlar hakkında pek de iyi şeyler söylememiştir. Arkadaşı caretta ise ona insanlar hakkında ön yargılı olmaması gerektiğini söyleyerek iyimser bir davranış sergiler:

Önyargılı olmayalım, dedi. İnsan denilen canlıyı hiç tanımıyoruz. Onların farklı canlılar olduğunu düşünüyorum. Ayrıca beni avucunun içinde okşarken duyduğum güzel söyler hoşuma gitti. Sevecendiler... Caretta, insanlar hakkında olumsuz hiçbir şey düşünmüyordu. Öyleyse kendi düşüncelerimle onun da aklını karışmaya hakkım yoktu. Dalgaları aşarak yolumuza devam ettik. (DYÇ, 74)

Caretta caretta okyanusta ilerlerken birçok deniz aracının suda inceleme yaptığını görür. Muhtemelen geçenlerde ölen altı balinanın neden öldüğünü incelemek için geldiklerini düşünür. Caretta caretta’nın içinde bir umut ışığı belirir. İnsanların içinde de doğayı seven ve koruyan doğa dostu insanların olduğuna düşünür. İnsanların doğayı korumak için bir şeyler yapacağına inanır:

Duyduğum güven duygusuyla yüzmeye başladım. İçimde anlatamadığım bir kıpırtı oluştu. Evet, ben insanlara güveniyordum. Evimiz zehirli atıklardan sağduyulu kişiler tarafından

temizlenecekti. Hiçbir canlının o pis sulara ölmesine gönlüm razı değildi. Keşke sevgili arkadaşım Caretta yanımda olsaydı. Kuşkusuz bu güzel düşünceye o da ortak olurdu. (DYÇ, 82)

“Galata Kulesi” adlı hikâyede çocuklar Galata Kulesinden içeriye girerken kapının gıcirtısı bir canavarın tıslayışı gibi ses çıkarır. Paul “Kahretsin” der. Bunun üzerine Mehmet ona bela okumaması gerektiğini söyler. Rabia ise Paul’e çıkış yolunu bulacaklarına inanması gerektiğini söyler:

Bir kedinin sessizliği içinde içeriye süzüldü çocuklar. Ancak kendi sessizliklerinin yanında kapının gıcirtısı sanki varlığını belli eden bir canavarın korkunç tıslayışı gibiydi.

-Kahretsin!” dedi Paul.

-Sabah sabah bela okuma, diye usulca çıkıştı Mehmet. Rabia,

-Mehmet haklı Paul. Şimdi inanma zamanı. Çıkış yolunu bulacağımıza inanmamız gerekiyor. (GK, 49)

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede Napolyon Mehmet’e buradan kurtulacak mıyız diye sorar. Mehmet ise Rabia’nın da duyacağı bir sesle elbette kurtulacağız der:

“Napolyon,

-Buradan kurtulacağız, öyle değil mi Mehmet?” diye sordu.

-Mehmet, Rabia’nın da duyacağı bir sesle, “Elbette kurtulacağız,” dedi. (KD,

69)

Çocuklar nakkaşın söylediklerini akıllarından geçirdikçe zindandan kaçış umutları da artar. Mehmet arkadaşlarına bu zindandan kurtulacağımıza inanalım başka bir şey düşünmeyelim der:

“Bu arada nakkaşın her sözünü akıllarından geçiriyorlar, bu geçiş hızlandıkça kaçış umutları da artıyordu. Mehmet, Bu zindandan kurtulacağımıza inanalım başka da bir şey düşünmeyelim, dedi.” (KD, 75)

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede Seher Kuşu parçalanan leyleğin durumuna üzülürken aynı zamanda önlem almalıyız diyerek telaşlanmaya başlar. Bunun üzerine babası onu sakinleştirmeye çalışarak iyimser bir tavırla yarının yeni bir gün ve yeni bir başlangıç olduğunu söyler:

Babası ona sakin olmasını söylerken bir yandan da Seher Kuşu'nun tüylerini sevecenlikle okşadı. Elbette ki önlem alacaklardı. Sen merak etme Seher Kuşu, dedi, usul usul bir ninni mırıldandı.

“Yarın yeni bir gün.

Yeni başlangıç demektir.

Gülümseyen aya bak,

Ve dilek tut!..

Dileğin kabul olsun, küçüğüm.” (SKF, 21)

“Soylu Kediler ve Tekirler” adlı hikâyede Parlakgöz Tekir yapacakları gösteriye Siyam kedisi Zümrüt’ü ve Van kedisi Şeker’i de davet eder. Aslında özlerinde onların da iki iyi kedi olduklarına inanır:

“Parlalgöz Tekir, Siyam Kedisi Zümrüt ve Van Kedisi Şeker’i bir kez daha gösterilerine çağırmayı denedi. Bu iki kedinin davranış biçimlerinin dışında, özlerinde çok iyi olduklarına inanıyordu çünkü.” (SKVT, 16)

“Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde” adlı hikâyede Atatürk, çiftlik kurmak için araştırma yapılan arazinin uygun olmadığını öğrendiğinde olumsuz düşüncelere kapılmaz aksine bu düşüncesini gerçekleştirmek için daha çok heveslenir:

İşte istediğim yer böyle bir yer. Hem bataklık ham çorak hem de fena bir yer. Eğer buraları biz düzeltip iyileştirmezsek, kim gelip yapacaktır. Uzman görüşlerin içinde hem olumsuz hem olumlu olanları vardı elbette. Ancak uzmanların olumsuz düşünceleri Atatürk’ü umutsuzluğa düşürmediği gibi bu düşüncesini pekiştirdi. (ŞKAOC, 87)

“Tren Gelir Hoş Gelir” adlı çocuk oyununda İdil ve Öykü’nün anneanneleri, çocukların eve geç kalmaları üzerine onları merak eder. Yolda kaza geçirmelerinden korkar. Ama iyimser olmaya çalışarak trafiğin yoğun olabileceğini düşünür:

Anneanne:

Hiç bu kadar geç kalmazlardı Nerde kaldı bu çocuklar. Yolda kaza geçirmesinler. Yok yok! Geçirmemişlerdir. Trafik yoğunluğunda herhalde. (TGHG, 24-25)

‘‘Tuzak’’ adlı hikâyede Volkan ve Buğra, Salim’i bulamayıp kamp alanına geri dönerler. Tolga ve Barış, Salim’in bulunamadığı haberini alınca üzölmeye başlarlar. Barış belki de ormanda yolunu kaybetmiştir diyerek iyimser bir tavır takınır. Ardından Buğra da bir neden yüzünden gölden uzaklaşmıştır şimdi gelmesini umalım diyerek bu iyimser tavra ortak olur:

Barış,

-Belki de ormanda yolunu kaybetmiştir. Olasılıkları yok saymayın, diye atıldı.

-Araç gereçlerini bırakıp öyle mi ormanda gezintiye çıktı? Ben senin kadar iyimser değilim, dedi Volkan.

Buğra,

-Bir nedenle gölden ayrılmış olduğunu dileyelim ve şimdi çıkıp gelmesini umalım. Onun bu sözlerine Tolga da katıldı. (T, 39)

4.2.1.21. Kültürel Mirasa Sahip Çıkma

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) kültür, ‘‘1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin. 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü. 3. Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi. 4. Bireyin kazandığı bilgi.’’ anlamlarıyla yer alır.

İçli’ye (2005, 104) göre ‘‘ kültür bir toplumun üyelerinin paylaştıkları, birbirlerine ve gelecek kuşaklara ilettikleri maddi ve manevi öğelerdir. Bir diğer deyişle kültür toplumun yarattığı, değer verdiği, paylaştığı bütün maddi ve manevi öğelerin toplamıdır. Kültür öğrenilen, saklanan ve eğitimle yeni kuşaklara aşıl原因an her şeydir.’’ Altay’a (1971, 23) göre ise;

Kültür; bir insan grubunun yaptığı, ortaya çıkardığı her şey olarak kabul edilir. İnsan topluluğunun ortak olarak ortaya çıkardığı ve benimsediğı maddi kültür; (çanak-çömlek, uçak, han, hamam) ile ortak davranış kalıpları olan manevi kültür (gelenek, görenek, adalet, ahlâk, hukuk, dil, din, eğitim vb.) bir toplumun hayatına şekil veren en önemli faktördür.

Kültür bir toplumun yaşantısı sonucu oluşmuş geçmişten gelip geleceğe aktarılan maddi ve manevi öğelerin tümünü içerir. Kültürel miras ise o topluma ait

olan maddi (resim, mimari, el işleri) ve manevi (adet, gelenek, görenek, ahlâk vb.) öğelerin korunarak geleceğe aktarılmasıdır. Her kültürün kendine özgü değerleri vardır. Bu değerler yoluyla o kültür diğer toplumların kültürlerinden ayrılır. Bu bakımdan kültürel miras bir milletin kimliğini oluşturur. Kültürel miras geçmişten gelen değerlerin geleceğe aktarılmasını sağlar. Geçmişini, tarihini, değerlerini öğrenebilen bir nesil ortaya çıkmasında rol oynar. Bundan dolayı çocuklara küçük yaşlardan itibaren kültürel mirasını öğrenmesi ve sahip çıkması benimsetilmelidir.

Ulviye Alpay eserlerinde kültürel mirasa sahip çıkma değerine önem vermiş ve bu değeri eserlerinde yer vererek çocuklar tarafından içselleştirilmesini sağlamıştır. Kültürel mirasa sahip çıkma değeri eserlerde, tarihe ve geçmişe merak duymak, müzeleri gezmeye önem vermek, gelenek ve görenekleri öğrenmek, kültürel ve tarihi zenginliklerimize sahip çıkmak şeklinde yer almaktadır. Yazarın hikâyelerinde kültürel mirasa sahip çıkma değerinin dağılımı Tablo 26’da gösterilmiştir:

Tablo 26: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Kültürel Mirasa Sahip Çıkma Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Kültürel Mirasa Sahip Çıkma	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı:33
Anadolu Medeniyetleri Müzesi	25, 28	
Ankara Kedisi	5, 6, 7	
Ankaralı Seğmenler	49	
Arkadaşım Beate	76	
Arşivime Yeni Notlar Ekledim	68	
Ayaş	106	
Beypazarı	35, 36, 38, 40	
Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası	47	
Güdül’ün Tarihçesi	94	
Haymana	95	
Keçiören Estergon Etnografya Müzesi	53	
Kurtuluş Savaşı Müzesi	46	
Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi	73-74	
Mustafa Kemal Paşa	87	
Oyuncak Müzesi	90	
Özgül Hanımefendi	22	
Şirin Kız Nasreddin Hoca’yı Selamlıyor	73	
Takipçilerle Nallıhan Turu	15, 16, 23	
Tatil Hayalim	23	
TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi	79, 80	

‘‘Anadolu Medeniyetleri Müzesi’’ adlı hikâyede,

Konu: Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nin önemi,

Ana düşünce: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Anadolu’da dünden bugüne kadar yaşamış uygarlıkları kronolojik bir sıraya göre ziyaretçilere sunan en önemli müzelerden biridir.

“Ankara Kedisi” adlı hikâyede,

Konu: Ankara kedisinin özellikleri,

Ana düşünce: Ankara kedisi Türkiye’nin en önemli ulusal hazinelerinden biridir.

“Ankaralı Seğmenler” adlı hikâyede,

Konu: Ankaralı Seğmenlerin önemi,

Ana düşünce: Ankaralı Seğmenler Türklerin göçebe yaşadığı dönemlerde kervanları korumakla görevlendirilmiş kişilerdir. Seğmenler kökü Orta Asya’ya dayanan bir Türk geleneği olması nedeniyle kültürel bir öneme sahiptir.

“Arkadaşım Beate” adlı hikâyede,

Konu: Füsun’un arkadaş sevgisi,

Ana düşünce: Arkadaş edinebilmek için illa aynı dili konuşmaya gerek yoktur. Yeter ki çevremizdeki insanlara sevgiyle yaklaşarak onları anlayabilelim.

“Arşivime Yeni Notlar Ekledim” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin araştırma yapması,

Ana düşünce: Merak ettiğimiz konular hakkında araştırma yapmalı ve edindiğimiz bilgileri arkadaşlarımızla paylaşmalıyız.

“Ayaş” adlı hikâyede,

Konu: Ayaş’ın kültürel önemi,

Ana düşünce: Ayaş küçük meydanlarında bulunan çeşme ve camileriyle Ankara’nın küçük bir ilçesidir.

“Beypazarı” adlı hikâyede,

Konu: Beypazarı’nın kültürel önemi,

Ana düşünce: Beypazarı evleri, konakları, yerel dilleri, arnavut kaldırımları ve el sanatları gibi kültürel mirasa sahip birçok unsuru barındıran tarihi bir ilçedir.

“Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası” adlı hikâyede,

Konu: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası’nın kültürel önemi,

Ana düşünce: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Cumhuriyet tarihinin ilk kurumu olması ve Atatürk'ün öngördüğü sanat ve müzik ilkeleri doğrultusunda müzik icra etmesiyle kültürel bir öneme sahip tarihi bir kurumdur.

“Güdül’ün Tarihçesi” adlı hikâyede,

Konu: Takipçilerin Güdül’ü ziyaret etmesi,

Ana düşünce: Güdül tarihi hamamları, camileri, çeşmeleri ve yöresel el sanatları bakımından kültürel mirasa sahip önemli ilçelerimizden biridir.

“Haymana” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Ankara’nın Haymana ilçesine ziyareti,

Ana düşünce: Haymana birçok uygarlığı içerisinde barındıran Anadolu’nun Türkleşmesinden sonra Selçuklu ve Osmanlı idaresine giren Cumhuriyet döneminde de varlığını devam ettiren tarihi bir ilçedir.

“Keçiören Estergon Etnografya Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Keçiören Estergon Etnografya Müzesi’nin kültürel önemi,

Ana düşünce: Keçiören Estergon Etnografya Müzesi Kına gecesi kültürü, Kahve kültürü ve nice kültürlerin sergilendiği kültürel mirasa sahip önemli bir müzedir.

“Kurtuluş Savaşı Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Kurtuluş Savaşı Müzesinin önemi,

Ana düşünce: Kurtuluş Savaşı Müzesi Çanakkale Savaşı’nda başlayıp Kurtuluş Savaşı’na kadar devam eden olayları ve savaş sonrası temaları içeren yağlı boya tabloların ve milletvekili fotoğraflarının sergilendiği tarihi bir müzedir.

“Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in İpek’e müzeleri gezmenin önemini anlatması,

Ana düşünce: Müzeler hem günümüzü hem de geleceğimizi aydınlatan kültürel ve tarihsel değeri olan nesnelerin sergilendiği önemli bir kurumdur.

“Mustafa Kemal Paşa” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Mustafa Kemal Atatürk’le tanışması,

Ana düşünce: Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasında göstermiş olduğu özveri ve cesaretiyle çocukların gözünde eşsiz bir liderdir.

“Oyuncak Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in annesinin İdil ve İpek’i Oyuncak Müzesi’ne götürmesi,

Ana düşünce: Oyuncak Müzesi içerisinde halk tarafından yapılan geleneksel oyuncakların sergilendiği kültürel unsurları barındıran müzelerden biridir.

“Özgül Hanımefendi” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin Özgül Hanımefendi ile tanışması,

Ana düşünce: İnsanlara karşı ön yargılı olmamalı onları dinleyerek tanımaya çalışmalıyız. Yoksa sonradan pişman olabiliriz.

“Şirin Kız Nasreddin Hoca’yı Selamlıyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Akşehir’i gezmesi,

Ana düşünce: Nasreddin Hoca geçmişten günümüze kadar gelerek fıkralarıyla çocukları güldüren önemli bir kişidir.

“Takipçilerle Nallıhan Turu” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Nallıhan’ı gezmesi,

Ana düşünce: Tarihi zenginliklerle dolu olan Nallıhan çeşitli İmparatorlukların hakimiyetine girdikten sonra 1071 Malazgirt Zaferi’yle Türklerin hakimiyetine girmiş Ankara’nın tarihi bir ilçesidir.

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin tatile gitme hayali,

Ana düşünce: Hayallerimiz gerçekleşmediği zaman umutsuzluğa kapılmamalıyız. Hayat bize belki daha güzel kapılar açacaktır.

“TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi’nin önemi,

Ana düşünce: Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi geçmiş ve gelecek arasındaki köprünün en önemli halkalarından birini temsil etmesi nedeniyle kültürel bir öneme sahiptir.

Kültürel mirasa sahip çıkma değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından kültürel mirasa sahip çıkma değeriyle uyuşmaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin kültürel mirasa sahip çıkma değerini karşılayamadığı söylenebilir.

“Anadolu Medeniyetleri Müzesi” adlı hikâyede İdil bugünkü gezide takipçilere Anadolu Medeniyetleri Müzesini gezeceklerini söyler. Anadolu

Medeniyetleri Müzesinin Anadolu’da yaşamış olan tüm uygarlıkların kronolojik bir sırayla ziyaretçilere sunulduğu önemli bir müze olduğunu belirtir:

Doğrusunu söylemek gerekirse bugünkü gezi hepimizi çok heyecanlandırıyordu. Neden dersiniz, Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1997 yılında Avrupa’da Yılın Müzesi seçilmek gibi önemli bir başarıya imza atmıştı. Dünyanın sayılı müzeleri arasında yer alan Anadolu Medeniyetleri Müzesi, bu topraklar üzerinde günümüze kadar yaşamış olan uygarlıkları kronolojik bir sırayla ziyaretçilere sunmaktadır. (AMM, 25)

Gezginin ayak izi takipçileri Anadolu Medeniyetleri Müzesini gezerek geçmişlerini ve tarihlerini daha iyi öğrendiklerini söylerler. Geçmişten bugüne kadar nelerin değiştiğini ve neler yaşadığını öğrenirler:

Bizler bugün çok önemli çok anlamlı bir şey yaptık. Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ni gezdik. Geçmişimizi, tarihimizi daha iyi öğrenmeye başladık. O günden bugüne gelene kadar neler oldu, neler değişti bunların farkına vardık. Gezginin ayak izi takipçileri olan bizler, birbirimizin yüzüne bakarken gözlerimizdeki yıldız çakımlar buradan kaynaklanıyor. (AMM, 28)

‘‘Ankara Kedisi’’ adlı hikâyede evde canı sıkılan İdil eline bir kitap alarak okumaya başlar. Kitap, gezginin yaşadığı şehri anlatır. Tesadüftür ki İdil de aynı şehirde doğmuştur. Ama doğduğu bu şehrin kültürel ve tarihi zenginliklerinden haberdar değildir. İdil hiç zaman kaybetmeden kitabı okumaya başlayarak doğduğu şehir hakkında bilgiler edinir:

Elimdeki kitap bir gezginin kitabıydı. Bu gezgin yaşadığı kenti anlatıyordu. Ne ilginçtir ki gezginin anlattığı kentte doğdum. Ancak hiçbir zaman gezginin gözleriyle bakmamıştım doğduğum kente. Yaşadım kentin kültürel ve tarihi zenginliklerinden bu denli haberdar değildim. Hiç vakit kaybetmeden gezginin bıraktığı ayak izlerinde ben de gezinmeye başladım. Doğrusu bu olağanüstü gezi hem mutlu edip eğlendirdi hem de bilgilendirdi. (AK, 5)

İdil, doğduğu kentin Ankara olduğunu söyleyerek okuyucuyu Ankara’nın kültürel zenginliklerini ve farklı lezzetlerini öğrenmeye davet eder ve kültürel anlamda okuyucuyu aydınlatmaya çalışır:

‘‘Hadi o zaman rotanızı Türkiye Cumhuriyeti’nin başkenti Ankara’ya çevirin. Bilgi, kültürel zenginlik, değişik lezzetler, eğlence dahası heyecan bizleri bekliyor. Tarihi İpek Yolu’nda yürümeye hazırsanız eğer gülümsemeniz yeterli.’’ (AK, 5)

İdil'in okuduğu kitapta çıktığı bu kültürel gezintide kendilerine eşlik edecek iki Ankara kedisinden bahsedilir. İdil Ankara kedisinin önemli özelliklerini anlatırken aynı zamanda kendi kültürel mirasına da sahip çıkar:

“Biliyorsunuz, Ankara Kedisi dünyanın en sevilen safkan kedi ırkları arasında yer alıyor. Upuzun tüyleri var. Okşamaya doyamıyorum.” (AK, 6)

Ankara Kedisi ulusal hazinelerimizden biri sayılmaktadır. Bu kediler dünyanın dikkatini ilk kez Haçlı Savaşları sırasında çekmiş. 1620-1625 yıllarında Fabri de Peiresc adında bir Fransız bilim adamı eski Ankara'dan birkaç saf beyaz kedi ile ülkesine dönmüştür. Bilim adamının ürettiği yavrular Fransız soyluları arasında titizlikle dağıtılmış ve ilk yavrudan biri de Fransız devlet adamına verilmiştir. (AK, 6)

Kedilerimin ünü bununla bitmiyor. 18. yüzyılda XV. Louis gibi XVI. Louis ve Marie Antoinette de bu asil kedilerin hayranları arasında yer alıyordu. Bu dönemde ressamlar yağlı boya tablolarında Ankara Kedilerini çeşitli renklerde resmetmiştir. Bu övgüye değer, şahane kedilerim hakkında şunu da söylemeliyim. 19. yüzyılda pek çok Ankara Kedisi Fransa'dan Amerika'ya ihraç edilmiş. Kısacası Ankara Kedileri safkan kedi güzelliği ve zevkini çıkaran tüm ülkelerde sevilip ilgiyle üretilmeye devam ediyor. (AK, 6)

İdil Ankara'nın hangi yerlerini gezecekleri konusunda gezginin ayak izi takipçilerine bilgi verir:

Ara sıra mola vereceğiz; bu molaların birinde Beypazarı'nın “kuru”sunu bir bardak çayla birlikte yemenin hoşluğunu yaşayacağız. Bu arada tarihi çeşmelerden sular içeceğiz, Nallıhan'daki 750 yıllık bir ağacın gövdesinde dinleneceğiz. Kimi zaman gözlerimiz kapatıp düşler kuracağız ve tam tamına seksen kat Beypazarı'nı terk etmeyeceğiz.

Elbette hiçbir şey bunlarla sınırlı kalmayacak... Güdül'ü gezeceğiz, belki Çoban Hamamı'na da uğrarız. Güdül evleri ve konakları gezilmeden Güdül'den ayrılmayacağını takipçiler bilirler. Tabii ki Ayaş ve Ayaş evleri... Yöresel yemeklerin lezzeti içinde İpek Yolu önümüzde uzanacak ve birlikte en güzel geziyi yapacağız. (AK, 7)

“Ankaralı Seğmenler” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri Ankara'da önemli bir yeri olan Seğmenler geleneği hakkında bilgi edinirler:

Anadolu'nun yiğitleri olarak anılan Seğmenler, kökü Orta Asya'ya dayanan bir Türk geleneğidir. Gezginin ayak izi takipçilerine hemen şunu söyleyeyim; muhafız anlamına gelen Seğmenler, Türklerin göçebe olarak yaşadığı dönemlerde kervanları korumakla görevlilermiş. Yerleşik hayata geçtikten sonra Seğmenler özellikle Ankara ve çevresinde gelin alaylarını korumaya başladılar. (AS, 49)

‘‘Arkadaşım Beate’’ adlı hikâyede Füsün düşlerinde arkadaşı Beate’yi kendi ülkesine götürür. Yaşadığı şehir Akşehir’i gezdirir. Kültürel zenginliklerini ve yemeklerini ona tanıtmak ister:

‘‘Yine düşlerimde Beate’yi kendi ülkeme götürüyorum. Kültürümüzü tanınması için gezdiriyorum. Akşehir’e de uğruyoruz. Fıkralarını anlattığım Nasrettin Hoca’ya gösteriyorum ona. Beate heyecanlanıyor. Eşğine ters binmiş hoca keyiflendiriyor Beate’yi. Beate de benim ülkemi görmeli. Kültür zenginliğimi tanımalı. Yemeklerimizden tatmalı, diye düşünüyorum.’’ (AB, 76)

‘‘Arşivime Yeni Notlar Ekledim’’ adlı hikâyede Efe ve arkadaşları kütüphanede sanat, kültür ve tarih alanında araştırma yaparlar. Kültürün bir milletin geçmiş yaşantısındaki önemli unsurların geleceğe aktarımında en önemli bir bağ olduğunu konuşurlar:

Bir milleti meydana getiren unsurların başında dil, tarih ve kültür birliği gelmektedir. Kültür bir milletin geçmişi ile geleceği arasındaki köprüdür; geçmişten getirdiği birikimleri geleceğe aktarandır. Kültür kavramının pek çok tarifi yapılabilir. Ancak, ‘Bir milletin bütün hayatını ilgilendiren her şey’ denilince, bu her şey içerisinde sanat ilk sıralarda yer alır. (AYNE, 68)

‘‘Ayaş’’ adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri Ankara’nın ilçesi Ayaş’a yolları düşer. Ayaş’ta bulunan Ulu Cami hakkında bilgi edinirler:

‘‘Cami Selçuklu eseridir. Beden duvarları taş olarak inşa edilen yapının kimi yerlerinde ahşap da kullanılmıştır. Cami minberinde yer alan geometrik ve bitki süslemeleri ile Türk ahşap süslemeleri açısından önemli bir eserdir.’’ (A, 106)

‘‘Beypazarı’’ adlı hikâyede İpek, ayak izi takipçilerine okulda Ankara tavşanı hakkında yazdığı kompozisyonu okur. Onlara Ankara tavşanının yününün çok değerli olduğundan bahseder:

İpek burada anneannesine döndü.

-Öyle değil mi, anneanne? diye sordu.

-Evet, çok değerli bir yündür Ankara Tavşanı’nın yünü. Her tavşan yılda bir kilo yün verir.

Ankara Tavşanı’nın yünü altın değerindedir.

Burada sözü yine İpek aldı.

-Ankara Tavşanı'ndan elde edilen Angora yünü koyun yününe göre sekiz kat fazla ısı vermektedir. Ankara Tavşanı'nın yününden yapılan giysiler kesinlikle alerji yapmaz. Yine bu yüzden yapılan termal giysiler romatizma olmak üzere pek çok hastalığı da geçiriyor ya da iyi geliyor. İpek yeniden anneannesine baktı. Anneanne başıyla İpek'in sözlerini onayladı. (B, 35)

Gezi rehberi, ayak izi takipçilerine Ankara'ya özgü yiyecekleri ve hayvanları anlatır:

“Takipçiler biliyorsunuz, Ankara ayrıca Ankara Çiğdemi, Ankara Armudu, Ankara Balı ve Kalecik Karası adı ile bilinen üzümüyle de ünlüdür. Ah tabii ki Ankara Keçisi'ni de unutmamak gerekir.” (B, 36)

İpek'in İdil'in elini tutarak “Kültür ve Tarih Müzemiz var bizim,” deyişi İdil ve takipçilerin hoşuna gider. İpek'in kendi tarihi eserlerimizi sahiplenmesi ve çevresine anlatması herkes tarafından beğeni toplar:

“İpek bir ara parmaklarımın ucunu yine usulca tuttu. Gözlerimin içine baktı, oldukça tatlı gülümsedi. “Kültür ve Tarih Müzemiz var bizim,” dedi. Bu küçük kızın müzemiz var bizim deyişi, böylesine güzel sahiplenışı, hem benim hem de takipçilerin içini ısıttı.” (B, 36)

İpek, gezginin ayak izi takipçilerine Beypazarı Kültür ve Tarih Müzesi hakkında bilgi verir:

İpek gözlerimizin içine baktı ve sürdürdü. Müzede Beypazarı kültürünü yansıtan arkeolojik ve etnografik eserler ile kıymetli madenler, Beypazarı tarihine ışık tutan tarihi belgeler sergilenmektedir. Bu küçük kız olağanüstü bir güzellikte ve anlaşılır bir biçimde bize Beypazarı Kültür ve Tarih Müzesi'ni anlattı. (B, 38)

İdil İpek'in Ankara'nın kültürel ve tarihi değerleri hakkında bilgiye sahibi olması ve kendi kültürel mirasımızı sahiplenmesi bakımından küçük kızı kendine benzetir:

“Bu küçük kızı kendime çok benzettim. İnsanları seviyor... Geçmişimize sahip çıkmayı biliyor, bunun yanı sıra kültürel zenginliklerimizin ayırımında.” (B, 40)

“Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası hakkında bilgi edinirler. Orkestra Cumhuriyet tarihinin ilk kurumu olarak önemli bir yere sahiptir:

Büyük Atatürk’ün yüce makamının adını vererek onurlandırdığı Cumhuriyet tarihinin ilk kurumu olan orkestra, Atamızın öngördüğü sanat ve müzik ilkeleri doğrultusunda çoksesli müziğimizi onur verici bir düzeye çıkarmıştır. Türk gençleri Avrupa’ya gönderilmiş ve bu gençler öğrenimlerini tamamlayıp yurda döndüklerinde 1934’te Çağdaş Türk Beste ekolünü kurmuşlardır. (CSO, 47)

“Güdül’ün Tarihçesi” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri Güdül’ü ziyaret ederler. Güdül’ün tarihi hamamları, camileri, çeşmeleri, türbeleri ve yöreye özgü el sanatları takipçileri kendine hayran bırakır:

Güdül’de gezilecek çok yer var. Örneğin Çoban Hamamı, Roma Hamamı gibi... Sonra Güdül’ün evleri ve konakları da çok güzel.

Camilerini, çeşmelerini ve türbelerini de gezmeden Güdül’den ayrılmak olmaz. Bu yöreye özgü el sanatları, Güdül Halk Eğitim Merkezi’nde Güdüllü kadınlar tarafından işlenmekte ve satılmaktadır. Yine Güdül’de kadınların yaptıkları bebekler oldukça ilgi çekici. (GT, 94)

“Haymana” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri Ankara’nın Haymana ilçesini gezmeye karar verirler. Yapılan kazılarda bölgenin zamanında Hititler, Frigler, Romalılar ve Bizanslıların gibi farklı uygarlıkların hakimiyetine girildiği öğrenirler:

“Haymana ilçesinin değişik yörelerinde bulunan tarihi kalıntılar ve yapılan kazılarda çıkartılan eserlerin bize söylediği şu; bu bölgede Hititler, Frigler, Romalılar ve Bizanslılar bir süre yaşamıştır. Anadolu’nun Türkleşmesinden sonra Selçuklu ve Osmanlı idaresine giren bölge Cumhuriyet döneminde de varlığını sürdürmüştür.” (H, 95)

“Keçiören Estergon Etnografya Müzesi” adlı hikâyede İdil bu müzeyi gezenlerin birçok kültürü görececeklerini söyler:

“Eğer, Keçiören Estergon Etnografya Müzesi’ni sizler de gezerseniz sözlerimin doğruluğuna inanacak ve kültürlerin içinde gezerken Kına Gecesi kültürünü, Kahve kültürünü ve nice kültürleri göreceksiniz. Her şey olağanüstü

güzellikler içinde sergileniyor. Müze binası ise saraydan farksız güzellik içinde salınıyor.” (KEEM, 53)

“Kurtuluş Savaşı Müzesi” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri Kurtuluş Savaşı Müzesi’nde savaş yıllarına ait yağlı boya tabloları, fotoğraflar ve sergi salonları gibi tarihi döneme ışık tutan eserlerle karşılaşılır:

Koridorun sol tarafına Çanakkale Savaşı’ndan başlayarak Kurtuluş Savaşı’na kadar devam eden olaylar ve bazı savaş sonrası temaları içeren yağlıboya tablolar, koridorun sağında ise milletvekillerine ait fotoğraflar sergilenmekteydi. Müzenin alt katı ise bugün fotoğrafane, eser depoları ve sergi salonu olarak kullanılmaktaydı. (KSM, 46)

“Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi” adlı hikâyede İdil İpek’e müzeleri gezmenin çok önemli olduğundan bahseder. Müzelerin hem geçmişimize hem de geleceğimize ışık tutarak kültürel ve tarihsel anlamda bilgi edinmemizi sağladığını söyler. Aynı zamanda müzelerin geçmişimizi öğrenerek kültürel zenginliklerimizin farkına varmamızı sağladığını belirtir:

Müzeleri gezmek çok önemli İpek. Tarihin eski dönemlerinde yaşamış toplumları bilim ve sanat açısından inceleyerek günümüze ulaştıran bu kurumlar olmasa geçmişimiz hakkında hiçbir bilginiz olmazdı. Hem günümüzü hem de geleceği aydınlatmak amacını taşıyan bu kültürel ve tarihsel değeri olan nesnelerin toplanarak sergilendiği müzelerimizi gezerek tarihin eski dönemlerinde yaşamış toplumları incelemiş oluyoruz. Bu arada kim olduğumuzu, nerden geldiğimizi, kısacası tarihimizi öğreniyoruz. Düşünün bir kez, yüzyıllar boyunca toprak altında saklı kalmış tarihi eserlerin gün ışığına çıkarılarak sergilenmesi, sizlerin geçmişimizi daha iyi tanımanıza olanak sağlar. Müzeler aynı zamanda kalıcı öğrenme sağlayan eğitim kurumlarıdır. (MAEEM, 73-74)

“Mustafa Kemal Paşa” adlı hikâyede çocuklar kendilerini Topkapı Sarayı’nın önünde bulurlar. Aceleyle bir çukur açarak İstanbul lalesinin soğanını çukura gömerler. Çocuklar İstanbul lalesini evini getirdikleri için memnundurlar:

“Narin ve soylu çiçek, yine evindesin. Sonsuza kadar da evinde yaşayacaksın. Eğer bir gün adını bilmeyen çıkarsa, adını sorarlarsa senin adın İstanbul lalesi.” (MKP, 87)

Çocukların dilinden bu sözler bir şarkı gibi döküldü. Sonra da hiç kimseye görünmeden bahçeden çıktılar:

‘‘-Şanslıyız, dedi Rabia.

-Çünkü yine ileriye gittik.

-Mehmet arkadaşlarının gözlerinin içine bakıp oldukça sıcak gülümsedi.

-Lalemizi de evine getirdiğimiz için haklı olarak gururluyuz, öyle değil mi?’’

(MKP, 87)

‘‘Oyuncak Müzesi’’ adlı hikâyede İdil ve annesi İpek’i oyuncak müzesine götürmeye karar verirler. İpek’in oyuncaklara şaşkın şaşkın bakması İdil’e buraya ilk gezdiği zamanı hatırlatır. İpek bu oyuncakların pek çoğunu kendisinin de gördüğünü söyler. Müzede halk tarafından yapılan uçurtma, sapan, çember, el yapımı bebekler gibi geleneksel oyuncaklar sergilenir:

İpek müzedeki oyuncakları görünce nereye bakacağını, nereden başlayacağını bir an kestiremedi. Gözleri pırıl pırıl parlıyordu. Tek kelimeyle şaşkındı. Anımsıyorum da burayı ilk gezdiğim günü; ben de en az İpek kadar şaşkındım. Geleneksel oyuncakların önünde dururken; İpek’in, ‘‘Bunların pek çoğunu ben gördüm,’’ deyişi gerçekten görülmeye değerdi. Halk tarafından yapılan bu oyuncakların içinde uçurtma, sapan, çember, el yapımı bebekler, pişmiş topraktan kumbaralar, hayvan figürleri, düdüklü testiler vardı. (OM, 90)

‘‘Özgül Hanım Efendi’’ adlı hikâyede Özgül Hanımefendi Efe’yle sohbet etmeye başlayınca onun kitaplardan ve tarihten hoşlandığını öğrenir. Efe’ye evinde bulunan kütüphaneyi gösterir. Onun arşiv yapmaktan zevk aldığını duyunca arşivlerin kültürel ve tarihi değerlerimizin gelecek nesillere aktarmada önemli belgeler olduğunu belirtir:

-Biliyor musun Efe, arşivler bir milletin ulusal tarihini ve kültürünü gelecek nesillere aktaran en değerli belgelerdir.’’

-Evet efendim, anne ve babam da aynı sizin bu sözlerinle arşivi tanımlamışlardı bana.’’

.....

-Evet efendim. Arşivler geçmiş günümüze taşımakla kalmaz; günümüzü de yarınlara aktaran zengin belleklerdir. (ÖH, 22)

‘‘Şirin Kız Nasreddin Hoca’yı Selamlıyor’’ adlı hikâyede Şirin kız, Nasreddin Hoca’ya onun çocuklar için bir armağan olduğunu ve fıkralarıyla sonsuza dek tüm çocukları güldüreceğini söyler:

Canım Nasreddin Hoca, çok uzun yıllar öncesinden gelen bir armağansın çocuklara. Sonsuza değin de tüm çocukları fıkralarınla güldürmeyi sürdüreceksin. Eğleneceğiz eşeğe ters binişinle. Sen de kavuğunu çıkarıp selamlayacaksın tatlı tatlı gülerek. Sen müthiş bir gülmece ustası. Sen çocuklara en güzel armağansın.

Hoşça kal Nasreddin Hoca. Ben fıkralarının okurken, sen de ters bindiğin eşeğinle dolaş dünyayı. Sonra gizlen bir yere senin fıkralarınla nasıl eğleniyoruz, gülüyoruz kendi gözlerinle gör. Yine istersen ters bin eşeğine... Ama bizi eksik etme gülmededen olur mu? (ŞKNHS, 73)

“Takipçilerle Nallıhan Turu” adlı hikâyede İdil, takipçilere birazdan Nallıhan’ı gezeceklerini oranın kültürü hakkında bilgi edineceklerini söyler:

Tarihi İpek Yolu üzerinde neşeli ve hoş bir yolculuk sonrası Nallıhan’da olmak anlaşılacağı gibi hepimizin ağzını kayık yaptı. Sanırım mutluluk bu olmalı. Birazdan Nallıhan’ı keşfe çıkacağız. Gezilmedik yerlerini, tadılmadık yöresel yemeklerini ve tatlılarını bırakmayacağız. Yakınlarımıza buradan hediyelik eşya götürmek de çok anlamlı olacaktır. (TNT, 15)

İdil, ayak izi takipçileriyle beraber çıktıkları bu gezide tarihi ve kültürel zenginliklerimiz hakkında bilgi edindikleri için mutlu olur:

Doğrusu müthiş bir şey. Geçmişimizi öğrenmek, tarihimizi bilmek, kültürel zenginliklerimizde gezinmek olağanüstü haz veriyor insana. Gezilerimiz arasında Hoşbebe Mesire Yeri, Anıt Ağaç, Kuş Cenneti, Kocahan, Yaban Koyunu Yetiştirme Sahası ve Nallıhan’ı seyredebileceğimiz en güzel yer olan Dokuz Dolanbaç bulunuyor. Tarihi zenginliklerle dolu Nallıhan, çağlar boyu Hititlerin, Friglerin, Bitinya Krallığı’nın sonra Pers, İskender, Roma ve Bizans İmparatorluklarının hakimiyetinde kaldıktan sonra 1071 Malazgirt Zaferi’yle Türklerin egemenliğine girmiştir. (TNT, 16)

İdil uzun zamandır tanışmak istediği gezginle karşılaşır. Onunla kendi tarihimizi ve kültürümüzü öğrenmemiz gerektiği hakkında konuşur. Gezginde onun sözlerine katılarak tarihimizi ve kültürümüzü bilmek zorunda olduğumuzu söyler:

“İnsanın yaşadığı yerin tarihini ve kültürel zenginliklerini bilmesi kadar anlamlı ve güzel ne olabilir. Gezgin bir an düşündü. ‘Bilmek de zorundayız,’ dedi.” (TNT, 23)

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede Özgül Hanımefendi Efe’ye arşivciliğin öneminden bahseder. Yeni nesillerin bu değerlere sahip çıkarak yarınlara ulaştıracağını söyler:

“Arşivcilik önemlidir Efe. Bütün bu işlevlerin yerine getirilebilmesi; uzman arşivci kadrosunun yetiştirilmesiyle mümkün olabilir. Bunu, şunun için söylüyorum:

sizlere, yeni nesle çok iş düşüyor. Bu değerlerimize sizler sahip çıkacaksınız ve yarınlara taşıyacaksınız.” (TH, 23)

“TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi” adlı hikâyede İdil ve gezginin ayak izi takipçileri TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi’ni gezerler. İdil bu müzenin geçmiş ve gelecek arasındaki kültür bağının önemli bir parçası olduğunu belirtir:

“Çiçeklerle bezeli yeşil bir alana gittik. TCDD tarafından hizmete açılan Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi geçmiş ile gelecek arasında kültür köprüsünün en önemli halkalarından birini teşkil etmektedir.” (TAHBLM, 79)

Geziden sonra eve döndüklerinde İdil ve ailesi o akşam sadece Türk kültüründen, geçmişimizden ve geçmişimize sahip çıkmanın öneminden söz ederler:

“Tatlı babam sofrayı kurmuştu. Güzel bir salata ve ızgara edilmeye başlan balıklar bizi bekliyordu. O akşam yalnızca Türk kültüründen, geçmişimizden ve geçmişimize sahip çıkmanın, geçmişimizi korumanın öneminden söz ettik.” (TAHBLM, 80)

4.2.1.22. Merhamet

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) merhamet, “bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma” anlamına gelmektedir.

Merhamet bir kişinin çevresindeki insanların veya canlıların zor bir durumda kalmalarından ötürü üzüntü duymasını gerektirir. Merhamet kişinin etrafına karşı duyarlı olmasını sağlar. İnsanlara ve canlılara karşı yardımda bulunarak sıkıntılarının giderilmesinde önemlidir. Kişiye empati duygusu kazandırır. Zor durumda olanlara karşı şefkatle yaklaşmayı sağlar. Böylece dayanışmanın ve yardımlaşmanın önemini ortaya koyar.

Hökelekli'ye (2013, 69) göre merhamet “dert ve sıkıntı içerisinde olan kişinin derdiyle dertlenme, üzüntüsüyle üzülmeye ve ona yardımcı olmaya çalışmadır. Merhamet, yaratıklardan hiç birine zulüm ve haksızlığı reva görmeyip, içlerinde zararlı olmayan güçsüzlerin zayıf hallerine acıyıp, imdat ve yardımlarına yönelmedir.” Merhamet kişinin kendisini zor durumda olan bir varlığın yerine koyarak ona göre hareket etmesini gerektirir.

Alpay'ın hikâyelerinde merhamet değeri, kahramanların çevrelerinde yardıma ihtiyaç duyan canlılar için üzülmeye ve onlara yardım etmek için elinden geleni yapması şeklinde yer alır. Yazarın hikâyelerinde merhamet değerinin dağılımı Tablo 27'de gösterilmiştir:

Tablo 27: Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Merhamet Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Merhamet	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı:23
Cesur	43, 46	
Çocukların Sırrı	8, 16, 17, 28, 29, 30, 32	
Denizin Yakut Çocukları	77	
Eşek	24	
İdil Televizyon İzliyor	48	
İdil ve Uçuşböceği	31-32	
Kanuni Dönemi	71, 72	
Lale Devri	82	
Ördek Yavrusunun Öyküsü	40-41, 41	
Özgül Hanımefendi	19	
Seher Kuşu Flamingo	21	
Sığırcık	8	
Tuzak	36	
Yeni Bir Gün	41	

“Cesur” adlı hikâyede,

Konu: Cesur adlı köpeğin dereye zehirlenmesi,

Ana düşünce: Doğayı kirleterek canlılara zarar vermemeli ve kirletenlere karşı ise adaletin sağlanması için elimizden geleni yapmalıyız.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza'nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede,

Konu: Caretta caretta ların okyanusu keşfetmesi,

Ana düşünce: Denizi temiz tutmalı ve doğayı kirletmemeliyiz.

“Eşek” adlı hikâyede,

Konu: Eşeğin mutsuzluğu,

Ana düşünce: Mutlu olmak için hayattaki olumsuzluklara takılıp kalmamalı çalışmayı kendimize amaç edinmeliyiz.

“İdil Televizyon İzliyor” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in televizyonda kış mevsimini izlemesi,

Ana düşünce: Kış mevsimi doğadaki canlıların yaşamasını etkileyen zorlu bir mevsimdir.

“İdil ve Uçuşböceği” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in hastalanan çiçeklerine Uçuşböceğinin yardım ederek iyileştirmesi,

Ana düşünce: Zor durumda kalan arkadaşlarımıza yardım etmeyi esirgememeliyiz.

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Kanuni Sultan Süleyman döneminde nakkaşlık öğrenmesi ve iftira sonucu hapse girmesi hapse girmesi,

Ana düşünce: Yaşanan bütün zorluklara rağmen asla umudumumuzu yitirmemeliyiz.

“Lale Devri” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Lale Devrine giderek şair Nedimle tanışması,

Ana düşünce: Başımıza ne tür zorluklar gelirse gelsin her koşulda vatanımızı korumaktan vazgeçmemeliyiz.

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede,

Konu: Ördek yavrusunun kardeşleri civcivleri kurtarması,

Ana düşünce: Ailemizi ve kardeşlerimizi severek her zaman onların yanında olmalıyız.

“Özgül Hanımefendi” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin Özgül Hanımefendi ile tanışması,

Ana düşünce: İnsanlara karşı ön yargılı olmamalı onları dinleyerek tanımaya çalışmalıyız. Yoksa sonradan pişman olabiliriz.

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

“Sığırcık” adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun sığırcığı donmaktan kurtarması,

Ana düşünce: Bize ihtiyaç duyan hayvanlara merhamet ederek yardımına koşmalıyız.

“Tuzak” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların kamp macerası,

Ana düşünce: Doğadaki canlıları sevmeli ve onlara yardımda bulunmalıyız. Böylece bir gün ihtiyaç duyduğumuz bir anda onlarda bize yardımda bulunabilir.

“Yeni Bir Gün” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin yeni arkadaşlar edinmesi,

Ana düşünce: Bilgi konu hakkında arkadaşlarımızla bilgi alışverişinde bulunarak kendimizi daha iyi geliştirebiliriz.

Merhamet değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından merhamet değeriyle uyushmaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin merhamet değerini karşılayamadığı söylenebilir.

“Cesur” adlı hikâyede Can koşarak yanından uzaklaşan köpeği Cesur’u aramaya başlar. Başına bir şey geldi mi diye çok merak eder. Cesur’u bir ağacın altında ağzından köpükler çıkarak debelenerek bulur. Hayvanın durumuna üzülen Can ağlamaya başlar:

Cesur birkaç metre ileride bir ağacın altında debelenip duruyordu. Ağzından köpükler çıkmıyordu. Gözleri yarı aralıktı. Can köpeğine sarılarak ağladı. Onu kucağına almak istediye de kaldıramadı. Anneanesi ve dedesine bakındı.

.....

Dedesini ve anneannesini görmüştü. ‘Çabuk gelin!..’ ‘Yetişin,’ diye bağırırken sesi titriyordu ‘Zavallıcık sana ne oldu?’ ‘Kim ne yaptı?’ ‘Kıyamam sana... kıyamam...’ derken köpeğinin üzerine eğilmişti. Ağlıyordu. (C, 43)

Can veterinerden eve geldiğinde yatağına gidip ağlamaya başlar. Köpeği Cesur’un durumuna çok üzüldüğü için bütün gece uykusunda iç çekip durur:

“Can eve gelir gelmez yatağına yattı ve sessizce ağladı. Bütün gece uykusuna iç çekip durdu. Zavallı çocuk çok sarsılmıştı.” (C, 46)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede yazar çocukluğunu geçirdiği kasabada çınar ağacına tırmanan sincapları hatırlar. Aradan uzun zaman geçtiği için sincapların öldüğünü düşünerek hüzünlenir ve onlara acır. Yazar sincaplara duyduğu bu merhameti şu kelimelerle dile getirir:

“Görünürde bir tek sincap yok. Birden hüzünleniyorum. Öyle ya, buradan ayrılalı uzun yıllar oldu, sincaplar çoktan ölmüşlerdir... Peki yavruları? Doğal olarak onlar da büyümüş, yavrulamışlardır. Sonra yavrularının da yavruları olmuştur, onların da yavruları...” (ÇS, 8)

Aynı hikâyede çocuklar evlerinin önünde hayvan taşıyan beş katarın geldiğini görürler. Vagonların içerisindeki ineklere bakarak onların nereye götürüleceğini düşünürler. Ve hayvanların hayatı için kaygı duyarlar:

Ertesi gün hayvan taşıyan beş katar tren, evlerinin önünde duruyordu. Koşarak tren hattına geldiler. Vagonların aralığından hayvanları ilgiyle süzdüler. İneklerin nereye götürüleceğini düşünmeye koyuldular. Bu hayvanların yaşamları için kaygı duydular. Hepsi de nasıl masum bakıyordu. Ama hayvanların iri kara gözlerindeki korkuyu sezinlemişti çocuklar. Birbirlerinin sırtına çıkacakmış gibi durmaları onlarda acıma duygusu uyandırdı. ‘Yazık, çok yazık,’ dediler. Neşeleri birden solmuştu. (ÇS, 16)

Trenin makasçısı huysuz biri gibi gözükmesine rağmen merhamet duygusu yüksek bir insandır. Bir gün topal bir köpeği trenin altında kalmaktan kendi canı pahasına kurtarır. O günden sonra çocuklar makasçıyı kahraman ilan ederek tüm kasabaya duyururlar:

‘‘Makasçının sinirli ve huysuz olmasına karşın acıma duygusu yüksekti. Bir gün rayların üzerindeki topal bir köpeği tren altında kalmaktan kendi canı pahasına kurtarmıştı. Böylece çocuklarca kahraman ilan edildi. Çocuklar istasyonun büfesine bir afiş asarak bunu herkese duyurdular. Kocaman resminin altına yazılan övgü dolu sözler, bu asık yüzlü adamı sonunda gülümsetebilmişti.’’ (ÇS, 17)

İstasyonun sadık köpeği Püskül ve yedi yavrusunun aç kalması üzerine üzülen Barış, köpeklerin karnını doyurmak için onlara süt verir. Çocuklar Püskül’ün haline üzürlürler. Barış Püskül’ün içemediği sütü tek tek yavrulara içirir:

Çok halsiz görünen Püskül, çocuklara hüznle baktı. Sonra da patisiyle önündeki yavrularının sırtını kaşdı. Püskül’ün bu durumu çocukları hüznlendirdi. Bir ara yanlarında kaybolan Barış, elinde bir tas sütle geri geldi. Sütü Püskül’ün önüne koydu. Zavallı hayvan içmedi. Kapkara gözleri buğuluydu. Çocuklar şaşkınlıkla Püskül’ü süzdüler. Sonra da küçük elleri uzun tüylerinde dolaştı. Zaten uzun tüylerinden dolayı ona püskül demişlerdi. Püskül bir yavrularına, bir çocuklarına baktı. Üzüntülüydü. Anlatacak ne çok şeyi vardı. Başını, eşelediği toprağın üzerine koydu. Onun bu masum hali çocukları duygulandırdı. Barış, Püskül’ün içemediği sütü yavrulara tek tek içirdi. (ÇS, 28)

Barış, Püskül ve yavrularının aç kalmasına üzülererek bundan sonra onlara bakmaya karar verir. Arkadaşlarıyla beraber Püskül’ü ve yavrularını kendi bahçelerine taşırlar:

‘‘Köpeği kucağına alan Barış, Sana bakmak boynumun borcu oldu, dedi. Yavruları da öbür çocuklar kucaklarına aldı. Barışların bahçesine taşıldılar.’’ (ÇS, 29).

Barış’ın, Püskül ve yavrularını evde bakmasına annesinin izin vermemesi sonucu çocuklar üzürlürler. Bu durumu gören Beril’in annesi ise hem köpeklere hem de çocuklara üzülererek Püskül ve yavrularının bahçede kalabileceğini söyler. Beril’in annesini yapmış olduğu bu davranış onun merhamet sahibi bir birey olduğunu gösterirken aynı zamanda da çocuklara da örnek olması bakımından önemlidir:

‘‘Çocuklar, ‘Püskül bizim bahçede kalabilir. Dileyen sevmeye de gelir, bakmaya da,’ dedi. Beril annesine hayranlıkla baktı. Sonra da boynuna atılıp onu içtenlikle öptü. Öbür çocuklar da teşekkür ederken gülümsüyorlardı.’’ (ÇS, 30).

Beril ve Seza kasabalarında mola veren yabancı konukların uzun süre kalamamalarından dolayı üzürlüler. Onların kasabada daha çok kalmaları için trenin makasını ters yöne çevirirler. Bir süre sonra yaptıklarından pişman olarak bunu düzeltmek isterler. Ama onların düzeltmesine fırsat kalmadan tren zorlukla durabilir. Beril ve Seza trenin devrildiğini, yolcuların yaralandığını ve öldüğünü sanarak insanların haline üzürlüler:

“Tek istedikleri onlarla daha çok birlikte olmak, daha iyi tanımaktı. Haftada iki-üç saat onlara her zaman az gelmişti. Günlerce bekledikleri insanlara bu kötülüğü nasıl yaptıklarına hala inanamıyorlardı. O an ölmeyi yeğlediler.” (ÇS, 32)

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede caretta caretalar balinaları seyrederken içlerinden birinin acılar içinde kıvrandığını görürler. Balinalar birbirlerine şefkatle yaklaşır. İçlerinden bir balina acı çeken arkadaşını sırtına alıp götürür. Diğer balinalarda onların peşinden giderler. Caretta caretalar balinaların birbirleriyle olan dostluğunu görüp onların ne kadar şanslı olduklarını düşünürler:

O da ne?! Sanırım bir balina, acılar içinde kıvranıp duruyordu. Balinalar birbirlerine anne şefkatiyle yaklaşıyorlardı. Sonunda bir balina, acı çeken arkadaşını sırtına alıp götürdü. Öbürleri de peşinden gittiler. Balinanın yardıma ihtiyacı olduğunu düşünüp onun için kaygılandık. Bir yandan da balinanın böyle dostları olduğu için çok şanslı olduğunu düşünmekten kendi kendimizi alıkoyamadık. (DYÇ, 77)

“Eşek” adlı hikâyede eşek elma ağacına dayanarak çok mutsuz olduğunu düşünür. Bir yandan da sahibinin durumuna üzülmüş. Soğuklarda üstüne giyebileceği doğru düzgün bir elbisesi yok bütün kış elleri üşümesine rağmen bir eldiven bile alamaz der:

Eşek sırtını bir elma ağacına dayadı. Ne kadar mutsuz olduğunu düşündü. Sahibi birazdan gelip, “Hadi bakalım, esneyip durma. Erik, elma ve enginarları köyün pazarına götürüp satalım,” diyecekti. Eşek bir yandan da sahibine üzülyordu. Zavalılığın üzerine giyebileceği doğru dürüst bir elbisesi bile yoktu. Bütün kış elleri üşümesine karşın bir eldiven alıp giyememişti. (E, 24)

“İdil Televizyon İzliyor” adlı hikâyede İdil televizyonda mevsimleri gösteren bir program izler. Program kış mevsimini gösterdiğinde İdil, yağmur yağdığında ıslanan ve rüzgârda savrulan ağacın durumuna üzülmüş:

“İdil, yağmurla ıslanan, rüzgârın etkisiyle savrulan dallara baktıkça acıdı ağaca.” (İTİ, 48)

İdil ve Uçuçböceği hikâyesinde İdil’in ektiği çiçeklere bir gün çiçek biti sürüsü sarar ve çiçekler sararıp solmaya başlar. İdil çiçeklerin bu durumuna üzülerken onlara yardım etmek ister ve onları iyileştirmenin bir yolunu arar:

“Ama bir gün, çiçekbiti sürüsü sardı çiçekleri. Zavallı çiçekler çabucak sararıp, soldular. Hepsi hastalanmıştı. İdil çiçekleri için çok üzüldü. Bir şeyler yapmalıyım. Yoksa zavalıcıklar ölüp gidecekler, dedi. Çiçekleri okşadı sevdi. Su verdi. Sizleri iyileştirmenin bir yolunu bulacağım, dedi.” (İVU, 31-32)

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede Mehmet baş nakkaşa zindana atılmalarında hiçbir suçlarının olmadığını söyledikten sonra baş nakkaş çocuklara merhamet ve sevgiyle bakarak suçunuzun olmadığına inanıyorum der:

“Nakkaş, çocuklara merhametle ve sevgiyle bakmasını sürdürdü. Suçunuzun olmadığına inanıyorum.” (KD, 71)

Baş nakkaş zindandan ayrılırken gözü yine Rabia’ya ilişir. Rabia’nın taş zeminde ayaklarını göğsüne çekmiş korkar gibi gözlerini kapattığını görür. Baş nakkaş Rabia’ya şefkatle bakar:

“Baş nakkaş giderken gözü yeniden Rabia’ya ilişti. Zavallı kız taş zeminde ayaklarını göğsüne doğru çekmiş korkar gibi gözlerini kapatmıştı. Nakkaş, Rabia’ya şefkatle baktı.” (KD, 72)

“Lale Devri” adlı hikâyede çocuklar kütüphanede kitapları incelerken şair Nedim’in yanına bir adam gelerek kulağına bir şeyler fısıldar. Nedim duydukları karşısında hiç şaşırılmaz. Bunun üzerine Rabia şair Nedim’e kötü bir haber mi var diye sorar. Nedim beklenilen bir haber olduğunu söyler. Rabia şair Nedim’e zaten hiç

şaşırmadınız der. Nedim kendisinin çatışmaların içinde büyüdüğünü olaysız bir günün anlamı olmadığını söyler. Rabia, böyle söylememesini artık bu olayların bile doğalmış gibi gelmeye başladığını söyler. Bunun üzerine Nedim, Rabia'ya acımaya başlar. Ona çok genç olduğunu bu yaşta oynayıp eğlenmesi gerektiğini ve her şeyin geçeceğini söyler:

Bu arada içeriye giren bir adam şair Nedim'in kulağına bir şeyler söyleyip gitti. Nedim duydukları karşısında hiç şaşırmadığı gibi dalga geçer gibi bir tavır takındı.

Rabia,

-Kötü bir haber mi, diye sordu.

-Beklenen bir haber.

-Zaten hiç şaşırmadınız.

-Şaşıracak ne var ki Rabia.

-Ben olayların, çatışmaların içinde büyüdüm.

-Olaysız günün anlamı da olmaz Rabia.

-Böyle söylemeyin Allah aşkına. Artık her şeyi kanıksadık. Doğalmış gibi geliyor.

Nedim, Rabia'ya acıyarak baktı.

-Henüz çok gençsin. Gülp, oynayıp eğlenme dönemini yaşıyorsun.

Nedim öylesine derinden içini çekti.

-Geçecek, bunların hepsi geçecek. (LD, 82)

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede ördek yavrusu, eve geri döndüğünde fırtına kopar. Cıvcivler bu fırtınada kayboldular. Ördek yavrusu ve tavuk anne kaybolan cıvcivleri aramaya başlarlar. Ördek yavrusu annesinin ağlamasına ve kardeşlerinin kaybolmasına çok üzülür:

Akşam olduğu halde kardeşlerim dönmemişti. Gün ağarana kadar aradık. Zavalılcıklar yoktu. Ertesi gün ve ondan sonraki gün de aradık; ne yazık ki yoklardı. Fırtına kim bilir nereye sürüklemişti kardeşlerimi. Annemin bir köşede sessizce ağlaması yüreğimi yakıyordu. Tabii ki bende çok üzüliyordum. (ÖYÖ, 40-41)

Ördek yavrusu kardeşleri cıvcivlerin kaybolmasına çok üzülür. Kardeşlerinin ona çirkin demesine bile razıdır yeter ki onların eve geri gelmesini ister:

“Keşke yanımızda olsalardı da beni ister çirkin, ister gülünç bulsalar. Alaycı ama bir o kadar da neşeli cıvıltılarla cikcıkleyerek gülselerdi.” (ÖYÖ, 41)

“Özgül Hanımefendi” adlı hikâyede tatil planlarının iptal olması üzerine annesi Efe'yi Özgül adında çok sevdiği öğretmeninin yanına götürür. Efe ön yargıyla gitmesine rağmen Özgül Hanımefendi'nin onu sıcacık bir şefkat ve merhametle karşılaması sonucu memnun olur:

‘‘Utanmıştım. ‘Evet, ben Efe,’ diyebilirdim sonunda. Sanki uzun zamandır tanışıyoruz gibi bana sevgiyle sarılıp öptü. Ne tuhaf, Özgül Hanımefendi’de kısa bir süre önce yitirdiğimiz anneannemin kokusunu duydum, onun sıcacık şefkatini hissettim.’’ (ÖH, 19)

‘‘Seher Kuşu Flamingo’’ adlı hikâyede flamingo uykusundan uyandığında bir leyleğin parçalanmış halini görür. Çılgılık atmasıyla beraber etrafını flamingo ve leylekler sarar. Bu acımasızlığı kim yapabilir diye üzölmeye başlar. Gökyüzü ise kuşların üzüntüsüne acıyarak ağlamaya başlar:

‘‘Gökyüzü, kuşların acısına ortak oldu. Her zaman güler yüzlü olan gökyüzü, bugün ne yazık ki ağlıyordu. Zavallı sazların boynu bükölmüşü.’’ (SKF, 21)

‘‘Sığircık’’ adlı hikâyede çocuk dışarı çıkıp karların üzerine yatıp oynamaya başlar. O sırada kuşların karların içine gömölerek üşüdüğüünü görür. İçi sızlayarak onlara bakar. Kuşların eskisi gibi gökyüzünde uçtuğu zamanları hayal eder:

‘‘Çocuk, daha önce bu kadar çok kuşu bir arada hiç görmemişti. Hepsine içi sızlayarak baktı. Duvara iyice yaklaştı, karların içine gömölümüş, üşümüş kuşları görünce gözlerini sımsıkı yumdu. Bir süre hareketsiz öylece kaldı. Sonra kuşları gökyüzünde uçarken düşledi.’’ (S, 8)

‘‘Tuzak’’ adlı hikâyede Tolga bulmacasını çözmek için oturduğu meşe ağacının uzağında çalılıkların içinden iniltiye benzer bir ses duyar. Biraz yakına geldiğinde çalılıkların içinde yavru bir karaca görür. Karaca yaralıdır ve kan kaybeder. Tolga hemen çadıra gidip, ilk yardım çantasını alarak yavru karacanın yarasını temizler. Ve arkadaşlarına haber vermek için düdüğüünü çalar:

Çalılıkların içinde yavru bir karaca vardı. Ne yazık ki yaralıydı... Zavallı karaca çok acı çekiyordu. Böyle durumlara daha önce de karşılaşmıştı. Ama karşısına çıkan ya bir tavşan ya da yaban ördeğı olmuştu. Karacayı kucağına alıp kaldırmayı denedi. Düşündüğüünden daha ağırdı. Zavallılık kan kaybediyordu. Hemen çadıra koşup ilk yardım çantasıyla geri döndü. Hayvan debeleniyordu. Bacağındaki yarayı temizleyip ilaçladı. Belli ki yırtıcı bir hayvan tarafından bu hale getirilmişti zavallı karaca. Her yanı yara bere içindeydi. Karacanın bir an

önce oradan alınması gerekiyordu. Her an yeniden parçalanabilirdi. Boynunda asılı düdüğünü uzun uzun çalmak istediye de iki kez kesik kesik çaldı. Arkadaşlarını telaşlandırmak istemiyordu. (T, 36)

“Yeni Bir Gün” adlı hikâyede Efe sabah uyandığında dışarının karlarla kaplı olduğunu görür. Hemen aklına kuşlar gelir. Bu soğuk havalarda kuşların çok üşüdüğünü düşünür. Onların ağaç dallarına sıralanarak dizilişleri ve boyunlarını içine çekişleri Efe’nin içini acıtır:

Sabahleyin bembeyaz bir güne uyandım. Pencerenin önünde durup, sessizce yağan kara baktım. Ne zaman kar yağsa kuşları düşünüm. Nedense en çok kuşlar üşür gibi gelir bana. Özellikle de serçeler. Onların ağaç dallarında, evlerin çatılarında sıra sıra dizilişleri, boyunlarını içine çekişleri her zaman içim sızlatmıştır. (YBG, 41)

4.2.1.23. Misafirperverlik

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) misafirperverlik, “konukseverlik” şeklinde tanımlanır.

Misafirperverlik Türk milleti için önemli bir yere sahiptir. Türk kültüründe misafirin başımızın üstünde yeri var sözüyle misafire değer vermeyi, misafir on kısımetle gelir birisini yer dokuzunu bırakır sözüyle ise misafirin gelen eve rahatsızlık vermediğini aksine misafirin gelişiyse beraber bolluk ve bereketin de o eve geldiğini anlatmak için kullanılır.

Alkan (1991, 742) “ misafirin karşısına temiz bir kıyafetle çıkılır, hâli hatırı sorulur, büyükse eli öpülür, ikramlarda bulunulur, konuşma esnasında ona öncelik verilir, gideceği zaman biraz daha kalması için ısrar edilir, belli bir yere kadar misafire refakat edilir ve yeniden gelmesi temenni edilir.” sözüyle gelen misafire ev sahiplerinin nasıl ağırlaması gerektiğini anlatır.

Misafirperverlik değeri insanlar arasındaki bağları kuvvetlendirerek iletişimi artırır. İnsanların samimi ilişkiler kurmasını kolaylaştırarak sosyalleşmeyi sağlar. Toplumda birlik beraberlik ve dayanışma duygularını geliştirir. Bu bakımdan sosyal ilişkileri düzenleyici bir görev üstlenir.

Alpay çocuklara yönelik olarak yazdığı eserlerinde misafirperverlik değerine önem vererek çocukların bu değeri benimsemesine katkıda bulunmuştur. Yazarın hikâyelerinde misafirperverlik değerinin dağılımı Tablo 28’de gösterilmiştir:

Tablo 28: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Misafirperverlik Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Misafirperverlik	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı:14
Beypazarı	32-33, 33	
Çocukların Sırrı	10, 18, 18-19, 19, 33	
Dağ Keçisi ve Çoban	22	
Pasta Kız	104	
Seher Kuşu Flamingo	16	
Soylu Kediler ve Tekirler	18, 19	
Yaz Tatili	64	

“Beypazarı” adlı hikâyede,

Konu: Beypazarı’nın kültürel önemi,

Ana düşünce: Beypazarı evleri, konakları, yerel dilleri, arnavut kaldırımları ve el sanatları gibi kültürel mirasa sahip birçok unsuru barındıran tarihi bir ilçedir.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza’nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede,

Konu: Dağ keçisi ve çobanın dağda karşılaşması,

Ana düşünce: Doğayı sevmeli ve özgürlüğün kıymetimi bilmeliyiz. Sevdiklerimiz karşı ise her zaman misafirperver olmalıyız.

“Pasta Kız” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların zaman tüneline kurtularak yalıya geri dönmesi,

Ana düşünce: Kitap okumak bize farklı dünyaların kapılarını açar.

“Seher Kuşu Flamingo” adlı hikâyede,

Konu: Flamingoların el ele vererek tilkiden kurtulmaları,

Ana düşünce: Kötülük yapan cezasını çeker. Birlik ve beraberlik içerisinde bütün zorlukların üstesinden gelebiliriz.

“Soylu Kediler ve Tekirler” adlı hikâyede,

Konu: Soylu kedilerin kendilerini tekir kedilerden üstün görmesi,

Ana düşünce: Kendimizi bizim gibi olmayanlara karşı üstün görmemeli ve kimseye karşı ön yargılı yaklaşmamalıyız.

‘‘Yaz Tatili’’ adlı hikâyede,

Konu: Burak’ın kaybolan arkadaşlarını bulmak için verdiği mücadelesi,

Ana düşünce: Sevdığımız insanların başına bir şey geldiğinde sessiz kalmayıp onlara yardım etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

Misafirperverlik değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından misafirperverlik değeriyle uyuşmaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin misafirperverlik değerini karşılayamadığı söylenebilir.

‘‘Beypazarı’’ adlı hikâyede İdil ve gezginin ayak izi takipçileri Beypazarı gezisi sırasında İpek adında küçük bir kızla tanışır. İpek sevimli ve cana yakın bir tavırla takipçilerin yanından ayrılmaz. Yaşadığı yer olan Beypazarı’nı onlara tanıtmaya çalışır. Küçük kızın ısrarına dayanamayan İdil ve takipçiler gezi sonunda İpek’in evine konuk olurlar. İpek ‘in annesi ayak izi takipçilerini büyük bir konukseverlikle ağırlar:

Çok güzel bahçeli bir evin önünde durmuş bakıyorduk. İpek yol boyunca bırakmadığı parmak uçlarımdan elini çözdü. Koşarak içeriye girdi. Kapının önüne çıkan güler yüzlü, konuksever kadın İpek’in annesiydi. Bizleri içtenlikle evine davet etti. Çok kalabalık olduğumuzu söylememize rağmen İpek’in elimi çektiğiyle birlikte kendimizi içeride bulduk. (B, 32-33)

Gerçekten konukseveriz. İpek’in annesi, anneannesi, teyzeleri, halası takipçileri çok sıcak karşıladılar. Kalabalık kabilemizle daha da kalabalık olduk. Bu arada kendimizi çok özel bir öğlen yemeği ziyafetinin de içinde bulduk. Neler yoktu ki. Nerdeyse herkes taze asma yapraklarıyla sarılmış yaprak dolmasından yedi. Beypazarı güveci tadılmadan yemek yediğin anlaşılmazmış ve tabii ki bu lezzetli yemeklerin içinde, içimizden pek çoğunun ilk kez orada gördüğü bir testi içinde pişip gelen kapama’nın tadına doyamadık. İpek’in anneannesi yemekler yenildikten sonra ününü çok duyduğumuz ev yapımı seksen kat baklavadan ikram etti. Hepimiz patlayana kadar yemek yememize karşın baklavayı da ardı ardına götürdük. (B, 33)

İpek ayak izi takipçilerine evden ayrılmadan önce ellerine birer torba kuruyu tutuşturur. Takipçiler, İpek ve ailesinin onları evlerine çağırarak ağırlamasından mutlu

olurlar. İpek'in ailesinin göstermiş oldukları konukseverlik karşısında memnun kalarak evden ayrılırlar:

Evden ayrılırken birer torba kuruyu İpek elimize tutuşturdu. Hepimiz çok neşeliydik. Dünyada rakibi olmayan tereyağlı Beypazarı kurusunun dayanıklılığı bir yıl sürüyormuş. Bunu da İpek'in anneannesinden öğrendik. Bizler gezginin ayak izi takipçileri bugün gerçekten krallara layık bir sofrada ağırlandıktık. İpek'in çok güzel ve konuksever ailesiyle tanışıp kaynaştık. (B, 36)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede çocukların yaşadığı kasabaya haftada bir gün Toros Ekspresi adında bir tren gelir. Bu trenle beraber kasabaya yabancı ülkelere birçok turist gelmektedir. Çocuklar gelen bu yolcuların yolunu gözlerler. Yolcuların vagonların pencerelerinden bakmaları, gümrük işlemlerini halletmesi ve çay bahçesine oturması çocukları evlerine misafir gelmiş kadar mutlu eder:

Yabancı yolcuların vagonların pencerelerinden bakmaları, gümrük işlemleri yapılırken hat boyunda yürümeleri, istasyonun çay bahçesinde oturmaları evlerine bir konuk gelmiş gibi sevindirirdi çocukları. Trenin geldiği günün ayrıcalığı vardı onların gözünde. Lojmandaki kızlı erkekli çocukların hemen hepsi bir araya gelerek istasyona giderlerdi. Kasabalarına gelen yabancıların gümrük işlemleri tamamlanıncaya kadar aralarında gezinmek, çoğunun dillerini anlamasalar bile onlarla tarzınca anlaşmaya çalışmak ne hoş bir duyguydu. (ÇS, 10)

Çocukların kasabadaki en büyük sevinci Toros Ekspresiyle kasabalarına gelen yabancı yolcularla muhabbet edip onlarla ilgilenmektir:

Çocukların en büyük eğlencesiydi Toros Ekspresi. Farklı kültürlerden gelen bu insanlarla kaynaşmak yaşamlarını renklendiriyordu adeta. İstasyondaki çay bahçesinde oturup onlarla sohbet etmek çocukların renkli dünyalarına değişik pırıltılar saçıyordu. Bu konuklar çocuklara ilgi çekici geldiği kadar, çocuklar da konuklara aynı ölçüde ilgi çekici gelmeseydi eğer; aralarındaki bu gizemli bağ hiçbir zaman kurulamazdı. Yine bu yabancı konukların içinde kimileri Beril ve Seza'nın adlarını ilginç bulurlar; ne anlama geldiğini sorarlardı. Tüm bunlar heyecanlandırıyordu çocukları. Ah bir yarın olsaydı!. (ÇS, 18)

Yabancı konukların kasabadan gidişi çocukları üzer. Trenin kasabadan geç gitmesi için birlikte dua ederler. Onların tekrar kasabaya geleceği günü ipele çekip, onlarla sohbet etmek için can atarlar:

Ama trenin kasabada birkaç saat kalması, çocukları çok üzüyordu. Her seferinde trenin geç gitmesi için dua ediyorlardı. Pencereden kendilerine el sallayan insanları özlemle beklerlerdi hep. Tren gittikten sonra içlerinde bir burukluk olsa da, tüm bedenlerini bir bahar yeli gibi saran duygular içinde tanıklıkları bu yabancı insanları anlatırdı birbirlerine. Konuşurlarken

içlerini bir sıcaklık kaplardı. Trenin gidişyle yaşadıkları hüznün yerini, tanışıp konuştukları insanların verdiği heyecan sarar, bir sonraki trenle gelecek olan konukları beklerlerdi. (ÇS, 18-19)

Kasabaya gelen yabancı konuklar çocukların kalbinde ayrı bir yere sahiptir. Onların farklı kültürleri ve dilleri çocukları heyecanlandırır. Bir daha hiç göremeyecekleri halde tanıştıkları her yolcuyu zihinlerinde ve kalplerinde sevgiyle saklarlar:

“Her hafta yeni konuklar, her hafta yeni heyecanlar, her hafta farklı kültür, ayaklarına kadar gelirdi. Bu, yüreklerinin derinliklerinde duyumsadıkları çok ayrıcalıklı bir heyecandı. Tanıştıkları bu insanları bir daha hiç göremeyeceklerini bildikleri halde, her zaman belleklerinde ve yüreklerinde sevgilerini yaşatırlardı.” (ÇS, 19)

Çocukların anneleri tren kazasındaki yolcuların durumuna üzülerken onları evlerinin bahçelerinde konuk ederler. Lojmanda oturan bazı konuksever kişilerde yolcuları evlerinde ağırlarlar:

“Çocukların anneleri yolcuların bir kısmını evlerinin bahçesinde ağırlamaya başlamışlardı bile... Kimi yolcular hat boyunca yürüyüp durdular. Kimileriye lojmanda oturan konuksever kişilerce evlere götürüldüler.” (ÇS, 33)

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede dağ keçisi okuyucuya seslenerek onlara evinin dik yamaçlarda olduğunu buraya konuk olarak gelip dağ çileği ve dağ elması yiyebileceklerini söyler:

“Dik dağları dönerek çıktı dağkeçisi
Dağ eteğindeki davarlara meledi
Hoşça kalın, yine gelin
Dağkeçisiyim, dik yamaçlarda evim
Konuk olun dağ eteklerine
Dağ çileği, dağ elması yiyin ” (DKVÇ, 22)

‘‘Pasta Kız’’ adlı hikâyede Rabia yeni arkadaşlıklar edindiği için mutlu olduğunu söyler. Mehmet’te aynı şekilde hissettiğini söyleyerek Rabia’ya ‘‘İstanbul’a yeniden hoş geldin’’ der:

‘‘Biz de seni tanımaktan mutluyuz, dedi. Mehmet. İstanbul’a yeniden hoş geldin.’’ (PK, s.104).

‘‘Seher Kuşu Flamingo’’ adlı hikâyede göçmen kuşlar soğuk ülkelerden göç edip sıcak yerlere gelirler. Burada onları sazlıklar karşılar. Sazlıklar onların gelmelerinden duydukları mutlulukları onlara yumuşakça ikram ederek gösterirler:

Göçmen kuşlar, her kış gidecek sıcak bir yer arar.

-Bizler sizin gelmenizden mutluyuz,’’ dedi sazlıktan yükselen bir ses. Neşeyle laklaklayan leylekler,

-Siz ne konuksever sazlıksınız böyle, deyince, aynı sazlık:

-Çevremde pek çok yumuşakça var, onları size ikram etmekten mutluluk duyarım, diye yanıtladı. Sonra da yanlarında uzun süre kalmalarını istedi. (SKF, 16)

‘‘Soylu Kediler ve Tekirler’’ adlı hikâyede Parlakgöz Tekir gösteriye katılan Zümrüt ve Şeker’i gelen konuklara tanıttıktan sonra onları aralarında görmekten mutluluk duyduklarını belirtir:

‘‘Bir ara sahnede Zümrüt ve Şeker’i selamlayan Parlakgöz Tekir, Onur konuklarımız, diye takdim etti, öbür konuklara. Ardından da, aralarında görmekten duydukları mutluluklarını dile getirdi kısaca.’’ (SKVT, 18)

Gösteri sonunda Parlakgöz Tekir, iki kediyi uğurlarken gösteriye katılmalarının verdiği mutluluğu tekrar dile getirir:

‘‘Parlarkgöz Tekir, gösteri bitince bu iki kediyi, sevgiyle uğurlarken, onları aralarında görmekten duyduğu mutluluğu dile getirdi yeniden.’’ (SKVT, 19)

‘‘Yaz Tatili’’ adlı hikâyede kamp alanında uyanan turistler vakit kaybetmeden toplanıp giderler. Kahraman bu cana yakın konukların gitmesinden dolayı kamp alanının sessiz kaldığını düşünerek üzülür:

‘‘Bu sevimli, cana yakın konuklar, birkaç dakikada kurdukları çadırı, aynı ustalık ve çabuklukla toplayıp bir turizm şirketine ait otobüsle sessizce gidiyorlar. Konukların gidişyle yüreğim ince ince sızlıyor. Boş kalan yere üzüntüyle bakıyorum. Biraz önceki hareketlilik de kaybolup gitti.’’ (YT, 64)

4.2.1.24. Nazik olmak

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) nazik kelimesi ‘‘ 1. Başkalarına karşı saygılı davranan. 2. İnce yapılı, narin. 3. Özen, dikkat gösterilmezse kırılabilen, bozulabilen, kötüleşebilen. 4. Gerekli önlemler alınmadığında daha kötü olan, kritik. 5. Dikkat isteyen, özen gerektiren.’’ anlamlarıyla yer alır. Nazik olmak karşımızdaki kişiyi onun memnun edecek şekilde davranarak özen göstermeyi gerektirir. Nazik olan kişiler konuşmalarına ve davranışlarına dikkat edip insanları kırmaktan çekinirler. Güzel sözler ve saygılı davranışlarıyla insanları etkilerler. İnsanlarla kolayca iletişim kurup sosyalleşebilirler. Bu bakımdan toplum içinde önemli bir yer edinirler.

Ulviye Alpay eserlerinde nazik olmak değerini, gösterilen iyilik karşısında teşekkür etmek, yapılan hatanın farkına vararak özür dilemek, yardım etmek ve selam vermek şeklinde yer almaktadır. Yazarın hikâyelerinde nazik olmak değerinin dağılımı Tablo 29’da gösterilmiştir:

Tablo 29: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Nazik Olmak Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Nazik Olmak	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 9
1453 İstanbul	37	
Füze Fırlatan Çocuk	28	
İhlamur Ağacı	40-41	
Kanuni Dönemi	70-71, 71, 72	
Şirin Kız Akçay’da	10	
Tren Gelir Hoş Gelir	68-69	
Üç Güzel Kelebek	69	

‘‘1453 İstanbul’’ adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Fatih Sultan Mehmetle tanışması,

Ana düşünce: Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul’u feth ederek Orta Çağ’ı kapatıp Yeni Çağ’ı açmıştır.

“Füze Fırlatan Çocuk” adlı hikâyede,

Konu: Bir çocuğun füze fırlatma hayali,

Ana düşünce: Hayal kuranları desteklemeli ve onların yanında olmalıyız.

“İhlamur Ağacı” adlı hikâyede,

Konu: İhlamur ağacının hastalanmaktan korkması,

Ana düşünce: Sevdiklerimize iyilik yapmaktan çekinmemeli ve onlara her zaman doğruları söylemeliyiz.

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın Kanuni Sultan Süleyman döneminde nakkaşlık öğrenmesi ve iftira sonucu hapse girmesi hapse girmesi,

Ana düşünce: Yaşanan bütün zorluklara rağmen asla umudumumuzu yitirmemeliyiz.

“Şirin Kız Akçay’da” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in tatil yapmak için Akçay’a gelmesi,

Ana düşünce: Sevdiklerimize hediye verirken onlara kendi emeğimizle ortaya koyduğumuz şeyler vermeye özen göstermeliyiz.

“Tren Gelir Hoş Gelir” adlı çocuk oyununda,

Konu: İdil ve arkadaşlarının demiryolu hakkındaki sohbeti,

Ana düşünce: En güvenli ulaşım yolu olan demiryolunu kullanmaya özen göstermeli ve çevremize de demiryolunu kullanmaya teşvik etmeliyiz.

“Üç Güzel Kelebek” adlı hikâyede,

Konu: Üç güzel kelebeğin avcıdan kurtulması,

Ana düşünce: Birlik ve beraberlik bütün güçlüklerin üstesinden gelmeyi sağlar.

Nazik olmak değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından nazik olmak değeriyle uyuşmaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin nazik olmak değerini karşılayamadığı söylenebilir.

“1453 İstanbul” adlı hikâyede Napolyon nazik bir tavırla Rabia’nın ata binmesine yardım eder:

“Napolyon centilmen bir asker gibiydi, önce Rabia’nın ata binmesine yardım etti. Sonra da Paul’ün gösterdiği atın üstüne atladı.” (1453İ, 37)

“Füze Fırlatan Çocuk” adlı hikâyede çocuk kurduğu hayal dünyasında annesini tavuk fuarının halk ve ilişkiler müdürü yapar. Annesi de kendisini halk ve ilişkiler müdürü yaptığı için ona teşekkür eder:

“Beni halka ilişkiler müdürü yaptığın için teşekkür ederim. Ama istersen önce yemeğimizi yiyelim. Ne dersin?” (FFÇ, 28)

“İhlamur Ağacı” adlı hikâyede İhlamur ağacı, Güneşe kendisini ısıtıp hasta olmasını engellediği için teşekkür eder:

“Sana teşekkür ederim güneş. Beni ısıtıp kuruttun.
Hasta olacağım diye korkmuştum,” dedi. (IA, 40-41)

“Kanuni Dönemi” adlı hikâyede baş nakkaş çocuklara zindanda nakkaşlık yapması için Kanuni Sultan Süleyman’dan izin alır ve ona teşekkür eder:

“Baş nakkaş teşekkür etti ve genç nakkaşlarına bir daha değinmedi.” (KD, s.70-71)

Baş nakkaş çocuklara suçlarının olmadığına inandığını söyler bunun üzerine Napolyon ve Paul baş nakkaşa teşekkür eder:

“Teşekkür ederiz,” dedi Napolyon ve Paul. (KD, 71)

Mehmet kaleminin gelmediğini baş nakkaşa özür dileyerek söyler:

“Mehmet, baş nakkaşa duyduğu hayranlık içinde konuştu.

-Özür dilerim efendim benim kalemim gelmemiş,” dedi. (KD, 72)

“Şirin Kız Akçay’da” adlı hikâyede İdil arkadaşlığı çok değer verir. Kimseyi kırmak istemez ve kimse tarafından da kırılmak istemezdi:

“İdil çok etkilenmişti karganın anlattığı öyküden. Çünkü arkadaşlık ilişkilerini çok önemserdi. Durduk yerde ne kimseyi kırmak ne de kırılmak isterdi.” (ŞKA, 10)

“Tren Gelir Hoş Gelir” adlı çocuk oyununda İdil ve Öykü’nün aralarındaki didişmesinden sıkılan Şafak ve Utku onları susturmak ister. Bunun üzerine anneanne Şafak ve Utku’yu nazik olmaları konusunda uyarır. Yaptıkları hatanın farkında varan Şafak ve Utku kızlardan özür diler:

Şafak ve Utku:

-Susun ya ne geveze kızlarsınız? Şurada treni çalıştırıyoruz değil mi.

Anneanne:

-Aa, çocuklar lütfen nazik olalım!

Şafak ve Utku:

-Affedersin anneanne.

Anneanne Şafak ve Utku’nun yüzüne bakar.

Şafak:

-Özür dilerim Öykü, senden de özür dilerim İdil.

-Treni görünce kendimi kaybettim.

Utku:

-Ben de özür dilerim. Tren aklımı başımdan aldı. (TGHG, 68-69)

“Üç Güzel Kelebek” adlı hikâyede arılar, çiçekleri ve kelebekleri selamlayarak her zamanki kibar davranırlar:

Arılar da çiçekleri ve narin kelebekleri selamladılar. Her zaman olduğu gibi kibar ve alçakgönüllü idiler. (ÜGK, 69)

4.2.1.25. Öz Güven

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) öz güven, “insanın kendine güvenme duygusu” şeklinde tanımlanır. Öz güven duygusuna sahip kişiler karşılıklı olarak çıkabilecek zorlukların üstesinden gelebilecek gücü kendilerinde bulabilirler. Başarmak istedikleri şeyleri kendilerine duydukları güvenle kolayca elde edebilirler. Bu bakımdan bireylerin emellerine ulaşabilmelerinde onlara cesaret sağlar. Öz güven duygusuna sahip bireylerin olduğu bir toplumda sorunların ve zorlukların üstesinden

kolayca gelinebilir. Böylece toplumsal kalkınmanın ve ilerlemenin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir.

Ulviye Alpay eserlerinde öz güven değerine önem vererek çocukların kişilik gelişimine katkıda bulunmuştur. Eserlerde kahramanlar kendilerine duydukları güvenle bütün zorlukları aşan ve istediklerini başarabileceklerine inanan güçlü karakterlerdir. Yazarın hikâyelerinde öz güven değerinin dağılımı Tablo 30'da gösterilmiştir:

Tablo 30: Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Öz Güven Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Öz Güven	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 18
1453 İstanbul	36-37	
Çocukların Sırrı	14, 15, 50	
Dağ Keçisi ve Çoban	25	
Denizin Yakut Çocukları	60	
Doğayı Koruyan Keçi	21-22	
Hayvanlar ve İnsanlar	55-56	
İdil Mikropları Kapı Dışarı Etti	20	
İki Kardeş Köpek	36-38	
Kız Kulesi	23-24	
Mustafa Kemal Paşa	88	
Ördek Yavrusunun Öyküsü	39	
Sihirli Minder ve İdil	65	
Şirin Kız Akçay'da	12	
Tatil Hayalim	12	
Tuzak	33	
Yaz Tatili	66	

“1453 İstanbul” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Fatih Sultan Mehmetle tanışması,

Ana düşünce: Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul'u feth ederek Orta Çağ'ı kapatıp Yeni Çağ'ı açmıştır.

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede,

Konu: Beril ve Seza'nın Toros Ekspresi adındaki treninin makasını ters çevirmeleri sonucu yaşadıkları olaylar,

Ana düşünce: Yapmış olduğumuz hataların farkına vararak sorumluluğunu almalı ve böylece başkalarının hayatlarını etkilemesine izin vermemeliyiz.

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede,

Konu: Dağ keçisi ve çobanın dağda karşılaşması,

Ana düşünce: Doğayı sevmeli ve özgürlüğün kıymetimi bilmeliyiz.
Sevdiklerimiz karşı ise her zaman misafirperver olmalıyız.

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede,

Konu: Caretta caretta ların okyanusu keşfetmesi,

Ana düşünce: Denizi temiz tutmalı ve doğayı kirletmemeliyiz.

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede,

Konu: Keçinin doğayı koruması,

Ana düşünce: Doğaya zarar verenleri uyarmalı ve gerekirse cezalarını çekmesi sağlanmalıdır.

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede,

Konu: Hayvanların doğaya zarar veren insanları bilinçlendirmesi,

Ana düşünce: Doğaya ve hayvanlara zarar vermemeli onları korumak için elimizden geleni yapmalıyız.

“İdil Mikropları Kapı Dışarı Etti” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in hastalanması,

Ana düşünce: Sağlığımıza dikkat ederek iyi beslenmeli ve güçlü bir çocuk olduğumuzu unutmamalıyız.

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede,

Konu: İki kardeş köpeğin birbirini bulması,

Ana düşünce: Özgürlük bize vaat edilen en güzel şartlardan bile daha değerlidir.

“Kız Kulesi” adlı hikâyede,

Konu: Dört arkadaşın kendilerini Kız Kulesi hikâyesinin yaşandığı zamanda bulması,

Ana düşünce: Kız Kulesi tarihi çok eskilere dayanan hikâyesiyle insanları etkileyen önemli bir yapıdır.

“Mustafa Kemal Paşa” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Mustafa Kemal Atatürk ile tanışması,

Ana düşünce: Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasında göstermiş olduğu özveri ve cesaretiyle çocukların gözünde eşsiz bir liderdir.

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede,

Konu: Ördek yavrusunun kardeşleri civcivleri kurtarması,

Ana düşünce: Ailemizi ve kardeşlerimizi severek her zaman onların yanında olmalıyız.

“Sihirli Minder ve İdil” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in minderle tanışması,

Ana düşünce: Gücümüzün yetmediği yerlerde bazı eşyalardan faydalanarak işlerimizi halledebiliriz.

“Şirin Kız Akçay’da” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in tatil yapmak için Akçay’a gelmesi,

Ana düşünce: Sevdiklerimize hediye verirken onlara kendi emeğimizle ortaya koyduğumuz şeyler vermeye özen göstermeliyiz.

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede,

Konu: Efe’nin tatile gitme hayali,

Ana düşünce: Hayallerimiz gerçekleşmediği zaman umutsuzluğa kapılmamalıyız. Hayat bize belki daha güzel kapılar açacaktır.

“Tuzak” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların kamp macerası,

Ana düşünce: Doğadaki canlıları sevmeli ve onlara yardımda bulunmalıyız. Böylece bir gün ihtiyaç duyduğumuz bir anda onlarda bize yardımda bulunabilir.

“Yaz Tatili” adlı hikâyede,

Konu: Burak’ın kaybolan arkadaşlarını bulmak için verdiği mücadelesi,

Ana düşünce: Sevdığımız insanların başına bir şey geldiğinde sessiz kalmayıp onlara yardım etmek için elimizden geleni yapmalıyız.

Öz güven değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından öz güven değeriyle uyuşmaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin öz güven değerini karşılayamadığı söylenebilir.

“1453 İstanbul” adlı hikâyede Napolyon, Paul’ün boyuyla dalga geçerek ata binemeyeceğini söyler. Bunun üzerine Napolyon kendine güvenen bir tavırla Napolyon’un ünlü sözünü söyler:

“Paul o zaman kulağını aç ve dinle! Günü geldiğinde Napolyon şöyle der; Asıl ben ata binince savaş başlar.” (1453İ, 36-37)

“Çocukların Sırrı” adlı hikâyede Beril’in güneşi yakalamak için söylediği ‘istersek başarırız’ sözü onun kendine olan öz güvenini gösterir:

“-Güneşi yakalamak...Güneşi tutmak...Güneş çocuk olmak... İstersek başarırız. Beril sevinçten kendi etrafında dönerek söylemişti bu sözleri.” (ÇS, 14)

Seza’nın Beril’e ‘bütün düşler gerçek olur mu?’ sorusunun üzerine Beril’in ona eğer inanırsan gerçek olur şeklinde cevap vermesi onun kendine olan öz güvenine örnektir:

“-Bütün düşler gerçek olur mu?”

-Evet. Sadece düşlerin gerçek olacağına inanmak gerekiyor.

-Ben inanıyorum Seza.”

-Ben de inanıyorum Beril.” (ÇS, 15)

Havanın kararmasıyla birlikte Seza korkmaya başlar ve artık tepeyi aşamayacaklarına inanır. Beril ise kendine güvenen bir sesle yarın tepeyi aşacaklarını söyler:

“Çıkacağız!” dedi Beril. Sesinde kararlılık vardı. “Yarın çıkacağız. İnan bana. Bir gece dayanamaz mısın Seza?” (ÇS, 50)

“Dağ Keçisi ve Çoban” adlı hikâyede eşek, hayata güzel bir açıdan bakmanın önemli olduğunu eleştirilmekten korkulmaması gerektiğini söyler. Eğer yaşamın kıymeti bilinirse o zaman mutlu olunacağını belirtir:

“Bilirsen aydınlık pencereden bakmasını

Espriden anlar, eleştirilmekten korkmazsan

Yaşamının değerini ve hoşluğunu anlarsın

İşte o zaman

Ben Mutlu Bir Eşeğim dersin” (DKVÇ, 25)

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede caretta caretta yumurtasından çıkınca etrafına bakınır. Çevresi kum yengeçleriyle doludur. Çok çabuk hareket etmesi gerekir. Hızlı bir şekilde yengeçleri atlatıp denize ulaşmalıdır yoksa yengeçlerin yemeği olacaktır. Bunun için kendime güvenmeliyim der. Ve çevresindeki carettalara da kendinize güvenin diyerek bağıır:

Kum, yengeç kaynıyor. Bütün zırhlarını kuşanıp, bize barikat kurmuşlar. Bu yaşam konusunda bacaklarımı olanca gücüyle açmalıyım. Yengeçlerin midelerine girersek, bir lokmada sindirileceğimizden hiç kuşku yok. O zaman çok dikkatli olmalıyım. Özgüvenini yitirme carette!.. dedim kendi kendime. Özgüvenimi yitirmemeliyim. Sonra da başımı geriye çevirip öbür carettalara haykırdım: Kendinize güvenin!.. (DYÇ, 60)

“Doğayı Koruyan Keçi” adlı hikâyede keçi kendisinin dağcılık sporu yaptığını yakında turnuvaların başlayacağını söyler. Dağcılık konusunda kendine güvendiğini çünkü antrenmanlarını hiç kaçırmadığını belirtir. Kendisine olan öz güveni kazanmasının ise disiplinli çalışmadan geçtiğini söyler:

Peki!.. Siz spor yapıyor musunuz? Basketbol, voleybol, futbol, hangisi? Yoksa binicilik mi? Bana sen hangisini yapıyorsun diye sorarsanız, tabii ki dağcılık diyeceğim. Yakında turnuvalar başlayacak. Doğrusu ya bu konuda kendime çok güveniyorum. Çünkü antrenmanları hiç kaçırmam. Disiplinli çalışmak özgüvenimi kazanmanın en belirgin nedeni. (DKK, 21-22)

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede karınca, diğer hayvanların da oyuyla insanları eğitmek için yapılan çalışmanın başına geçer. Karınca kendine olan öz güveni sayesinde çalışmanın liderliğini yapar:

“Öbürleri de oylarını karıncaya verdiler. Zaten bu güzel düşünce karıncanıydı. Tüm hayvanlar karıncanın başkanlığında çalışmaya başladı. Karınca, büyük bir titizlikle çalışmalarını sürdürdü. Her arkadaşına birer rol verdi. Davetiyeler basıldı, insanlara dağıtıldı.” (HVI, 55-56)

“İdil Mikropları Kapı Dışarı Etti” adlı hikâyede İdil kendisinin güçlü bir çocuk olduğunu söyler. Çünkü yararlı besinler tüketerek virüsleri vücudundan kolayca kovar:

“Ben güçlü bir çocuğum... Neden mi, benim kadar bütün çocuklar biliyor. Sütümü içiyorum. Balık, tavuk yiyorum. Yeşil sebzeler, meyveler... İdil güçlü bir çocuk. Dedem, ‘İdil, virüsleri kapı dışarı ettim,’ diyor. Dedem duymasın. “Oysa virüsleri kapı dışarı eden benim.” (İMKDE, 20)

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede kardeşi, Kıvırcık’ın kanayan patilerini ve yorgunluktan bitkin halini gördükçe çok üzülür ve onun eve geri dönmesini ister. Ama Kıvırcık onun ne düşündüğünü anlar ve geri dönmeyeceğini söyler. Bundan sonra sokakta yaşayacağını bütün zorlukları aşarak ayakta kalabileceğini çünkü kendine güvendiğini anlatır:

Geri dönmemi söyleyeceksen, tatlı canını üzme. Çünkü geri dönmeyeceğim, dedi. Üzülecek bir şey yok. Ben her zaman sokakları merak ettim. Sokakta yaşayan arkadaşlarıma özenirdim. Sonra ben artık yetişkin bir köpeğim. Bundan böyle sokakta yaşayacağım. Kararım kesin. Bugüne kadar tembellik yaptım. Şımartıldım. Her zaman hazır kondum. Şimdi uğraşmak, bir şeyler öğrenmek zamanı. Ayakta kalabilmem için, savaşım vermem gerekiyor. Ben düşündüğüm kadar zayıf değilim. Hatırladığım kadarıyla annem babam oldukça cesurdu. Merak etme, ben de cesur bir hayvanım. Sen yıllardır sokaklarda yaşıyorsun. Ben senin kardeşimim. Lütfen bana güven. Çünkü ben kendime güveniyorum. (İKK, 36-38)

“Kız Kulesi” adlı hikâyede İlkbaharın gelişini kutlamak için Yunan Tanrısı Artemis adına düzenlenen şölende iki genç birbirine âşık olur. Genç kız denizin ortasında bir tapınakta yaşar. Sevdği adam onu bırakıp gitmek istemez ama kız gitmesi gerektiğini buraya yüzerek gelmenin çok tehlikeli olduğunu söyler. Genç adam kendine güvenerek aşkın yiğitliği sevdiğini ne aşılmaz dalgaların hatta tsunamilerin bile seni benden ayıramayacağını söyler:

“Aşk yiğitliği sever demiştik sevdiğim. Ne aşılmaz dalgalar ne de azgın çalkantılar beni yıldırır; hatta dünyayı yerle bir edecek korkunç tsunamiler bile beni senden ayıramaz sevdiğim.” (KK, 23-24)

“Mustafa Kemal Paşa” adlı hikâyede Mehmet, Napolyon ve Paul’un Mustafa Kemal Atatürk’ü görme şansımızın olmadığını söylemesi üzerine kendinden emin bir tavırla Mustafa Kemal’i göreceklerini söyler. O kadar kolay olmasa da kapıları zorlayacaklarını belirtir:

“Bence Mustafa Kemal’i göreceğiz. Mehmet’in sesi kendinden emin birinin sesi gibi oldukça gür çıkmıştı. Mustafa Kemal’i görmek o kadar da kolay değil elbet. Ama kapıları zorlayacağız.” (MKP, 88)

“Ördek Yavrusunun Öyküsü” adlı hikâyede ördek yavrusu, ırmaktaki yansımada çirkin olmadığını anlayınca sevinmeye başlar. Ve artık kendine güvenir. Çirkin olsa bile kimseye kendini beğendirmek zorunda olmadığını anlar:

“Burada bana büyük görev düşüyordu: Kendime güvenmeliydim. Bir kere, çirkin değildim. Çirkin olsam bile kendimi kimseye beğendirmek zorunda olduğumu sanmıyorum, dedim kendi kendime. Ben bir ördektim. Zaten aklımdan hiçbir zaman tavuk olmak gibi bir düşünce geçmemişti. Yine de kaygılıyım.” (ÖYÖ, 39)

“Sihirli Minder ve İdil” adlı hikâyede İdil sabah uyandığında odasının hala karanlık olduğunu görür. Elektrik düğmesine basmak ister ama boyu yetişmez. Annesi de hasta olduğu için İdil’in kahvaltısını hazırladıktan sonra uyur. İdil küçük sandalyesinin üzerine çıkarak düğmeye basar. İdil bunu başardığı için çok mutlu olur. Kendi işini kendisinin yapmasının sevincini yaşar:

“İdil küçük sandalyesini elektrik düğmesinin önüne taşıdı. Üzerine çıkıp, düğmeye bastı. Ohh, ne güzel, odam ıslıl ıslıl, dedi. Aydınlığa kavuşmanın yanı sıra, kendi işini kendi yapmanın sevinciydi bu. Daha geçenlerde sandalyesinin üzerine çıkınca düğmeye yetişemediğini anımsadı.” (SM, 65)

“Şirin Kız Akçay’da” adlı hikâyede Kaz Dağı İdil’e halasına hediye olarak vereceği öyküyü kendisinin yazması gerektiğini söyler. İdil ise işlerini kendisinin halletmesinden hoşlandığını böylece öz güven kazandığını söyler:

“İdil tatlı tatlı düşündü. Evet, işlerimi kendim yapmaktan hoşlanırım. Çünkü böylece kendime daha çok güvenirim.” (ŞKA, 12)

“Tatil Hayalim” adlı hikâyede Efe’nin ailesinin aniden iş seyahatinin çıkması üzerine planladıkları yarıyıl tatili iptal olur. Bu duruma üzülen Efe artık büyüdüğünü ve tek başına tatil yapabileceğini söyler. Babası Efe’nin kendine güven duymasına sevinir:

“Babamın eli palazlanmış bir kartal gibi omzuma kondu. İri, kahverengi gözleri, gözlerimin içine bakarken ışık saçıyordu. Kendine güven duyma, her durumda başının çaresine bakabileceğini bilmem beni çok mutlu etti oğlum.” (TH, 12)

“Tuzak” adlı hikâyede izcilerin şehrin gürültülü ve kirli havasından kaçıp, doğayla buluşmaları onların birlik ve beraberlik duygularını geliştirirken aynı zamanda kendilerine güvenen bireyler olma yolunda önemli bir adım atmalarını sağlar:

“Şehrin kirli havasından ve gürültülü ortamından uzakta, burada doğayla baş başa olmak kadar, birlik ve dayanışma içinde yaşamak da izcilerin özgüven kazanmalarında ve güçlenmelerinde etkindir.” (T, 33)

“Yaz Tatili” adlı hikâyede kahraman ve arkadaşları ilköğretimi başarıyla bitirip, istedikleri liselere yerleştikleri için aileleri ödül olarak onları tatile gönderir. Çocukların ailelerinden uzak kendi başlarının çaresine bakmaları onların öz güvenlerinin artmasına yardımcı olur:

“Ailelerimiz ödül olarak bizleri buraya gönderdiler. İlk kez ailelerimizden uzakta tatil yapıyoruz. Bu özgüvenimizi artırdı. Kendi kendimize yetmeyi öğreniyoruz. Örneğin burada bir restoran olmasına rağmen yemeklerimizi kendimiz yapıyoruz. Ailemizden uzakta kendi gereksinimlerimizi gidermek hoş bir duygu.” (YT, 66)

4.2.1.26. Paylaşımçı Olmak

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) paylaşımçı, “paylaşım içinde olan” anlamına gelmektedir.

Paylaşımçı olmak, kişinin elinde olan imkanlarını karşılık gözetmeden çevresindeki kişilerle paylaşabilmesini gerektirir. Paylaşmayı seven kişiler etrafındaki insanları gözeterek onlara değer verebilen kişilerdir. Paylaşmak aynı zamanda kişinin dertlerini ve sevinçlerini karşısındaki kişilerle paylaşabilmesidir. İyi ve kötü zamanlarını çevresindekilerle geçirebilmesidir. Paylaşımçı olmak insanlar arasındaki bağı güçlendirerek sıcak ve samimi ilişkilerin kurulmasını sağlar. Bireyler arasındaki dayanışmayı artırır. Böylece sosyal ilişkiler düzenleyerek toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanmasına yardımcı olur.

Alpay hikâyelerinde paylaşımçı olmak değerine yer vererek çocukların bu değeri kazanmasına katkıda bulunmuştur. Yazarın hikâyelerinde paylaşımçı olmak değerinin dağılımı Tablo 31’de gösterilmiştir:

Tablo 31: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Paylaşımçı Olmak Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Paylaşımçı Olmak	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 4
1453 İstanbul	46-47	
Haymana	102	
İki Kardeş Köpek	26	
Suçlu Kim?	18	

“1453 İstanbul” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların Fatih Sultan Mehmetle tanışması,

Ana düşünce: Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul’u feth ederek Orta Çağ’ı kapatıp Yeni Çağ’ı açmıştır.

“Haymana” adlı hikâyede,

Konu: Gezginin ayak izi takipçilerinin Ankara’nın Haymana ilçesine ziyareti,

Ana düşünce: Haymana birçok uygarlığı içerisinde barındıran Anadolu’nun Türkleşmesinden sonra Selçuklu ve Osmanlı idaresine giren Cumhuriyet döneminde de varlığını devam ettiren tarihi bir ilçedir.

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede,

Konu: İki kardeş köpeğin birbirini bulması,

Ana düşünce: Özgürlük bize vaat edilen en güzel şartlardan bile daha değerlidir.

“Suçlu Kim?” adlı hikâyede,

Konu: Ahmet’in arkadaşına sürpriz yapmak isterken başına gelenler,

Ana düşünce: Sevdiklerimize sürpriz yapmak isterken bazen başımıza istemediğimiz şeyler gelebilir. Burada suçlu olan biz değilizdir.

Paylaşımçı olmak değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından paylaşımçı olmak değeriyle uyumaktadır. Bu değer yer almadığı diğer hikâyelerin paylaşımçı olmak değerini karşılayamadığı söylenebilir.

“1453 İstanbul” adlı hikâyede Rabia arkadaşlarını düşünerek aç olmadığını söyler. Napolyon, Rabia’nın bir şeyler yemesi için çöreğini Paul’le paylaşır. Ve Rabia’ya yemesi için ısrar eder:

“-Al... dedi Paul,

-bunu sen ye, zaten aç değilim.

-Çok tokum. Paul öylesine Rabia’ya baktı.

-Nasıl tok olabilirsin? diye sordu.

-Gerçekten Paul.

Napolyon,

-Ben çöreğimi Paul’le paylaşırım Rabia, lütfen sen ye! diye üsteledi.” (1453İ, 46-47)

“Haymana” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri her şeyi ortak bir şekilde paylaşırlar. Her zaman birbirlerine kardeş gibi davranırlar ve gruplaşma yapmazlar:

“Bizim gezilerimizde hiçbir zaman gruplaşma olmaz. Her şeyi birlikte paylaşıyoruz. Kardeşlik anlayışını hepimiz benimsemişizdir. Doğal olarak bu anlayış bizi güçlü kılıyor.” (H, 102)

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede Kıvırcık arkadaşı sokak köpeğinin karnının aç olabileceğini düşünerek ona kendi mamasını verir:

Kıvırcık, arkadaşının aç olabileceğini düşündü. Sen açsındır. Kulübede yiyecek bir şeyler var. Onları sen ye. Gülnaz Hanım birazdan bana yeni mama hazırlar, dedi arkadaşına. Karnı aç olan köpek, kulübeye girdi. Bir çırpıda tabağın içindekileri bitirdi. Karnı, doymuştu. Neşesi de yerine gelmişti. Hiç bu kadar lezzetli yemek yememiştım. Teşekkür ederim. Doğrusu ya çok şanslısın. (İKK, 26)

“Suçlu Kim?” adlı hikâyede Ahmet arkadaşı Orçun’u ziyarete gideceğine dair söz vermiştir. Orçun’a evlerinin kapısındaki ağaçtan incir toplamak ister. Ahmet’in kendi incirlerinden arkadaşına da götürmek istemesi paylaşmayı sevdiğini gösterir:

“Ahmet, Orçun’un da inciri çok sevdiğini anımsayınca gülümsedi birden. Onun incire yemiş dediği geldi aklına. Bir sepet incir götürmeliyim, diye düşündü. Aniden ela gözleri ışıldadı. Başını kaldırıp ağacı seyretmeye koyuldu.” (SK, 18)

4.2.1.27. Selamlaşma

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) selam, “ bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında kendisine söz ve işaretle bir nezaket gösterisi yapma, esenleme, merhaba” şeklinde tanımlanır.

Selamlaşma insanlar arasında olumlu ilişkiler kurulmasında ve insanların sosyalleşmesinde önemli bir göreve sahiptir. Selam vermeyi alışkanlık haline getirebilen insanlar arasında sevgi ve saygı bağı kuvvetlenir ve birbirlerine olan güvenleri artar. Aynı zamanda selamlaşma dostlukların kurulmasına ve samimi ilişkilerin artmasına yardımcı olur. İnsanlar arasında yaşanan küslüklerin ve kırıgınlıkların unutulmasında da büyük bir rolü vardır. Bu bakımdan toplumsal dayanışma ve beraberlik duygusunun sağlanmasında etkilidir.

Ulviye Alpay hikâyelerinde selamlaşma değerine yer vererek çocukların selamlaşmanın önemini benimsemesini sağlamıştır. Yazarın hikâyelerinde selamlaşma değerinin dağılımı Tablo 32’de gösterilmiştir:

Tablo 32: Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Selamlaşma Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Selamlaşma	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı:25
Arkadaşım Beate	77	
Denizin Yakut Çocukları	61, 62, 63, 68, 71	
Hayvanlar ve İnsanlar	44, 56	
İki Kardeş Köpek	40	
Palyaço	67	
Pasta Kız	96	
Rüzgârgülü	69	
Soylu Kediler ve Tekirler	18	
Şirin Kız Akçay'da	7, 9, 10	
Şirin Kız Kızkulesi'nde	29	
TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi	79	
Tuzak	33	
Üç Güzel Kelebek	69	

“Arkadaşım Beate” adlı hikâyede,

Konu: Füsün'un arkadaş sevgisi,

Ana düşünce: Arkadaş edinebilmek için illa aynı dili konuşmaya gerek yoktur.

Yeter ki çevremizdeki insanlara sevgiyle yaklaşarak onları anlayabilelim.

“Denizin Yakut Çocukları” adlı hikâyede,

Konu: Caretta caretta'nın okyanusu keşfetmesi,

Ana düşünce: Denizi temiz tutmalı ve doğayı kirletmemeliyiz.

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede,

Konu: Hayvanların doğaya zarar veren insanları bilinçlendirmesi,

Ana düşünce: Doğaya ve hayvanlara zarar vermemeli onları korumak için elimizden geleni yapmalıyız.

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede,

Konu: İki kardeş köpeğin birbirini bulması,

Ana düşünce: Özgürlük bize vaat edilen en güzel şartlardan bile daha değerlidir.

“Palyaço” adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun palyaço olma isteği,

Ana düşünce: Hayatta bir şeyi elde edebilmek için önce onu gerçekten istememiz gerekir.

“Pasta Kız” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların zaman tüneline kurtularak yalıya geri dönmesi,

Ana düşünce: Kitap okumak bize farklı dünyaların kapılarını açar.

“Rüzgârgülü” adlı hikâyede,

Konu: Çocuğun rüzgârgülü ile oynaması,

Ana düşünce: Rüzgârgülü insanlara yön göstermesi bakımından önemlidir.

“Soylu Kediler ve Tekirler” adlı hikâyede,

Konu: Soylu kedilerin kendilerini tekir kedilerden üstün görmesi,

Ana düşünce: Kendimizi bizim gibi olmayanlara karşı üstün görmemeli ve kimseye karşı ön yargılı yaklaşmamalıyız.

“Şirin Kız Akçay’da” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in tatil yapmak için Akçay’a gelmesi,

Ana düşünce: Sevdiklerimize hediye verirken onlara kendi emeğimizle ortaya koyduğumuz şeyler vermeye özen göstermeliyiz.

“Şirin Kız Kızkulesi’nde” adlı hikâyede,

Konu: İdil’in Kız kulesi hikâyesini öğrenmesi,

Ana düşünce: Kız kulesi eski çağlardan günümüze kadar gelmiş kıymetli bir armağandır.

“TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi” adlı hikâyede,

Konu: Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi’nin önemi,

Ana düşünce: Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi geçmiş ve gelecek arasındaki köprünün en önemli halkalarından birini temsil etmesi nedeniyle kültürel bir öneme sahiptir.

“Tuzak” adlı hikâyede,

Konu: Çocukların kamp macerası,

Ana düşünce: Doğadaki canlıları sevmeli ve onlara yardımda bulunmalıyız. Böylece bir gün ihtiyaç duyduğumuz bir anda onlarda bize yardımda bulunabilir.

“Üç Güzel Kelebek” adlı hikâyede,

Konu: Üç güzel kelebeğin avcıdan kurtulması,

Ana düşünce: Birlik ve beraberlik bütün güçlüklerin üstesinden gelmeyi sağlar.

Selamlaşma değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından selamlaşma değeriyle uyuşmaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin selamlaşma değerini karşılayamadığı söylenebilir.

‘‘Arkadaşım Beate’’ adlı hikâyede Füsün’un anne ve babası Beate’nin ailesiyle karşılaştıklarında birbirlerine başlarıyla selam verirler. Füsün ise Beate’yle birbirlerine gülümseyerek selamlaşırlar:

‘‘Bu arada birkaç kez, Beate ve annesiyle, merdivenlerde karşılaştık. Yazık ki benim ailemle onun ailesi sadece başlarıyla birbirlerini selamlıyorlardı. Ama biz Beate’yle he zaman gözlerimizin içine bakıp içtenlikle gülümsüyorduk.’’ (AB, 77)

‘‘Denizin Yakut Çocukları’’ adlı hikâyede caretta caretta kum yengeçlerinden kurtulup, kendini denizin sularına bıraktıktan sonra büyük bir zaferle çevresindeki her şeyi selamlamaya başlar:

‘‘Merhaba dünya!.. Merhaba deniz!.. Balıklar, sizlere de merhaba,’’ dedim. İşte o anda, daha birkaç saniye önce, korkudan köşe bucak kaçtığım kum yengeçlerine bir zafer ışığı gönderip, el salladım. (DYÇ, 61)

Caretta caretta denize ulaştığında ne yöne yüzeceğini bilmeden bir sağa bir sola savrulurken önüne bir ahtapot çıkar ve onu selamlar:

‘‘Kollarının tekiyle bana dokunan bir ahtapot, ince sesiyle

-Merhaba caretta caretta, dedi. Ürkerek

-Merhaba, dedim.’’ (DYÇ, 62)

Caretta caretta bütün gün denizde yol aldıktan sonra akşam yorgunluktan uyuyakalır. Sabah bir caretta caretta’nın ona ‘‘İyi sabahlar’’ diyerek selam vermesiyle uyanır:

“Sabahtan beri yaşanan serüven beni çok yormuş olmalı ki kararan denizin üzerinde uyuyakalmışım. Ta ki, bir caretta caretta’nın, ‘İyi sabahlar...’ deyişine kadar.” (DYÇ, 63)

Caretta caretta’lar birlikte denizde yol alırken bir salyangozun onlara selam verdiğini görürler:

“O da ne!.. Bize doğru yaklaşan salyangozun sanki söyleyecek bir şeyleri vardı. Selam caretta caretta’lar!.. size rastlamak büyük şans doğrusu!..” (DYÇ, 68)

Caretta caretta ve arkadaşı okyanusta bulunan diğer deniz kaplumbağalarıyla birlikte selamlaşarak sohbet ederler:

“Okyanusta pek çok deniz kaplumbağası vardı. Onlarla selamlaşıp konuşmak vazgeçilmez zevklerimiz arasında sayılırdı.” (DYÇ, 71)

“Hayvanlar ve İnsanlar” adlı hikâyede Cafcaflı, kış uykusundan uyandıktan sonra etrafta gezinmeye başlar. Bütün kış uzak kaldığı arkadaşlarını görmek için heveslidir. Karşısına bukalemun çıkar ve selamlaşırlar. Birbirlerinden uzak kaldıkları için sarılarak özlem giderirler:

“Biraz daha ilerleyince kendisi gibi güneşlenen bukalemunu gördü. Başını kaldırarak selamladı. Bukalemun da yılanı selamladı. İki arkadaş birbirlerine doğru yürüdüler, bütün kış görüşmedikleri için birbirlerine özlemle sarıldılar.” (HVI, 44)

Hayvanların insanları bilinçlendirmek için yaptıkları gösterinin açılışını aslan yapar ve insanları selamlar:

“Gösterinin açılışını aslan yaptı. İnsanları selamladı. Geldikleri için en derin sevgilerini sundu. ‘Umarım sizleri eğlendiririz,’ derken içtendi.” (HVI, 56)

“İki Kardeş Köpek” adlı hikâyede kardeş köpekler sokakta dolaşırken pek çok köpekle karşılaşır selamlaşırlar:

“İki kardeş, yolda pek çok köpekle karşılaştı. Karşılıklı havlaşıp, selamlaştılar.” (İKK, 40)

“Palyaço” adlı hikâyede Palyaço, kendisi gibi palyaço olmak isteyen çocuğu selamlar:

“İstiyorum. Palyaço olmak istiyorum. Palyaço pembe şapkasını çıkarıp çocuğu selamladı. Çocuk ellerini sevinçle çırpıttı.” (P, 67)

“Pasta Kız” adlı hikâyede Rabia şenliğe katılmak için balo salonuna doğru ilerlerken merdivenin başında duran Paul’ü nazikçe selamlar:

“Rabia merdivenin başındaki genci görünce öylesine içten gülümsedi. Nazikçe selamladı: Merhaba Paul, umarın rahat uyumuşsundur.” (PK, 96)

“Rüzgârgülü” adlı hikâyede rüzgârgülü rüzgâra karşı dönerek martıları selamlar:

“Rüzgârgülü rüzgâra karşı dönecek
Radarı bozuk geminin yönünü çizip
Martıları selamlayacak
Kaptan seyrini tamamlayıp dönünce
Rıhtımdaki çocuğa rüzgârgülü getirecek” (R, 69)

“Soylu Kediler ve Tekirler” adlı hikâyede tekirlerin gösterisine giden Zümrüt ve Şeker ön sırada yerlerini alırlarken orkestrayı da selamlarlar:

“Salon tıklım tıklımdı. Tekirler büyük bir orkestra oluşturmuştu. Ön sıradaki yerlerine oturan Zümrüt ile Şeker başlarını eğerek orkestrayı selamladılar.” (SKVT, 18)

‘‘Şirin Kız Akçay’da’’ adlı hikâyede İdil, Akçay’a ilk geldiği gün balkondan bakarken mahalledeki iki kız çocuğu ona el sallayıp selam verir:

‘‘İdil çok iyi anımsıyordu Akçay’a geldiği ilk günü.

Balkondan sokağa bakarken mor salkımların altında kendi yaştı iki kız çocuğu İdil’e el sallamıştı. ‘‘Merhaba, hoş geldin,’’ demişlerdi. İdil de hemen el sallamıştı.

‘Merhaba.’ (ŞKA, 7)

Karganın gak gak diye ötmesini duyan Sarı Kız’ın kazları ağacın altına gelerek kargaya selam verirler:

‘‘Karganın keyifle gıklayışını duyan Sarı Kız’ın kazları, hemen ağın altına gelmiş, başlarını yukarıya kaldırıp ‘sısssss sısssss...’ diye kargayı selamlamışlardı. Bunun üzerine karga, keyifle bir kahkaha atmıştı.’’ (ŞKA, 9)

Karga İdil’e anlattığı öyküden sonra selam vererek uçup gider:

‘‘Karga güzel, hoş bir öykü anlatmıştı. Düşündürmüştü hem İdil’i hem kazları. Daha sonra İdil’i, anneannesini, annesini, babasını ve kazları selamlayıp uçup gitmişti.’’ (ŞKA, 10)

İdil ne zaman bir karga görse Kaz Dağlarında öykü anlatan kargayı hatırlar ve gördüğü ilk kargaya selam verir:

‘‘Aradan yıllar geçmesine karşın, İdil ne zaman bir karga görse, Kaz Dağı’nda öykü anlatan kargayı anımsar birden. Yüreği mutlulukla çarpar, eliyle şöyle bir selamlar önüne çıkan ilk kargayı.’’ (ŞKA, 10)

İdil arkadaşlarıyla denizde yüzerken Kaz Dağları’nı selamlar:

“İdil, yine arkadaşlarıyla denizde yüzüyordu. Bir ara olduğu yerde durup Kaz Dağı’nı selamladı.” (ŞKA, 10)

“Şirin Kız Kızkulesi’nde” adlı hikâyede Şirin kız’ın martıdan dinlediği kız kulesi hikâyesinde hükümdarın kızını tüm kötülüklerden koruması için bir kule yaptırdığını ve istediği zaman uzaktan kızıyla selamlaştığını öğrenir:

“Artık tüm kötülüklerden korunmuş olarak bu kulede yaşayacaktı hükümdarın kızı. Üstelik hükümdarın sarayının tam karşısındaydı bu kule. Böylece hükümdar istediği zaman kızını uzaktan uzağa da olsa selamlayabilecekti.” (ŞKK, 29)

“TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi” adlı hikâyede gezginin ayak izi takipçileri Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesinden ayrılırken sol taraflarında kalan Meclis Binası’nı selamlamadan geçmezler:

“Batan güneşe erinç içinde gülümseyen annem arabasını çalıştırdı. Bir süre gittikten sonra sol tarafımızda kalan Meclis Binası’nı selamladık, çok geçmeden Çankaya yokuşunu çıkmaya başladık.” (TCDDAHBLM, 79)

“Tuzak” adlı hikâyede izciler kendi aralarında dayanışma ve bağlılık sözü verdikten sonra birbirlerini izci selamıyla selamlarlar:

“Ayrılmadan önce beş izci ellerini birbirinin üzerine koyup aralarındaki dayanışma ve bağlılığın sonsuz olduğunu, zor anlarında daima beraber olacaklarına ant içip izci selamı verdiler.” (T, 33)

Volkan ve Salim göle balık tutmaya gitmeden önce arkadaşlarına izci selamı verirler:

“Arkadaşlarına izci selamı veren Volkan ve Salim göle doğru yürüdüler.” (T, 33)

“Üç Güzel Kelebek” adlı hikâyede arılar dostlarını selamlayarak uçarlar:

“Arılar, yeniden büyük bir içtenlikle dostlarını selamlayıp uçup gittiler.”
(ÜGK, 69)

“Yaz Tatili” adlı hikâyede kahraman çekik gözlü turistlerin ona selam vermesinden sonra bu kez uyanan diğer konukları önce o selamlar:

“Günün ilk gülümsemesini Karabaş’tan sonra konuklara gönderiyorum. Kısa bir süre içinde öbürleri de kalkıyor. Bu kez önce ben onları selamlıyorum.” (YT, 64)

Kahraman Almanya’dan gelen Helga adındaki küçük kızla uzaktan selamlaşır:

“Benim yaşlarımda güzel bir kızları var. Adı Helga.

.....

Uykulu yüzünü gülümseyerek selamladım. Yarım yamalak Türkçesiyle heceleyerek günaydınlaştık. İçime anlatımı zor bir sevinç doldu.” (YT, 65)

4.2.1.28. Temizlik- Sağlık

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2021) temizlik, “1. Temiz olma durumu, arılık, saffet, nezaket. 2. Temiz durma veya tutma durumu. 3. Temizleme işi.” olarak tanımlanırken sağlık ise, “1. Bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet. 2. Sağ, canlı, diri olma durumu” şeklinde tanımlanmıştır.

Temizlik insanın hem bedensel hem de ruhsal olarak kendisini iyi hissettirmediği şeylerden uzaklaştırmasıdır. Temiz insan, dış görünüş olarak temiz ve tertipli olduğu kadar içsel olarak da ruhunu kötü duygulardan arındırabilmiş kişidir. Temiz olmayı davranış haline getiren kişiler beden ve ruh temizliğine dikkat ettikleri kadar yaşadığı yerin ve çevresinin de temizliğine dikkat eder. Doğaya ve canlılara zarar verebilecek atık ve çöplerin temizlenmesi konusunda hassas davranırlar. Bu bakımdan temiz insan çevreye karşı duyarlıdır.

Temiz olmanın insana sağladığı en önemli yararların başında şüphesiz sağlık gelmektedir. İnsanın kaliteli bir yaşam sürdürmesinde sağlığına dikkat etmesi önemlidir. Bunun için öncelikle temizliğe özen göstermesi gerekir. Bunların başında kişisel temizliğine dikkat etmesi, yediği besinlerin temiz ve sağlıklı olması ve ruhsal bakımdan olumsuz duygulardan uzaklaşması gerekir. Böylece kişi kendine sağladığı yararlarla birlikte sergilemiş olduğu davranışlarla da çevresindeki insanlara örnek olur. Bu bakımdan toplum içinde önemli bir yere sahip olurlar.

Ulviye Alpay eserlerinde temizlik- sağlık değerine önem vermiştir. Temizlik- sağlık değerinde kahramanlar temizliğin önemini bilen ve sağlığına dikkat eden karakterlerdir. Bu bakımdan çocuklara temiz ve sağlıklı olmaları bakımından önemli bir rol model olmaktadır. Yazarın hikâyelerinde temizlik-sağlık değerinin dağılımı Tablo 33’de gösterilmiştir:

Tablo 33: Ulviye Alpay’ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Temizlik-Sağlık Değerinin Dağılımı

Hikâyenin Adı	Değerin Adı: Temizlik-Sağlık	
	Sayfa:	Değerin Sıklığı: 5
Kırkayak ve Karıncanın Dostluğu	49-50, 51	
Saçaklı’nın Öyküsü	72, 74	
Vız Vız Vızıldayan Arı	87	

“Kırkayak ve Karıncanın Dostluğu” adlı hikâyede,

Konu: Temizliğe dikkat etmeyen karıncanın hastalanması,

Ana düşünce: Sağlığımızı korumak için temizliğe özen göstermeli ve çevremize temizliğin önemini anlatmalıyız.

“Saçaklı’nın Öyküsü” adlı hikâyede,

Konu: Saçaklı’nın kendini düzelterek temiz olmaya çalışması,

Ana düşünce: Temiz ve düzenli olmaya önem vermeliyiz.

“Vız Vız Vızıldayan Arı” adlı hikâyede,

Konu: Van kedisi ve Vakvak’ın sağlıklarına dikkat etmesi,

Ana düşünce: Sağlığımıza dikkat edip aşılarımızı olmalıyız

Temizlik- sağlık değerinin bulunduğu hikâyeler konu ve ana düşünce bakımından temizlik- sağlık değeriyle uyuşmaktadır. Bu değerin yer almadığı diğer hikâyelerin temizlik- sağlık değerini karşılayamadığı söylenebilir.

‘‘Kırkayak ve Karıncanın Dostluğu’’ adlı hikâyede kırkayak temizliğine önem verirdi. Derenin kenarına gider elini, yüzünü ve ayaklarını tek tek ovalayıp yıkar. Kirli, kokmuş ayaklarla gezmeyi sevmezdi. Çünkü temizliğin önemini bilirdi:

Temizliğine önem veren kırkayak, ayaklarını yıkamak için dere kenarına indi. Önce elini yüzünü yıkadı. Ardından ayaklarını yıkamaya başladı. İşi uzun sürecekti kırkayağın. Kolay mı kırkayağın tek tek ovalayıp yıkamak. Ardından da kurulamak gerekiyordu. Çünkü temizliğin önemini biliyordu kırkayak. Kirli, kokmuş ayaklarla gezemezdi. Kirli ayaklarla yatmak olacak iş değildi. (KVKD, 49-50)

Karınca, kırkayağın kendini temizlemesiyle alay eder. Temizliğine dikkat etmez yiyeceklerini kirli yerlere bırakır kendini yıkamazdı. Aradan bir süre geçtikten sonra karınca hastalanır. Karınca, kırkayağı dinlemeyip temizliğine dikkat etmediğı için pişman olur:

Karınca:

Keşke öbür böcekler gibi ben de yıkansaydım. Yiyeceklerimi kirli yemeseydim. Kırkayağın sözleri bir kulağımdan girdi, öbür kulağımdan çıkıp gitti. Ben mikroplarla baş edemeyecek kadar aptal bir böceğim, dedi.

Doktor kelebek, karıncaya bir kutu ilaç verdi. İki kez iğne yaptı. Sonunda karınca iyileşti.

Kirli eller yıkanmalı sabunla

Havlular kurulanmak içindir

Kütür kütür bir elma

Hem karınca hem kırkayak içindir (KVKD, 51)

‘‘Saçaklı’nın Öyküsü’’ adlı hikâyede yazar şiirinde okuyucuya seslenerek temizliğimize özen göstermemizi ellerimizi su ve sabunla yıkamamızı ve sağlığımız için süt içmemiz gerektiğini söyler:

‘‘Kirli eller, su ve sabunla temizlenir

Sağlıklı olmak için süt içilir’’ (SÖ, 72)

Saçaklı kendi temizliğine dikkat etmeyen dağınık bir köpekti. Saçaklı saçlarını hiç taramazdı bu yüzden ona saçaklı derlerdi. Bir gün arkadaşları onu ziyarete gelirler.

Saçaklı arkadaşlarının geleceğini unutarak uyuyakalır. Arkadaşları onun bu yaptığına üzülererek geri dönerler. Saçaklı o günden sonra temizliğine ve düzenine dikkat eder ve arkadaşlarını evine çağırarak ağırlar:

O günden sonra, kendine dikkat etti Saçaklı
Saçlarını taradı, temiz giysiler giydi
Kitaplarını sıra sıra dizdi kitaplığa
Oyuncaklarını öteye beriye atmadı
Sıra arkadaşlarının gönlünü almaya gelmişti
Sarı inekten süt aldı. Güzel bir sütlaç yaptı
Şaşırttı arkadaşlarını, hem temizliği
Hem de konuk severliğiyle Saçaklı. (SÖ, 74)

“Vız Vız Vızıldayan Arı” adlı hikâyede Van kedisi ve vakvak sağlıklarına dikkat ederler. Aşı olacakları zaman birlikte vapura binip veterinere giderler:

“Van kedisi ve vakvak
Aşılarını hiç ama hiç kaçırmazlar
Vapura binerler, veterinere giderler
Aşılarını olurlar
İşte bunun için sağlıklı koşar, oynarlar.” (VVVA, 87)

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde tezin bulgular ve yorumlar bölümünde tespit edilen veriler esas alınarak sonuç ve öneriler bölümü ortaya konmuştur.

5.1. SONUÇLAR

Bu çalışmada Ulviye Alpay tarafından kaleme alınan 16 çocuk kitabı 28 değere göre incelenmiş ve sonuçlara varılmıştır. Eserler 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan 14 değer ve diğer değerler başlığı altında yer alan 14 değer olmak üzere toplam 28 değer esas alınarak incelenmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler şunlardır: adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan 18 değer 14 tanesi eserlerde tespit edilmiştir. Eserlerde Öğretim Programı'nda yer alan bağımsızlık, barış, eşitlik ve tasarruf değerlerine rastlanılmamıştır. Çalışmada “diğer değerler” başlığı altında yer alan değerler ise şunlardır: arkadaşlık, cesaret, empati, fedakârlık, iyilik yapmak, iyimserlik, kültürel mirasa sahip çıkma, merhamet, misafirperverlik, nazik olmak, öz güven, paylaşımcı olmak, selamlaşma, temizlik-sağlık.

Eserlerde bazen bir değer tek bir hikâyede yer alırken bazı değerler ise birçok hikâyede yer almıştır. Hikâyelerde değerler eğitiminin aktarımında kahramanlar çocuklara rol-model olacak şekilde verilmiştir. Ayrıca eserlerde açık ve örtük iletiler yoluyla değerler eğitimi gerçekleştirilmiştir.

Ulviye Alpay'ın eserlerinde en çok sevgi değerine rastlanılmıştır. Sevgi değerinden sonra eserlerde dürüstlük ve arkadaşlık değerine fazlaca yer verildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, Alpay'ın eserlerinde sırasıyla kültürel mirasa sahip çıkma, yardımseverlik, selamlaşma, sorumluluk, merhamet, saygı, özgürlük, öz

güven, iyilik yapmak, iyimserlik, misafirperverlik, estetik, vatanseverlik, duyarlılık, çalışkanlık, dayanışma, nazik olmak, adalet, cesaret, aile birliğine önem verme değerlerine değinilmiştir. Bu değerleri ise empati, fedakârlık, temizlik-sağlık, paylaşımcı olmak, bilimsellik takip etmiştir.

Eserlerde en çok sevgi değeri yer alırken bilimsellik değeri ise en az yer alan değer olmuştur. Sosyal bilgiler Öğretim Programında yer alan bağımsızlık, barış, eşitlik ve tasarruf değerlerine ise yer verilmemiştir. Değerlerin çocuklara aktarılmasında kahramanların davranışlarının çocuğa rol-model olması önemlidir. Alpay'ın çocuklara yönelik olarak yazmış olduğu eserlerinde yer alan 130 hikâye ve 1 çocuk oyunu aşağıdaki tabloda verilen 28 değere göre incelenmiştir. Hikâyelerde yer alan 28 değerın işlenme sıklığı aşağıdaki Tablo 34'te gösterilmiştir:

Tablo 34: Ulviye Alpay'ın Çocuklara Yönelik Eserlerinde Yer Alan Değerlerin Toplam İşlenme Sıklığı

Değerin Adı	Hikâyelerde Yer Alan Değerlerin İşlenme Sıklığı
1. Adalet	8
2. Aile Birliğine Önem Verme	6
3. Bilimsellik	1
4. Çalışkanlık	9
5. Dayanışma	9
6. Duyarlılık	11
7. Dürüstlük	120
8. Estetik	13
9. Özgürlük	19
10. Saygı	22
11. Sevgi	129
12. Sorumluluk	24
13. Vatanseverlik	12
14. Yardımseverlik	30
15. Arkadaşlık	55
16. Cesaret	7
17. Empati	6
18. Fedakârlık	5
19. İyilik Yapmak	14
20. İyimserlik	14
21. Kültürel Mirasa Sahip Çıkma	33
22. Merhamet	23
23. Misafirperverlik	14
24. Nazik Olmak	9
25. Öz Güven	18
26. Paylaşımcı Olmak	4
27. Selamlaşma	25

Adalet değeri, yüz otuz hikâyenin dördünde yer almaktadır. Bu hikâyelerde adalet, emeğinin karşılığını almak, haksızlığa karşı çıkmak, herkesin eşit bir şekilde kendi hakkını alması ve suçluların cezalandırılarak adaletin yerini bulması şeklinde işlenmiştir. Adalet değeri, “Cesur”, “İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında”, “Seher Kuşu Flamingo” ve “Soylu Kediler ve Tekirler” adlı hikâyelerde yer almaktadır.

Hikâyelerde kahramanlar, emeğinin karşılığını görmek isteyen, başkalarının haklarının yenmesine izin vermeyen ve suçluların cezasını çekmesi için elinden geleni yaparak adaletin yerine gelmesi için uğraşan karakterlerdir.

Çocukların adaletli davranabilmeyi öğrenmesi ve kendi haklarını savunabilmeleri için rol model almaları gerekmektedir. Hikâyelerde yer alan kahramanlar çocuklara rol model olmaları yönünden adalet değerini benimsetebilecek düzeydedir. Bu bakımdan Alpay’ın eserlerinde verilen mesajlar ve iletiler çocukların adalet değerini kazanabileceği niteliktedir.

Aile birliğine önem verme değeri, yazarın altı hikâyesinde tespit edilmiştir. Hikâyelerde kahramanlar, ailesiyle zaman geçirmekten mutlu olan, aile kurallarına uymaya önem veren, ailesinin sıkıntılarını gidermek için elinden geleni yapan, ailesiyle gurur duyan ve birbirlerine ayrılmayacaklarına dair sözler veren ailesine düşkün kahramanlardır. Bu kahramanlar aracılığıyla çocuk, sevgiyi, dayanışmayı, birlik ve beraberliği, aile bağlarının önemini benimseyerek kendi yaşantısına yansıtır. Aile birliğine önem verme değerinin bulunduğu hikâyeler şunlardır: “Arkadaşım Beate”, “Babam Sınıfta Kaldı”, “1453 İstanbul”, “Çok Mutluyum Çook”, “Ördek Yavrusunun Öyküsü”, “Seher Kuşu Flamingo”.

Bilimsellik değeri sadece bir hikâyede yer almaktadır. Alpay’ın eserlerinde en az yer verilen değer bilimsellik değeri olarak tespit edilmiştir. Bu değer “Ben Balık Gibi Mi Doğdum?” adlı hikâyede bir annenin çocuğuna dünyaya nasıl geldiğini onun anlayabileceği bir şekilde bilimsel temellere dayanarak anlatması şeklinde yer alır.

Çalışkanlık değeri dokuz hikâyede işlenmiştir. Eserlerde kahramanlar, hedefine ulaşmak için çaba harcayan, araştırmayı ve keşfetmeyi seven, tembellikten uzak duran, çalışmanın önemini bilen ve bunu öğütleyen kahramanlardır. Çalışkanlık değerine “Arşivime Yeni Notlar Ekledim”, “Benekli Buzağının Balonları”, “Cesur”, “Çekirge”, “Dağ Keçisi ve Çoban”, “Kanuni Dönemi”, “Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci”, “Saçaklı’nın Öyküsü”, “Tatil Hayalim” hikâyelerinde rastlanılmıştır.

Dayanışma değeri altı hikâyede yer almaktadır. Hikâyelerde kahramanlar birlik ve beraberlik içerisinde zorlukların üstesinden gelen, el ele vererek yardım eden ve birbirine destek olan kahramanlardır. Dayanışma değeri “Denizin Yakut Çocukları”, “Hayvanlar ve İnsanlar”, “İki Kardeş Köpek”, “Seher Kuşu Flamingo”, “Tuzak”, “Üç Güzel Kelebek” hikâyelerinde yer almaktadır.

Duyarlılık değeri dört hikâye ve bir çocuk oyunu olmak üzere beş eserde karşımıza çıkar. Alpay’ın eserlerinde, duyarlılık değeri kahramanların hassas bir tavırla zor durumda olanlar için endişe duyması, yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmek, insanları bilinçlendirmek ve sevdiklerinin iyiliği için elinden gelen çabayı göstermek şeklinde işlenmiştir. Duyarlılık değeri, “Çocukların Sırrı”, “Denizin Yakut Çocukları”, “Hayvanlar ve İnsanlar”, “Tren Gelir Hoş Gelir (çocuk oyunu)”, “Yaz Tatili” eserlerinde yer almaktadır.

Dürüstlük değeri yirmi iki hikâye ve bir çocuk oyunu olmak üzere yirmi üç eserde yer almaktadır. Yazar eserlerinde dürüstlük değerine önem vererek sevgi değerinden sonra en çok dürüstlük değerini eserlerinde işlemiştir. Eserlerde dürüstlük değeri bir olayın gerçek nedeninin saklamadan doğruların söylenmesi, sorulan sorulara dürüstçe cevap verilmesi ve gerçeklerin itiraf edilmesi şeklinde karşımıza çıkar. Kahramanlar her koşulda dürüst davranmaya önem veren ve gerçeklerin ortaya çıkması için çaba harcayan karakterlerdir. Dürüstlük değeri, “Aktör Fil”, “Ay ve Ayıcık”, “1453 İstanbul”, “Cırıldama Dese De Severim Dedemi”, “Çekirge”, “Çocukların Sırrı”, “Denizin Yakut Çocukları”, “Doğayı Koruyan Keçi”, “Galata Kulesi”, “Hacivat ve Karagöz”, “Hayvanlar ve İnsanlar”, “İhlamur Ağacı”, “İdil

Gülen Çocuk”, “İki Kardeş Köpek”, “Kanuni Dönemi”, “Lale Devri”, “Ördek Yavrusunun Öyküsü”, “Soylu Kediler ve Tekirler”, “Suçlu Kim?”, “Şirin Kız Akçay’da”, “Şirin Kız Konya’nın Denizinde”, “Tren Gelir Hoş Gelir”, “Üç Güzel Kelebek” eserlerinde yer almaktadır.

Estetik değeri on iki hikâyede tespit edilmiştir. Hikâyelerde estetik değeri, tarihi eserlerin ve geleneksel tarzda mimari eserlerin güzelliği, bir kızın güzelliği ve tabiat güzelliklerinin etkileyiciliği şeklinde işlenmiştir. Hikâyeler çocukların estetik zevklerini geliştirebilecek niteliğe sahiptir. Estetik değeri, “Anadolu Medeniyetleri Müzesi”, “Beypazarı”, “Cesur”, “Çocukların Sırrı”, “Güdül’ün Tarihçesi”, “Kız Kulesi”, “Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi”, “Şirin Kız Haydarpaşa Garı’nda”, “Şirin Kız Konya’nın Denizinde”, “Şirin Kız Obruk Yaylası’nda”, “Tuzak”, “Yaz Tatili” hikâyelerinde yer almaktadır.

Özgürlük değeri on hikâyede yer almaktadır. Hikâyelerde özgürlük değeri, kendine has ve özgür bir hayal gücüne sahip olmak, özgürce gezip dolaşmak, özgürlük için yardım etmek ve esaretten kurtulup özgürce yaşamak şeklinde işlenmiştir. Yazarın hikâyelerinde kahramanlar özgürlüğü seven ve onun için mücadele eden karakterlerdir. Özgürlük değeri, “Çocukların Sırrı”, “Dağ Keçisi ve Çoban”, “İdil ve Düş Evi”, “İdil Uzak Gemisinde”, “İdil ve Balık Yüzüyor”, “İki Kardeş Köpek”, “Seher Kuşu Flamingo”, “Sığırcık”, “Uçurtma Uçuran Çocuk”, “Üç Güzel Kelebek” hikâyelerinde yer almaktadır.

Saygı değeri on dört hikâye ve bir çocuk oyunu olmak üzere on dört eserde karşımıza çıkar. Eserlerde düşünceye saygı göstermek, konuşanın sözünü kesmemek, büyüklere saygılı davranmak, özür dilemek, teşekkür etmek, büyüklerin sözlerine önem vermek, Atatürk ve Mehmetçiklere saygı duymak ve yabancı turistlere saygı göstermek şeklinde işlenmiştir. Eserlerde yer alan iletiler çocukların saygı değerini öğrenmesini ve yaşantısına katmasını sağlamaktadır. Saygı değeri, “Aktör Fil”, “Atatürk Orman Çiftliği”, “Atatürk Evi ve Müzesi”, “1453 İstanbul”, “Çocukların Sırrı”, “Doğayı Koruyan Keçi”, “İdil ve Çiftliği”, “Kanuni Dönemi”, “Mehmet

Akif Ersoy Evi”, “Şirin Kızdan Mehmetçiğe Saygı”, “Takipçilerle Nallıhan Turu”, “Tatil Hayalim”, “Tren Gelir Hoş Gelir”, “Yaz Tatili” eserlerinde yer almaktadır.

Sevgi değeri incelenen eserlerde en çok işlenme sıklığına sahip olan değerdir. Ulviye Alpay’ın yüz otuz hikâyesinin elli üçünde sevgi değerine yer verilmiştir. Alpay’ın eserlerinde yer alan sevgi değeri “bulgular ve yorumlar” bölümünde, insan sevgisi, aile sevgisi, Atatürk sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, okuma sevgisi ve yaşam sevgisi alt başlıklarında ele alınmıştır. Yazar insan sevgisine önem vererek bunu eserlerinde işlemiştir. İnsanı hiçbir ayırım gözetmeden insan olduğu için sevmeyi ve insansız bir dünyada yaşanamayacağı düşüncesini eserlerinde yansıtmıştır. Özellikle bu iletiyi, “Yaz Tatili” adlı hikâyesinde ön plana çıkarmıştır. Hikâyede kahraman çevresinde insan görmekten çok mutludur. Tüm ihtiyaçları karşılansa ve yaşadığı yer olağanüstü güzel bile olsa insanların olmadığı bir yerde yaşamak istemez.

Ulviye Alpay’ın hikâyelerinde aile sevgisi, birbirine sevgiyle bağlanan aile fertleri anlatılmıştır. Anne sevgisi, baba sevgisi, kardeş sevgisi, dede sevgisi, torun sevgisi eserlerde yer almaktadır. Eserlerde yer alan aileler, karşılaşılan zorluklarda birbirine destek olan, mutluluklarını ve sevinçlerini beraberce paylaşan, sorunları birlikte çözümleyip sonuca bağlayan ailelerdir. Ayrıca yazar hikâyelerinde Atatürk sevgisine de önem vermiştir. Atatürk’ün bir önder olarak yol gösterici olması, yaptığı önemli çalışmaları ve Atatürk’ü anlayabilmenin önemini eserlerinde işlemiştir.

Hayvan sevgisi ise eserlerinin büyük bir kısmında yer almaktadır. Hikâyelerde yer alan kahramanlar hayvanlara karşı şefkatle yaklaşan onları seven ve besleyen merhametli kişilerdir. Bu bakımdan çocuklara hayvan sevgisi ve merhametin aşılmasında önemlidir. Eserlerde doğa sevgisi de belirgin bir şekilde işlenmiştir. Kahramanların doğa güzelliklerine olan sevgisini dile getirmesi ve tabiat güzelliklerinin tasviri eserlerde yer almaktadır.

Alpay, hikâyelerinde okuma sevgisine önem vermiştir. Okumayı ve araştırmayı seven ve kütüphanelere değer veren kahramanlar aracılığıyla çocuklara okuma sevgisini kazandırmayı amaçlayan hikâyeler yazmıştır. Yaşam sevgisini ise

eserlerinde yaşamın değerli olduğunu, çevremizdeki her varlığı sevmeyi ve onlara gülümsemeyi öğütleyen iletiler şeklinde yer almaktadır. Bu iletiye özellikle ‘İdil Gülen Çocuk’ adlı hikâyede yer verilmiştir. İdil çocuklara seslenerek onlara etrafınızdaki her varlığı sevmeyi ve onlara gülümsemeyi öğütler. Kendisinin de yaşama gülümsediğini ancak böylece her şeyin güzelleşeceğini söyler.

Sevgi değeri, ‘Arkadaşım Beate’, ‘Arşivime Yeni Notlar Ekledim’, ‘Atatürk Orman Çiftliği’, ‘Ay ve Ayıcık’, ‘Babam Sınıfta Kaldı’, ‘Ben Balık Gibi Mi Doğdum?’, ‘Beypazarı’, ‘Bukalemun ve Kertenkeleler’, ‘1919’, ‘1453 İstanbul’, ‘Cesur’, ‘Çocukların Sırrı’, ‘Dağ Keçisi ve Çoban’, ‘Denizin Yakut Çocukları’, ‘Doğayı Koruyan Keçi’, ‘Hayvanlar ve İnsanlar’, ‘İdil Gülen Çocuk’, ‘İdil’in Sihirli Dünyası’, ‘İdil Kardan Adam Yapıyor’, ‘İdil Kurbağalar Ülkesinde’, ‘İdil Televizyon İzliyor’, ‘İdil Üçgenle Tanıştı’, ‘İdil ve Köpeği Püskül’, ‘İdil ve Püskül Fidan Dikiyor’, ‘İdil ve Uçuşböceği’, ‘İki Kardeş Köpek’, ‘İlkyaz Gülümsüyor’, ‘Jandarma Komutanı’, ‘Kızılcahamam ve Kara Akbaba’, ‘Kuş Evi’, ‘Lale Devri’, ‘Mustafa Kemal Paşa’, ‘Narçiçeği’, ‘Ördek Yavrusunun Öyküsü’, ‘Pasta Kız’, ‘Seher Kuşu Flamingo’, ‘Sığırcık’, ‘Sürpriz Bir Tanışma’, ‘Şirin Kız Akçay’da’, ‘Şirin Kız Amasra’yı Geziyor’, ‘Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde’, ‘Şirin Kız Konya’nın Denizinde’, ‘Şirin Kız Nasrettin Hoca’yı Selamlıyor’, ‘Şirin Kız Obruk Yaylası’nda’, ‘Şirin Kız Vapurla İstanbul’u Geziyor’, ‘Şirin Kız ve Balıklı Göl’, ‘Şirin Kız ve Denizli Horozu’, ‘Tatil Hayalim’, ‘Tuzak’, ‘Üç Güzel Kelebek’, ‘Yaşasın Harikalar Diyarını Geziyoruz’, ‘Yaz Tatili’, ‘Yeni Bir Gün’ hikâyelerinde yer almaktadır.

Sorumluluk değeri on sekiz hikâye ve bir çocuk oyunu olmak üzere on dokuz eserde karşımıza çıkmaktadır. Eserlerde kahramanlar üzerine düşen görevleri yerine getiren, sorumluluk almaktan çekinmeyen ve sorumluluklarının bilincinde olan karakterlerdir. Sorumluluk değeri, ‘Aktör Fil’, ‘Atatürk Evi ve Müzesi’, ‘Atatürk Orman Çiftliği’, ‘Ayaş’, ‘Cesur’, ‘Çocukların Sırrı’, ‘Çok Mutluyum Çook’, ‘Doğayı Koruyan Keçi’, ‘İdil’e Kırmızı Bir Kuş Gülümsedi’, ‘İdil ve Çiftliği’, ‘İdil ve Köpeği Püskül’, ‘Kız Kulesi’, ‘Kuş Evi’, ‘Sürpriz Bir Tanışma’, ‘Şirin Kız Akçay’da’, ‘Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde’, ‘Tatil Hayalim’, ‘Tren Gelir Hoş Gelir’, ‘Yaz Tatili’ eserlerinde yer almaktadır.

Vatanseverlik değeri yedi hikâye ve bir çocuk oyunu olmak üzere sekiz eserde tespit edilmiştir. Memlekete duyulan özlem, vatanına sevgiyle bağlı olmak, vatan toprağını korumak ve Mehmetçiklere duyulan saygı şeklinde eserlerde işlenmiştir. Vatanseverlik değeri, ‘‘Arkadaşım Beate’’, ‘‘1919’’, ‘‘Çok Mutluyum Çoook’’, ‘‘Lale Devri’’, ‘‘Şirin Kız Vapurla İstanbul’u Geziyor’’, ‘‘Şirin Kızdan Mehmetçiğe Saygı’’, ‘‘Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde’’, ‘‘Tren Gelir Hoş Gelir’’ eserlerinde yer almaktadır.

Yardımseverlik değeri on dokuz hikâyede işlenmiştir. Hikâyelerde kahramanların zor durumda olanların ve kendisinden yardım isteyenlerin yardımına koşması ve ele ele vererek dayanışma içerisinde yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmek şeklinde işlenmiştir. Kahramanlar yardım etmeyi seven düşünceli karakterlerdir. Yardımseverlik değeri, ‘‘Aktör Fil’’, ‘‘1919’’, ‘‘1453 İstanbul’’, ‘‘Çocukların Sırrı’’, ‘‘Denizin Yakut Çocukları’’, ‘‘Füze Fırlatan Çocuk’’, ‘‘Hacivat ve Karagöz’’, ‘‘İdil ve Tavşan Havuç Tarlasında Geziniyor’’, ‘‘İdil ve Uçuçböceği’’, ‘‘Kanuni Dönemi’’, ‘‘Kuş Evi’’, ‘‘Lale Devri’’, ‘‘Ördeklerin Dans Öğrenme Sevinci’’, ‘‘Ördek Yavrusunun Öyküsü’’, ‘‘Seher Kuşu Flamingo’’, ‘‘Sürpriz Bir Tanışma’’, ‘‘Şemsiye ve Şakacı Çocuk’’, ‘‘Şirin Kız Akçay’da’’, ‘‘Zebra ve Zürafa’’ hikâyelerinde yer almaktadır.

Arkadaşlık değeri otuz bir hikâyede yer almaktadır. İncelenen eserlerde arkadaşlık değeri en çok işlenen değerlerden biridir. Hikâyelerde kahramanlar arkadaşlığın önemini bilen, güç durumlarda birbirine destek olan, arkadaşlık kurmayı öğütleyen ve arkadaşına duyduğu sevgiyi dile getiren karakterlerdir. Bu bakımdan kahramanlar arkadaşlığa değer veren, iyi ve kötü günlerinde birbirlerinin yanında olan kimselerdir. Alpay eserlerindeki kahramanlar yoluyla çocuklara arkadaşlık kurmayı ve arkadaşlığın değerini bilmeyi benimsetmeye çalışır. Arkadaşlık değeri, ‘‘Aktör Fil’’, ‘‘Arkadaşım Beate’’, ‘‘Atatürk Orman Çiftliği’’, ‘‘Benekli Buzağının Balonları’’, ‘‘1919’’, ‘‘Bukalemun ve Kertenkeleler’’, ‘‘Cesur’’, ‘‘Çekirge’’, ‘‘Çocukların Sırrı’’, ‘‘Çok Mutluyum Çoook’’, ‘‘Dağ Keçisi ve Çoban’’, ‘‘Denizin Yakut Çocukları’’, ‘‘Doğayı Koruyan Keçi’’, ‘‘Gülümseyen Güneş’’, ‘‘Hayvanlar ve İnsanlar’’, ‘‘İdil’in

Sokaktaki Arkadaşı Kaldırım”, “İdil Kuş Cennetinde Geziniyor”, “Kuş Evi”, “Lale Devri”, “Ormanın Dostu Oduncu”, “Ördek Yavrusunun Öyküsü”, “Pasta Kız”, “Saçaklı’nın Öyküsü”, “Seher Kuşu Flamingo”, “Suçlu Kim?”, “Şirin Kız Akçay’da”, “Takipçilerle Nallıhan Turu”, “Mehmet Akif Ersoy Evi Müzesi, “Üç Güzel Kelebek”, “Yeni Bir Gün”, “Zebra ve Zürafa” hikâyelerinde yer almaktadır.

Cesaret değeri dört hikâyede tespit edilmiştir. Hikâyelerde kahramanlar tüm zorluklara rağmen cesurca hedefine ulaşmaya çalışan, kendine güvenen, güçlü karakterlerdir. Cesaret değeri, “Çocukların Sırrı”, “1453 İstanbul”, “İki Kardeş Köpek”, “Yalı” hikâyelerinde yer almaktadır.

Empati değeri beş hikâyede yer almaktadır. Hikâyelerde empati değeri, kahramanların kendilerini karşıdakilerin yerine koyarak onları anlamaya çalışmaları ve onların hissettiklerini kendilerinin de hissetmeleri şeklinde işlenmiştir. Empati değeri, “Arkadaşım Beate”, “İdil Gülen Çocuk”, “Kanuni Dönemi”, “Kız Kulesi”, “Yeni Bir Gün” hikâyelerinde yer almaktadır.

Fedakârlık değeri dört hikâyede karşımıza çıkmaktadır. Kahramanların sevdiklerinin iyiliği için kendi çıkarlarından vazgeçmeleri, tüm zorlukları göze almaları ve kendilerinden ödün vermeleri şeklinde işlenmiştir. Fedakârlık değeri, “Çocukların Sırrı”, “Ördek Yavrusunun Öyküsü”, “Seher Kuşu Flamingo”, “Suçlu Kim?” hikâyelerinde yer almaktadır.

İyilik yapmak değeri dokuz hikâyede tespit edilmiştir. İyilik yapmak hikâyelerde, arkadaşına hediye almak, sürpriz yapmak, suçsuz birinin kurtarmak için gerçekleri itiraf etmek, doğaya zarar vermemek ve yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmek şeklinde işlenmiştir. İyilik yapmak, “Benekli Buzağının Balonları”, “Bir Ödül Gibi”, “Çocukların Sırrı”, “İhlamur Ağacı”, “İdil Kardan Adam Yapıyor”, “İdil ve Uçuşböceği”, “Kuş Evi”, “Ormanın Dostu Oduncu”, “Sığırcık”, hikâyelerinde yer almaktadır.

İyimserlik değeri dokuz hikâye ve bir çocuk oyunu olmak üzere on eserde karşımıza çıkmaktadır. Eserlerde iyimserlik, umutsuzluğa kapılmamak, olaylara iyi tarafından bakmak, olumsuzlukların düzeleceğine inanmak ve ön yargılı olmamak şeklinde yer almaktadır. Kahramanların karamsarlığa kapılmaması ve umudunu kaybetmeden ilerlemesi bakımından çocuklara olumlu iletiler vermektedir. İyimserlik değeri, “1453 İstanbul”, “Çocukların Sırrı”, “Denizin Yakut Çocukları”, “Galata Kulesi”, “Kanuni Dönemi”, “Seher Kuşu Flamingo”, “Soylu Kediler ve Tekirler”, “Şirin Kız Atatürk Orman Çiftliği’nde”, “Tren Gelir Hoş Gelir”, “Tuzak” eserlerinde yer almaktadır.

Kültürel mirasa sahip çıkma değeri, yirmi hikâyede yer almaktadır. Alpay’ın hikâyelerinde kültürel mirasa sahip çıkma değeri en çok sıklıkta işlenen değerlerden biridir. Hikâyelerde kahramanlar tarihe ve geçmişe merak duyan, müzeleri gezmeye önem veren, gelenek ve görenekleri öğrenen, kültürel ve tarihi zenginliklere sahip çıkan kişilerdir. Eserler, kültürel mirasa sahip çıkma değerini kazandırabilecek niteliktedir. Kültürel mirasa sahip çıkma değeri, “Anadolu Medeniyetleri Müzesi”, “Ankara Kedisi”, “Ankaralı Seğmenler”, “Arkadaşım Beate”, “Arşivime Yeni Notlar Ekledim”, “Ayaş”, “Beypazarı”, “Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası”, “Güdül’ün Tarihçesi”, “Haymana”, “Keçiören Estergon Etnografya Müzesi”, “Kurtuluş Savaşı Müzesi”, “Mehmet Akif Ersoy Evi”, “Mustafa Kemal Paşa”, “Oyuncak Müzesi”, “Özgül Hanımefendi”, “Şirin Kız Nasrettin Hoca’yı Selamlıyor”, “Takipçilerle Nallıhan Turu”, “Tatil Hayalim”, “TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi” hikâyelerinde yer almaktadır.

Merhamet değeri on dört hikâyede tespit edilmiştir. Kahramanların yardıma ihtiyaç duyan canlılar için endişe duyması ve onlara yardım etmek için elinden geleni yapması şeklinde işlenmiştir. Merhamet değeri, “Cesur”, “Çocukların Sırrı”, “Denizin Yakut Çocukları”, “Eşek”, “İdil Televizyon İzliyor”, “İdil ve Uçuşböceği”, “Kanuni Dönemi”, “Lale Devri”, “Ördek Yavrusunun Öyküsü”, “Özgül Hanımefendi”, “Seher Kuşu Flamingo”, “Sığırcık”, “Tuzak”, “Yeni Bir Gün” hikâyelerinde yer almaktadır.

Misafirperverlik değeri yedi hikâyede yer almaktadır. Hikâyelerde misafirperverlik değeri, eve gelen konukları iyi ağırlamak, yabancı turistlere karşı misafirperver davranmak, sohbet etmek, davete gelenlere karşı konuksever olmak şeklinde işlenmiştir. Misafirperverlik değeri, “Beypazarı”, “Çocukların Sırrı”, “Dağ Keçisi ve Çoban”, “Pasta Kız”, “Seher Kuşu Flamingo”, “Soylu Kediler ve Tekirler”, “Yaz Tatili” hikâyelerinde yer almaktadır.

Nazik olmak değeri altı hikâye ve bir çocuk oyunu olmak üzere yedi eserde karşımıza çıkar. Eserlerde nazik olmak, gösterilen iyilik karşısında teşekkür etmek, yapılan hatanın farkına vararak özür dilemek, yardımda bulunmak ve selam vermek şeklinde yer almaktadır. Nazik olmak değeri, “1453 İstanbul”, “Füze Fırlatan Çocuk”, “İhlamur Ağacı”, “Kanuni Dönemi”, “Şirin Kız Akçay’da”, “Tren Gelir Hoş Gelir”, “Üç Güzel Kelebek” eserlerinde yer almaktadır.

Öz güven değeri on altı hikâyede tespit edilmiştir. Hikâyelerde kahramanlar kendilerine duydukları güvenle tüm zorlukları aşan, eleştirilmekten korkmayan, istediklerini başaraabileceklerine inanan güçlü karakterlerdir. Öz güven değeri, “1453 İstanbul”, “Çocukların Sırrı”, “Dağ Keçisi ve Çoban”, “Denizin Yakut Çocukları”, “Doğayı Koruyan Keçi”, “Hayvanlar ve İnsanlar”, “İdil Mikropları Kapı Dışarı Etti”, “İki Kardeş Köpek”, “Kız Kulesi”, “Mustafa Kemal Paşa”, “Ördek Yavrusunun Öyküsü”, “Sihirli Minder”, “Şirin Kız Akçay’da”, “Tatil Hayalim”, “Tuzak”, “Yaz Tatili” hikâyelerinde yer almaktadır.

Paylaşımçı olmak değeri dört hikâyede yer almaktadır. Paylaşımçı olmak, arkadaşlar arasında her şeyi ortak kullanmak, yiyeceğini paylaşmak, kendisinin sahip olduğu şeyi arkadaşına da götürmek şeklinde işlenmiştir. Paylaşımçı olmak değeri, “1453 İstanbul”, “Haymana”, “İki Kardeş Köpek”, “Suçlu Kim?” eserlerinde yer almaktadır.

Selamlaşma değeri on üç hikâyede tespit edilmiştir. Bir çocuğun arkadaşına selam vermesi, hayvanların kendi aralarında selamlaşması, bir hükümdarın kızını selamlaması gibi selamlaşmalar hikâyelerde işlenmiştir. Selamlaşma değeri,

‘‘Arkadaşım Beate’’, ‘‘Denizin Yakut Çocukları’’, Hayvanlar ve İnsanlar’’, ‘‘İki Kardeş Köpek’’, ‘‘Palyaço’’, ‘‘Pasta Kız’’, ‘‘Rüzgârgülü’’, ‘‘Soylu Kediler ve Tekirler’’, ‘‘Şirin Kız Akçay’da’’, ‘‘Şirin Kız Kızkulesi’nde’’, TCDD Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi’’, ‘‘Tuzak’’, ‘‘Üç Güzel Kelebek’’ hikâyelerinde yer almaktadır.

Temizlik-sağlık değeri üç hikâyede yer almaktadır. Hikâyelerde kahramanlar elini yüzünü sabunla yıkayarak temizliğine dikkat eden, sütünü içip aşısını olarak sağlığına önem veren karakterlerdir. Alpay hikâyelerinde temizlik- sağlık değerine önem vererek çocukların bu değeri içselleştirmesini sağlamıştır. Temizlik-sağlık değeri, ‘‘Kırkayak ve Karıncanın Dostluğu’’, ‘‘Saçaklı’nın Öyküsü’’, ‘‘Vız Vız Vızıldayan Arı’’ hikâyelerinde yer almaktadır.

Bu bölümde aynı tür çalışmalardan oluşan bulgular ve sonuçlar ele alınarak, bu çalışmanın benzer çalışmalarla ortak ya da farklı yönleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Fırat (2021) ‘‘Zehra Ünüvar’ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı çalışmasında on sekiz eseri dokuz değere göre incelemiş ve toplam 793 değer tespit etmiştir. En çok sevgi, en az ise adalet değerine rastlandığını belirtmiştir.

Tahirova (2019) ‘‘Abdulla Şaik’in Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı çalışmasında seksen dokuz eseri belirlenen yirmi dokuz değere göre incelemiştir. Sonuç itibarıyla eserlerde daha çok vatan sevgisi, sevgi, çalışkanlık ve estetik değerlerinin tespit edildiğini belirtmiştir.

Özdemir (2019) ‘‘Fehmi Gür’ün Seçilmiş Şiirlerinde Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı’’ adlı çalışmasında yüz şiiri on adet değere göre incelemiştir. Araştırma sonucunda en çok sevgi (28), en az ise adalet (4) değerine rastlandığını ifade etmiştir.

Yalçın (2019) ‘‘Tarık Buğra’nın Romanlarında Değerler Eğitimi’’ adlı çalışmasında on romanı yirmi değere göre incelemiştir. Romanlarda en çok rastlanılan değerlerin sevgi, selamlaşma ve temizlik değerleri olduğunu tespit etmiştir.

Yir (2019) ‘‘Bilgin Adalı’nın Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı çalışmasında otuz bir eseri on dokuz değere göre incelemiştir. Sonuç olarak eserlerde en çok sevgi (92), en az ise alçak gönüllülük, dürüstlük, öz denetim (4) değerlerine ulaşıldığını belirtmiştir.

Senek (2018) ‘‘Aytül Akal’ın Masallarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı çalışmasında elli sekiz masalı yirmi değere göre incelemiştir. Eserlerde en çok sevgi değerine rastlanıldığını belirtmiştir. Sevgi değerini sırasıyla yardımlaşma, arkadaşlık, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, özgürlük, temizlik, sorumluluk, sabırlı olma, duygudaşlık (empati), çalışkanlık, dayanışma değerlerinin takip ettiğini ifade etmiştir. Diğer değerlere göre ise daha az işlenen değerlerin ise adil olma, barış, tasarruf etme, cesaret, fedakârlık (özveri), kanaatkarlık, şükür ve doğruluk değerleri olduğunu belirtmiştir.

Gümüş (2017) ‘‘Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal’ın Çocuk Romanlarının Analizi’’ adlı çalışmasında sekiz eseri kırk dört değere göre incelemiştir. Araştırma sonucunda Schwartz’ın Değer Sınıflandırmasından en çok İyilikseverlik ve Geleneksellik değer grubuna ait değerlere rastlanıldığını belirtmiştir. Alt değer olarak ise en çok sevgi değerine rastlanıldığı tespit etmiştir. Sevgi değerini sırasıyla sorumluluk, saygı, arkadaşlık-dostluk, doğruluk-dürüstlük, şefkat-merhamet, yardımseverlik değerleri takip edildiğini belirtmiştir. En az işlenme sıklığına sahip olan değerler ise bağımsız ve özgür düşünebilme, girişimcilik, iletişime açıklık, kanaatkârlık, öz güven, selamlaşmak, vatanseverlik değerleri olduğunu ifade etmiştir.

Tokcan (2017) ‘‘Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi’’ adlı çalışmasında yedi eseri yirmi üç değere göre incelemiş ve toplam 479 değer tespit etmiştir. En fazla sevgi değerine rastlanıldığını belirtmiştir. Sevgi değerini sırasıyla saygı, sorumluluk, duyarlılık ve çalışkanlık değerlerinin takip

ettiğini belirtmiştir. En az yer alan değerler ise sırasıyla temizlik, kanaatkârlık, sabır ve misafirperverlik olduğunu belirtmiştir.

Kuru (2016) ‘‘Ayşe Yamaç’ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi ve Dil Zenginliği Açısından İncelenmesi’’ adlı çalışmasında yirmi yedi eseri on iki değere göre incelemiş ve toplam 527 değer tespit etmiştir. En fazla sevgi (93), en az ise aile birliğine önem verme (17) değerine rastlanıldığını belirtmiştir.

5.2. ÖNERİLER

Araştırma sonucunda ulaşılan veriler doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir:

1. Ulviye Alpay’ın kaleme almış olduğu hikâyeler değerler eğitimi açısından incelendiğinde ilkökul ve ortaokul çocuklarının yaş aralığına uygun olduğu söylenebilir. Söz konusu eserler bu yaş grubu için tavsiye edilebilir.

2. Ulviye Alpay’ın ‘‘Harflerle Dans’’ adlı hikâye kitabı alfabede yer alan her bir harfin öğretiminde önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bu kitap 1.sınıf öğrencilerine, sınıf öğretmenlerine ve ebeveynlere harflerin çocuklara öğretiminde tavsiye edilebilir.

3. Ulviye Alpay’ın ‘‘Tren Gelir Hoş Gelir’’ adlı çocuk oyunu sınıf içi tiyatro etkinliklerinde sınıf öğretmenleri tarafından kullanılabilir.

4. İncelenen eserler, değer aktarımını sağlaması bakımından çocuklara zengin örnekler sunmaktadır. Bu bakımdan söz konusu hikâyelerin değerler eğitiminde yararlanılması uygun olacaktır.

5. İncelenen çocuk hikâyeleri değer çeşitliliği bakımından önem teşkil etmektedir. Değerler eğitiminde önemli bir yere sahip olan bu hikâyeler, ebeveynler ve öğretmenler tarafından çocuklara rahatlıkla önerilebilir.

6. Ulviye Alpay’ın eserleri çocuklara değerlerin sevdilerek kazandırılmasında Türkçe derslerinde bir materyal olarak kullanılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

Alpay, U. (1999). *Ben balık gibi mi doğdum?* (1. basım). İstanbul: Kaynak Çocuk Yayınları.

Alpay, U. (2000). *Hayvanlarla elele*. İstanbul: Can Yayınları.

Alpay, U. (2002). *Arkadaşım Beate*. (1.basım). İstanbul: Alfa Gelişim Yayınları.

Alpay, U. (2002). *Çocukların sırrı*. (1. basım). İstanbul: Alfa Gelişim Yayınları.

Alpay, U. (2002). *İdil ve düş evi*. (1. basım). İstanbul: Alfa Gelişim Yayınları.

Alpay, U. (2004). *Sevimli dostlar*. (1. basım). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Alpay, U. (2005). *Soylu kediler ve tekirler*. (1. basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınları.

Alpay, U. (2008). *Babam sınıfta kaldı*. (4. basım). İstanbul: Dünya Ağacı Yayınları.

Alpay, U. (2008). *Harflerle dans*. (3. basım). İstanbul: Dünya Ağacı Yayınları.

Alpay, U. (2008). *Şirin kız yurdunu geziyor*. (2. basım). İstanbul: Dünya Ağacı Yayınları.

Alpay, U. (2009). *Arşivci çocuk*. (1. basım). İstanbul: Dünya Ağacı Yayınları.

Alpay, U. (2009). *Denizin yakut çocukları*. (3. basım). İstanbul: Dünya Ağacı Yayınları.

Alpay, U. (2009). *Gezginin ayak izleri*. (1. basım). İstanbul: Dünya Ağacı Yayınları.

Alpay, U. (2009). *Seher kuşu flamingo*. (3. basım). İstanbul: Dünya Ağacı Yayınları.

Alpay, U. (2009). *Tren gelir hoş gelir*. (1. basım). İstanbul: Dünya Ağacı Yayınları.

Alpay, U. (2009). *Yalı*. (1. basım). İstanbul: Dünya Ağacı Yayınları.

Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinde gerçekleşme derecesinin değerlendirmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.

Aktaş, Elif. (2016). Çocuk edebiyatında türler., T. Şimşek. (Editör). *Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya*. Birinci Baskı. Ankara. Grafiker Yayınları, ss. 161-194.

Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Alkan, A. T. (1991). *Misafir ve misafirlik. Türk Aile Ansiklopedisi (C 2, 741-742)*. Ankara: TC. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları.

Altay, E. (1971). *Yeni sosyoloji*, Ankara: Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu Yayınları: No: 16.

Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış Eğitim Öğretim ve Araştırma Dergisi*, 7 (19), (39-45).

Aydın, M.Z. ve Gürler, Ş.A. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. (4. basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Başaran, İ. E. (1978). *Eğitime giriş*, (3.basım). Ankara: Bımaş Matbaacılık.

Bayram, Y. (2014). *Divan şiiriyle değerler eğitimi*. Samsun: İlkadım Belediyesi.

Can, İ. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ceran, D. (2018). Edebi metinlerde değer öğretimi., M. Ergün., N. Karabacak., İ. Korkmaz., M. Küçük. (Editörler). *Öğretmenliğin mesleki değerleri*. Birinci Baskı. Ankara. Anı Yayıncılık, ss. 217-232.

Celepoglu, Aysegül. (2007). Çocuk-edebiyat ve çocuk edebiyatı., Ö. Yılar ve L. Turan. (Editörler). *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı*. Birinci Baskı. Ankara. Pegem A Yayıncılık, ss. 1-36.

Çağlayan, A. (2013). *Ahlâk pusulası ahlâk ve değerler eğitimi*. (2. basım). İstanbul: Dem Yayınları.

Çelikten, F. (2019). *Nezihe Meriç'in çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çılgın, A. S. (2006). Çocuğa büyülu bir dünyanın kapılarını açmak. *Milli Eğitim Dergisi*, 172, 175-182.

Çırak, E. (2013). *Cengiz Aytmatov'un romanlarının değerler eğitimine katkısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Çiftçi, O. (1999). *Sosyolojiye giriş temel kavramlar*. Trabzon: Akademi Kitabevi.

Çubukçu, Z. (2008). Çocuklara temel değerleri kazandırmanın önemi., M. Kaplan. (Ed.). *Türk Xalqları Ədəbiyyatı (II) Beynəlxalq Uşaq Ədəbiyyatı Konqresi*. İkinci Baskı. Baku. Qafqaz Universiteti, ss. 1012- 105.

Demirel, Ö. (2002). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

DeRoche, E. F. and Williams, M. M. (2001). Character education: A guide for school administrators. Lanham, Maryland: Scarecrow Education.

Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. (1. basım). Ankara: Nobel Yayınları.

Dilmaç, B. (2007). *Bir grup Fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Dilmaç, B. ve Bircan, H. (2019). *Değerler ve değerler psikolojisi*. (3.basım). Ankara: Pegem Akademi.

Doğanay, Ahmet. (2006). Değerler eğitimi., C. Öztürk. (Editör). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. Birinci Baskı. Ankara. Pegem A Yayıncılık, ss.255-286.

Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazanılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.

Emirhan, T. (2016). *Değerler eğitimi bağlamında Yavuz Bahadıroğlu'nun çocuk romanları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Ertürk, S. (1994). *Eğitimde program geliştirme*. (8.basım). Ankara: Meteksan A.Ş.

Fichter, J.H. (2015). *Sosyoloji nedir*. (2. basım). Ankara: Anı Yayıncılık.

Fırat, H. (2021). *Zehra Ünüvar'ın çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Güngör, E (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. (2. basım). İstanbul: Ötüken Yayınları.

Fidan, N. (1996). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Ankara: Alkım Yayınevi.

Gültekin, F. (2007). Tarih I dersinde işe koşulabilecek değer öğretiminin yeni yaklaşımlarının öğrencilerin “hoşgörü” değeri anlayışlarının gelişimine etkisi, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gümüş, S. (2017). *Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanlarının analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Günay, U. (1992). Masal, Türk Dünyası El Kitabı. (C 3, 326). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. (3.basım). İstanbul: Ötüken Yayınları.

Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. (1.basım). Konya: Palet Yayınları.

Gökçe, O. (1994). Türk gençliğinin sosyal ve ahlaki değerleri. *Selçuk Üniversitesi Ata Dergisi*, S.6, 133.

Hökelekli, H. (2013). *Değerler psikolojisi ve eğitimi*. (2. basım). İstanbul: Timaş Yayınları.

Hökelekli, H. (2013). Psikoloji, din ve eğitim yönüyle insanî değerler. (1. basım). İstanbul: Dem Yayınları.

İçli, G. (2005). *Sosyolojiye giriş*, (1. basım). Ankara: Anı Yayıncılık.

İner, H. (2020). *Nuran Turan'ın hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Janki, D. (2005). *İnsani değerler*. (1. basım). İstanbul: Okyanus Yayıncılık.

Kara, R. (2007). Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı., Ö. Yılar., L. Turan. (Editörler), *Çocuk edebiyatının kaynakları*. Birinci Baskı. Ankara. Pegem A. Yayıncılık. ss. 67-200.

Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kasap, N. (2019). *Bekir Yıldız'ın çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Kavaklı, T. (2019). *Mavisel Yener'in masal kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. (3. basım). Ankara: Engin Yayınevi.

Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2014). *Ahlak değerler ve eğitimi*. (1.basım). İstanbul: Dem Yayınları.

Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim 1998 ve 2004 öğretim programlarının etkinliğinin araştırılması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, İstanbul.

Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk edebiyatı*. (4. basım). Ankara: Kök Yayıncılık.

Kılınç, A. ve Akyol, Ş. (2009). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. I. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi.

Kirschebaum, H. (2000). From values clarification to character education: A personal journey. *Journal of Humanistic Counseling and Development, Volume 39(1)*, 4-20.

Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Kuru, H. (2016). *Ayşe Yamaç'ın çocuk romanlarının değerler eğitimi ve dil zenginliği açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Kuşdil, E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikolojisi Dergisi, S.45*, 59-76.

MEB (1981). *İlköğretim okulları Türkçe eğitim programı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi (çocuk edebiyatına giriş)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

MEB (2018). Sosyal bilgiler dersi ilköğretim ve ortaokul (4, 5, 6 ve 7. sınıflar) öğretim programı, Ankara: MEB Yayınları.

MEB (2010). B.08.0.TTK.0.72.02.00 Sayılı ilk ders konulu genelgesi, Ankara: MEB Yayınları.

MEB (2018). Türkçe dersi ilköğretim ve ortaokul (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. sınıflar), öğretim programı. Ankara: MEB Yayınları.

MEB (2019). *Türk dersi ilköğretim ve ortaokul (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar), öğretim programı*, Ankara: MEB Yayınları.

Merter, F. (2014, Haziran). *Okulda ve sınıfta örtük program aracılığıyla değerler eğitimi*. Uluslararası İnsani Değerlerin Yeniden İnşası Sempozyumunda sunulan bildirisi içinde (s. 561-576). Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Nas, R. (2002). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. (1. basım). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Neuman, W. L. (2013). *Toplumsal araştırma yöntemleri 'Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (6. Basım). (Çev. S. Özge). Ankara: Yayın Odası Yayıncılık.

Oğuzkan, A. F. (2010). *Çocuk edebiyatı*. (9. basım). Ankara: Anı Yayıncılık.

Özdemir, Y. (2019). *Fehmi Gür'ün seçilmiş şiirlerinde değerler eğitimi ve söz varlığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.

Ryan, K. and Bohlin, K. E. (1999). *Building character in schools*. San Francisco: Jossey Bass.

Selek, M. (2014). *Osman Yalçın'ın hayvan hikâyelerinde değerler eğitimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Senek, S. (2018). *Aytül Akal'ın masallarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Silah, M. (2000). *Sosyal psikoloji (davranış bilimi)*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Sönmez, V. (1987). Eğitim ortamında sevgi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 2, 67-69.

Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yolunda Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Şimşek, Selçuk. (2017). Eğitim ile ilgili temel kavramlar., N. Saylan. (Editör). *Eğitim bilimine giriş*. On Birinci Baskı. Ankara. Anı Yayıncılık, ss. 1-17.

Şirin, M. R. (1994). *99 Soruda çocuk edebiyatı*. (1. basım). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Tahiroğlu, M., Yıldırım, T. ve Çetin, T. (2010). Değer eğitimi yöntemlerine uygun geliştirilen çevre eğitimi etkinliğinin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 231-248.

Tahirova, K. (2019). *Abdulla Şaik'in eserlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Taşpınar, M. (2009, Haziran). *Eğitimde örtük program ve değerler eğitimi I. iyilik sempozyumu bildiri kitabı*. Elazığ Valiliği: İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Tatçı, M. (1990). Yunus Emre divanı (tenkitli metin), Ankara: Kültür Bakanlığı.

Tezcan, M. (1974). *Türkler ile ilgili stereotipler ve Türk değerleri üzerine deneme*. (1.basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi*. (11. basım). Ankara: Şafak Matbaacılık.

Tezcan, M. (2003). Gizli müfredat: eğitim sosyolojisi açısından bir kavram çözümlenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri*, 1(1), 53-59.

Tokcan, F. (2017). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkında görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Topbaş, A. (2015). *Sema Maraşlı'nın masallarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Türk, İ. (2009). *Değerler eğitiminde saygı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2014). *Değerler eğitimi*. (2. basım). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2018). *Değerler eğitimi*. (5. basım). Ankara: Pegem Akademi.

Utku, İ. A. (2020). *Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun eserlerinin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk edebiyatı*. (1. basım). Ankara: Akçağ Yayınları.

Yalçın, I. A. (2019). *Tarık Buğra'nın romanlarında değerler eğitimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Yaman, E. (2016). *Değerler eğitimi*. (4. basım). Ankara: Akçağ Yayınları.

Yeniay, S. (2019). *Behiç Ak'ın hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A. (2018). *Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

Yılmaz, E. (2012). *Ziya Gökalp'in şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Yir, B. B. (2019). *Bilgin Adalı'nın eserlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. (6. basım). İstanbul: Özgür Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

Milli Eğitim Temel Kanunu, (1739). Erişim: 11 Mayıs 2021, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>

Milli Eğitim Bakanlığı 18. Milli Eğitim Şûrası Kararları (1-5 Kasım 2010). Erişim: 7 Eylül 2021 https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29170222_18_sura.pdf

TDK Güncel Türkçe Sözlük. Erişim: 15 Mayıs 2021, <https://sozluk.gov.tr>

Ulviye Alpay Hayatı ve Eserleri Erişim: 8 Eylül 2021
<https://www.biyografya.com/biyografi/2641>

